

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β', τεύχος 260, Παρασκευή 11 Μαΐου 1984

Δρχ. 50

- **Κ. ΣΚΑΝΔΑΛΙΔΗΣ-Γ. ΤΡΙΤΟΔΡΟΜΙΚΟΣ:**
Το πρώτο συνέδριό του ΠΑΣΟΚ
- **Κ. ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ:**
Το μικρομεσαίο θαύμα
- **Μ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ:**
Οι στρατηγικές του γεφυροποιού
- **Δ. ΜΑΝΙΚΑΣ-Σ. ΚΑΚΙΣΗΣ:**
Αντιαθλητικά προσώπεια
- **Μ. ΚΟΥΝΤΕΡΑ:**
Το ΚΙΤΣ της αδελφοσύνης

**ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ
ΨΑΡΕΥΟΥΝ
ΠΥΡΑΥΛΟΥΣ**

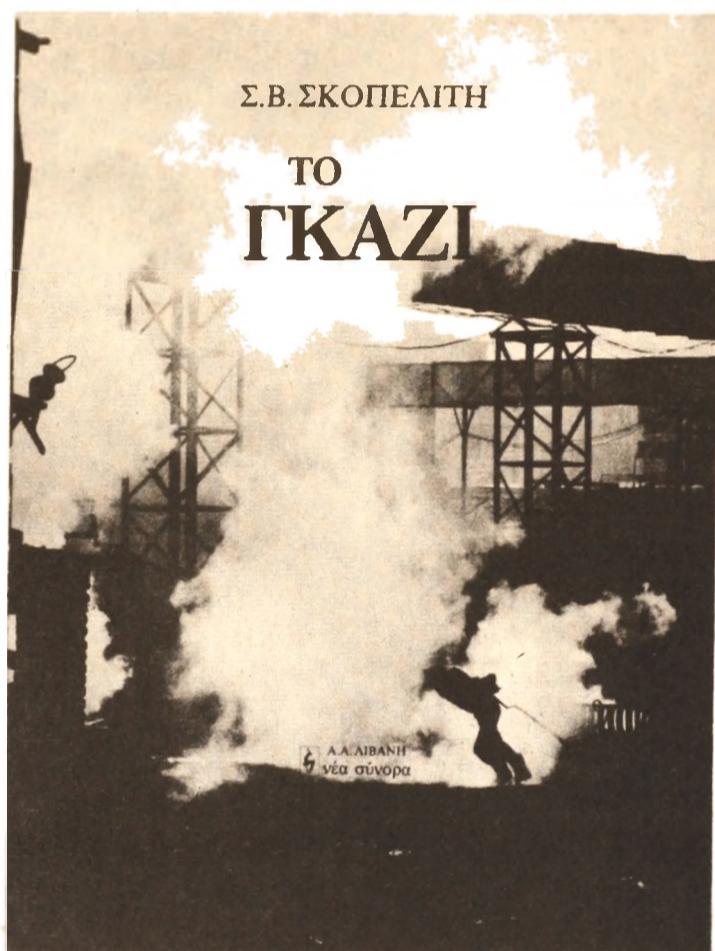

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ»

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

σε εξαιρετικά φροντισμένη έκδοση
το λεύκωμα του Σ. Β. ΣΚΟΠΕΛΙΤΗ

το ΓΚΑΖΙ

Πρόλογος
Γ. Τσαρούχη

«Ο φωτισμός των σπιτιών γινόταν με γκάζι κι όλα τα σπίτια γαλαζοπρασίνιζαν σα να τα φώτιζαν πυγολαμπίδες... μηχανές που δεν είναι πια χρήσιμες για τίποτα έχουν ετοιμαστεί για την ποιητική τους αποστολή. Για τη μυθολογική τους δημιουργία».

Γ. Τσαρούχης

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ · ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΕΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Α. ΛΙΒΑΝΗ «ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ»
ΣΟΛΩΝΟΣ 94, ΤΗΛ. 3610589-3600398

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.32.819

Περίοδος Β' ● Χρόνος 11ος ● Τεύχος 260

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Μιχάλης Δημητρίου Στρατηλάτης χωρίς στρατηγική	10
Κύρα Αδάμ Μυσταγωγεί ο λαός ή οι μύστες της ε- ξουσίας;	12
—Το πρώτο συνέδριο του ΠΑΣΟΚ	14
Ρούλα Ελευθερίου Τα γεγονότα στη Μυτιλήνη	14
Κώστας Σκανδαλίδης Ποιος πλειοδοτεί σε μύθους ή η Ιθάκη ως πραγματικότητα	15
Γ. Τριτοδρομικός Η καταγραφή του αδιεξόδου	18
Κωνσταντίνος Τσουκαλάς Η δομή της απασχόλησης και το μικρο- μεσαίο θαύμα	21
Ρεπόρτερ 1-2 Χωρίς —κοινή— γνώμη	27
Ρούλα Ελευθερίου Cinema manet	27
Μίλαν Κούντερα (μετάφραση: Παύλος Βήτα) Η αδελφωσύνη των ανθρώπων βασίζε- ται στο κίτς	28
Ράνια Κλουτσινιώτη Όταν οι αρχιτέκτονες συνδικαλίζονται φτάνουν μέχρι το μακρινό Θιβέτ	31
Δ. Αρτινός ΠΕΣΙΝΕ: Μονοπωλιακή εκμετάλλευση —διευκολύνσεις— σκάνδαλα	34
Σωτήρης Κακίσης Τα μουστάκια	39
Δήμος Μανίκας Το ελληνικό ποδόσφαιρο	40
Αντώνης Κωτιδης Ο Παρθένης στη Σχολή Καλών Τεχνών	42
Στέλιος Ράμφος Ξύλινη γλώσσα και γυάλινοι άνθρωποι	44
Αγγελος Αγγελίδης Κατοικία και τρίτη ηλικία	46
ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ	
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ	
Αντήνωρ Η συγκέντρωση της Θεσσαλονίκης και η κατασκευή «διλημάτων»	4
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ	6
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ	
Γ. Ιωάννου	9
Γιάννης Καλαϊτζής	13
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ	24
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	36
ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ	
Βασίλης Στεφανής: Νάσου Βαγενά, Ο Λαβύρινθος της σιωπής	38
Γιώργος Μοράρης: Μιχάλη Μπέκα, Η στοιχία σήμερα δεν είναι εδώ	38
ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	49
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	50

Η «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ»

ΓΙΑ ΛΟΓΟΥΣ όχι ανεξήγητους, η πλειοψηφία των πολιτικών αναλύσεων αλλά και οι σοβαρότερες των συνεδριάσεων στα Πολιτικά Γραφεία όλων των κομμάτων, όταν ανατέμνουν το «πολιτικό πρόβλημα» της χώρας, καταλήγουν να ασχολούνται με τις σχέσεις του προέδρου της Δημοκρατίας με τον πρωθυπουργό, ή, πιο πρακτικά, με τις σχέσεις των κ. Καραμανλή και Παπανδρέου σε ένα μείγμα προσέγγισης όπου η πολιτική και δυναμική διάσταση εμπλέκεται ακόμα και με ψυχογραφικά στοιχεία των δύο προσωπικοτήτων.

ΓΙΑ ΛΟΓΟΥΣ όχι ανεξήγητους επίσης, αυτές οι πολιτικές αναλύσεις και εκτιμήσεις δεν βασίζονται στη θεσμική διάσταση αυτών των σχέσεων, αλλά στην εσωτερική δυναμική τους. Κανείς δηλαδή, για να το πούμε πιο «λιανά», δεν συζητά αυτές τις σχέσεις όπως περιγράφονται και προσδιορίζονται από το Σύνταγμα της χώρας και την όλη πολιτειακή τάξη.

ΑΝΤΙΘΕΤΑ, το Σύνταγμα και οι περιορισμοί του, εκλαμβάνονται περισσότερο ως τα όρια του «ριγκ» όπου συντελείται η σύγκρουση, παρά ως οι δεσμευτικοί κανόνες του παιχνιδιού, που καθιστούν και τα δύο αξιώματα κορυφαίες δημόσιες λειτουργίες.

ΦΑΙΝΕΤΑΙ λοιπόν, ότι αυτές οι αναλύσεις έχουν ένα και μοναδικό πλεονέκτημα: να είναι απόλυτα προσαρμοσμένες στην περίφημη «ελληνική πραγματικότητα». Είναι δε «ελληνική πραγματικότητα» η αντίληψη ότι Σύνταγμα, νόμοι, θεσμοί, κανόνες είναι πλασμένοι όλοι από τις ελαστικότερες των ουσιών. Μεταβάλλουν σχήμα, ρόλο και λειτουργία, ανάλογα με τη σκοπιμότητα ή τον συσχετισμό δυνάμεων, που αναπτύσσεται κάθε φορά.

ΥΠΟΤΙΘΕΤΑΙ λοιπόν, πως όλες οι πολιτικές δυνάμεις, εκτός από εκείνες οι οποίες διακονούν την άποψη για την «εξ εφόδου» κατάληψη της εξουσίας, αν θέλουν, επιτέλους, να αλλάξουν αυτή την «ελληνική πραγματικότητα» πρέπει να μπουν στο παιχνίδι των θεσμών.

ΠΡΕΠΕΙ επομένως, οι πράξεις κομμάτων και φορέων αξιωμάτων να διαπαιδαγωγούν στη δημοκρατία και τη συμμετοχή. Χρειάζεται μια άλλου τύπου πρακτική, όπου η θεσμική διαφάνεια των πολιτικών πρωτοβουλιών θα είναι η αναγκαία προϋπόθεση της άσκησής τους.

ΔΕΝ ΘΑ μπορούμε λοιπόν στο παιχνίδι της ειδησεογραφίας, που άλλωστε δεν μπορούμε να το ελέγξουμε, αν δηλαδή ο πρόεδρος της Δημοκρατίας «επικοινωνεί» όντως προσωπικά με τον κ. Κουλούρη για το θέμα της Ολυμπιακής φλόγας ή πραγματοποιεί «υποδείξεις» για υπηρεσιακούς υπουργούς.

ΑΥΤΟ ΠΟΥ ξέρουμε πολύ καλά είναι πως ο κ. Καραμανλής έχει ένα ορισμένο συνταγματικό πεδίο για την άσκηση του πολιτειακού του ρόλου, που κυρίως συνίσταται στην τήρηση των ρυθμιστικών λειτουργιών του πολιτεύματος.

Ή ΜΕ άλλα λόγια ότι ο πρόεδρος δεν κυβερνά.

ΑΠΟ ΤΗΝ άλλη μεριά, η κυβέρνηση, μόνο εφόσον με τα μέτρα της ή τις παραλείψεις της δημιουργήσει θέμα συνταγματικής νομιμότητας των ενεργειών της συμπλέκεται με το ρόλο του προέδρου της Δημοκρατίας —και εκεί, οι συμφωνίες ή οι διαφωνίες τελούν υπό την κρίση της μόνης πηγής νομιμότητας και των δύο, δηλαδή του λαού.

ΕΠΟΜΕΝΩΣ, οι σχέσεις αυτές είναι κατεξοχήν σχέσεις θεσμικού πεδίου, δημόσιες, δηλαδή ανοιχτές.

ΑΝ Ο πρόεδρος αναμειχθεί —κακώς— στα της κυβέρνησης και η κυβέρνηση διαλέγεται —ήτοι διαπραγματεύεται— μαζί του, τότε, αν μη τι άλλο ζούμε πάντα, την ίδια, αναλλοίωτη, «ελληνική πραγματικότητα».

Η συγκέντρωση της Θεσσαλονίκης και η κατασκευή «διλημάτων»

ΣΕ ΠΟΙΟ ΒΑΘΜΟ η συγκέντρωση της Θεσσαλονίκης, με ομιλητή τον πρωθυπουργό, «αποκρυπτογράφησε την αγωνία, τον προβληματισμό και την κριτική» των μυριάδων φίλων και οπαδών της αλλαγής; Αλλά και σε ποιο βαθμό, τα στοιχεία αυτοκριτικής, με τα οποία ο πρωθυπουργός διάνθισε την ομιλία του —«χρειαζόμαστε την κριτική σας για να ξεπερνάμε τις αδυναμίες μας και να διορθώνουμε τα λάθη μας»... — είχαν πρακτική, συγκεκριμένη αναφορά;

ΑΣ ΠΟΥΜΕ τα πράγματα με τ' όνομά τους: Η συγκέντρωση του περασμένου Σαββάτου, στη Θεσσαλονίκη, ήταν, ίσως, η μεγαλύτερη συγκέντρωση που οργάνωσε ποτέ το ΠΑΣΟΚ, στη συμπρωτεύουσα. Ήταν μια εντυπωσιακή, δυναμική συγκέντρωση, που, αν δεν «έκρινε οριστικά το αποτέλεσμα των ευρωεκλογών του Ιουνίου», (όπως σημειώνει ο καλός φιλοκυβερνητικός Τύπος), απέδειξε, τουλάχιστο, ότι ο λαός, στη συντριπτική του πλειοψηφία, έχει δύναμη, και γνώση, και δεν επιθυμεί επάνοδο στη Δεξιά.

Το μέλλον και τα «φαντάσματα του παρελθόντος»

ΑΛΛΑ ΑΝ ΕΙΝΑΙ έτσι, πώς εξηγείται αυτή η εμμονή του Α. Παπανδρέου στα «φαντάσματα του παρελθόντος», στη «συνταξιοδοτημένη ηγεσία της Νέας Δημοκρατίας;» Πώς εξηγείται το ότι ο ομιλητής-πρωθυπουργός, έδωσε τόση έμφαση, στο τι κάνει, και τι δεν κάνει — και τι δεν έκανε — η παρωχημένη αυτή ηγεσία, με σημερινό εκφραστή τον κ. Ευ. Αβέρωφ;

ΙΣΩΣ κάποιοι, από τις μυριάδες του δημοκρατικού λαού που είχαν συρρεύσει στην πλατεία Αριστοτέλους, να περιμέναν μια άλλη ομιλία: Που να καταπιάνεται όχι τόσο με το παρελθόν, όσο με το μέλλον αυτού του τόπου — με τα προβλήματα, τις δυσκολίες, τις παλινωδίες (αυτό θα πει αυτοκριτική) της αλλαγής... Μια ομιλία που να επισημαίνει όχι πια τα «οράματα» του κινήματος — που, πολύ βολικά, τα διαχωρίζουμε από τη σφαίρα του εφικτού... — αλλά το πώς θα βγούμε από την κρίση, πώς θ' αντιμετωπίσουμε την ανεργία ή τον πληθωρισμό, πώς θα φέρουμε το λαό — ακόμα και τον υπουργό Εργασίας, Ευ. Γιαννόπουλο! — στα κέντρα των αποφάσεων και της ευθύνης.

Θ' ΑΝΤΙΑΛΕΧΘΕΙ, ίσως, πώς όταν το συγκεντρωμένο πλήθος αναλώνεται στα «ζήτω» και συ, ο υπεύθυνος πρωθυπουργός της χώρας, πρέπει να δώσει «περήφανη απάντηση στα φαντάσματα», ο νηφάλιος λόγος δεν έχει μεγάλη πέραση... Αλλά, τότε πρέπει, τουλάχιστο, να εξηγήσεις πώς και γιατί, 30 μήνες μετά την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία, το σύνθημα της «απαλλαγής» — που λανσάρεη η Δεξιά — «καί φοβίζει, καί αφυπνίζει». Και, εφόσον επιμένεις να επαναλαμβάνεις τα δικά σου συνθήματα (περί «αμφίδρομου διαλόγου», «πολιτικού πλουραλισμού», «κοινωνικής πολυφωνίας», «λαϊκής συμμετοχής», «αποκεντρωμένης δημοκρατίας» — προστέθηκε, τώρα, και η «πολιτεία του Ήλιου»...), θα πρέπει να εξηγήσεις πώς συμβιβάζονται όλα αυτά, με τη βαβούρα, τη λαϊκή δυσφορία, το βάλτωμα της αλλαγής, τη μονοφωνία της ΕΡΤ, την υπεροψία και αλαζονεία της εξουσίας.

ΦΟΒΟΥΜΑΣΤΕ πώς οποιαδήποτε ανάλυση της πρωθυπουργικής ομιλίας, στη Θεσσαλονίκη, οδηγεί στο ίδιο συμπέρασμα: Το ΠΑΣΟΚ, όπως και η Νέα Δημοκρατία, εξακολουθεί να

συντηρεί (και να καλλιεργεί) όλα εκείνα τα στοιχεία οξύτητας που δικαιολογούν την κάθετη αντιπαράθεση με τη Δεξιά. Κόσο και αν, την επομένη της ομιλίας του, ο Α. Παπανδρέου διαβεβαίωσε τους δημοσιογράφους ότι πρόθεση του ΠΑΣΟΚ δεν είναι η πόλωση — «η πόλωση», είπε, «βλάπτει τον τόπο» — στην πράξη, όχι μόνο δεν άμβλυσε τους οξείς τόνους που χρησιμοποιούσε κατά του αρχηγού της Νέας Δημοκρατίας, αλλά και τους επέτεινε: «Θεωρείται ότι ο χτεσινός λόγος μου, ήταν πολύ σκληρός για τη Νέα Δημοκρατία» — είπε. «Ήταν σκληρός, αλλά θα πρέπει να τονίσω ότι αφορούσε τα έργα και τους λόγους της Νέας Δημοκρατίας, αυτήν εδώ την περίοδο, πράξεις και λόγια που θυμίζουν άλλες εποχές (...) Γι' αυτό και τονίσω τη γεφυροποιό ρόλο του κ. Αβέρωφ. Πιστός στις δικές του παραδόσεις, όπως έφτιαξε τη γέφυρα προς τη Δημοκρατία του '74 με τη χούντα, προσπαθεί να διαμορφώσει και τώρα γέφυρα προς εκείνη την κατεύθυνση».

Τα τεχνητά διλήματα και πως εκλεπτύνονται...

ΦΥΣΙΚΑ, κανείς δεν έχει πρόθεση να γίνει συνήγορος του διαβόλου ή της Δεξιάς. Αλλά το επιμύθιο, από την όλη αυτεχνητή της όξυνσης, συνάγεται εύκολα: Υπάρχει, πρώτον, κίνδυνος «επιστροφής της Δεξιάς», κάτω από το σύνθημα «ΑΠΑΛΛΑΓΗ» — ένα σύνθημα που, όπως είδαμε, «φοβίζει και αφυπνίζει»... Υπάρχει, δεύτερον, ο κίνδυνος να επανεμφανισθούν, στο πολιτικό μας σκηνικό, κάποια χουντικά εκτοπλισματα, εφόσον ο «γεφυροποιός» Αβέρωφ ρίχνει, τώρα, νέες γέφυρες προς την κατεύθυνσή τους. Συνεπώς, όσοι πιστοί στη δημοκρατία, συσπειρωθείτε γύρω από τον πόλο που λέγεται ΠΑΣΟΚ, για να φράξουμε το δρόμο στα πσιωγυρίσματα, για να «κρατήσουμε για πάντα τον Ήλιο πάνω από την Ελλάδα» Κοντολογής, πρόκειται για μια πιο συμπληρωμένη — και εκλεπτυσμένη — μορφή του γνωστού τεχνητού διλήματος «ΠΑΣΟΚ ή Δεξιά» (θυμάστε το «Καραμανλής ή τανκς;») που απευθύνεται τόσο προς τους δυσαρεστημένους του ΠΑΣΟΚ, όσο και προς τους ψηφοφόρους των δύο ΚΚΕ.

Το συνέδριο, ο λαός και οι «λεπτομέρειες»

ΑΛΛΑ Η ΤΕΧΝΙΚΗ αυτή, έπρεπε να βρει τις προεκτάσεις της και στο συνέδριο του ΠΑΣΟΚ, που άρχισε τις εργασίες του χτες.

ΔΥΟ ΕΙΚΟΣΙΤΕΤΡΑΩΡΑ πριν, (το μεσημέρι της Τρίτης), το «Έθνος», κάτω από ένα πηχουαίο, ολοσέλιδο τίτλο «ΟΞΥΤΑΤΗ ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ», μας πληροφορούσε ότι το συνέδριο «θα μετακινήσει το κίνημα αριστερότερα» και ότι «θα δεσμεύσει αποτελεσματικότερα, όσους διαχειρίζονται την εξουσία εν ονόματι του λαού και του κινήματος»... Μας πληροφορούσε, ακόμα, ότι οι περιφερειακές οργανώσεις του ΠΑΣΟΚ, σχεδόν το σύνολό τους, είχαν απορρίψει, για διάφορους λόγους, την εισήγηση της Κεντρικής Επιτροπής και ότι η κριτική τους επικεντρωνόταν — κυρίως — στην οικονομική πολιτική που είχε ακολουθήσει η κυβέρνηση. Πιο συγκεκριμένα, στους υπεύθυνους της πολιτικής αυτής, που κατηγορούνται για «παρεκκλίσεις από τις αρχές του κινήματος», για «υπαναχωρή-

ις», για «συμβιβασμούς με το κεφάλαιο», κ.ά.

ΠΟΙΟΣ, ΟΜΩΣ, είχε διοχετεύσει το κείμενο αυτό γραμμένο από άνθρωπο του μηχανισμού— στο «Έθνος;» και ποιος είχε λόγους να βάλει κατά Λαλιώτη (χρησιμοποιεί σαφή γλώσσα που οδηγεί σε αμφιλεγόμενες ερμηνείες...) ή κατά Αρσένη;

ΩΣΤΟΣΟ, ΑΠΟ ΤΗΝ εσωτερική αυτή αντιπαλότητα, δίνεται ν' ανησύχησε, ιδιαίτερα, ο πρόεδρος του κινήματος, που, μιλώντας την ίδια μέρα, στην Κεντρική Επιτροπή του κόμματός (ήταν η τελευταία συνεδρίαση της Κ. Ε. πριν από το συνέδριο), έρριψε το βάρος του στη συγκέντρωση της Θεσσαλονίκης: *Τώρα πια —είπε— είμαι βέβαιος ότι, στις 17 του Ιουλίου, θα σημειώσουμε μια περιφανή νίκη... Τώρα ο λαός, με το αλάνθαστο αισθητήριό του, δεν μετράει λεπτομέρειες, δεν μετράει επιτυχίες και αποτυχίες, αλλά στέκεται μπροστά στο μεγάλο δίλημμα: Επιστροφή στο σκοταδισμό της Δεξιάς ή συνέχιση μιας πορείας που οδηγεί στην κοινωνική δημοκρατία, τη λαϊκή κυριαρχία, την εθνική ανεξαρτησία; Αυτές είναι οι μεγάλες επιλογές που είναι μπροστά στο λαό μας και δε χρειάζεται να τις προσδιορίσω περισσότερο.*

ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ (και το επιμύθιο) ήταν και πάλι σαφές: Όταν ο λαός με το αλάνθαστο κριτήριό του, δε στέκεται σε «λεπτομέρειες», άλλο τόσο και σεις, αγαπητοί σύνεδροι, δεν πρέπει —τούτη την ώρα του συνεδρίου— ν' ασχολείσθε με το αν πέτυχε ή δεν πέτυχε το ΠΑΣΟΚ, με το αν εκπληρώσαμε ή αθετήσαμε τις υποσχέσεις μας στο λαό, με το αν λειτουργούμε δημοκρατικά ή αυταρχικά (εντός και εκτός των τειχών), με το αν η στάση μας, στο θέμα λ.χ. της ΕΟΚ, είναι συνεπής ή επαμφοτερίζουσα, με το αν η ασάφεια, οι ταλαντεύσεις, τα διφορούμενα, η απόσταση μεταξύ διακηρύξεων και έργων, χαρακτηρίζει τα δόγματά μας. Και αυτό, γιατί «*νυν, υπέρ πάντων, ο αγών*» — η *μη επιστροφή της Δεξιάς στην εξουσία.*

Νέα δεδομένα και αναπτέρωση ηθικού

ΠΕΡΑΝ, ΟΜΩΣ, από οποιαδήποτε «μηνύματα» ή «επιμύθια», γεγονός παραμένει ότι η συγκέντρωση της Θεσσαλονίκης αναπτέρωσε, ευρύτερα, το κυβερνητικό ηθικό. Ο υπουργός Εσωτερικών, Μ. Κουτσόγιωργας, λ.χ., στις ιδιαίτερες συνομιλίες του, εκτιμά ότι «*τώρα μπορεί να πιάσουμε και 44%*», ενώ, δυο εβδομάδες πριν, δεν απέκρυπτε τον έντονο σκεπτικισμό του: «*Κυβέρνηση είμαστε, φυσιολογική φθορά έχουμε, νάμαστε ικανοποιημένοι αν πέσουμε μέχρι το 39%* (από το 41% που είχε συγκεντρώσει το ΠΑΣΟΚ στις προηγούμενες ευρωεκλογές).

ΤΗΝ ΙΔΙΑ στιγμή, ένα γκάλοπ που είχε παραγγελθεί από τον κ. Ευ. Αβέρωφ, έδινε στη Νέα Δημοκρατία 32%, στο ΠΑΣΟΚ 28%, στο ΚΚΕ 13,5% και στο ΚΚΕ Εσωτερικού 4,5%, με 20-22% αναποφάσιστους. Αν θα πιστέψουμε μάλιστα, το δεξιό Τύπο, το γκάλοπ αυτό, μαζί με τα αποτελέσματα των αρχαιρεσιών σε διάφορους συλλόγους (γιατρούς, δικηγόρους, εμπόρους), είχαν επιτείνει, σε τέτοιο βαθμό, την κυβερνητική ανησυχία, ώστε το Εκτελεστικό Γραφείο του ΠΑΣΟΚ «να προσφύγει ακόμα και στη σχεδόν ανύπαρκτη ΕΔΑ, για να της ζητήσει να ματαιώσει την απόφασή της για αυτοτελή κάθοδο στις ευρωεκλογές»!

ΠΑΝΤΩΣ, και ανεξάρτητα από τις διατυπώσεις του δεξιού Τύπου, η ΕΔΑ αποφάσισε, τελικά, ν' ανακαλέσει την απόφασή της για αυτοτελή κάθοδο, με αντάλλαγμα μια «εκλόγιμη θέση» στο ευρωψηφοδέλτιο του ΠΑΣΟΚ.

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, απομένει ν' αποδειχθεί ότι τα «δεδομένα της Θεσσαλονίκης», άλλαξαν, πράγματι, την εκλογική εικόνα του ΠΑΣΟΚ, που δεν έπαψε να διαθέτει ακόμα, ισχυρή ελκτική δύναμη και ικανότητα στην κατασκευή «διλημμάτων»...

ΑΝΤΗΝΩΡ

Εκδόσεις ΠΟΛΥΤΥΠΟ

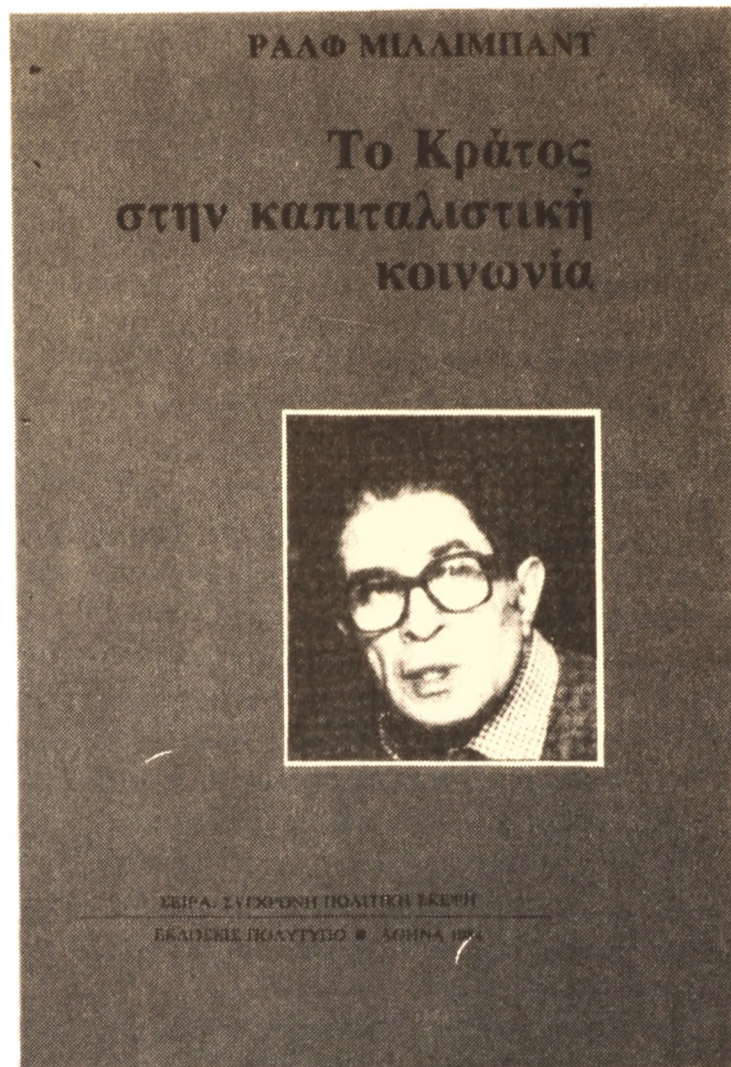
Σειρά: Σύγχρονη Πολιτική Σκέψη

Ραλφ Μίλιμπαντ

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

ΣΤΗΝ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Πρόλογος: Σπήλιου Παπασπηλιόπουλου

Ένα κλασικό έργο της μεταπολεμικής μαρξιστικής έρευνας στο χώρο της πολιτικής κοινωνιολογίας. Συνδυάζοντας ορισμένες από τις θεωρητικές προτάσεις του «πολιτικού» μαρξισμού με το ριζοσπαστικό ρεύμα της εμπειρικής αγγλοσαξωνικής σχολής της πολιτικής επιστήμης, ο καθηγητής Μίλιμπαντ τεκμηριώνει μία σύνθετη προσέγγιση του φαινομένου «Κράτος», στη διαπλοκή και τη συστατική του σχέση με τους πολιτικούς θεσμούς (κόμματα, Τύπος, ομάδες συμφερόντων, «ιδεολογικοί μηχανισμοί») και την κοινωνία.

Παράλληλα, ο εκτεταμένος πρόλογος του Σπήλιου Παπασπηλιόπουλου τοποθετεί το φαινόμενο του Κράτους στα πλαίσια των σημερινών θεωρήσεων για την «πολιτική θεωρία» της μαρξιστικής αριστεράς, χαράζοντας έτσι τους άξονες για την επανατοποθέτηση του προβλήματος της εξουσίας, της δημοκρατίας και της σοσιαλιστικής αλλαγής σήμερα.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΑΘΗΝΑ:

εκδόσεις «ΝΕΦΕΛΗ» Μαυρομιχάλη 9

Τηλ. 36.07.744 — 36.39.962

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ:

Μ. Κοτζιά και Σια ΟΕ, Τσιμισκή 78, Τηλ. 279.720

ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΑ

Η φωτογραφία μας αυτή δείχνει παραστατικά την ευαισθησία της Κυβέρνησης για τα θέματα της πόλης και την ανέμελη ικανότητά της να γεφυρώνει και τις πιο αντιφατικές προσεγγίσεις. Δείχνει επίσης την αδιαφορία της για την Κοινή Γνώμη, παρά τις διακηρύξεις για λαϊκή συμμετοχή και κοινωνικό έλεγχο. Όταν ομόφωνα το τρίτο διαμέρισμα της Αθήνας, που εκπροσωπεί τους κατοίκους της περιοχής, αντιτίθεται στα οδικά έργα της Ιεράς Οδού. Όταν ζητά την αναστολή τους ο Δήμος της Αθήνας. Όταν τα καταδικάζουν όλοι οι αρμόδιοι και οι γνώστες (αρχαιολόγοι, ιστορικοί, πολεοδόμοι, κυκλοφοριολόγοι, αρχιτέκτονες και άλλοι μελετητές και ερευνητές). Όταν εξεγείρεται σύσσωμος ο Τύπος από το «Ριζοσπάστη» μέχρι την «Εστία». Η Κυβέρνηση εξακολουθεί να κωφεύει μέσα στην αλαζονεία της εξουσίας και οι μπουλντόζες συνεχίζουν το αδυσώπητο έργο τους.

Αφιερώνουμε, λοιπόν, την εικόνα αυτή στον κύριο Πρωθυπουργό, με την ευκαιρία της συνάντησής του στις 16 Μάη με το Νομαρχιακό Συμβούλιο, με λύπη, αλλά και με μίαν ύστατη ελπίδα.

ΦΑΚΕΛΟΙ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

Λιτά διατυπωμένη και ισχυρά τεκμηριωμένη η άποψη της φίλης Δ. Ξύδη που δημοσιεύουμε για το θέμα των φακέλων. Επισημαίνοντας από τη μεριά μας πως τείνει ήδη το θέμα να λάβει τις διαστάσεις ενός νέου πολιτικού σήριαλ, δεν έχουμε να περιμένουμε παρά την ταχύτατη κατάθεση του σχετικού νομοσχεδίου που είναι ο μόνος τρόπος για να λήξει οριστικά και αναμφίλεκτα το θέμα όχι μόνο των φακέλων αλλά του —νομικού τουλάχιστον— καθεστώτος που τους δημιούργησε.

Φίλο ANTI,

Οι φάκελοι είναι ανόσιοι, παράνομοι, παραβίαση της ιδιωτικής ζωής, φαλκίδευση της προσωπικής ελευθερίας. Αυτά άκουγα στα 25 χρόνια που ζω στην Ελλάδα. Και έτσι είναι. Φάκελοι που τηρούνται για σκοπούς άλλους από την καταστολή του εγκλήματος είναι χαρακτηριστικά τυρρανίας.

Τώρα που πρόκειται να καταστραφούν, τα ίδια άτομα, τα ίδια κόμματα που αγωνίζονταν γενιές ολόκληρες για την κατάργησή τους, αντιστρέφουν τη θέση τους, και ζητούν τη διάσωσή τους. «Να σωθούν» είναι ο όρος που χρησιμοποιούν. Στ' όνομα τίνος; Πρώτα άκουσα, από διακεκριμένους ιστορικούς και άλλους μελετητές —στ' όνομα της ιστορίας. Πραγματικά τ' αστυνομικά αρχεία του Μέττερνιχ είναι ορυχεία πληροφοριών για τους ιστορικούς —μεταξύ άλλων για τον Κάλβο ή τον Σούμπερτ. Τα αρχεία των Τσάρων επίσης, για όλα τα στρώματα της ρωσικής κοινωνίας. Δε θα ήταν προτιμότερο ν' αναρωτηθούμε μήπως οι Αυστριακοί και οι Ρώσοι της εποχής εκείνης νοιάζονταν λιγότερο να γίνουν θέματα μελλοντικών ιστορικών παρά αντικείμενα αστυνομικής παρακολούθησης;

Τα παιδιά μας ίσως να προτιμούν την εμπέδωση της προσωπικής ελευθερίας από την τήρηση φακέλων. Το αίτημα για την κατάργηση και καταστροφή τους είναι αίτημα ελευθερίας. Έχει δηλωθεί πως φάκελο δεν έπρεπε ποτέ να είχαν υπάρξει. Πρέπει λοιπόν να καταστραφούν όλοι, δίχως εξαίρεση. Υπάρχουν άλλοι τρόποι διάσωσης του παρελθόντος από τ' αρχεία της αστυνομίας και των χαφιέδων.

Κι αν ακόμα δεν υπήρχαν, η προσωπική ελευθερία είναι βασική αρχή. Κανείς δεν θα μπορέσει να την επικαλείται στο μέλλον αν δεν έχει δεχτεί να πληρώσει το τίμημά της κάθε στιγμή που κερδίζει το παραμικρό μισό της. Εδώ το τίμημα είναι λιγότερο «αποτελεσματικός» κρατικός μηχανισμός παρακολούθησης και φακελώματος. Με συνέπεια λιγότερους φακέλους σήμερα. Αλήθεια, πόσο τεχνοκράτης, πόσο ακαδημαϊκός, πόσο... νοσταλγικός πρέπει να γίνει κανείς για να προτιμάει εκείνους τους παλιούς, οικειούς, φακέλους. Και πόσο ασυνεπής!

Φίλικα

1 Ξύδη

ΜΕΤΑ ΤΟΥΣ ΦΑΚΕΛΟΥΣ ΟΙ «ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ»;

Φαίνεται ότι άλλο πράγμα είναι η κατάργηση των φακέλων και άλλο η κατάργηση της αστυνομικής νοοτροπίας στην πολιτική αντιπαράθεση. Με ανησυχία λοιπόν διαβάζουμε την καταγγελία ηγετικών στελεχών του «ΦΥΛΛΑΔΙΟΥ» ότι κατά τη διάρκεια σύσκεψης στο σπίτι του Χρ. Παλάντζα στα Γρεβενά όπου μετείχαν κυρίως διαγραμμένα μέλη του ΠΑΣΟΚ, εισέβαλε τα μεσάνυχτα ο εισαγγελέας Γρεβενών με συνοδεία αξιωματικού της Χωροφυλακής και κουστωδίας οργάνων.

Στις ερωτήσεις των πολιτών για το νόημα της εφόδου, ο κ. εισαγγελέας απάντησε αόριστα ότι οι αρχές «είναι υποχρεωμένες να επαγρυπνούν» ότι υπάρχουν γενικά παράνομες ενέργειες όπως η χαρτοπαιξία και η χρήση ναρκωτικών κτλ.

Εκτός βέβαια αν υπάρχει η εκτίμηση ότι τα διαγραμμένα στελέχη του ΠΑΣΟΚ παρουσιάζουν μεγαλύτερη ροπή προς την χαρτοπαιξία και τη χρήση ναρκωτικών, οπότε θα απαντήσουμε εύσημα κοινωνιολογικής ευαισθησίας στην εισαγγελία. Έχουμε όμως την βεβαιότητα ότι ο μηχανισμός του «ελέγχου» στηρίχθηκε ακριβώς στον πολιτικό χαρακτήρα της σύσκεψης.

Τέτοια φαινόμενα χρειάζονται μεγάλη προσοχή και απαιτούν άμεση καταγγελία. Διότι η κατάργηση των φακέλων δεν μπορεί να σημαίνει ότι αντί να περνάς για καφεδάκι από την Ασφάλεια θα δέχεσαι νυχτερινές επισκέψεις στο σπίτι σου από τον εισαγγελέα...

Η ΑΓΟΡΑ ΤΟΥ ΑΙΩΝΑ

Ο κ. πρωθυπουργός δεσμεύτηκε αυτή τη φορά κατηγορηματικά στη Θεσσαλονίκη ότι μέχρι τα μέσα του καλοκαιριού θα έχει οριστικοποιηθεί η «αγορά του αιώνα», δηλαδή η προμήθεια των νέων αεροσκαφών της πολεμικής αεροπορίας (με ένα ποσό που αντιστοιχεί σε 300.000 δρχ. σε κάθε Έλληνα, που πρέπει να τις εξοφλήσει σε 10 χρόνια!).

Επισήμανε επίσης πως το θέμα συνδέεται και με τα αντισταθμιστικά ωφέλη και την πολιτική εξάρτηση που συνεπάγεται η επιλογή του κάθε τύπου.

Έχουμε και άλλοτε ασχοληθεί με το θέμα και συμφωνούμε, πως από τη στιγμή που Τουρκία και ΗΠΑ υποκινούν την ένταση στο Αιγαίο και διαγωνίζονται την κατοχή στην Κύπρο, δεν μπορούμε παρά να διατηρούμε —όσο γίνεται— τη στρατιωτική ισορροπία στην περιοχή.

Επειδή όμως κυρίως θα συμφωνήσουμε με την πρωθυπουργική διαπίστωση ότι ο μόνος τομέας υπεροχής μιας μικρής χώρας δεν μπορεί να είναι παρά η ποιότητα του «έμψυχου υλικού»

θέλαμε να θυμίσουμε πως αυτή η ίδια η διατύπωση έχει κάτι από την τραγική αλήθεια του Στρατού.

«Έμψυχο υλικό» κατ' αντιδιαστολήν προφανώς από το «άψυχο» που θυμίζει απόμακρα τον χαρακτηρισμό των Ρωμαίων και τους δούλους instrumentum vocalem (εργαλείο που μιλάει). Εννοούμε δηλαδή, ότι το «έμψυχο υλικό», ο ανθρώπινος παγιδευμένος επομένως, δεν είναι παρά οι Έλληνες πολίτες «εντολή» που επιτελούν το συνταγματικό τους χρέος.

Και στην περίπτωση μας αξιοποίηση του «έμψυχου υλικού» δεν πρέπει καν να θεωρηθεί μια κατάλληλη εκπαίδευση ώστε να είναι αποδοτικό: Χρειάζεται αντίθετα ο συνδυασμός της εκπαίδευσης με μια ηθική ενότητα του στρατού που θα αντιστοιχεί στην περηφάνεια και την αξιοπρέπεια που αρμόζει στον πολεμιστή και που πολλοί θεωρούν πως αποτελεί το «μειονέκτημα» του στρατιώτη.

Έτσι, όσο το Μηχανικό θα φτιάχνει καλύτερα τις κατασκευές, όσοι αξιωματικοί παρά ταχύτερα τις γέφυρες εκστρατείας, όσο θα μας φτάνουν καταγγελίες για καψόνια, φυλακές, «αντιρροπία» στους στρατώνες θα ξέρουμε πως το «έμψυχο υλικό» υποβαθμίζεται γιατί η πολιτική ηγεσία του στρατού δεν μπορεί να θέλει να επιβάλει ένα νέο καθεστώς σχέσεων, που θα αποκαθιστά τα δικαιώματα των στρατιωτικών, και θα βελτιώνει κοινωνικά τον στρατό στη μόνη κατεύθυνση που δικαιολογεί την ύπαρξή του, δηλαδή την μάχιμη απόδοσή του.

Ο «τολμών νικά» κ. Δροσογιάννη όπως λέγατε και στους λοκατζήδες...

ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ: ο Μαρκεζίνης ξαναχτυπά!

Ο δικτάτορας των Φιλιππίνων σε μια προσπάθεια να εκτονώσει την διαρκώς ογκούμενη λαϊκή δυσφορία στη χώρα του, οργανώνει εκλογές στις 14 Μάη. Εκλογές με την έμπνευση του Στέιτ Ντηπάρτμεντ και την ενεργό ανάμειξη της αμερικανικής πρεσβείας στη Μανίλα για να πεισθούν οι «άλλες δημοκρατικές δυνάμεις» να μπουκ στην κωμωδία.

Φαίνεται όμως πως η αποχή που κήρυξαν τα δημοκρατικά κόμματα και τα επαναστατικά κινήματα των Φιλιππίνων θα φτάσει το 80%, γι' αυτό και οι «ρεαλιστές» του Λευκού Οίκου απέτρεψαν την επίσκεψη του Ρήγκαν στις Φιλιππίνες ώστε να μην ταυτιστεί με μια αποτυχία.

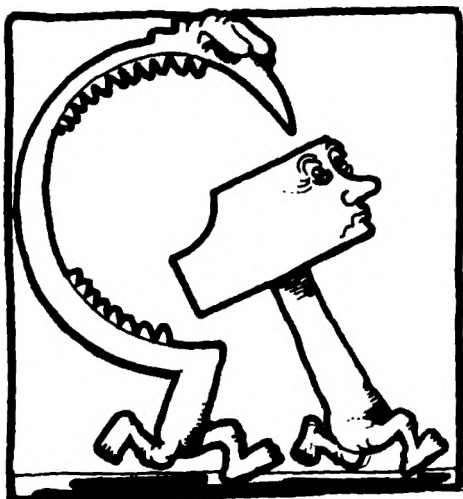
Ωραία όλα αυτά —και γνωστά. Η μόνη απορία μας είναι μήπως τελικά υπερεκτιμάμε την ισχύ του αμερικανικού ιμπεριαλισμού. Διότι αυτό το σενάριο των «ομαλοποιήσεων» το πουλάνε αναλλοίωτο εδώ και πολλά χρόνια, και παντού αποτυγχάνει, από τον Μαρκεζίνη μας μέχρι το Σαλβαδόρ και τη Νικαράγουα.

Η πάλη των τάξεων ως γνωστόν δεν είχε κανόνες. Σε άλλες χώρες σταδιακά απέκτησε ένα είδος «σαβουάρ-βιβρ», σε άλλες φωτισμένα μυαλά όπως του κ. Λάσκαρη, την κατάρτησαν εντελώς, σε άλλες εξακολουθεί να μεταμφιέζεται με μανδύες εθνικούς ή θρησκευτικούς, σε άλλες, όπως η Καμπότζη πήρε ανοιχτά τη μορφή του κατς ή του σούμο —για να μιλάμε με ανατολική αναλογία.

Στην Ελλάδα —για να επαναλάβουμε την τετριμμένη και αντιδραστική διατύπωση— αν μη τι άλλο ευδοκίμει πάντα η πάλη των παρατάξεων, εν ονόματι βέβαια της πάλης των τάξεων.

Γίναμε πρόσφατα αποδέκτες

ΠΑΛΗ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

μιας καταγγελίας που είχε μάλιστα και αστυνομικό σασπένς. Επρόκειτο ουσιαστικά για το σενάριο ενός φιλμ μικρής διάρκειας, όπου η ΚΟΒ Πετραλώνων του ΚΚΕ εσ. αφού έχασε 15 πανώ από διάφορα σημεία στα οποία τα είχε αναρτήσει, ανακάλυψε μετά από παρακολούθηση τα υπολείμματα τους στα γραφεία της ΚΟΒ του ΚΚΕ της περιοχής.

Απειλήθηκαν επεισόδια κτλ., και ειλικρινά δεν ξέρουμε πως έληξε αυτή η ιστορία. Αλλά σκεφτόμαστε, την ώρα που μια δεξιά παραληρεί, ένα ΠΑΣΟΚ παλινωδεί, την ώρα που ΠΑΣΟΚ και Δεξιά τείνουν να καταλάβουν ασφυκτικά όλο το πλάτος της σκηνής και να εκτοπίσουν όλους τους

άλλους στα παρασκήνια, πως μπορεί ακόμα να υπάρχει αυτή η μακάρια άνεση της αλληλοκαταστροφής, εν ονόματι μάλιστα «αρχών»...

Και πραγματικά δεν ξέρουμε πόσο ευφυής είναι εκείνος που αφού ναυαγήσει το σκάφος όπου επέβαινε με τον «εχθρό» του, είναι χαρούμενος γιατί αυτός βρίσκεται σε μια βαρκούλα και ο «εχθρός» του κρατιέται από μια σανίδα...

Ενέργειες τύπου Πετραλώνων σε μια τέτοια συγκυρία για το κομμουνιστικό κίνημα, τέτοιου επιπέδου πολιτική νοημοσύνη παρουσιάζουν.

Μωραίνει λοιπόν (ποιος;) ους βούλεται απωλέσαι;

3.5.84
ΤΣΑΠΙΝΩ

του Γιάννη Ιωάννου

Η αρχή του τέλους ενός ιμπεριαλισμού βρίσκεται πράγματι στη στιγμή που δεν μπορεί να ανανεώνει τις μεθόδους του —γιατί δεν «περνάνε» με τίποτε στους λαούς!

ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ

Το Συνέδριό τους πραγματοποιούν από σήμερα μέχρι την Κυριακή οι αυτοδιαχειριζόμενοι παιδότοποι, που μια πρώτη συζήτηση για τον πειραματισμό τους είχαν πραγματοποιήσει στο ΑΝΤΙ-φεστιβάλ, τον Μάρτη του '82.

Είναι εν μέρει ανεξήγητη η συμπεριφορά που επιφυλάσσει το ΠΑΣΟΚ στη μόνη ίσως εφαρμοσμένη μορφή αυτοδιαχείρισης στην Ελλάδα.

Το πείραμα αντιμετωπίζεται με καχυποψία. Πέρσι την άνοιξη

Το «κήτητος» αναπαύεται στην ακτή του Εσταυρωμένου...

Η ΑΠΥΡΑΥΛΟΣ ΕΛΛΑΣ

Γνωρίζουμε βέβαια τις προσπάθειες της κυβέρνησης για μια απύραυλη Βαλκανική. Φαίνεται όμως πως αυτές τις προσπάθειες δεν τις γνωρίζουν οι πύραυλοι οι οποίοι είναι εγκατεστημένοι στον ελληνικό χώρο.

Μόνο έτσι εξηγείται γιατί όχι πολύ σπάνια, ή κάποιο ψαράδικο αντί να πιάσει ψάρια και καλαμάρια ψαρεύει κανένα πύραυλο στο Αιγαίο ή γιατί στην Κρήτη πολλά χωριά ζουν όπως οι αρχαίοι Γαλάτες, με το φόβο δηλαδή μην πέσει κανένας πύραυλος στο κεφάλι τους.

Τρανή απόδειξη όλων αυτών είναι η ιστορία που εκτυλίχθηκε ταυτόχρονα με την Ανάσταση στην Κρήτη. Ήταν προφανώς η αμερικάνικη συμβολή στα βαρελότα και τις «μπαλωθιές» των ελληνικών παραδόσεων.

Έτσι, οι κάτοικοι του χωριού Σταυρωμένος, που απέχει 10 χλμ. από το Ρέθυμνο, ανακάλυψαν το Μεγάλο Σάββατο το πρωί στην παραλία του χωριού τους το τμήμα αυτού του πυρηνικού πυραύλου που βλέπουμε στις φωτογραφίες μας.

Απ' ό,τι μπορέσαμε να διαπιστώσουμε πρόκειται μάλλον για φορέα πυραύλου «Λανς» που προφανώς εκτοξεύθηκε απ' το πεδίο Βολής Κρήτης στην ακτή του Σταυρωμένου.

Ειδοποιήθηκαν πάραυτα οι «αρχές» και κατέφθασαν (με καθυστέρηση είναι αλήθεια) το φορτηγό με το γερανό (αρ.

ΠΒΚ 224) και το επιβατικό με αρ. ΠΒΚ 18 (υποθέτουμε πως τα αρχικά σημαίνουν Πεδίο Βολής Κρήτης) τα οποία και περισυνέλλεξαν τον πύραυλο.

Χρειάζεται να πούμε τίποτε παραπάνω απ' αυτό που λένε τα ίδια τα γεγονότα; Ότι δηλαδή σε περίπτωση πυρηνικού πολέμου και θα στείλουμε και θα δεχτούμε πυραύλους που μάλλον θα αγνοούν πρακτικά τις απόψεις μας για απύραυλες ζώνες;

Κύριε εν τοις ουρανοίς, καθώς αναλαμβάνεται πάρε μαζί σου και τους πυραύλους την επόμενη φορά, πριν μας φέρουν πρόωρα κοντά Σου...

Επιστρατεύθηκε και ένα τρακτέρ από το χωριό για την αποκομιδή του...

Επιτέλους, φορτώθηκε στο φορτηγό ΠΒΚ 224 που έφτασε στο χωριό με έναν γερανό και το επιτελικό-επιβατικό αμάξι ΠΒΚ 18.

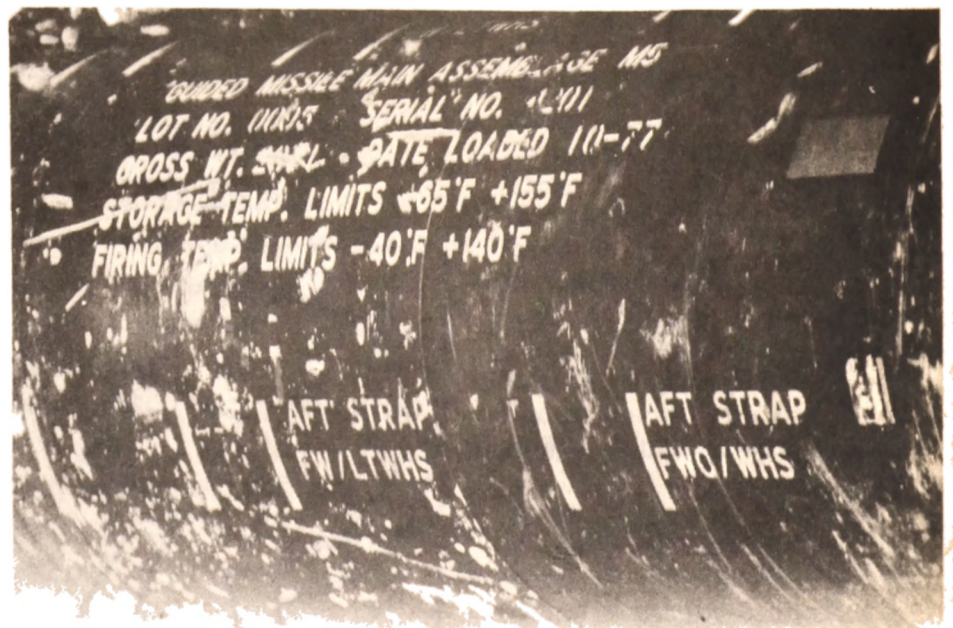
η νομάρχης Ανατ. Αττικής κ. Σταφυλά προσπάθησε να κλείσει —χωρίς επιτυχία— τον αυτοδιαχειριζόμενο παιδότοπο Χολαργού που λειτουργούσε ήδη με επιτυχία έξη χρόνια.

Λέγεται μάλιστα, ότι όταν η επιτροπή πήγε στο γραφείο της κ. Σταφυλά και διαμαρτυρήθηκε τους απάντησε με το αμίμητο: «αυτά για την αυτοδιαχείριση τα λέγαμε πριν γίνουμε κυβέρνηση. Τώρα θα σας φτιάχνει παιδικούς σταθμούς το κράτος».

Αλλά βέβαια ώσπου να φτιάξει το κράτος τους παιδικούς σταθμούς οι παιδότοποι είναι αναγκαίοι. Και κανένας λόγος δεν υπάρχει, ακόμα και αν γίνουν οι καλύτεροι παιδικοί σταθμοί, ενώσεις γονέων να μην οργανώνουν τους αυτοδιαχειριζόμενους παιδότοπους.

Για να συζητήσουν λοιπόν όλα αυτά τα προβλήματα εν όψει ενός νομοσχεδίου που υπάγει όλα τα ιδρύματα πρόνοιας στις νομαρχίες —χωρίς να λαμβάνει μέριμνα για τους αυτοδιαχειριζόμενους παιδότοπους— οργανώνεται το συνέδριο.

Αφού η αυτοδιαχείριση (μαζί με πολλά άλλα) αποδείχτηκε δύσκολη για το ΠΑΣΟΚ στις μεγάλες επιχειρήσεις, μήπως πρέπει να επιτραπεί —τουλάχιστον για τα μικρά παιδιά;

Τα στοιχεία του πυραύλου.

ΡΕΠΟΡΤΑΖ: ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΙΝΔΕΛΗΣ

8584
TOMOKO

Στρατηλάτης χωρίς στρατηγική

Η επτάχρονη (με τις πλάτες Καραμανλή) θητεία του κ. Ευάγγελου Αβέρωφ στο υπουργείο Εθνικής Άμυνας μπορεί να μην τον έκαμε ενήμερο πάνω στα σύγχρονα γεωπολιτικά προβλήματα και τα νέα οπλικά συστήματα, του πρόσφερε όμως ορισμένες ψευδαισθήσεις.

Η πρώτη είναι ότι πραγματοποίησε «εθνικό έργο» στις Ένοπλες Δυνάμεις και η δεύτερη ότι έγινε ειδικός σε θέματα στρατηγικής.

Βαρύγδουπος θιασώτης —όπως εξηγεί στους συνεργάτες του— του δόγματος του Κλαούζεβιτς ότι «πολιτική είναι ο πόλεμος με άλλα μέσα» ο αρχηγός της «Νέας Δημοκρατίας» έχει καταστρώσει και υλοποιεί ένα δικό του πρόγραμμα πολιτικής στρατηγικής. Επιτελάρχες και χειροκροτητές οι κ. Αλεξ. Παπαδόγγονας, Αθ. Τσαλδάρης, Κων. Λάσκαρης, Γ. Σταμάτης και ορισμένοι νεοσυντηρητικοί βουλευτές

Αυτό το «στρατηγικό πρόγραμμα», που είναι, κυρίως, χίμαιρες και αυτοσχεδίασμοί, φαίνεται να κλυδωνίζεται ισχυρά μετά τη «δημοκρατική αντεπίθεση» του ΠΑΣΟΚ και την επιβλητική συγκέντρωση της Θεσσαλονίκης. Τα δεδομένα, με πρώτο το κλίμα των εντυπώσεων, αρχίζουν ν' αλλάζουν. Ο πρωθυπουργός κ. Ανδρέας Παπανδρέου, σχολίαζε —μ' ένα έντονο αίσθημα αυτοπεποίθησης, την περασμένη Κυριακή στη Θεσσαλονίκη ότι ήταν λάθος

η επιδίωξη του κ. Αβέρωφ να υπάρξει πολιτική αναμέτρηση «εφόλης της ύλης», αντιδιαστέλλοντας σχετικά την ακροδεξιά στροφή της «ΝΔ» με την «πλατεία ενωτική» προσπάθεια του ΠΑΣΟΚ.

Ανεξάρτητα όμως, από τις γενικότερες αδυναμίες της ελληνικής Δεξιάς (ιδεολογικές, πολιτικές, κοινωνικές) και την οπτική του ΠΑΣΟΚ, η στρατηγική του κ. Αβέρωφ (που συναρτάται σε μεγάλο βαθμό με το βιολογικό δεδομένο των 75 χρόνων

του Μιχάλη Δημητρίου

του) χαρακτηρίζεται από εγγενείς αδυναμίες, που μετά το αποτέλεσμα των εκλογών στις 17 Ιουνίου θα γίνουν εκρηκτικές.

Αυτές οι λαθεμένες επιλογές και κινήσεις τακτικής με τις οποίες ο κ. Αβέρωφ και οι επιτελείς του επιχειρούν την αναμέτρηση προς την κυβέρνηση και το ΠΑΣΟΚ, έχει τα εξής γνωρίσματα και θανάσιμα ελαττώματα:

Η μέθη της υπεροψίας

Με βάση την πεποίθηση ότι τα αποτελέσματα σε ορισμένες συνδικαλιστικές εκλογές σημαίνουν αυτόματα και ιδεολογική διαφοροποίηση ο κ. Αβέρωφ πιστεύει —και το δηλώνει δημόσια— ότι είμαστε το «50% και πλέον του ελληνικού λαού».

Η άποψη αυτή δεν είναι απλώς δημαγωγική και προεκλογικό τέχνασμα, αλλά βαθιά πεποίθηση και αυταπάτη, η οποία τον έχει οδηγήσει σε μια υποτίμηση του αντιδεξιού χαρακτήρα της αναμέτρησης αυτής. Η πόλωση που επεδίωκε ο κ. Αβέρωφ (και προπαγάνδισαν ορισμένοι ενοαβερωφικοί, όπως ο κ. Γ. Στεφανάκης) ανάμεσα σε «μαρξιστές» και «αντιμαρξιστές» φαίνεται —από τις ανησυχίες των μικρών δημοκρατικών κομμάτων και του ΚΚΕ— να μετατρέπεται σε «δεξιά» και «αντιδεξιά» αναμέτρηση.

Ο κ. Αβέρωφ προκάλεσε αυτή την «αντεπίθεση-συσπείρωση», γιατί στόχος της λαθεμένης στρατηγικής του δεν είναι να φθείρει απλώς το ΠΑΣΟΚ, αλλά (μαξιμαλιστικότητα) να ρίξει την κυβέρνηση και μάλιστα πριν την τετραετία.

Έκανε επίθεση «εφόλης της ύλης» εκεί που έπρεπε να δείξει ψυχραιμία και αναμονή.

Η έπαρση της αυτάρκειας

Η συστηματική προσπάθεια του κ. Αβέρωφ να καρπωθεί για «ίδιον όφελος» τα αποτελέσματα των Ευρωεκλογών τον έχει οδηγήσει στην πρόθεση να ηγηθεί ο ίδιος της Ευρωλίστας του κόμματος και —εκτός από το σύμμαχό του κ. Κ. Μητσοτάκη— να αποκλείσει κάθε άλλη εσωκομματική αρωγή όχι μόνο από το κύρος του κ. Γ. Ράλλη, αλλά και από τους παραγκωνισμένους ουσιαστικά κ. Γιάννη Μπούτο, Κων. Στεφανόπουλο, Μιλτιάδη Έβερτ και τους «ανανεωτικούς» βουλευτές.

Ο κ. Αβέρωφ προσπαθεί αφενός να φимώσει κάθε «αντιπολιτευτική φωνή» εν όψει των Ευρωεκλογών (και το έχει επιτύχει αν κρίνει κανείς από τις περιστασιακές ομιλίες των πρώην ραλλικών) και να μοιρασθεί τη «σπαυδαία» νίκη με την ολιγαρ-

ΞΕΧΑΡΒΑΛΩΜΑΤΑ ΞΕΘΕΜΕΛΙΩΜΑΤΑ, ΚΑΤΑΒΑΡΑΘΡΩΣΕΙΣ,

Το δράμα του κ. Αβέρωφ, ως ομιλητή, είναι ότι ενώ καταβάλλει κάθε προσπάθεια προκειμένου να συναρπάσει το ακροατήριό του, διανθίζοντας το λόγο του με πρωτότυπα σχήματα, οι ομιλίες του παραμένουν καταθλιπτικά πληκτικές.

Είναι κάτι σαν τα αισθηματικά βίπερ, όταν έχεις διαβάσει ένα, είναι σαν να τα έχεις διαβάσει όλα. Κι αυτό οφείλεται μάλλον σε κακή αφομοίωση των κανόνων της πολιτικής επικοινωνίας.

Ο κ. Αβέρωφ δεν γνωρίζει αποχρώσεις και ρυθμούς. Όλη του η προσπάθεια κατευθύνεται στο να δημιουργήσει

στο ακροατήριο την αίσθηση ότι τα πάντα γκρεμίζονται γύρω του. Χρησιμοποιεί λοιπόν χωρίς μέτρο, «θερμά» ρήματα και «δυναμικά» επίθετα, αγνοώντας όμως τη λαϊκή σοφία: Το πολύ το Κύριε Ελέησον το βαριέται κι ο παπάς. Ενδεικτικό είναι ένα απόσπασμα από την απάντησή του στον Πρωθυπουργό μετά τη συγκέντρωση της Θεσσαλονίκης:

«Προσπάθησε να ξεθεμελιώσει τις δομές της κοινωνίας μας. Διαστρέβλωσε την ιστορία μας. Έσπειρε τους σπόρους του διχασμού και διαχώρισε τους Έλληνες σε πράσινους προνομιούχους και αποδοπομπιαίους τρά-

γους. Διέλυσε τη Διοίκηση. Καταρράκωσε την οικονομία. Δημιούργησε στρατιά ανέργων. Μετέβαλε τον αγρότη από νοικοκύρη σε ανειδίκευτο εργάτη. Ξεχαρβάλωσε την παιδεία, εξαθλίωσε την υγειονομική περίθαλψη».

Από το παραπάνω απόσπασμα και μόνο, μπορεί κανείς να διαπιστώσει πόσο πιο πετυχημένος θα ήταν ο Αβέρωφ αν ακολουθούσε την καριέρα του φιλόλογου ή αν περιοριζόταν στη συγγραφή των βιβλίων του. Σε μια μόνη παράγραφο χρησιμοποίησε δέκα διαφορετικά ρήματα για να πει το ίδιο πράγμα!

ική ομάδα των εμπιστών του στο Κόμμα και στην ΟΝΝΕΔ. Όλοι οι άλλοι απλώς αδιαφορούν ή καιροφυλακτούν.

Η επίθεση χωρίς εφεδρείες

Ένα από τα κυριότερα στρατηγικά λάθη του προέδρου της «Νέας Δημοκρατίας» είναι ότι αφενός ξεκίνησε πολύ ενωρίς —από τον περασμένο Ιανουάριο— την έντονη αντιπολιτευτική εκστρατεία του προς την κυβέρνηση και το ΠΑΣΟΚ και αφετέρου όχι μόνο χωρίς τις εσωκομματικές συμμαχίες αλλά και χωρίς την παραμικρή εφεδρεία. Καμιά καινούργια ιδέα δεν πρόβαλε σε κανένα θέμα και κανέναν δεν έπεισε η «ΝΔ» ότι διαθέτει κάποιο κυβερνητικό πρόγραμμα, αλλά απλώς και κάποιες στοιχειώδεις απόψεις στα θέματα οικονομίας, υγείας, πρόνοιας, δημοσίων επιχειρήσεων κτλ.

Ο κ. Αβέρωφ δεν υπόσχεται παρά μόνο την επιστροφή και μάλιστα σε μια Δεξιά πολιτική ρεβανσιστική και μισαλλόδοξη. Η άποψη αυτή τεκμηριώνεται από το περιεχόμενο της ομιλίας του στη Θεσσαλονίκη πριν δύο μήνες, που ήταν απλό αντίγραφο ομιλιών της ΕΡΕ εναντίον της ΕΔΑ. Έτσι, όσο πλησιάζει η καθημερινή σχεδόν προεκλογική αναμέτρηση, το ΠΑΣΟΚ έχει να υπερασπισθεί «κάποιο έργο και κάποια οράματα».

Ο κ. Αβέρωφ δεν έχει να προσφέρει για το μέλλον παρά μόνο την άρνηση από τους ίδιους χρεωκοπημένους πολιτικά ανθρώπους. Καμιά νέα σύλληψη, καμιά νέα

πρόταση, καμιά συγκεκριμένη (συντηρητική έστω) άποψη δεν έχει παρουσιαστεί σε κάποια από τις τελευταίες δημόσιες ομιλίες του.

Η ολιγαρχική ενδοσκόπιση

Συνέπεια των παραπάνω απόψεων και ψευδαισθήσεων του κ. Αβέρωφ είναι μια διπλά επιζήμια τακτική για τον ίδιο προσωπικά και για το κόμμα του. Θεωρώντας ως βέβαιη —και δεν λαθεύει σ' αυτό— την άνοδο των εκλογικών ποσοστών της «ΝΔ» στις σωματειακές αναμετρήσεις ο κ. Αβέρωφ διορίζει ως υποψήφιους άτομα χωρίς γενικότερο κοινωνικό, επαγγελματικό και κομματικό κύρος. Οι περισσότεροι υποψήφιοι στους δικηγόρους και τους γιατρούς, το επιβεβαιώνουν. Γίνεται έτσι δέσμιος των «κλαδικών» εκπροσώπων, που αποτελούν τη φανατισμένη μειοψηφία της κομματικής του επιρροής. Ήδη, οι τριβές που έχουν προκληθεί είναι σημαντικές και κανένα σχεδόν συλλογικό όργανο δεν λειτουργεί ικανοποιητικά.

Από την άλλη πλευρά, ο κ. Αβέρωφ γενικεύοντας κατά τρόπο επίπεδο τα σωματειακά αποτελέσματα ως γενική αποδοκimasία της κυβερνητικής πολιτικής ή των σχεδιασμών της, αυτοαπομονώνεται. Τούτο εμποδίζει τόσο τον κ. Αβέρωφ όσο και τη «ΝΔ» όχι μόνο να ερμηνεύσουν σωστά το «συντεχνιακό» νόημα των ψηφοφοριών αυτών, αλλά και να επιλέξουν κάποιες χρήσιμες και γόνιμες ιδέες σαν συντηρητικό αστικό κόμμα του σήμερα. Οι διατά-

ξεις του ΕΣΥ (που δεν είναι διαμετρικά αντίθετες από τις προτάσεις του κ. Σπ. Δοξιάδη) καταδικάζονται συλλήβδην ότι «οδηγούν σε κομματικοποίηση του νοσηλευτικού συστήματος» και οι διατάξεις του νομοσχεδίου για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς (που δεν είναι πολύ προωθημένες από τις σχετικές εισηγήσεις του κ. Γιάννη Μπούτου ως υπουργού Γεωργίας) απορρίπτονται κατηγορηματικά ως «κολλεκτιβοποίηση».

Οι λαθεμένες αυτές επιλογές και κινήσεις του κ. Αβέρωφ, που έχουν υπόκρουση το ρεβανσισμό, πλήρη άρνηση, μπορεί να συσπειρώνουν τους ακροδεξιούς και τους φανατικούς του κόμματος, αλλά περιορίζουν αισθητά την εμβέλεια της σαγήνης της «ΝΔ» στους δυσαρεστημένους ψηφοφόρους του ΠΑΣΟΚ. Ο κ. Αβέρωφ δεν κρύβει την απόλυτη πεποίθησή του ότι «ο κόσμος όπως καταψήφισε εμάς το 1981, έτσι θα καταψηφίσει το ΠΑΣΟΚ σήμερα». Πρόκειται για μηχανιστική άποψη. Σήμερα η «ΝΔ» δεν αποτελεί επένδυση κάποιων ελπίδων, όπως το ΠΑΣΟΚ του 1981.

Και το σπουδαιότερο: μεγάλη μερίδα της ίδιας της «ΝΔ» επιθυμεί την ανανέωση στο κόμμα και θεωρεί απλώς ως προσωρινό διαχειριστή της αρχηγίας τον κ. Αβέρωφ, ανεξάρτητα από το εκλογικό αποτέλεσμα. Πρόκειται για μερικές αλήθειες, που ο πρόεδρος της «ΝΔ» θα ανακαλύψει, αργά βέβαια, μετά τις 17 Ιουνίου.

□

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

«Σχέσεις του Αγροτικού Τομέα με την Υπόλοιπη Οικονομία και Επιπτώσεις στη Διαδικασία Ανάπτυξής του»

Η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος διοργανώνει Διεθνές Συνέδριο στην Αθήνα, 27-30 Νοεμβρίου 1984 με το παραπάνω θέμα. Ειδικότερα, τα ζητήματα που θα συζητηθούν είναι:

1. Διαρθρώσεις & Ανάπτυξη: Θεωρητικές & Εμπειρικές Προσεγγίσεις.
2. Αγροτικό Πλεόνασμα: Μορφές Σύλληψης & Μηχανισμοί Μεταφοράς.
3. Συσσώρευση Κεφαλαίου στον Αγροτικό Τομέα & Δειξίωση του Μη-Αγροτικού Ιδιωτικού Κεφαλαίου.
4. Αγροτικός Τομέας & Διεθνής Οικονομία.
5. Αγροτική Πολιτική.

Όσοι ενδιαφέρονται να συμμετάσχουν ως εισηγητές στο Συνέδριο παρακαλούνται να υποβάλουν περίληψη της εισήγησής τους (1-2 σελίδες) μέχρι 15 Ιουλίου 1984 και το τελικό κείμενο των εισηγήσεων μέχρι 30 Σεπτεμβρίου 1984.

Η Οργανωτική Επιτροπή

Παρμενίων Αβδελίδης, Θανάσης Αθανασίου, Γιώργος Γκέκος, Όλγα Ιακωβίδου, Σάκης Καράγιωργας, Κώστας Λάμπρος, Θόδωρος Λιανός, Νίκος Μαρτίνος, Γιωργία Ντούσια, Μιχάλης Παπαγιαννάκης, Νίκος Πετραλιάς, Γιάννης Σαμαράς, Μαρίκα Φραγκάκη, Δημήτρης Ψυχογιός.

Για περισσότερες πληροφορίες:

Δ/νση Μελετών & Προγρ/σμού (ΑΤΕ) Επιτροπή Συνεδρίου • Σίνα - Βησσαρίωνος 9 • Αθήνα 106 72.

Μυσταγωγεί ο λαός ή οι μύστες της εξουσίας;

της Κύρας Αδάμ

Ανεπανάληπτη, πρωτόγνωρη, αληθινή μυσταγωγία, αναβίωση του Δήμου της αρχαίας Αθήνας, μοναδική εμπειρία, απάντηση στη δεξιά, στις ευρωεκλογές, στις εκλογές του Οκτωβρίου 1985 αλλά και στις μεθεπόμενες, στο ντόπιο και ξένο μεγάλο κεφάλαιο, στους συμμάχους και εταίρους της Ελλάδας, αλληλοενημέρωση, διάλογος κριτική αντιπαράθεση, λύση προβλημάτων, από κοινού λήψη αποφάσεων, κυβερνητικές εξαγγελίες άμεσες και μακροπρόθεσμες, τι από όλα αυτά χαρακτηρίζουν και αντιπροσωπεύουν τη συνέλευση των νομαρχιακών συμβουλίων παρουσία του πρωθυπουργού και κάποιων υπουργών στις διάφορες περιοχές της χώρας;

Ο καθένας θα μπορούσε να διαλέξει σαν απάντηση ό,τι του πηγαίνει καλύτερα, να προσθέσει και να αφαιρέσει χαρακτηρισμούς και επίθετα ανάλογα με την πολιτική του τοποθέτηση, την προσωπική του διάθεση, τη γνώση της γλώσσας, την εμπνευση ή μη της στιγμής, την εντύπωση που του άφησε η τηλεόραση και ο Τύπος κτλ. Αλλά, βέβαια, το πρόβλημα δεν είναι εκεί, για το περιεχόμενο, τη χρησιμότητα, την αποτελεσματικότητα και το μέλλον ενός θεσμού καινούργιου για τα μεταπολεμικά χρονικά της Ελλάδας, ο οποίος τώρα μορφοποιείται και γι' αυτό είναι ιδιαίτερα ευαίσθητος σε παραμορφώσεις και αλλοιώσεις, που θα μπορούσαν να του στερήσουν τη δυναμική του.

Ενός θεσμού, που σαν σύλληψη και εξαγγελία και μόνο μετράει κατ' αρχήν στα θετικά της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, για λόγους ανθρώπινους, κοινωνικούς, ψυχολογικούς και βέβαια πολιτικούς. Γιατί βέβαια, ποιος δεν μπορεί να φανταστεί τα αισθήματα που δημιουργεί σ' αυτούς τους «ξεχασμένους» και πολιτιστικά εγκαταλειμμένους πολίτες η αναγγελία μιας «πρωθυπουργικής επίσκεψης εργασίας», ποιος δεν μπορεί να φανταστεί ότι αυτή θα είναι το θέμα συζήτησης μέρες πριν και βδομάδες μετά την πραγματοποίησή της, ποιος δεν μπορεί να φανταστεί ότι αυτή θα δώσει πρόσκαιρα ζωή στη γύρω επαρχία, θα την βγάλει από τη νάρκη της τηλεόρασης, του καφενείου, ή της καφετέρας, ποιος δεν μπορεί να φανταστεί ότι θα τονωθεί και θα επιβεβαιωθεί το εθνικό, —μικροαστικό, προλεταριακό αγροτικό, προοδευτικό και συντηρητικό, όλα μαζί και χώρια δεν έχει σημασία— αίσθημα ότι αυτός ο πολίτης, είναι κυρίαρχος, αφού βλέπει και ακούει την ηγεσία της χώρας του να αστειεύεται και να σοβαρολογεί, να τρώει και να χορεύει μαζί του να «εκ-

στασιάζεται» και να «εμπνέεται» μαζί του.

Πόσο, όμως, σίγουρος μπορεί να είναι κανείς ότι, πίσω από αυτή τη φανταχτερή επιφάνεια, τις οργανωμένες και αυθόρμητες ιαχές, κραυγές και συνθήματα θριάμβου, τις εκδηλώσεις ενθουσιασμού που θυμίζουν περισσότερο ερωτική σχέση του ανώνυμου προς τον Έναν επώνυμο και πολύ λιγότερο πολιτική σχέση, κατοχυρώνεται ουσιαστικά ένας δημοκρατικός θεσμός, «από τους πιο σημαντικούς για το μέλλον της χώρας», που δεν πρόκειται να χρησιμοποιηθεί για τη δημιουργία εντυπώσεων, για τόνωση και αυτοτόνωση, ή δικήν πολιτικής σφυγμομέτρησης κάθε φορά που τα πράγματα θα ζορίζουν.

Αντιπροσωπευτικό δείγμα νομαρχιακής συνέλευσης στην «ξεχασμένη Ελλάδα» αυτή του Αγ. Γεωργίου στο οροπέδιο Λασηθίου της Κρήτης, πριν τρεις βδομάδες. Με τους νομάρχες και τους δημάρχους της Κρήτης να παίρνουν το λόγο ο ένας μετά τον άλλο μπροστά σ' ένα πλήθος πολιτών, στον πρωθυπουργό και τους συνοδευόντες αυτόν υπουργούς, για να απαριθμήσουν, ο καθένας με τη δική του αξιολόγηση, τα ίδια αιτήματα, τα γνωστά σε όλους τους πολίτες, γιατί ζουν καθημερινά την έλλειψή τους, στους αρμόδιους υπουργούς, γιατί είναι μέρος του αντικειμένου του υπουργείου τους, στον πρωθυπουργό, γιατί ασκεί τη γενική εποπτεία και δίνει τις κατευθυντήριες γραμμές. Και έτσι μπορεί να δικαιολογηθεί η αδημονία του έχοντος το γενικό πρόσταγμα στη συνέλευση, Υπουργού των Εσωτερικών, να τελειώνουν γρήγορα οι ομιλούντες για πράγματα περίπου γνωστά και εν πάση περιπτώσει όχι καινούργια και πρωτόγνωρα. Όπως απόλυτα δικαιολογημένη ήταν η αδημονία των συγκεντρωμένων, όχι να ακούσουν τα αιτήματα, αλλά να ακούσουν τα μέτρα που θα εξήγγειλε μπροστά τους η κυβέρνηση, που άλλωστε έκανε και τον κόπο να παρίσταται αυτοπροσώπως.

Και βέβαια μέσα σ' αυτή την ανυπομονησία που συνεχώς κορυφωνόταν καθώς περνούσε η ώρα και η διαδικασία της συνέλευσης ξετυλιγόταν αργά αλλά σταθερά, στα πρότυπα μιας καλογυρισμένης ταινίας, που αφήνει πάντα το «καλό» για το τέλος, κάποιοι ή όλοι ξέχασαν να τονίσουν δυο πολύ αντιπροσωπευτικά για το θεσμό, των νομαρχιακών συμβουλίων, στοιχεία που αυτοδικαίως θα τον χαρακτήριζαν σαν «έναν θεσμό δημοκρατικό, από τους πιο σημαντικούς για το μέλλον της χώρας μας».

Ξέχασαν να αναφέρουν ή να τονίσουν ότι τα όποια αιτήματα και όποια μέτρα δεν είναι αυτόνομα από τη συνολική κατάσταση της χώρας, ότι δεν εντάσσονται σε μια διαδικασία δούνα και λαβείν σε τοπικό μόνο επίπεδο, αλλά στα πλαίσια της προσπάθειας για τη συνολική βελτίωση της χώρας, πράγμα που προϋποθέτει σφαιρική αντικειμενική και χωρίς βερμπαλισμούς και ωραίες εκφράσεις ενημέρωση από τους γνωρίζοντες και αντίλογο από τους παρισταμένους, με βάση τη δική τους αντίληψη, τις δικές τους εμπειρίες, τον προβληματισμό τους, ακόμα και τη δική τους εκδοχή για το όραμα της νέας Ελλάδας. Όπως, ξέχασαν ακόμα να ανοίξουν διάλογο, απαραίτητη προϋπόθεση για κάθε δημοκρατικό θεσμό, γιατί δεν θέλησαν, δεν μπόρεσαν ή δεν τους έμεινε καιρός να βγουν από τα καθορισμένα για την κυβέρνηση της αλλαγής, πλαίσια ενός επίσημου λόγου προς την κυβέρνηση οι μιν, μιας αναφοράς «εφόλης της ύλης», που σε λίγα θα μπορούσε να διαφέρει από μια προεκλογική τοπική συγκέντρωση, οι δε. Με δύο εξαιρέσεις: την έκφραση της αντίρρησης της Υπουργού Πολιτισμού σ' αυτά που είπε ο δήμαρχος Ρεθύμνου, και την έκφραση της διαφωνίας ενός νομάρχη με τον πρωθυπουργό για το αν η συγκέντρωση αυτή της Κρήτης θα μείνει ανεπανάληπτη, ή θα έχει και συνέχεια.

Γεγονός είναι ότι η συνέλευση τελείωσε μέσα στη γενική ευφορία, τον ενθουσιασμό και τη σιγουριά για το μέλλον. Η εκτίμηση για τη συνέλευση, τα θετικά και τα αρνητικά της, οι εντυπώσεις από αυτήν, αφέθηκαν για τις επόμενες μέρες όταν θα είχε μετριάσει ή σβύσει ο απόηχος του γενικού ενθουσιασμού.

Ο ίδιος ο θεσμός είχε επιτελέσει το σκοπό του, για την ώρα τουλάχιστον. Αλλά ο προβληματισμός γι' αυτόν μένει πάντα ανοιχτός. Γιατί θα ήταν το λιγότερο λυπηρό η εικόνα που θα κατοχυρωθεί γι' αυτόν να είναι αυτή του πανηγυριού, ή ο χρόνος υλοποίησης του θεσμού να συμπιπτει με προεκλογική περίοδο. Γιατί τότε το κοινωνικό έργο της «κυβέρνησης της αλλαγής» θα κινδύνευε να μοιάσει στον Κρόνο, που βέβαια τώρα δε θα τρώει ολόκληρα τα παιδιά του, αλλά κομμάτια τους, για να τα παραμορφώνει, ώστε πάντα να τα ελέγχει και να τα προστατεύει, αφού θα είναι αδύναμα να αποδεσμευτούν απ' αυτόν, ή να προχωρήσουν και χωρίς αυτόν.

ΧΑΧΑΧΑ
...ΚΙ ΕΝΩ Η ΔΟΞΗ ΕΘΑ
ΟΣΕΤΑΣ ΤΟ ΔΟΚΕΙ
ΤΑΧΑΝΕ ΜΠΛΕΞΕΙ ΜΕ
ΤΗΝ ΟΥΜΠΙΑΚΗ ΦΙΛΟΓΙΑ
ΕΜΦΑΝΙΣΤΗΚΕ...
...ΧΑΧΑΧΑ...
ΠΟΥ ΕΙΝ Ο ΑΝΤΡΕΑΣ
ΝΑ ΤΟΥ ΤΑ ΠΣ.

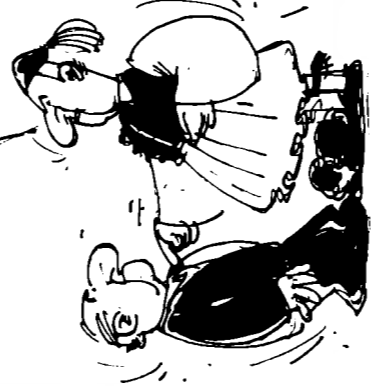
ΧΙΧΙΧΙ
ΕΧΕΙ
ΔΟΥΛΕΙΑ
Κ. ΜΕΜΟ

ΧΙΧΙΧΙ
ΕΜΦΑΝΙΣΤΗΚΕ ΛΟΙΠΟΝ
ΕΝΑΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΑΣ ΤΣΟΛΙΑΣ
ΟΝΟΜΑΤΙ Κ.ΤΥΦΤΟΣ ΠΑΡΑΔΙΣΕ
ΤΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΣΤΟΥΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΥΣ
ΚΑΙ ΕΞΕΤΣΕ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
...ΧΑΧΑΧΑ...
ΘΕΛΕ ΤΟΝ ΑΝΤΡΕΑ

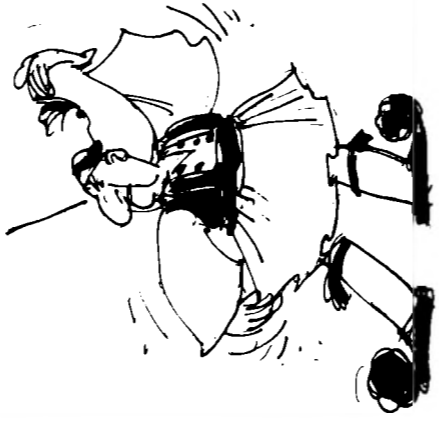
ΠΣΣ ΔΕΝ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ,
ΦΑΙΝΕΤΑΙ ΠΕΡΙΜΑΕΙ ΤΟ ΕΙΔΟΣ
ΓΙΑ ΝΑ ΜΗΝ ΕΧΕ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΜΕ
ΤΗΝ ΧΡΗΜΑΤΟΣΟΤΗΤΗ ΤΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ
ΘΕΛΕ ΝΑ ΜΟΙΡΑΣΕ ΤΑ ΛΕΦΤΑ
ΨΣ Κ.ΤΥΦΤΟΣ...

ΘΕΛΕ ΤΟΝ ΜΟΕΣΤΟ

ΞΕΧΑΣΕ ΤΗΝ ΙΔΕΑ ΣΟΥ
ΔΕΝ ΜΟΙΡΕΙ ΝΑ ΕΜΦΑΝΙΣΤΟΥΜΕ
ΟΛΟΙ ΣΑΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ ΤΣΟΛΙΑΔΕΣ
ΜΟΝΟ ΕΝΑΝ Κ.ΤΥΦΤΟ ΣΗΚΝΕΙ
ΤΟ ΜΠΑΛΚΟΝΙ

ΓΙΑΥΤΟ
ΦΟΡΕΣΑ ΜΙΑ ΣΥΜΦΩΝΙΑ
ΣΤΑΔΙΑΚΗΣ ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΗΣ
ΤΩΝ ΒΑΣΕΩΝ... ΜΙΑ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΟΚ
ΜΙΑ...

ΜΙΑ ΑΙΩΝΑ
ΤΟΥ ΑΙΩΝΑ... ΜΙΑ ΔΙΑΚΟΜΜΑΤΙΚΗ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΙΒΗ...

ΕΝΑ ΖΕΥΤΑΡΙ
ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΟΥΣ ΥΠΟΥΡΓΟΥΣ
ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ
ΣΥΚΚΕΝΤΡΙΣΗΣ ΘΑ ΜΟΙΡΑΣΩ
ΚΑΡΤΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΦΙΡΜΑ ΜΟΥ

"ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΤΩΝ ΦΑΚΕΛΩΝ
ΕΝΘΗΜΕΡΟ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΙΣ
ΑΠΟΚΕΝΤΡΙΣΗ, ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ
Ο ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΑΣ ΤΣΟΛΙΑΣ
Κ.ΤΥΦΤΟΣ"

ΠΟΥ ΕΙΜΑΙ
ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ ΜΟΥ
ΘΕΛΩ ΝΑ ΔΕΩ
ΗΣΤΥΡΙΣΗ
ΘΑ ΤΟΥΣ ΚΑΝΩ

ΤΙΙΙΙ)
ΚΑΙ ΕΞΕΙΣ,
ΜΑΙ ΓΙΑΤΙ ΕΙΣ
ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΕΙΡΑΣΩ
ΤΟ ΝΟΜΟ ΓΙΑ
ΤΑ ΔΑΣΙΚΑ
ΕΙΩ
ΝΑ ΠΟΥΗΣΩ
ΤΗΝ ΙΕΡΑ
ΟΔΟ

ΚΑΙ ΟΙ
ΜΑΖΙ
ΕΞΕΙΝΑ

ΚΑΛΑ
ΚΡΥΦΤΕΙΤΑΙ
ΜΕΧΡΙ ΝΑ
ΤΕΛΕΙΣΩ
ΤΟΝ ΛΟΓΟ
ΔΕΝ Μ' ΑΡΕΣΩΝ
ΟΙ ΑΠΟΜΜΑΡΣΕΣ

ΤΣΟΠΑΝΑΚΟΣ ΕΙΜΟΥΝΑ ΑΑ ΠΡΟΒΑΤΑΚΙΑ
ΦΥΛΑΓΓΑΑ

ΨΨΨΨ

Η ΕΜΑΣ ΑΝΤΡΕΑ
ΓΙΑ ΗΜΕΜΑΔΑ ΜΕΑ

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ

Το Συνέδριο του ΠΑΣΟΚ που πραγματοποιεί ήδη τις εργασίες του στο Ολυμπιακό Στάδιο, μπορεί να είναι σημαντικό σταθμός στην ιστορία του ίδιου του κόμματος αλλά δύσκολα μπορεί να θεωρηθεί γεγονός με μεγαλύτερη ακτινοβολία από τα όρια της κομματικής ενδοχώρας.

Η μορφή των διαδικασιών και το είδος του διαλόγου αμφιβάλλουμε αν επέτρεψε στην ίδια την οργανωμένη βάση του ΠΑΣΟΚ να κατανοήσει ποια πράγματα «παίζονται» στο Συνέδριο και προφανώς ακόμα περισσότερο πως μπορούν τα ίδια τα μέλη του ΠΑΣΟΚ να επηρεάσουν τις εξελίξεις στο κόμμα τους.

Μιλάμε λοιπόν για μια διαδικασία γνωστή από τα κομμουνιστικά κόμματα, όπου τα Συνέδρια γίνονται από τις ηγεσίες και υπέρ αυτών.

Και αυτό είναι ίσως το πιο απογοητευτικό συμπέρασμα από τις συνεδριακές διαδικασίες του ΠΑΣΟΚ, ότι

δηλαδή στην πολιτική ζωή της χώρας και ο κομμουνιστικός χώρος και ο σοσιαλιστικός κυριαρχούνται από κόμματα που εγκλωβίζουν την κοινωνική και λαϊκή δυναμική και μετατρέπουν την πολιτική ζωή σε διαμάχη μηχανισμών στο κλασικό πεδίο του κράτους — που ως γνωστόν επειδή δεν είναι καθόλου ουδέτερο ψηφίζει σταθερά καπιταλισμό.

Συμβολή διερευνητική στα συμβαινόντα στο ΠΑΣΟΚ επί «ξυρού ακμής» το ρεπορτάζ της Ρ. Ελευθερίου από τη Ν.Ε. Μυτιλήνης του ΠΑΣΟΚ και το άρθρο του Γ. Τριτοδρομικού («Εσωτερική φωνή» του ΠΑΣΟΚ που χαρακτηριστικότερα υποχρεώνεται στην ψευδωνυμία).

Την αρθρογραφία κλείνει το κείμενο του Κ. Σκανδαλίδη, μέλους της απερχόμενης Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ, που προασπίζει τη φυσιογνωμία και την πολιτική του ΠΑΣΟΚ σε απάντηση των άρθρων του Αντί στο προηγούμενο τεύχος του.

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ

Στο ΠΑΣΟΚ Μυτιλήνης εδώ και δύο περίπου χρόνια η σύγκρουση ανάμεσα στους τοπικούς παράγοντες και τα οργανωμένα μέλη οδήγησε στην ύπαρξη δύο Νομαρχιακών Επιτροπών και στο σχίσμα των οργανώσεων βάσης, που η πλειοψηφία τους τάχθηκε με το μέρος της εκλεγμένης (λεπτομέρειες στο ΑΝΤΙ τεύχος 241).

Οι προσπάθειες τόσο της διορισμένης Νομαρχιακής Επιτροπής, όσο και των κεντρικών οργάνων να ανατρέψουν το συσχετισμό, αντίθετα με άλλες παρεμφερείς περιπτώσεις, δεν καρποφόρησαν. Έτσι, τον Απρίλιο του 1984 η καθοδήγηση αισθάνθηκε την ανάγκη να καλέσει στην Αθήνα το διαγραμμένο Γραμματέα της εκλεγμένης Νομαρχιακής Επιτροπής Θόδωρο Χοχλάκα και να ζητήσει τη συμβολή του για την ενοποίηση των δύο τάσεων. Πράγματι η πρόταση έγινε δεκτή (αφού συζητήθηκε πρώτα σε ολομέλεια στη Μυτιλήνη) με δύο όμως προϋποθέσεις: Ότι θα ανακληθούν κατ' αρχήν όλες οι διαγραφές και ότι ταυτόχρονα θα διασφαλισθεί η δημοκρατικότητα των διαδικασιών.

Οι προϋποθέσεις αυτές έγιναν δεκτές και ορίστηκε κλιμάκιο της ΟΕΣ αποτελούμενο από τους Μαυράκη, Παναγιωτακόπουλο, Πορτάλιο, Χρυσάφη και το Γραμματέα της διορισμένης Νομαρχιακής Επιτροπής Σταθέλη με σκοπό να επιτηρήσει την εφαρμογή της συμφωνίας.

Σε μια ολομέλεια που έγινε στο νησί, πριν αρχίσουν οι επίσημες προσυνεδριακές διαδικασίες, φά-

νηκε ότι η τήρηση των όρων δεν θα ήταν και τόσο εύκολη. Ήδη η υπόσχεση ότι θα ανακληθούν οι διαγραφές αθετήθηκε. Όπως δήλωσε ο Μαυράκης οι διαγραμμένοι θα επανέρχονταν μετά το Συνέδριο.

Το κλιμάκιο επέστρεψε στην Αθήνα και ανέθεσε στη διορισμένη Ν.Ε. την εφαρμογή των προσυνεδριακών οδηγιών.

Πράγματι, η διορισμένη Ν.Ε. έκανε ότι μπορούσε για την τήρηση της δημοκρατικής διαδικασίας. Με τη διαφορά ότι η αντίληψή της αποτελούσε ακριβώς το επιστέγασμα της εμπειρίας που το Κίνημα κατάκτησε μέσα από τη δεκάχρονη πορεία του. Μέχρι εκείνη τη στιγμή η πόλη της Μυτιλήνης είχε δύο Τοπικές Οργανώσεις με 120 μέλη. Ξαφνικά βρέθηκε με 9 οργανώσεις και 500 μέλη. Σε σύνολο 72 Τ.Ο. που έχει το νησί, 11 πραγματοποίησαν τις προσυνεδριακές διαδικασίες χωρίς την παρουσία της Νομαρχιακής που δεν κόπιασε να παρουσιαστεί αφού δεν είχε πιθανότητες να προσεταρριστεί την πλειοψηφία τους, 5 δεν αναγνωρίστηκαν και με πρωτοβουλία της Ν.Ε. στήθηκαν καινούργιες με έδρα τα σπίτια τοπικών παραγόντων, τέλος, άλλες 2 πραγματοποίησαν τη γενική τους συνέλευση στην πόλη της Μυτιλήνης γιατί τα μέλη τους δεν μπορούσαν να εμφανιστούν στα χωριά τους. (Στη στήλη του διαλόγου δημοσιεύουμε σχετική επιστολή μέλους της Τ.Ο. Άγρας Λέσβου).

Η παράδοση αυτή τήρηση της δημοκρατικής διαδικασίας οδήγησε

στην εκρηκτική ατμόσφαιρα της πρώτης Νομαρχιακής Συνέλευσης που έγινε στις 2 Μαΐου, στο Δημοτικό θέατρο της Μυτιλήνης. Καθώς ήταν αδύνατο να βρεθεί ποιος ήταν έγκυρα εκλεγμένος και ποιος όχι, η Νομαρχιακή Συνέλευση μετά από ένα δίωρο αντεκλήσεων — όπου έπεσε και λίγο ξύλο — διακόπηκε.

Την επομένη των γεγονότων, το Εκτελεστικό Γραφείο κάλεσε το κλιμάκιο της ΟΕΣ και του υπέδειξε ότι «αν δεν γίνουν οι εκλογές αντιπροσώπων στη Μυτιλήνη, διακυβεύεται το κύρος του Συνεδρίου».

Η καινούργια Νομαρχιακή Συνέλευση ορίστηκε για τις 6 Μαΐου. Η Συνέλευση αυτή αξίζει να αποτελέσει αντικείμενο έρευνας για την πολιτική επιστήμη, μιας και διαδραματίστηκε σε τρεις διαφορετικούς τόπους. Ας δούμε όμως με ποιο τρόπο.

Στις 9 το πρωί της καθορισμένης μέρας, τα μέλη του ΠΑΣΟΚ που, ανυποψίαστα, συγκεντρώθηκαν στο χώρο του Εργατικού Κέντρου, όπου υποτίθεται ότι θα γινόταν η Συνέλευση, δεν βρήκαν κανένα από τα μέλη της ΟΕΣ Γύρω στις 10, κάποιος καρφίτωσε στον πίνακα ανακοινώσεων την πληροφορία ότι η συνέλευση θα γινόταν σε μια αίθουσα δίπλα στα Γραφεία της διορισμένης Νομαρχιακής Επιτροπής. Όταν οι συγκεντρωμένοι αντιπρόσωποι των Τοπικών Οργανώσεων πήγαν στην αίθουσα αυτή, την βρήκαν κατειλημμένη από τα μέλη που πρόσκεινται στη διορισμένη Ν.Ε. Στην πόρτα μάλιστα υπήρχε ειδική

περιφρούρηση που εμπόδιζε την είσοδο των «αντιφρονούντων». Η διαφορά επιλύθηκε με μερικά σπρωξίματα και έτσι ξαναβρέθηκαν στην αίθουσα όλοι οι εκπρόσωποι. Από τις έντεκα μέχρι τις πέντε η συζήτηση πραγματοποιήθηκε μέσα σε εκρηκτική ατμόσφαιρα. Στις πέντε έγινε διακοπή για να υποβληθούν υποψηφιότητες και ανακοινώθηκε ότι η Νομαρχιακή Συνέλευση θα συνεχιζόταν στις οκτώ.

Στις οκτώ, εκατό περίπου από τους εκπροσώπους της Τ.Ο. που υποστήριζαν τη διορισμένη Ν.Ε. και τον βουλευτή Μαλλιάκα είχαν εμφανισθεί. Σε λίγο μαθεύτηκε ότι είχαν μαζευτεί στην Τοπική Οργάνωση Βουναράκι και δήλωναν ότι θα κάνουν δικές τους εκλογές. Ο Μαυράκης δήλωσε έκπληκτος ότι θα πάει να τους φέρει και πήρε το δρόμο της επαναφοράς από όπου δεν ξαναφάνηκε. Λίγο αργότερα έφυγαν και άλλα δύο μέλη του κλιμακίου με τον ίδιο σκοπό. Κάποτε έφθασαν νέα τους. Τα μέλη πληροφορήθηκαν ότι σε 20 λεπτά θα άρχιζαν οι εκλογές στο Βουναράκι!!! Φυσικά προτίμησαν να μην πάνε καθόλου. 186 από αυτούς υπέγραψαν μια καταγγελία για τα γεγονότα και γύρισαν στα χωριά τους.

Μαζεύοντας τα πράγματά του ένας γερο-αγρότης παρατήρησε:

«Άλλοι από μας μπήκαμε στο ΠΑΣΟΚ για να γλιτώσουμε από τους παράγοντες, κι άλλοι από το σταλινισμό. Τώρα πως τα βρήκαμε και τα δυο μπροστά μας, δεν μπορώ να το καταλάβω».

Ποιος πλειοδοτεί σε μύθους

ή

η Ιθάκη ως πραγματικότητα

του Κώστα Σκανδαλίδη

Όπως είναι φυσικό, το 1ο Συνέδριο του ΠΑΣΟΚ που διεξάγεται ώρα, αποτελεί ως πορεία, διαδικασία και περιεχόμενο, βαρυσήμαντο πολιτικό γεγονός —θετικά ή αρνητικά— και άρα βρίσκεται στο επίκεντρο αναρίθμητων εκτιμήσεων, υποθέσεων και αναλύσεων.

Το «ΑΝΤΙ» στο περασμένο του τεύχος, δίκην απομυθοποιητικής του Συνεδρίου και του ΠΑΣΟΚ τριλογίας, φιλοξένησε τρία άρθρα του συνολικά έχουν αξιοσημείωτη ενότητα:

- Στο πρώτο επιχειρείται η *αυτεπάγγελτη απομυθοποίηση του ΠΑΣΟΚ ως Κυβερνητική Πράξη* που απώλεσε κάθε σοσιαλιστικό χαρακτήρα («εφ' όλης της ύλης και της αντιύλης» του Δ. Κ. Δέψη).

- Στο δεύτερο επιχειρείται η *απομυθοποίηση του ΠΑΣΟΚ ως λειτουργία* που εξαντλείται σε απλή συμβίωση και σύγκρουση αποϊδεολογικοποιημένων μηχανισμών γύρω από τη νομή της κομματικής και κυβερνητικής εξουσίας. («Ο Πρόεδρος κάνει το Συνεδριό του» του Ρεπόρτερ).

- Στο τρίτο επιχειρείται η *απομυθοποίηση του ΠΑΣΟΚ ως συνεδριακή διαδικασία* που οριοθετείται στα πλαίσια μιας πανηγυρικής επικύρωσης —με επίφαση δημοκρατικότητας— για την πρακτική της ηγεσίας («Μακρύ οδοιπορικό για το Συνέδριο» της Ρ. Ελευθερίου).

Το υλικό που χρησιμοποιείται είναι αντίστοιχα η «επιστροφή» στον αντιδεξιό αγώνα και την πόλωση σε συνδυασμό με το «τελευταίο» κάθε θεσμικού μέτρου, η «είδηση» για προθέσεις, πρόσωπα και πολιτικές που αφορούν την ηγετική κομματική και κυβερνητική ομάδα και η «εικόνα» μιας οργάνωσης που κάνει προσυνεδριακή δουλειά με πληροφόρηση από μέσα.

Το επιμύθιο και των τριών κειμένων της τριλογίας είναι ότι η εμφανιζόμενη ως πρόταση ΠΑΣΟΚ για την ελληνική κοινωνία είναι πια μια επιταγή «χωρίς αντίκρουσμα» και γι' αυτό καιρός είναι η «Αριστερά» ν' αναζητήσει γι' άλλη μια φορά διέξοδο στα αδιέξοδά της ξεπερνώντας το δίλημμα Δεξιά-ΠΑΣΟΚ.

Το κείμενο αυτό δεν θέλει να απολογηθεί, να δικαιολογήσει ή να καλύψει λειτουργίες, πολιτικές και πρόσωπα του ΠΑΣΟΚ ούτε πολύ περισσότερο ν' απαντήσει αναλυτικά και ταυτόχρονα σε τρία διαφορετικά κείμενα.

Αυτό ομολογούμε ότι είναι εξαιρετικά δύσκολο καθώς την εικόνα της πραγματικότητας μπορεί κανείς να την περιγράψει με διαφορετικό τρόπο ανάλογα με την οπτική γωνία και στάση, ιδιαίτερα όταν αυτή η πραγματικότητα είναι τόσο σύνθετη όπως το ΠΑΣΟΚ και τόσο ακατανόητη γι' αυτούς που αρνούνται συστηματικά να την αντικρύσουν σ' όλες της τις διαστάσεις.

Αντίθετα με το ίδιο υλικό από άλλη σκοπιά ιδωμένο θα επισημάνουμε κάποιες από τις πλευρές της πραγματικότητας για να μείνουμε κύρια στο επιμύθιο που στο κάτω κάτω της γραφής είναι αυτό που ενδιαφέρει —και σωστά— όλες τις δυνάμεις της Αλλα-

γής ή της «Αριστεράς» για να μείνουμε στην ορολογία του συρμού που διαχωρίζει τη μάζα από τον επίδοξο αυτο-οριζόμενο φορέα της «συνειδητής» της.

..

Το «ταξίδι στην Ιθάκη» που συμβολικά επιλέχτηκε για ν' απομυθοποιήσει την πορεία του ΠΑΣΟΚ δεν μπορεί να θεωρηθεί αξιόπιστο παρά μονάχα κάτω από μια προϋπόθεση:

Προσδιορίζεται από την περιγραφή της Ιθάκης που σημαίνει ότι για να υπάρξει μύθος και επιμύθιο δεν αρκεί η περιγραφική καθαρότητα μιας αφαίρεσης αλλά το υλικό υπόβαθρο μιας πραγματικότητας που πάνω της εκτυλίσσεται.

Εδώ βρίσκεται και η «αχιλλεία πτέρνα» της επιχειρούμενης αριστερής κριτικής που το απομυθοποιητικό στοιχείο της αντίθεσης, μυθοποιεί τη θέση της απέναντι στη συγκεκριμένη πραγματικότητα.

Έτσι, προβλήματα όπως, τα όρια της Κυβερνητικής Πράξης ή η σχέση της θεωρίας με την πρακτική των προσώπων-φορέων της εξουσίας ή ο λόγος και ο αντί-λόγος ενός πολιτικού φορέα, που θίγει αυτή η κριτική προαπαιτούν ένα απουσιάζον πλαίσιο αναφοράς.

Συνθήκες εκκίνησης, δυνατότητες επιλογών, περιγραφή βημάτων...

Αφήνοντας κατά μέρος όλα τα γνωστά και κατοχυρωμένα σαν στρατηγική αντίληψη και θέση του ΠΑΣΟΚ (όραμα, τρίπτυχο, δημοκρατικός δρόμος, υποκείμενο μετάβασης, πολιτική θεωρία για την οργάνωση) ας αρκεστούμε στο συγκεκριμένο πρόβλημα που αναφέρεται μετά τον Οκτώβρη του '81.

Στην προσαρμογή του ΠΑΣΟΚ ως πολιτικού οργανισμού (Κυβέρνηση, Κίνημα) σ' ένα νέο ρόλο που να ανταποκρίνεται σε πολλαπλάσιες και περισσότερο διαφανείς ανάγκες που απορρέουν από την άσκηση της εξουσίας. Μ' άλλα λόγια το πως στην πορεία μετάβασης θα μπορούσε με τον ταχύτερο δυνατό ρυθμό να μετασχηματίζεται η αντιδεξιά αντιπολιτευτική στάση σε θετική πολιτική πράξη σοσιαλιστικής αλλαγής.

Αυτό σήμαινε και σημαίνει μερικά πολύ συγκεκριμένα πράγματα:

- να διεκδικήσει και να κατοχυρώσει μια νέου τύπου πολιτική αυτονομία.
- να αναδειχθεί σε κέντρο απόφασης και σχεδιασμού για το σύνολο της πορείας μετάβασης.
- να καθορίζει μέσα από κατοχυρωμένες λειτουργίες το πλαίσιο ανάπτυξης πολιτικών τόσο για την Κυβέρνηση όσο για το μαζικό κίνημα.
- να διαμορφώσει ριζικά νέες και σύνθετες σχέσεις αυτονομίας και μη υποκατάστασης με την κυβέρνηση, το Κράτος, το μαζικό κίνημα τους νέους θεσμούς.

- να αναδειχθεί σε μοχλό κινητοποίησης και συμμετοχής του λαού και του μαζικού κινήματος στις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις.
- να προασπίσει την *πολιτική αυτοδυναμία* της πορείας διαμορφώνοντας νέους πολιτικούς συσχετισμούς στους κοινωνικούς χώρους.

Το θεωρητικό πλαίσιο του νέου ρόλου, αναδείχτηκε με πολλή προσπάθεια όχι ως μεταφορά κάποιων απόψεων ή ως αποτέλεσμα μιας θεωρητικής αναζήτησης ακαδημαϊκού χαρακτήρα, αλλά μέσα από την αξιοποίηση της εμπειρίας και της δυνατότητας για πολιτική πράξη.

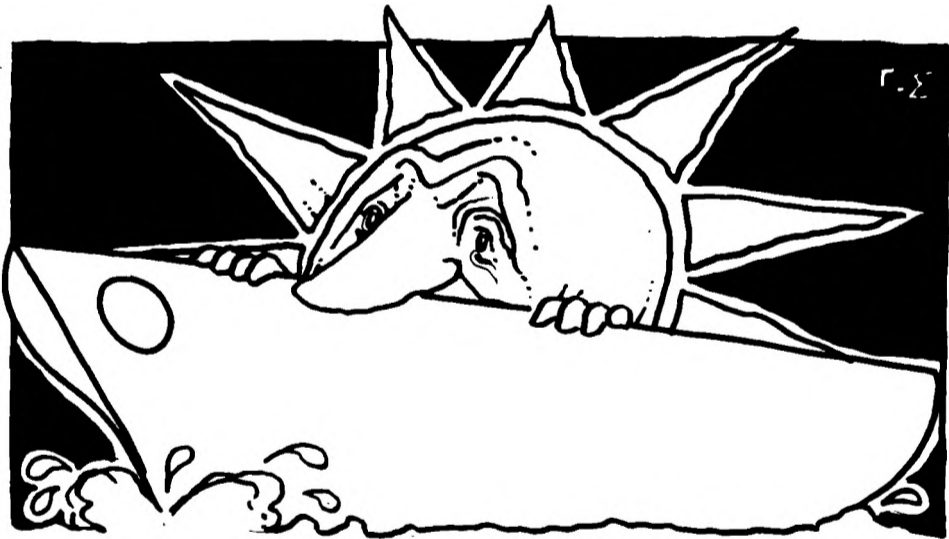
Θα έπρεπε ίσως να θυμήσουμε το περιβάλλον αυτής της κυοφορίας:

Φτωχή θεωρητική παράδοση, πλήρης επικράτηση της πελατειακής σχέσης σε «δεξιές» κι «αριστερές» πρακτικές, έντονος συντεχνιακός και κλαδικός χαρακτήρας της κοινωνίας, πανίσχυρος ρόλος της πολιτικής εξουσίας διαμέσου του κράτους και τόσα άλλα που θα μπορούσαν να παρατεθούν. Και —γιατί όχι;— μια «Αριστερά» αδύναμη να παράγει οτιδήποτε πέρα από τον υποκειμενισμό της και το μιμητισμό στην «ανορθόδοξη» όψη της και τον αποστεωμένο δογματισμό στη «ορθόδοξη».

Αν συμφωνούμε στους όρους αυτή η κυοφορία για το ΠΑΣΟΚ σήμαινε μια νέα πολιτική σχέση με το «κοινωνικό γίγνεσθαι» και το ζητούμενο είναι αν έγιναν κάποια βήματα στην πράξη που να αρχίσουν να εμφανίζουν το πρόσωπο αυτής της σχέσης.

..

Ασφαλώς το πρόβλημα των ορίων της Κυβερνητικής Πράξης είναι υπαρκτό και ενταγμένο μέσα στις διαστάσεις του εφικτού, και δεν αφίστανται των προσώπων που φέρουν την πολιτική. Εδώ η κριτική έχει πραγματική βάση. Όμως αποτελεί εθελουφυλή στάση ν' αρνηθεί κανείς κάποια πολύ σημαντικά αποτελέσματα που αν δεν συνιστούν ριζική αλλαγή, είναι η αφετηρία για αναστροφή και πορεία μετάβασης. Και αναφέρονται τέτοια στοιχεία σ' όλο το εύρος των θεμάτων (εθνική πολιτική, οικονομία, μέτωπο δημοκρατικών κατακτήσεων, ισονομία και ισοπολιτεία, θεσμική

πολιτική, κοινωνική πολιτική) που καλύπτει η Κυβερνητική Πράξη. Δεν χρειάζεται ο απολογισμός. Δεν δικαιούμαστε στο όνομα μιας εκλεκτικής και αποσπασματικής παράθεσης εκτιμήσεων και αδυναμιών να χάνουμε την ολότητα που τη διακρίνει ενότητα, συνέπεια και συνέχεια πέρα από τις ενδοκυβερνητικές αντιθέσεις και αδυναμίες. Είναι ενότητα, συνέπεια και συνέχεια πολιτικής γραμμής. Αυτό είναι ενδεικτικό της ύπαρξης του Κυβερνητικού Λόγου αρθρωμένου και όχι διάχυτου και αποσπασματικού.

Και λοιπόν που βρίσκεται το πρόβλημα;

Η κριτική από «αριστερά» για την Κυβερνητική Πράξη γίνεται με την κεντρική διαπίστωση ότι στα δύομισι χρόνια διακυβέρνησης το ΠΑΣΟΚ στην καλύτερη περίπτωση δεν «ξεπέρασε» τα όρια των παραδοσιακών πρακτικών άσκησης της πολιτικής εξουσίας.

Δέσμιο ενός κρατισμού «υποβάθμισε» τη μετάβαση σε αλλαγή μέσα από το Κράτος για ένα αμφιλεγόμενο «αστικού τύπου εκσυγχρονισμό» αγνοώντας τους πολιτικούς και οικονομικούς όρους που συνιστούν το πρόσωπο μιας σοσιαλιστικής εξουσίας.

Η κυβέρνηση «αυτο-παγιδεύτηκε» στην καθημερινή διαχείριση, ενώ πίσω από κάθε μέτρο παραμονεύει μια μικροπολιτική σκοπι-

μότητα. Ταυτόχρονα η οργάνωση «αφέθηκε» στο περιθώριο για να καταλήξει στην καλύτερη περίπτωση δύσκολος απολογητής του κυβερνητικού έργου. Το αποτέλεσμα ήταν ο αρχικός ενθουσιασμός και η δυναμική των πρώτων μέτρων να δώσει τη θέση της σε μια αδιέξοδη και χωρίς έρμα Κυβερνητική Πράξη που «ναπαράγει» απλά τον εαυτό της μέσα από το Κράτος ενώ τοποθετεί «απέναντί» της το μαζικό κίνημα. Ακόμη και η «κατάργηση το σταυρού» σαν πρόθεση και η «άσκηση εξωτερικής πολιτικής» σαν αποτέλεσμα, αποτελούν όψεις της ίδιας πρακτικής κι όχι τομέ στην παραδοσιακή δομή και σχέση. Η τελευταία «αποδοχή» τη πώλωσης και του κεντροαριστερού κλίματος δείχνει πια και το στίβο που διάλεξε το ΠΑΣΟΚ: *την «επιστροφή» στον αντιδεξιό κέντρο που φυσικά δεν ευνοεί την πολιτικοποίηση και τη θετική πορεία της αλλαγής.*

Μια τέτοιου είδους κριτική εξαντλείται στο τέλος σε ζητήματα αποκάλυψης, καταγγελίας και καταδίκης προθέσεων κι όχι πολιτικών, προσώπων και όχι γραμμών, άρνησης και όχι θέσης.

Δεν παίρνει υπόψη της μερικά αντικειμενικά δεδομένα που έχουν σχέση με τη δομή και τη διάταξη της πολιτικής εξουσίας, με τον αυξημένο ρόλο των πολιτικών κέντρων λήψης απόφασης, με τον χαρακτήρα και τη συγκρότηση της ελληνικής κοινωνίας.

Πρέπει πριν απ' όλα να τοποθετηθεί κριτικά σε μια καθοριστική πολιτική επιλογή:

- Η ανάγκη να στεριώσουν οι λαϊκές δυνάμεις το νέο τύπο εξουσίας κατ' αρχήν μέσα στα παραδοσιακά κέντρα λήψης αποφάσεων συνδέεται με τη συσσώρευση και διάταξη στελεχών στον κυβερνητικό και κρατικό μηχανισμό και σε θέσεις εξουσίας των αντιπροσωπευτικών θεσμών.

Έτσι, η πρώτη περίοδος (που φαίνεται να τερματίζεται με το Συνέδριο) μπορεί να χαρακτηριστεί με την επικυριαρχία της Κυβερνητικής Πράξης που παίρνει τη μορφή *πρωτοβουλίας* και μέτρων που να ανοίγουν δρόμους εγκαθίδρυσης της νέας κοινωνικής διάταξης.

Ταυτόχρονα είναι η ίδια αυτή πραγματικότητα που πρόβαλε από την αρχή μερικά ουσιαστικά εμπόδια και διλήμματα στην προσπάθεια του ΠΑΣΟΚ ν' ανταποκριθεί στο νέο του ρόλο πιο συγκεκριμένα:

- **σε σχέση με την εσωτερική λειτουργία**, το πώς θα ξεπεραστεί το κενό καθοδήγησης που προήλθε από τη νέα διάταξη των στελεχών το πώς θ' αναδειχτούν σε νέο πολιτικό ρόλο τα ενδιάμεσα όργανα και το πώς θ' αποκεντρωθεί σε επαρχιακό και περιφερειακό επίπεδο η κομματική εξουσία.
- **σε σχέση με την κυβέρνηση**, το πώς θα ξεπεραστούν φαινόμενα υποκατάστασης, το πώς θα γίνει διακριτό το εφικτό από το επιθυμητό, το πώς θα συμπορεύονται εξαγγελίες και θεσμοί με τους όρους υλοποίησής τους.
- **σε σχέση με τον κρατικό μηχανισμό**, το πώς θα ξεπεραστούν φαινόμενα διαχείρισης και υπέρβασης, το πώς θα σταματήσει ο μονομερής προσανατολισμός, το πώς θα διαμορφωθούν όροι μαζικού κινήματος μέσα σε κατεστημένες και προσωποποιημένες δομές.
- **σε σχέση με το μαζικό κίνημα** το πώς θα ξεπεραστούν αδυναμίες εξειδίκευσης πολιτικής γραμμής που να συνδέει το άμεσο με το ενδιάμεσο και το μακροπρόθεσμο, το πώς θα αναπροσανατολιστεί ο συντεχνιακός και κλαδικός του χαρακτήρας στον θεσμικό-πολιτικό.

Μόνο μέσα απ' αυτό το συνολικό πρίσμα ιδωμένη η Κυβερνητική Πράξη μπορεί να χαρακτηριστεί. Και νομίζουμε ότι σ' αυτή την περίοδο του «Κυβερνητικού» — αν δεν είναι ο όρος αδόκιμος — τα βήματα απαγκίστρωσης από τις παραδοσιακές μορφές άσκησης εξουσίας υπήρξαν και σημαντικά και αρκετά. Τόσα ώστε δεν μετατράπηκε σ' ένα δομημένο κρατισμό παρά την τάση απορρόφησης του κόμματος από το κράτος.

Αλλιώς η κριτική οφείλει να ξεκινήσει από την *ευθύνη μιας άλλης συνθήκης εκκίνησης μιας άλλης αρχικής επιλογής* και καλό είναι όσοι μιλούν στο όνομα της «Αριστεράς» να την πουν και να την γράψουν.

..

Το Συνέδριο που με αρκετή δόση υπεροψίας ορισμένοι προσπαθούν να δουν από το ύψος των αναλύσεων και της κριτικής τους, έχει ωστόσο να επιτελέσει ένα ιστορικό ρόλο που δεν του

ον απονέμει καμιά καλή πρόθεση αλλά η ίδια η πολιτική συγκυρία:

Θα επικυρώσει τα γενικά και ειδικά χαρακτηριστικά της θετικής πολιτικής πράξης για τη σοσιαλιστική μετάβαση με στόχο την αναβάθμιση του κομματικού λόγου στις πολιτικές εξελίξεις.

Η άρθρωση ενός αυτόνομου πολιτικά λόγου του Κινήματος ου θα σημάνει το τέρμα του «Κυβερνητισμού» συνδέεται με τη ετάβαση από τη γενική πολιτική στις εξειδικευμένες πολιτικές αι την αντίστοιχη νέα διάταξη στελεχών.

Εδώ ακριβώς βρίσκεται το νέο κρίσιμο σημείο διασταύρωσης ου ΠΑΣΟΚ σαν διακήρυξη και στρατηγική με την πολιτική πράξη ς αυτή την καινούργια φάση.

Ασφαλώς δεν ερμηνεύουν αυτή την ουσιαστική διαδικασία, διάφορες αφοριστικές εκτιμήσεις που αρέσκονται, χωρίς ενδοιασμό, να χρησιμοποιούν σαν δεδομένο, ιδιαίτερα οι «αριστεροί», γκυροφανείς αναλυτές που στην αρχή αυτού του κειμένου αναφέρθηκαν.

Δεν μπορούν για παράδειγμα να θεωρούν το ΠΑΣΟΚ ένα Κίνημα που δεν διασκέπτεται ούτε βουλεύεται, που δεν το ενδιαφέρουν η θεωρία και οι πολιτικές αναλύσεις που δεν το συναρπάζουν τα επιχειρήματα κι ο πολιτικός διάλογος, για ν' αποδείξουν ότι οι πολιτικές δίνουν τη θέση τους στα πρόσωπα, οι απόψεις στις «φατρίες» η διαπάλη στη νόμη εξουσίας και τους μηχανισμούς.

Η ακόμη δεν μπορούν να εκτιμούν πράγματα, πρόσωπα και λειτουργίες κάτω από το πρίσμα μιας αυθαιρέτης διαπίστωσης, όα δεν υπάρχουν κανόνες λειτουργίας που να προκαθορίζουν και να οριοθετούν το ρόλο της οργάνωσης, για ν' αποδείξουν την παντελή έλλειψη δημοκρατίας στο κόμμα.

Μέσα απ' αυτή τη λογική καταντά αυταπόδεικτο αξίωμα η θέση ότι η συνεδριακή διαδικασία απλά επικυρώνει την πρακτική της ηγεσίας και πέραν αυτού ουδέν...

Εδώ βρίσκεται το μυθοποιητικό στοιχείο της ιστορίας που στο όνομα της απομυθοποίησης του Συνεδρίου χάνει την Ιθάκη. και εξηγούμαστε:

Η συνεδριακή διαδικασία πολύ απέχει από το να είναι ιδανική και αρκετή από άποψη χρόνου για να εξαντληθούν όλα τα μεγάλα θέματα του ΠΑΣΟΚ και της Αλλαγής πολύ δε περισσότερο της σοσιαλιστικής μετάβασης.

Όμως ποιοτικά και ποσοτικά αποτελεί πρωτοφανή για την ελληνική πολιτική πραγματικότητα διαδικασία.

Το ποσοτικό στοιχείο συμπυκνώνεται στη συμμετοχή που ξεκινά από μαζικές διαδικασίες κατά μαζικό χώρο σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο και οργανωτικές διαδικασίες κατά επαρχία, νομό και περιφέρεια που διάρκεσαν έξη μήνες και προετοίμασαν τις «θέσεις». Στη συνέχεια ακολούθησαν τρεις τουλάχιστον συνελεύσεις για κάθε οργάνωση βάσης και νομαρχιακές και τομεακές

συνελεύσεις.

Το ποιοτικό στοιχείο βρίσκεται στην ελεύθερη και σχεδόν ακαθοδήγητη πολιτική αντιπαράθεση που προσδιόρισε μια πρωτοφανή δυνατότητα και αμεσότητα συμμετοχής στον εντοπισμό και τη λύση των προβλημάτων, το εύρος και το περιεχόμενο του διαλόγου, το δυναμισμό μιας ζωντανής οργάνωσης που τοποθετείται, συγκρούεται και επιλέγει.

Και λοιπόν, δεν υπήρξαν προβλήματα; Πολλά και σοβαρά. Άλλης φύσης όμως απ' αυτά που υπαινίσσονται κάθε φορά για το ΠΑΣΟΚ. Κάθε φωνή διαμαρτυρίας, μεγενθύνεται βαφτίζεται «αντι-εισήγηση» και δημοσιοποιείται.

Στη δεκάχρονη πορεία του το ΠΑΣΟΚ και μέσα από τις αποφάσεις των ανωτέρων οργάνων του επεξεργάστηκε και εξειδίκευσε τη στρατηγική και την πολιτική του γραμμή που συμπυκνώνεται στις «ΘΕΣΕΙΣ» καθώς και μια ολοκληρωμένη θεωρία για την οργάνωση και την κομματική συγκρότηση.

Το ερώτημα αντιστρέφεται:

Σ' όλη αυτή τη διάρκεια πότε έγινε συστηματική πολιτική αντιπαράθεση και προτάθηκε μια άλλη αντίληψη στα βασικά ντοκουμέντα του ΠΑΣΟΚ;

Όταν η κριτική στηρίζεται σε απλουστεύσεις και αφορισμούς του τύπου: η «ενιαία αντίληψη σημαίνει υποχρεωτική ομοφωνία», η «δημοκρατική διαδικασία ταυτίζεται με οργανωτικό πολυκεντρισμό», η «εσωκομματική δημοκρατία προϋποθέτει νομιμοποίηση τάσεων και ρευμάτων» δεν απεικονίζει ούτε τις αντιλήψεις, ούτε την πρακτική της οργάνωσης του ΠΑΣΟΚ.

* * *

Υπάρχει σημαντικό πεδίο κριτικής για τις αδυναμίες, τα λάθη και την πρακτική του ΠΑΣΟΚ.

Εκείνο που λείπει από παρόμοιες απόπειρες είναι η θετική συμβολή στα πλαίσια ενός δρόμου που έχει όχι απλά την εμπιστοσύνη του λαού αλλά και τις δυνατότητες για να υλοποιηθεί. Κατά τη γνώμη μας, μύθος και επιμύθιο πρέπει ν' αντιστραφούν.

Η πρόκληση-πρόσκληση δεν απευθύνεται σ' αυτούς που θεωρούν περαιωμένη μια υπόθεση που μόλις άρχισε και προσπαθούν να χωρέσουν την πραγματικότητα στα καλούπια της αφαιρέσής τους. Η πρόταση του ΠΑΣΟΚ όσες αδυναμίες και ατέλειες και να έχει τώρα περισσότερο από πριν εμφανίζεται σαν η μόνη δυνατή για το λαϊκό κίνημα και βιώσιμη. Εξάλλου αυτή η εναγώνια —αδιέξοδη αναζήτηση για μια Αριστερά χωρίς το ΠΑΣΟΚ δοκιμάστηκε στην πράξη και απότυχε.

Έτσι, το ταξίδι στην Ιθάκη αρμόζει μάλλον γι' αυτούς που χρόνια τώρα επιμένουν ν' αγνοούν την πραγματικότητα, ενώ είναι ανοιχτό το πεδίο για τη συμβολή τους σ' όσα τεκταίνονται γύρω τους. □

**ποιός κρύβει
το κεφάλι
του
Άρη Βελουχιώτη
γράφει ο Ρίζος Μπόκοτας**
Εκδόσεις Γλάρος
ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 31 • ΑΘΗΝΑ 141 • ΤΗΛ. 36.18.457

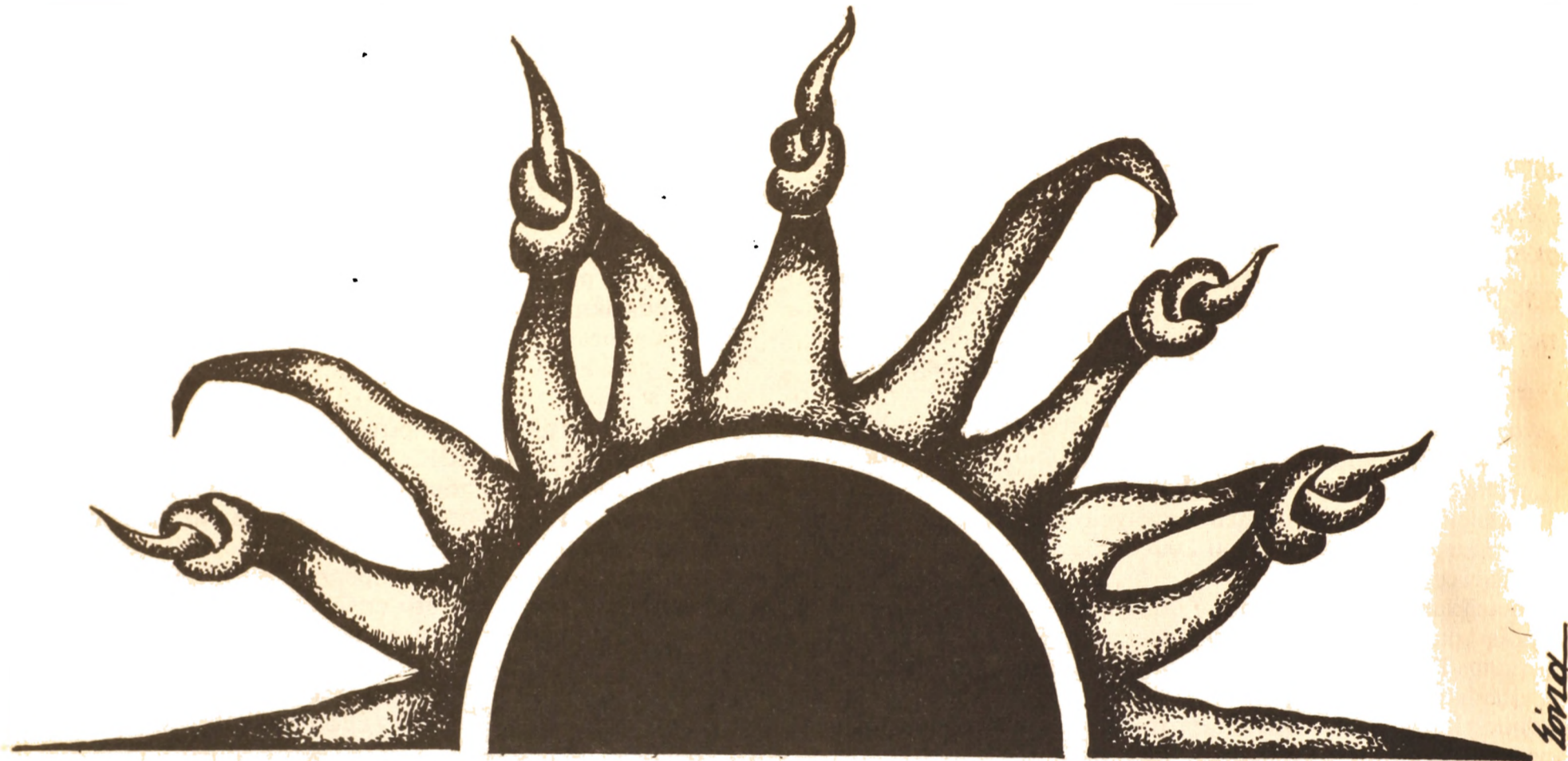
ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ	ΜΙΑ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΕΦΕΡΗΣ-ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗΣ
ΦΥΛΛΑ-ΦΤΕΡΑ ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ φυλλα - φτερα ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ ΑΘΗΝΑ 1981	Μια συνάντηση Σεφέρης-Μακρυγιάννης ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ ΑΘΗΝΑ 1982

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
**ΑΘΗΝΑ: «Νεφέλη», Μαυρομιχάλη 9,
τηλ. 36.07.744 • 36.39.962**

Η ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΑΔΙΕΞΟΔΟΥ

Το Συνέδριο θα μπορούσε να προχωρήσει μέσα από μια θαρραλέα αυτοκριτική στον εντοπισμό των λαθών και των αδιεξόδων και να χαράξει μια σταθερή και ανυποχώρητη πορεία προς το σοσιαλισμό

Τις μέρες αυτές πραγματοποιείται το Συνέδριο του ΠΑΣΟΚ, που, όπως είναι φυσικό, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Το Συνέδριο, που έρχεται να σφραγίσει δέκα χρόνια πορείας και τρία σχεδόν χρόνια διακυβέρνησης, *θα μπορούσε* —αν ανταποκρινόταν στο ρόλο του σαν κορυφαία δημοκρατική διαδικασία ενός σοσιαλιστικού κόμματος— να σημαδέψει τις πολιτικές μας εξελίξεις.

Θα μπορούσε να προχωρήσει μέσα από μια θαρραλέα αυτοκριτική στον εντοπισμό των λαθών και των αδιεξόδων και να χαράξει μια σταθερή και ανυποχώρητη πορεία προς το σοσιαλισμό.

Όλα όμως, προσυνεδριακή δουλειά και εισηγήσεις, δείχνουν ότι η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ δεν έχει τόσο φιλόδοξους στόχους... *Της αρκεί να εκμαιεύσει από το Συνέδριο τη συναίνεση της βάσης και τη «δημοκρατική» νομιμοποίηση αυτής και της πολιτικής της, καθώς και να αξιοποιήσει προεκλογικά ένα Συνέδριο «Ενότητας και Νίκης», ο εστί μεθερμηνευόμενο ένα Συνέδριο τύπου «Σπόρτιγκ» πιο οργανωμένο βέβαια και πιο εντυπωσιακό... Διαψεύδονται έτσι πικρά, για μια ακόμα φορά, οι προσδοκίες της βάσης του ΠΑΣΟΚ που πολλά είχε επενδύσει σ' αυτό το Συνέδριο για αναβάπτιση του κομματικού λόγου και αλλαγής πορείας...*

Ας δούμε όμως πιο συγκεκριμένα τους αρνητικούς όρους αυτού του Συνεδρίου:

- Τα ασφυκτικά χρονικά όρια που αναιρούν ουσιαστικά τη δυνατότητα δημοκρατικού διαλόγου.
- Η αυτοδίκαιη νομιμοποίηση σαν συνέδρων των διορισμένων μελών της Οργανωτικής Επιτροπής Συνεδρίου (ΟΕΣ) που αποβλέπει στη δημιουργία ευνοϊκών συσχετισμών (έτσι περίπου το 1/5 των συνέδρων δεν εκλέγεται).
- Η απαράδεκτη ποιότητα των εισηγήσεων που οφείλεται τόσο στην ετερόκλητη σύνθεση της ΟΕΣ (αποτέλεσμα έντονου παρασκήνιου) όσο και στον τρόπο της δουλειάς της (κυριολεκτικά «στο πόδι» και με εντελώς δέσμια αρμοδιότητα).

Έτσι οι εισηγήσεις (ιδεολογικοπολιτική, οργανωτική, καταστατικού) ως προς τη «μορφή» τους παρουσιάζουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Είναι, ιδίως η πρώτη, *συρραφή διάφορων κειμένων* που γράφτηκαν κατά καιρούς σε κάποια έντυπα και δένονται χαλαρά μεταξύ τους με κάποια τωρινά μπαλώματα... Αλληλοκαλύψεις, αντιφάσεις και πολλά κομμάτια εντελώς ξεκρέμαστα μας δίνουν εισηγήσεις χωρίς συγκεκριμένη δομή, χωρίς ειρμό...

- Ο τρόπος γραφής τους πάσχει από ένα *διανοουμενίστικο «αριστερό» βερμπαλισμό*, κατάλληλο για συσκότιση και αποπροσανατολισμό. Αυτό, σε συνδυασμό με τη μεγάλη έκταση των εισηγήσεων έδρασε αποτρεπτικά για τη μεγάλη μάζα των μελών του ΠΑΣΟΚ που ή δεν τις διαβάσει καθόλου ή διαβάσει χωρίς να πολυκαταλαβαίνει...

Ως προς το περιεχόμενό τους επισημαίνουμε:

- *ότι πάσχουν από στρουθοκαμηλισμό.* Διαβάζοντάς τες κανείς πλημμυρίζει από αισιοδοξία: Η κυβέρνηση βαδίζει σταθερά και χωρίς αμφιταλαντεύσεις τη μεγάλη λεωφόρο της Αλλαγής... Το κόμμα, μετά από μια στιγμιαία και φυσιολογική κάμψη, βρίσκεται σε πρωτοφανή άνθιση των δυνάμεών του και καθοδηγεί με σταθερό χέρι την πορεία προς το σοσιαλισμό... Τα όποια μικροπροβλήματα παρουσιάζονται οφείλονται στις «αντικειμενικές συνθήκες» και πάντως παρακάμπνται... Ο σοσιαλισμός βρίσκεται προ των πυλών... Εθελουφλία και έκδηλος απολογητισμός χωρίς ίχνος ειλικρίνειας και αυτοκριτικής διάθεσης... Καλλιεργείται έτσι ο εφησυχασμός, η χειρότερη επιλογή για τη συγκυρία. Δεν αντέχουμε στον πειρασμό να θυμίσουμε τον Κούντερα: «Η αισιοδοξία είναι το όπιο του λαού» (και της κομματικής βάσης βέβαια)...

- *ότι δεν συγκροτούν μια στρατηγική πρόταση μετάβασης.* Πουθενά οι εισηγήσεις δεν ανιχνεύουν έστω ένα σχέδιο μετάβασης που θα δένει το τακτικό με το στρατηγικό θέτοντας ιεραρχημένα τους κοντοπρόθεσμους, τους μεσοπρόθεσμους και τους στρατηγικούς στόχους' που θα

εξειδικεύει με συγκεκριμένες προτάσεις τον τρίτο δρόμο για το σοσιαλισμό προσδιορίζοντας το «τι» πρέπει να γίνει, «πώς» πρέπει να γίνει και «πότε» πρέπει να γίνει ώστε να προχωρήσουν συντεταγμένα οι λαϊκές δυνάμεις που συγκροτούν το μπλοκ της ΕΛΕ στο ριζικό μετασχηματισμό του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού και στα τρία επίπεδα: οικονομικό, πολιτικό, ιδεολογικό· που θα δεσμεύει τέλος την κυβέρνηση σε συγκεκριμένη υλοποίηση συγκεκριμένων πολιτικών επιλογών για να πάψει επιτέλους να επαφίεται στον πατριωτισμό της η εφαρμογή στην πράξη των «νικών και αοριστων αρχών και διακηρύξεων»...

Με δεδομένη λοιπόν την ανυπαρξία «στρατηγικής μετάβασης», η αφηρημένη επαγγελία της αυτοδιαχειριστικής κοινωνίας και η θεωρητική, εκτός τόπου και χρόνου, σκιαγράφηση του «τρίτου δρόμου» γίνονται τα *αριστερά άλλοθι* μιας πολιτικής διαχείρισης της συγκυρίας... Και η επίκληση του Μαρξισμού και ο «αριστερός» πολιτικός λόγος χωρίς τη διαλεκτική του συγκεκριμένου, χωρίς τη σύνδεση της θεω-

Η αφηρημένη επαγγελία της αυτοδιαχειριστικής κοινωνίας και η θεωρητική, εκτός τόπου και χρόνου, σκιαγράφηση του «τρίτου δρόμου» γίνονται τα αριστερά άλλοθι μιας πολιτικής διαχείρισης της συγκυρίας.

ρίας με την καθημερινή πολιτική πράξη, αποπροσανατολίζουν, μυθοποιούν, συγκαλύπτουν και συσκοτίζουν αντί να βοηθούν, να διαπαιδαγωγούν, να διαφωτίζουν και να χειραφετούν...

● *Ότι απουσιάζει από τις εισηγήσεις* κάθε ανάλυση για τον ρόλο της *πάλης των τάξεων και των φορέων της*· έτσι, για παράδειγμα, αντίδραση είναι μόνο η Δεξιά, ο πολιτικός φορέας. Πουθενά μέσα στις εισηγήσεις δεν γίνεται κάποια προσέγγιση έστω για τους φορείς και τους θεσμούς που χαράζουν τη στρατηγική της άρχουσας τάξης και διασφαλίζουν την κυριαρχία της (Καραμανλής, ΣΕΒ, Σύνταγμα κτλ.). Ούτε κουβέντα για την ταμπακιέρα...

● *Ότι υπάρχει σαφής υπαναχώρηση από διακηρυγμένους στόχους.* Και για να αναφερθούμε στα πιο χαρακτηριστικά σημεία:

Εξωτερική πολιτική: Μετά τον ετεροχρονισμό της απομάκρυνσης των βάσεων, η *έξοδος από το ΝΑΤΟ από στρατηγικός στόχος* άρρηκτα δεμένος με την Εθνική μας Ανεξαρτησία υποβιβάζεται σε απλή τακτική κίνηση (και άρα όχι απαραίτητη), ενταγμένη στα πλαίσια του *στρατηγικού προσανατολισμού (...)* που είναι η... διάλυση των δύο συνασπισμών! Αυτό, σε *συνδυασμό με την πολιτική της «Νέας Μεσσήνας» για την αλλαγή και της ΕΟΚ* δεν μπορεί παρά να μας κάνει περήφανους για τους *υψηλότες* μας στόχους που, ξεπερνώντας τα στενά όρια της μικρής Ελλάδας και της Εθνικής μας Ανεξαρτησίας, *αποβλέπουν πια στη σωτηρία και την αλλαγή της Ευρώπης και του κόσμου ολόκληρου...*

Οικονομική πολιτική. Πιστεύουμε, λέει η εισήγηση, σε μια μικτή οικονομία όπου δοκιμάζονται (...) και συναγωνίζονται (...) οι διάφοροι τρόποι παραγωγής (δημόσιος, ιδιωτικός, κοινωνικού πειραματισμού). Και ποιος είναι ο ρόλος του ΠΑΣΟΚ; Βάζει τα πλαίσια του παιχνιδιού· και παρακολουθεί κατόπι —αμέτοχος θεατής— την ευγενή άμιλλα των διάφορων τρόπων παραγωγής... Δεν έχει άποψη, δεν επεμβαίνει, δεν κατευθύνει, δεν έχει βάλει στόχους ριζικού μετασχηματισμού των παραγωγικών σχέσεων... Όποιος νικήσει... Στο τέλος ίσως έχουμε και βραβεία για τον πιο αποτελεσματικό... Αλλά έτσι, με την πλήρη έλλειψη του «πολιτικού» και την αποθέωση της τεχνοκρατικής —ουδέτερης— θεώρησης, το παιχνίδι ανάμεσα στους διάφορους τρόπους παραγωγής είναι σικέ... Και το απόδειξε πρόσφατα ο Αρσένης με τις πρόσφατες δηλώσεις του που θεοποιούν την «οικονομική ανάπτυξη» (για ποιους άραγε;) την «παραγωγικότητα» (με ποιους όρους και για ποιανών όφελος;) και βάζουν τα πράγματα στη θέση τους για την «κοινωνικοποίηση» (Αμφιβάλλω αν άλλη λέξη εκτός από τη λέξη «σοσιαλισμός» έχει υποστεί ποτέ τόση φθορά και τέτοιο διασυρμό όσο η λέξη «κοινωνικοποίηση» από το ΠΑΣΟΚ)... Και η αυτοδιαχείριση; Αυτή είναι βέβαια για εσωτερική κατανάλωση· δεν έχει θέση σε μια «ρεαλιστική» «προσεκτι-

κή» και «εξυγιαντική» (διάβαζε κεϋνσιανή) οικονομική πολιτική, που οι πιο προχωρημένοι της στόχοι μπορεί να φτάνουν μέχρι την (καθυστερημένη) αποκατάσταση του «κράτους πρόνοιας» στην Ελλάδα...

Και μερικές παρατηρήσεις για το καταστατικό. Που ενώ διακηρύσσει ότι αντανakλά τη σοσιαλιστική, δημοκρατική, αυτοδιαχειριστική ιδεολογία που θεωρητικά έχει το ΠΑΣΟΚ, στην ουσία κατοχυρώνει πλήρως την μέχρι τώρα αντιδημοκρατική εσωκομματική πρακτική: Τον αρχηγισμό (που διαπερνά όλη την κομματική δομή και κατοχυρώνεται με την ύπαρξη ενός όργανου αυτόνομου και ανεξέλεγκτου, του προέδρου...)· τον συγκεντρωτισμό στη λήψη των αποφάσεων (ενώ αίτημα των περισσότερων Νομαρχιακών Επιτροπών είναι τα περιφερειακά όργανα)· τον *διοικητισμό* και αυταρχισμό (με τη δυνατότητα που παρέχεται στο Εκτελεστικό Γραφείο να διορίζει καθοδηγητικά όργανα (επιτροπές) και με την ανυπαρξία θεσμικών εγγυήσεων που θα διασφαλίζουν την πολυφωνία και τον πλουραλισμό)· τέλος τον *ευνουχισμό του κομματικού λόγου* με την ανυπαρξία ή την περιορισμένη αρμοδιότητα εσωκομματικών θεσμών δημοκρατικής συμμετοχής και ελέγχου (*πάγιο αίτημα της βάσης είναι οι τακτικές κομματικές συνδιασκέψεις κατά τομείς*, σε Πανελλαδική ή περιφερειακή κλίμακα, που θα ζωντανέψουν τη δημοκρατία στο κόμμα και θα επεξεργαστούν συγκεκριμένες προτάσεις και στόχους που θα δεσμεύουν τις ενέργειες των αντίστοιχων Υπουργείων...).

Αυτά, συνοπτικά και ενδεικτικά, νομίζω πως πείθουν για το που βαδίζει το Συνέδριο. Κι όμως, *παρ' όλα τα αρνητικά, το Συνέδριο αυτό έχει μια —μοναδική— θετική δυνατότητα:*

Να στείλει σήμα κινδύνου στην ηγεσία του ΠΑΣΟΚ μετατρέποντας το Συνέδριο «Ενότητας και Νίκης» σε Συνέδριο καταγραφής του αδιεξόδου και αλλαγής πορείας.

Η καταγραφή του αδιεξόδου δεν μπορεί παρά να επικεντρωθεί στην μέχρι τώρα πολιτική του ΠΑΣΟΚ: την πολιτική του κρατισμού που αναγορεύει το κράτος σε βασικό μοχλό της αλλαγής υποβαθμίζοντας κόμμα και μαζικό κίνημα στο ρόλο του κομπάρσου.

Αυτή η πολιτική παραγνωρίζει:

● *ότι αυτό το κράτος, παρ' όλο που σε μια επιτελική θέση του προωθήθηκε μια άλλη κυβέρνηση και παρ' όλες τις αλλαγές που έγιναν σε κάποιους θεσμούς του —που δεν συνιστούν βέβαια ριζικό μετασχηματισμό του— διατηρεί κάποιες παγιωμένες δομές που εξακολουθούν να βρίσκονται σε αντιστοιχία με ένα άλλο τύπο κοινωνικού σχηματισμού από αυτόν που επαγγέλεται το ΠΑΣΟΚ· πως δεν μπορεί δηλαδή να χρησιμοποιηθεί αλλά πως πρέπει να μετασχηματιστεί (με διπλή παρέμβαση από κυβέρνηση και μαζικό κίνημα) ώστε να εκφράσει μια νέα κοινωνική δυναμική (πράγμα που απαιτεί βέβαια και συνδυασμένους ριζικούς μετασχηματισμούς και στο οικονομικό και στο ιδεολογικό επίπεδο)·*

● *ότι στην πορεία μετάβασης, ή αναγορεύονται οι μάζες σε υποκείμενα της πολιτικής (με τους συλλογικούς φορείς τους) ή αναγορεύεται το κράτος σε υποκείμενο και υποβιβάζονται οι μάζες σε αντικείμενο της πολιτικής, που ασκείται από τους φωτισμένους και τους ειδικούς ερμηνείς τους...*

● *ότι ακολουθώντας μια κυβέρνηση την πολιτική του κρατισμού, ακόμα και αν οι προθέσεις της για σοσιαλιστικό μετασχηματισμό είναι αγαθές, είναι εξ ορισμού ενσωματώσιμη στο κατεστημένο...*

* *

Η πολιτική του κρατισμού, που οι ιδεολογικές της αφηρητές βρίσκονται στον εκλογικισμό και τη στροφή στους τεχνοκράτες της περιόδου 1979-81, είχε καταστροφικές συνέπειες για το ΠΑΣΟΚ είτε σαν κυβέρνηση, είτε σαν κόμμα:

Η κυβέρνηση ξεκομμένη από το λαϊκό κίνημα, που την ανέδειξε και μπλοκαρισμένη στους μηχανισμούς του αστικού κράτους ενσωματώνεται με ταχείς ρυθμούς στην *πολιτική διαχείριση της συγκυρίας* που ακολουθεί ο Ανδρέας Παπανδρέου και που οριοθετείται από τη διεθνή κατάσταση και τα κελεύσματα του Καραμανλή κατά κύριο λόγο, αλλά και του ΣΕΒ. Έτσι έχουμε μια *ραγδαία «τεχνοκρατική στροφή»*, ενώ τα όποια προωθημένα θεσμικά μέτρα, χωρίς να πατούν σε ένα ανεπτυγμένο μαζικό κίνημα, εγκαταλείπονται ή υποβαθμίζονται...

Μ' αυτή την «τεχνοκρατική στροφή»:

● **Ευνουούνται φυσικά οι τεχνοκράτες της κυβέρνησης,** που εκφρά-

ται γύρω από τον Α. Παπανδρέου μετατρέπόμενο σε αυτόνομη γραφειοκρατική δομή με τεράστιες εξουσίες, που τις αντλεί από την κατευθείαν πρόσβαση στον πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ. Ο τελευταίος δείχνει να είναι τελείως ξεκομμένος από τον παλμό της βάσης του ΠΑΣΟΚ και να υποτάσσεται στην «αναγκαιότητα» που θα τον διευκολύνει να ξαναγίνει πρωθυπουργός, πράγμα που φαίνεται πως αποτελεί πια αυτοσκοπό... Απομακρύνεται έτσι συνεχώς από παλιές θέσεις και διακηρύξεις ενώ ταυτόχρονα προσπαθεί με διοικητικές —και άστοχες— κινήσεις να ομογενοποιήσει μια εξ' υπαρχής ετερόκλητη κυβέρνηση...

ζουν την εκσυγχρονιστική τάση της Ελληνικής κοινωνίας' παίρνουν το πάνω χέρι στους βασικούς τομείς της κυβερνητικής πολιτικής κινούμενοι άνετα, σαν ειδικοί, στο πεδίο της διαχείρισης των κρατικών υποθέσεων...

● **αλλά και οι κεντρογενείς της κυβέρνησης**, που απηχούν την πελατειακή δομή της ελληνικής κοινωνίας, ανακαλύπτουν στο κράτος ένα προνομιακό πεδίο άσκησης της μικροπολιτικής τους και κοινωνικής ανόδου και προβολής...

● **Ενισχύεται σημαντικά το «Καστρί»** το γνωστό λόμπυ που κινεί-

● **Χειροτερεύουν συνεχώς τα πράγματα για τους «κομματικούς» του Εκτελεστικού Γραφείου**, ιδίως μετά τον τελευταίο ανασχηματισμό αλλά και την αρρώστια του —πιο προωθημένου— Κώστα Λαλιώτη. Ξεκομμένοι από τον ομφάλιο λώρο που τους συνέδεε κάποτε με την κομματική βάση, προσπαθούν να πείσουν για τις κυβερνητικές τους ικανότητες, αλλά και για την υπακοή τους στον πρόεδρο.

Παρόλη όμως την ενσωμάτωσή τους στις κυρίαρχες επιλογές του Αντρέα Παπανδρέου δεν καταφέρνουν να «παιξουν σωστά» στο επίπεδο του κράτους απέναντι στα άλλα κέντρα εξουσίας, και νιώθουν συνεχώς το έδαφος να φεύγει κάτω από τα πόδια τους... Στρέφονται έτσι αναγκαστικά στη μόνη πηγή δύναμης που τους απομένει, στο κόμμα, ζητώντας απεγνωσμένα στήριγμα: όχι όμως με μια σχέση ειλικρίνειας —που θα προϋπόθετε σκληρή αυτοκριτική— αλλά ακολουθώντας την πεπατημένη, την παλιά γνωστή συνταγή: διοικητικές παρεμβάσεις και δημιουργίες συσχετισμών, χειραγώγηση δηλαδή και χρησιμοποίηση της βάσης για την ισχυροποίησή τους...

Το κόμμα με την πολιτική του κρατισμού υποβιβάζεται σε εκλογικό μηχανισμό και σε κυβερνητικό απολογητή. Ο περιφημος διαχωρισμός Κράτους-κυβέρνησης-κόμματος και οι σοφιστείες περί εφικτού και επιθυμητού σημαίνουν στην πράξη μετατροπή του κόμματος σε εξάρτημα της κυβέρνησης, μετατροπή που τείνει να ολοκληρωθεί με την προώθηση από τον Αντρέα Παπανδρέου στο Εκτελεστικό Γραφείο επώνυμων κυβερνητικών στελεχών (που μερικά δεν ήταν καν μέλη του κόμματος).

Η αθρόα εισροή νέων μελών, ιδίως στις κλαδικές, με σχέση κυρίως ανταλλακτική, η αλλοτρίωση κάποιων παλιότερων που μετατράπηκαν σε τεχνοκράτες της εξουσίας ή «βολεύτες» σε κάποια θέση στον κρατικό μηχανισμό, η προϊούσα «απολιτικοποίηση» των οργανώσεων και ο εκφυλισμός τους σε συλλογικούς παλαιοκομματικούς διεκπεραιωτές ή σε πάτρωνες του μαζικού κινήματος δίνουν ανάγλυφα την εικόνα της περιθωριοποίησης και της υποβάθμισης.

Το κόμμα, ευνοχισμένο πολιτικά, αδυνατεί να συνθέσει στο εσωτερικό του, σε μια νέα ποιότητα, τις αντιφάσεις του κοινωνικού χώρου μετεξελισσοντάς τις σε πρόταση εξουσίας' υποτάσσεται σ' αυτές και διαπερνιέται από την κυρίαρχη ιδεολογία του κοινωνικού χώρου: την μικροαστική...

Το κόμμα, δεν παίζει το ρόλο του «συλλογικού διανοούμενου» και του πολιτικού καθοδηγητή' άγεται και φέρεται από την κυβέρνηση που προσπαθεί να το χρησιμοποιεί κατά βούληση για να εκμαιεύσει την συναίνεση του κοινωνικού χώρου ή για να «λύσει» κατασταλτικά τις αντιθέσεις του... Από «επιτελικό όργανο στην πορεία της μετάβασης» γίνεται διακοσμητικό στοιχείο... «Από δήμαρχος κλητήρας» που λέει κι ο λαός...

Παρόλα αυτά όμως η υπόθεση του κόμματος δεν έχει ακόμα κριθεί τελεσίδικα. Πολλαπλασιάζονται συνεχώς οι ενθαρρυντικές ενδείξεις ότι

Η κομματική βάση δεν αποδέχεται το ρόλο του άκριτου απολογητή —ψάχνει εναγώνια να βρει ταυτότητα και προσανατολισμό μέσα στη νέα πραγματικότητα της «αλλαγής»

Έτσι πολλά στελέχη του, έχοντας αυτονομηθεί σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, παίζουν ένα θετικό ρόλο μέσα στα μαζικά κινήματα

με τα οποία έχουν σφυρηλατήσει αγωνιστικά σχέσεις ειλικρίνειας, αμοιβαίας εμπιστοσύνης και σεβασμού... Άλλα στελέχη που προωθήθηκαν στον κρατικό μηχανισμό, προσπάθησαν και προσπαθούν να περάσουν μια πολιτική αντίληψη μετασχηματισμού των θεσμών... Είναι οι περίφημοι «πρασινοφρουροί» οι οποίοι —παρόλες τις αντιξοότητες της συγκυρίας, τη λυσσαλέα αντίδραση της δεξιάς, τα εξ' ιδίων βέλη και τις δικές τους υπερβολές— αντιμάχονται την ενσωμάτωση και δίνουν το στίγμα του «πολιτικού» στις κρατικές λειτουργίες...

Η προσυνεδριακή διαδικασία επίσης παρουσιάζει μια ζωντάνια που ξάφνιασε αυτούς που ήθελαν ένα Συνέδριο ρουτίνας.

Οι τοποθετήσεις είναι έντονα κριτικές —και επικριτικές. Πολλές οργανώσεις επιστρέφουν τις εισηγήσεις σαν απαράδεκτες (παρόλο που δεν επιτρέπεται απ' τη διαδικασία) ενώ σχεδόν όλες συμφωνούν ότι είναι —επεικώς— κακές... Κατατίθενται δεκάδες τροπολογίες που φέρνουν σημαντικές αλλοιώσεις, απ' τ' αριστερά, στο κείμενο των εισηγήσεων. Και οι τροπολογίες περνούν στις περισσότερες οργανώσεις και με συντριπτική πλειοψηφία. Η διάχυτη μέχρι τώρα γκρίνια μετατρέπεται σε πολιτική πρόταση: πρόταση-διαφωνία, πρόταση-τροπολογία... Είναι φανερό ότι η κομματική βάση βρίσκεται σε μια νέα φάση: προχωράει αργά αλλά σταθερά σε μια διαδικασία χειραγώγησης από τους διάφορους «μύθους» που την εγκλωβίζουν μέχρι τώρα... Συνειδητοποιεί την αναγκαιότητα να αρθρώσει το δικό της λόγο και να πάψει να αναθέτει εν λευκώ την άσκηση της πολιτικής στις οποισδήποτε κομματικές αυθεντίες και στους οποιουσδήποτε «εγγυητές της αριστεράς» μέσα κι έξω απ' το κόμμα...

Και η τάση αυτή της απομυθοποίησης δεν εξαιρεί —κι αυτό είναι το πιο ενθαρρυντικό σημάδι— και τον πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ. Εξακολουθεί βέβαια να είναι ο *αδιαφιλονίκητος πρόεδρος*, δεν είναι όμως πια ο *αλάθητος ηγέτης*.

Υπάρχει μια σαφής και ανερχόμενη κρίση εμπιστοσύνης που εκδηλώνεται κυρίως σε δύο περιπτώσεις.

● **Στην καταψήφιση**, σχεδόν από όλες τις οργανώσεις και με συντριπτική πλειοψηφία, του μεταβατικού άρθρου 69 του νέου καταστατικού που προβλέπει ότι στον πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ ανήκει γι' αυτές τις εκλογές η τελική ευθύνη επιλογής των υποψήφιων βουλευτών (η γνωστή «λίστα»). Η διάταξη απαλείφεται και ενεργοποιείται έτσι η κανονική διαδικασία (τελική ευθύνη στην Κεντρική Επιτροπή).

● **Στην ριζική διαφωνία** της συντριπτικής πλειοψηφίας των μελών του ΠΑΣΟΚ στην επιλογή της υποστήριξης του Καραμανλή σαν πρόεδρου της δημοκρατίας.

Αυτά τα δύο σημεία θα ήταν πολύ χρήσιμα στον Αντρέα για να ανιχνεύσει τα όρια της «συναίνεσης» της βάσης στις —αυθαίρετες— επιλογές του...

* *

Βέβαια, όλα αυτά δεν συνιστούν —ακόμα;— μια τάση ριζικής αμφισβήτησης της ηγεσίας' η τελευταία έχει τεράστιες δυνατότητες ελέγχου, χειραγώγησης αλλά και ανώδυνης εκτόνωσης τέτοιων ανησυχιών. Όμως, είναι φανερό ότι κάτι κινείται στο τέλμα, ότι βρισκόμαστε στην αρχή ενός σταδίου ριζικών ανακατατάξεων, διαφοροποιήσεων και αναπροσανατολισμών, με απρόβλεπτες ίσως συνέπειες για το μέλλον...

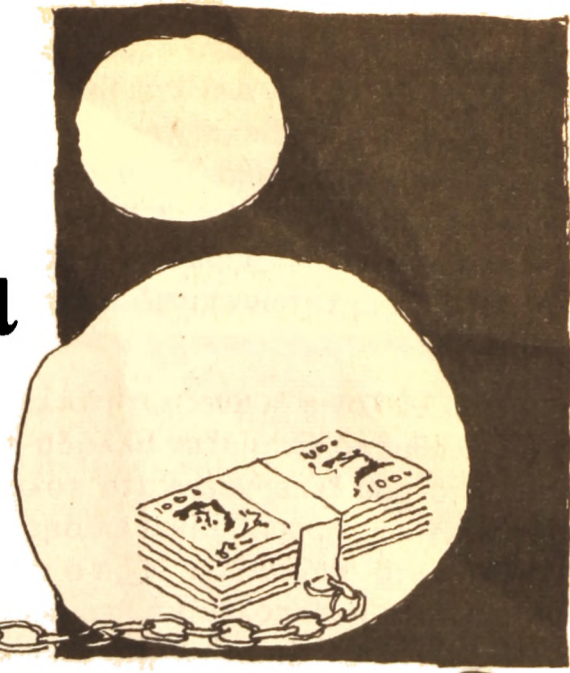
Η κομματική βάση αναζητά πια τη ρίζα του κακού όχι μόνο στις «αντικειμενικές συνθήκες» (που κανείς δεν λέει πως είναι ρόδινες) αλλά και στις —τεράστιες— *υποκειμενικές ευθύνες της ηγεσίας του ΠΑΣΟΚ*. Και το σπουδαιότερο: περνάει στην πρόταση για την αναβάθμιση των εσωκομματικών θεσμών και για τη δημιουργία νέων που θα δώσουν πνοή στην εσωκομματική ζωή, για να υπάρξει επιτέλους δημοκρατική διαδικασία και συμμετοχή και όχι διαδικασία νομιμοποίησης ή εκτόνωσης...

Κι αυτή η διαφοροποίηση θα εκφραστεί στο Συνέδριο, έστω διαθλασμένα, έστω περιορισμένα, έστω σπερματικά. Θα περάσει το φράγμα των μεθοδεύσεων, θα αγνοήσει ανοιχτές και συγκαλυμμένες απειλές... θα αποδείξει ότι:

● **εκτός από το επίσημο ΠΑΣΟΚ της διαχείρισης υπάρχει και το ΠΑΣΟΚ που αντιστέκεται, το ΠΑΣΟΚ που επιμένει...**

Η δομή της απασχόλησης και το μικρομεσαίο θαύμα

του Δημ. Χαντζόπουλου

του Κωνσταντίνου Τσουκαλά

Είναι ίσως γνωστό ότι η Ελλάδα παρουσιάζει μικρά σχετικά ποσοστά μισθωτών στον ενεργό πληθυσμό και ότι η επιβίωση των ανεξάρτητων απασχολήσεων εξακολουθεί να είναι εντυπωσιακή. Λιγότερο όμως γνωστή είναι η τεράστια πτώση που χωρίζει στο σημείο αυτό την Ελλάδα από τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Η απλή αναφορά στα δεδομένα για τη σύνθεση του ενεργού πληθυσμού στις χώρες του ΟΟΣΑ, —που υπήρξε και το έναυσμα για το κείμενο αυτό— είναι περισσότερο από εύγλωττη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΠΟΣΟΣΤΟ ΜΙΣΘΩΤΩΝ ΣΤΟΝ ΕΝΕΡΓΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ

	1970	1981
Ελλάδα	42.1	48.1
Πορτογαλία*	76.2	67.1
Ισπανία	64.0	69.8
Ιταλία	65.7	71.3
Ιαπωνία	64.9	72.3
Ιρλανδία	68.5	76.0
Γαλλία	75.1	83.1
Βέλγιο	81.1	83.1
Αυστρία	72.7	83.3
Αυστραλία	85.2	84.1
Δανία	79.4	85.4
Νορβηγία	80.4	86.1
Φιλανδία	75.4	86.8
Γερμανία	83.1	87.3
Ολλανδία		88.0
Ισλανδία	82.1	88.1
ΗΠΑ	89.8	90.6
Μεγ. Βρετανία	92.1	91.1
Καναδάς	91.1	91.7
Σουηδία	89.1	92.1

(OCDE Labour Force Statistics 1983)

Η πτώση του ποσοστού των μισθωτών στην Πορτογαλία οφείλεται στην αγροτική μεταρρύθμιση που άλλαξε άρδην τις παραγωγικές σχέσεις στην ύπαιθρο.

Η σύγκριση των δεδομένων δεν χρειάζεται σχόλια. Σε πολύ μεγάλη απόσταση απ' όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, η Ελλάδα μετασηματίζεται μεν όσον αφορά τις κυρίαρχες μορφές απασχόλησης, αλλά με ρυθμούς χελώνας. Είναι η μόνη χώρα όπου πάνω από τους μισούς απασχολούμενους είναι ακόμα τυπικά αυτόνομοι έξω δηλαδή από τα κυκλώματα της αγοράς μισθωτής εργασίας. Η εξέλιξη στο σημείο αυτό είναι ενδιαφέρουσα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 ΕΞΕΛΙΞΗ ΠΟΣΟΣΤΟΥ ΜΙΣΘΩΤΩΝ ΣΤΟΝ ΕΝΕΡΓΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1951	1039	31.7%
1961	1220	33.5%
1971	1370	42.1%
1981	1659	48.1%

Αν σκεφτεί κανείς ότι ενώ γύρω στα 1960 πολλές ευρωπαϊκές χώρες δεν είχαν πολύ παραπάνω από 60% μισθωτούς σήμερα οι περισσότερες κυμαίνονται ανάμεσα στα 80 και τα 90% (OCDE Labour statistics Paris 1970, 1983), η διαδικασία «μισθωτοποίησης» του εργαζόμενου πληθυσμού στην Ελλάδα εμφανίζεται ως εξαιρετικά αργόσυρτη, παρόλη την πτώση του ποσοστού των απασχολήσεων στην πρωτογενή παραγωγή. Πράγματι, η διαδικασία της αύξησης της μισθωτής εξαρτημένης εργασίας είναι φαινόμενο που θα πρέπει να αντιμετωπισθεί σε εντελώς διαφορετική βάση στην ύπαιθρο και στις πόλεις. Μόνο στις τελευταίες αναδεικνύεται με ενάργεια η παγκόσμια τάση συρρικνώσης των ελεύθερων και ανεξάρτητων δραστηριοτήτων, υπέρ μιας γενικής μισθωτοποίησης του εργαζόμενου πληθυσμού.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3 ΜΙΣΘΩΤΟΙ ΣΤΟΝ ΜΗ ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΕΝΕΡΓΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ

		(I)	(II)	%
ΕΛΛΑΔΑ	1971	1921	1307	68.0%
	1981	2446	1624	66.4%
ΙΣΠΑΝΙΑ	1971	9587	7353	76.6%
	1981	9393	7067	75.2%
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	1971	2536	2056	81.1%
	1981	3000	2470	82.3%
ΙΤΑΛΙΑ	1971	15901	11696	73.5%
	1981	18428	13680	74.2%
ΤΟΥΡΚΙΑ	1971	4907	3571	72.7%
	1981	6356	5765	90. %

(I) Μη γεωργ. ενεργός πληθ. (σε χιλιάδες).

(II) Μισθωτοί (σε χιλιάδες).

Πηγή: OCDE Labour Force statistics 1970-1981 Paris, 1983

Έτσι έχει πολύ περισσότερο νόημα να κάνουμε αφαίρεση του πληθυσμού που απασχολείται στη γεωργία και να απομο-

νώσουμε τη σχετική σημασία της εξαρτημένης εργασίας στον μη αγροτικό χώρο. Στο σημείο αυτό η ελληνική ιδιοτυπία είναι ακόμα πιο έντονη. Δεν έχει βέβαια κανένα νόημα η στατιστική σύγκριση με τις βιομηχανοποιημένες χώρες όπου η μισθωτή εργασία αντιπροσωπεύει πάνω από 90% του απασχολούμενου πληθυσμού. Αλλά ήδη σε σχέση με τις λιγότερο «αναπτυγμένες» χώρες, το «προβάδισμα» της Ελλάδας ως προς την επιβίωση ανεξαρτήτων επιτηδευματιών είναι εντυπωσιακό (βλ. πίνακα 3).

Με άλλα λόγια οι ανεξάρτητοι επιτηδευματίες στον μη γεωργικό πληθυσμό είναι στην Ελλάδα πάνω από ένας στους τρεις, ποσοστό που ξεπερνάει κατά πολύ τα αντίστοιχα των άλλων μεσογειακών χωρών. Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι το ποσοστό αυτό παραμένει αξιοσημείωτα σταθερό καθ' όλη τη μεταπολεμική περίοδο. Έτσι το ποσοστό των μη μισθωτών στον μη γεωργικό ενεργό πληθυσμό είναι 37% το 1951, 36,9% το 1961, 32% το 1971 και 33,6% το 1981. (Πηγές: ο. π. και OCDE: Labour force statistics 1957-1968, Paris 1970). Πράγμα που σημαίνει ότι σε διάστημα 30 ετών —περίοδος κατά την οποία ο μη γεωργικός ενεργός πληθυσμός διπλασιάστηκε σχεδόν περνώντας από 1,4 σε 2,45 εκατομμύρια—, η διάρθρωση της απασχόλησης δεν μεταβλήθηκε σημαντικά. Στην έκταση αυτή, το φαινόμενο είναι ίσως μοναδικό. Η ταχεία αγροτική έξοδος και η σημαντική αστικοποίηση επιτεύχθηκαν χωρίς να ενταθούν οι «σύγχρονες» τάσεις καταμερισμού της εργασίας και ταυτόχρονα χωρίς να επιφέρουν φαινόμενα «περιθωριοποίησης» του πληθυσμού, αντίστοιχα με εκείνα που συναντάμε στις περισσότερες υποανάπτυκτες χώρες.

Η έμμομη «αντίσταση» των ανεξάρτητων μικροαστικών επιτηδευματιών στις αποδιάρθρωτικές πιέσεις της καπιταλιστικής συσσώρευσης θυμίζει έντονα παλιότερα χαρακτηριστικά της νεοελληνικής κοινωνικής δομής¹. Σήμερα βέβαια, τα αίτια είναι εντελώς διαφορετικά και δεν μπορεί παρά να συνδέονται με την ειδική θέση της Ελλάδας στο παγκόσμιο σύστημα καταμερισμού της εργασίας και πιο συγκεκριμένα τόσο με το δίκτυο μετανάστευσης-παλινόστησης που δημιούργησε τις αντικειμενικές και υποκειμενικές προϋποθέσεις για τη συνεχή εμφάνιση νέων προσωποπαγών μικροεπιχειρήσεων κάθε τύπου, όσο και με τα κυκλώματα που ενεργοποιούνται με την αθρόα εισαγωγή άδηλων πόρων με τον τουρισμό και τη ναυτιλία. Δεν μπορώ βέβαια, στο πλαίσιο αυτής της σύντομης παρουσίασης, να μπω βαθύτερα στο πρόβλημα αυτό, που είναι κατά τη γνώμη μου το πιο καιρίο για την κατανόηση της εξέλιξης μιας σημερινής κοινωνικής δομής της χώρας.

Αρκει να επισημανθεί μια ακόμα χαρακτηριστική ιδιοτυπία: Στο πλαίσιο του συνόλου των μισθωτών, η Ελλάδα παρουσιάζει πολύ μικρό ποσοστό μισθωτών στον τομέα της μεταποίησης. Σε σύγκριση με όλες τις μεσογειακές χώρες, —η σύγκριση με τις χώρες της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης, που έχουν ήδη «τριτογενοποιήσει» τη δομή της απασχόλησής τους δεν έχει κανένα νόημα,— η Ελλάδα έχει το κατά πολύ μικρότερο ποσοστό βιομηχανικών εργατών (βλ. πίνακα 4).

Λιγότερο λοιπόν από ένας στους πέντε εργαζόμενους έξω από τη γεωργία είναι βιομηχανικοί εργάτες, ενώ σε όλες τις άλλες συγκρίσιμες χώρες, στη μεταποίηση εργάζονται τουλάχιστον ένας στους τέσσερις.

Αν σκεφτούμε ότι, όπως προσπάθησα να δείξω αλλού², το Κράτος απασχολεί, έμμεσα ή άμεσα, γύρω στα 500.000 άτομα δηλαδή 30% περίπου του μη γεωργικού ενεργού πληθυσμού, μας δίνεται ανάγλυφη η ιδιοτυπία του καταμερισμού της εργασίας νέων στην αγροτική Ελλάδα:

- *Γύρω στα 33% αυτοαπασχολούμενοι συν 30% κρατικο-δίαυτοι κάθε μορφής καλύπτουν σχεδόν τα δύο τρίτα του ενεργού πληθυσμού των πόλεων. Οι υπόλοιποι μοιράζονται σε ί-*

ΠΙΝΑΚΑΣ 4
ΜΙΣΘΩΤΟΙ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ (1981)

		(I)	(II)
Ελλάδα	485.000	28.5%	19.8%
Ιταλία	4.686.000	31.9%	25.4%
Ισπανία	2.511.000	32.9%	26.7%
Πορτογαλία	907.000	33.9%	30.2%
Τουρκία	1.590.000	24.9%*	25.0%

(Πηγή: ο. π.)

(I) Ποσοστό στο σύνολο των μισθωτών.

(II) Ποσοστό στο σύνολο του μη αγροτ. ενεργού πληθυσμού.

* Η Τουρκία έχει ακόμα υψηλό σχετικά ποσοστό μισθωτών στη γεωργία.

σα περίπου μέρη σε βιομηχανικούς εργάτες και σε κάθε λογής μισθωτούς ή εργάτες του ιδιωτικού τομέα.

Όσο και αν τα παραπάνω δεδομένα είναι ίσως σε κάποιο βαθμό αβέβαια προδίδουν με σιγουριά μια τάση: περισσότερα από όλες τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες η Ελλάδα εξακολουθεί να κυριαρχείται από μορφές απασχόλησης μικροαστικές και αντιπαραγωγικές.

Η διαπίστωση αυτή πρέπει να ενταχθεί στο πλαίσιο της γενικότερης δομής της απασχόλησης στην Ελλάδα, ο δείκτης της οποίας εμφανίζεται εξαιρετικά χαμηλός: Τα τελευταία δέκα χρόνια, το ποσοστό του συνολικού ενεργού πληθυσμού σε σχέση με το συνολικό πληθυσμό, μόλις ξεπερνάει το 35% ενώ στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες είναι της τάξεως του 45%³. Η ιδιαίτερη χαμηλή αυτή απασχόληση δεν οφείλεται σε αίτια που σχετίζονται με την τυχόν μορφή της δημογραφικής πυραμίδας, αφού οι κατ' αρχήν ενεργοί ηλικιακές κατηγορίες (15-64) αντιπροσωπεύουν το 1981 ποσοστό επί του συνόλου που διαφέρει ελάχιστα από το μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ (64,4% έναντι 64,20%), ενώ τα προηγούμενα χρόνια ήταν και σαφώς ανώτερο από το μέσο όρο (το 1968 65,0% έναντι 62,7%). Σταθερά λοιπόν οι εμφανιζόμενοι στον ενεργό πληθυσμό είναι σχετικά λίγοι. Αν απομονώσουμε τις ενεργούς ηλικίες, το ποσοστό του ενεργού πληθυσμού σε σχέση με τον πληθυσμό ανάμεσα στα 15 και στα 65, παραμένει σταθερά κάτω από 60% (57,8% το 1971, 55,8% το 1980 και 58,5%, το 1981), σε επίπεδα ελαφρώς χαμηλότερα από τις τρεις άλλες χώρες με χαμηλό ποσοστό απασχόλησης (Ιταλία, Ισπανία και Ολλανδία), ενώ σε όλες τις άλλες χώρες ξεπερνάει κατά πολύ τα 60%, με μέσο όρο που κυμαίνεται μεταξύ 65-70%, φθάνοντας σε ορισμένες περιπτώσεις τα 75%⁴. Πάνω από τέσσερις στους δέκα Έλληνες μεταξύ 15-64 ετών δεν εμφανίζονται λοιπόν καθόλου ως απασχολούμενοι.

Ο ακόμα έντονος αγροτικός χαρακτήρας της χώρας δεν αποτελεί επαρκή εξήγηση αφού στην Τουρκία τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 80% το 1968 και 69,4% το 1981. Βέβαια ο χαμηλός δείκτης απασχόλησης των γυναικών επηρεάζει προς τα κάτω το γενικό δείκτη⁵.

Αλλά και εάν περιοριστούμε στον ενεργό ηλικίας ανδρικό πληθυσμό, η διαφορά με τις άλλες χώρες είναι βέβαια μικρότερη, αλλά και πάλι ο δείκτης απασχόλησης παραμένει εντυπωσιακά χαμηλός⁶. Το γεγονός αυτό θα πρέπει να συναρτάται με τις γενικότερες δομές του κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας. Αν τέτοιο μεγάλο ποσοστό Ελλήνων εμφανίζεται ως μη απασχολούμενο, αυτό θα πρέπει να οφείλεται ανάμεσα στα άλλα στην κοινωνική και οικονομική αδιαφάνεια των μορφών απασχόλησης (και οικονομικής ενσωμάτωσης) κοινωνικών φο-

ων που λειτουργούν σε μεγάλο ποσοστό έξω από μια παγιωμένη αγορά εργασίας. Η τυπική οικονομική και επαγγελματική αυτονομία, εντείνει την ασάφεια της έννοιας «απασχόληση» και πολλαπλασιάζει τις αντιστάσεις εναντίον οποιασδήποτε «δήλωσης» προς την κατεύθυνση αυτή⁷.

Η σταθερότητα λοιπόν της «υπο-απασχόλησης» στην Ελλάδα πρέπει να έχει άλλες εξηγήσεις. Η μετανάστευση είναι στατιστικά σημαντικός παράγοντας, που όμως δεν εξηγεί με σαφήνεια το χαμηλό δείκτη απασχόλησης αφού οι ηλικιακές κατηγορίες υπολογίζονται με βάση τον πληθυσμό που κατοικεί στην Ελλάδα.

Αν λοιπόν δεχτούμε ότι ένας οπωσδήποτε σημαντικός αριθμός μερικών ή πλήρων απασχολήσεων δεν εμφανίζεται στις στατιστικές, και σκεφτούμε ότι οι αποκρυπτόμενες ή για οποιουδήποτε λόγους μη εμφανιζόμενες εισοδηματοφόρες δραστηριότητες αποκλείεται να είναι συγκροτημένες μισθωτές απασχολήσεις, θα πρέπει να συμπεράνουμε ότι η αδιαφανής αυτοαπασχόληση είναι πιθανότατα ακόμα ευρύτερη απ' ό,τι θα ελεγκθεί εκ πρώτης όψεως.

Χωρίς επιπλέον στοιχεία και χωρίς βαθύτερη ανάλυση δεν μπορεί κανείς να προχωρήσει περισσότερο προς την κατεύθυνση αυτή, πόσο μάλλον να αναλύσει κανείς τους συγκεκριμένους παράγοντες που οροθετούν το φαινόμενο ή να προδιαγράψει τη δυναμική του εξέλιξη.

Δεν νομίζω όμως να υπάρχει αμφιβολία για τις άμεσες πολιτικές και ιδεολογικές προεκτάσεις του φαινομένου, όποιες και να είναι οι προσδιοριστικές του παράμετροι. Συνοψίζοντας λοιπόν τις πιο κραυγαλέες ιδιαιτερότητες του κοινωνικού καμμερισμού της εργασίας θα πρέπει να υπογραμπίσουμε:

- 1) το «εμφανιζόμενο» ως πολύ χαμηλό ποσοστό απασχόλησης στον πληθυσμό των ενεργών ηλικιών
- 2) την επιβίωση εξαιρετικά μεγάλου ποσοστού ανεξαρτήτων και αυτοαπασχολούμενων κοινωνικών φορέων τις πόλεις
- 3) την εξαιρετικά χαμηλή συμμετοχή των μισθωτών στον τομέα της μεταποίησης
- 4) την εξαιρετική σημασία της κρατικής εργοδοσίας που απασχολεί, άμεσα ή έμμεσα, σχεδόν τους μισούς μισθωτούς μετά την αφαίρεση των μισθωτών της μεταποίησης.

Ο κυρίαρχος μικροαστικός χαρακτήρας της νεοελληνικής κοινωνίας είναι λοιπόν αναμφισβήτητος. Τα δεδομένα που αναφέρθηκαν προδίδουν απλώς την ένταση και την έκταση ενός φαινομένου που στις γενικές διάχυτες μορφές του είναι κδηλο. Οι μικροϋπάλληλοι, μικρέμποροι, μικροπαραγωγοί και μικροεπιχειρηματίες, σηματοδοτούν ολόκληρο το κοινωνικό σύνολο, εναλλάσσοντας τους ρόλους τους, στο πλαίσιο μιας τάσης για ολοένα εντονότερη πολυδραστηριότητα και ποικιλία στις μορφές της κοινωνικής ενσωμάτωσης: οι πολλαπλές απασχολήσεις, σε διάφορους μάλιστα τομείς, και η συνακόλουθη πολλαπλότητα εισοδηματικών πηγών, είναι ο κανόνας, σε όλη την έκταση της ελληνικής κοινωνίας. Το γεγονός αυτό εκφράζεται με μια νέα μορφή οικογενειακού οικονομικού και επαγγελματικού προγραμματισμού που εμφανίζεται με μια ευέλικτη και πολυσθενή εναλλαγή δραστηριοτήτων, με αρωγοναίους λίθους την εξασφαλιστική και άκοπη απασχόληση στο δημόσιο, ενός τουλάχιστον μέλους της οικογένειας, την εποχιακή (αλλά εντατική) γεωργική παραγωγή και την επίσης εποχιακή ή μερική απασχόληση σε φανερές ή συνηθέστερα κρυφές υπηρεσίες, που πολλές φορές «συνδέονται» με την επίσημη κρατική απασχόληση. Μέσα στο πλαίσιο αυτό αναδύεται μια διάχυτη μικρομεσαία παραοικονομία που σφραγίζει ολόκληρη την ελληνική κοινωνία.

Οι προεκτάσεις του φαινομένου αυτού, — που δεν έχει ακόμα ελετηθεί σοβαρά, — είναι τεράστιες, σε όλα τα επίπεδα: Πριν απ' όλα, ο νέος αυτός συγκεκαλυμμένος και πολυσθενής μικροαστισμός παραμένει σε μεγάλη έκταση ανεπίσημος και α-

κατάγραπτος: στη γειτονική Ιταλία, όπου οι «παράλληλες» ανεπίσημες δραστηριότητες θα πρέπει μάλλον να είναι μικρότερες σε σχετικούς όρους απ' ό,τι είναι εδώ, υπολογίστηκε ότι το εθνικό εισόδημα υποτιμάται κατά 40%. Ακόμα και σε χώρες όπως οι ΗΠΑ και η Γερμανία, η υπόγεια οικονομία εκτιμήθηκε σε παραπάνω από 25% του Ακαθόριστου Εθνικού Προϊόντος⁸.

Στην μικρομεσαία Ελλάδα, τα ποσοστά θα πρέπει να είναι πολύ μεγαλύτερα, υπονομεύοντας εξ ορισμού οποιαδήποτε μεταρρυθμιστική κοινωνική οικονομική και δημοσιονομική πολιτική: η εναλλαξιμότητα των δραστηριοτήτων και η συγκάλυψη των εισοδηματικών διεξόδων συνεπάγεται μια διάχυτη ταξική ρευστότητα που αντανακλάται τόσο στον αντικειμενικό προσδιορισμό των συμφερόντων όσο και στην πολιτική και ιδεολογική τους έκφραση. Υπό τις παρούσες συνθήκες, το θεμελιακότερο ειδολογικό χαρακτηριστικό των στρωμάτων αυτών είναι ο κατακερματισμός τους και η «μοναδοποίηση» των εξατομικευμένων ή οικογενειακών κοινωνικών φορέων, που είναι ακόμα σε θέση να επιζούν, να βολεύονται ή και να ανθίζουν ως «αγωνιζόμενοι». Μπορεί κανείς να αναρωτηθεί για το κατά πόσον ο πολυπράγμων μικρομεσαίος «λαός» που ελίσσεται ανάμεσα σε πολλαπλές και συνεχώς αναπροσαρμοζόμενες οικονομικο-επαγγελματικές στρατηγικές είναι διατεθειμένος να αποδεχθεί μια «σκληρή» μεταρρυθμιστική πολιτική. Παρόλα τα ρητορικά του λουλουδίσματα, ο νεοελληνικός ριζοσπαστισμός θεμελιώνεται σε ταξικές βάσεις σαθρές και εσωτερικά αντιφατικές, που δεν μπορεί παρά να αναπαράγονται στο μέτρο που διατηρούνται οι αντικειμενικές προϋποθέσεις του «μικρομεσαίου θαύματος». Αν η επιλογή της μικρομεσαίας συνθηματολογίας από το ΠΑΣΟΚ προδίδει μίαν αναμφισβήτητη κοινωνιολογική διεισδυτικότητα, υποδηλώνει ταυτόχρονα τις εξαιρετικά έντονες εγγενείς δυσκολίες οι οποίες θα αντιπαρατίθενται σε οποιονδήποτε ορθολογικό κρατισμό είτε αυτός είναι συγκεντρωτικός, είτε «κοινωνικοποιημένος» είτε αυτοδιαχειριστικός.

□

1. Πρβλ. Κ. Τσουκαλά: «Εξάρτηση και αναπαραγωγή» Αθήνα 1977.

2. Κ. Τσουκαλάς: «Το Κράτος ως εργοδότης στη μεταπολεμική Ελλάδα...» *Επιθεώρηση Κοινωνικών Επιστημών*. Νο 50 (1983).

3. OECD: Labour force statistics, Paris, 1983 σ. 21.

4. Ο. π. σελ. 15.

5. Πρβλ. στο σημείο αυτό Γιάννη Σαμαρά: «Κράτος και κεφάλαιο στην Ελλάδα» Αθήνα, Σύγχρονη Εποχή, 1977, σελ. 29-31.

6. Το 1980, με τη μοναδική εξαίρεση της Ολλανδίας, ο δείκτης απασχόλησης του ανδρικού πληθυσμού είναι ο χαμηλότερος ανάμεσα σε όλες τις χώρες του ΟΟΣΑ. Έτσι μόνο 79,4% των αρρένων από 15-65 ετών εμφανίζονται στον ενεργό πληθυσμό, έναντι 78,4% της Ολλανδίας, 80,4% του Βελγίου, 81,3% της Ιταλίας, 81,6% της Αυστρίας, 82,9% της Ισπανίας 83,4 της Γερμανίας, 85,4% των ΗΠΑ, 86,0% του Καναδά, 87,5% της Νορβηγίας, 87,8 της Σουηδίας, 87,8% της Αυστρίας, 88,3% της Δανίας, 89,1% της Τουρκίας, 90,4% της Αγγλίας, 93,0% της Πορτογαλίας και 94,1% της Ελβετίας. (OCDE: Labour statistics, ο. π.).

7. Δεν είναι απίθανο, αυτός να είναι ο κύριος λόγος για τον οποίο η Ελλάδα παρουσιάζει το κατά πολύ μικρότερο ποσοστό «δηλωμένων» μερικών απασχολήσεων στην Ευρώπη ποσοστό που ανέρχεται μόλις σε 2,1% του συνόλου της απασχόλησης (στις άλλες χώρες το ποσοστό κυμαίνεται μεταξύ 3,1 και 28,3%) από τις οποίες σχεδόν οι μισές (42,1%) είναι στο γεωργικό τομέα. Στις άλλες χώρες το αντίστοιχο ποσοστό είναι μεταξύ 0,1% και 30%. (Πηγή: OECD: «Employment outlook» September 1983. σ. 44 και 50). Αν σκεφτούμε λοιπόν ότι, σε απόλυτους αριθμούς οι δηλώνοντες μερική απασχόληση δεν ξεπερνούν τις 70.000, (2% του ενεργού πληθυσμού) η υποτίμηση του φαινομένου είναι προφανής, αφού μόνο στη γεωργία είχε υπολογιστεί πριν λίγα χρόνια, ότι σχεδόν το 40% των απασχολούμενων είχαν και άλλη εξωγεωργική μερική απασχόληση.

8. Βλ. π.χ. Edgar L. Feige: «Macroeconomic malaise and the unobserved economy». *Economic Impact* No 40, 1982, P. 53 κ. ε.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΛΑΪΤΖΗ
ΤΣΙΓΓΑΝΙΚΗ ΟΡΧΗΣΤΡΑ

Μια επεισοδιακή αφήγηση
στη γλώσσα των κόμικς
Το πρώτο ραντεβού
ενός ζευγαριού
στη σύγχρονη Αθήνα

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΑΘΗΝΑ: «ΝΕΦΕΛΗ» • Μαυρομιχάλη 9
τηλ. 36.07.744, 36.39.962

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. Κοτζιά και Σία» Τσιμι-
σκή 78 • τηλ. 279.720

ΣΕΙΡΑ ΤΖΩΡΤΖ ΟΡΓΟΥΕΛ

Φόρμα τών Ζώνων
Στή Σκιά τού 1984
Αλήτες τού Παρισίου και τού Λονδίνου
Φάμπρικες τού Γουήγκαν Πάϊαρ
Φόρος Τιμής στήν Καταλωνία
Κρατήστε Σφιχτά τό Μικροαστισμό σας
Μέρες τής Μπούρμα
Η Κόρη τού Παπά

ΣΕΙΡΑ ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΚΟΛΛΟΝΤΑΙ: Έρωτας τών Εργατριών
Μελισσών
ΜΕΗΛΕΡ: Στρατιές τής Νύχτας
ΝΟΤΑΡΝΙΚΟΛΑ: Η Αδύνατη Απόδραση
ΜΠΑΡΟΥΖ: Απολυμαντής!
ΜΠΑΡΟΥΖ: Ο Α Πούκ είναι εδώ
ΜΠΑΡΟΥΖ: Σέ ποιόν ανήκει λοιπόν η
θανατηφόρος TV;
ΚΑΜΥ: Η Πανούκλα
ΑΡΤΩ: Ηλιογάβαλος
ΤΖΕΡΟΝΥΜΟ: Απομνημονεύματα

► ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ

► Ζ. Πηγής 17 Αθήνα τηλ. 36.39.980

Τουρκικά αλλαλούμια

Μήπως, τελικά, δεν αναγνωρίσαμε ούτε εμείς το κράτος του Ντενκτάς, αναρωτιόνταν με αρκετή δόση σύγχυσης οι τουρκικές ημερήσιες εφημερίδες στα μέσα του περασμένου μήνα. «Μα πιστεύαμε, έγραφε η Cumhuriyet, ότι η Τουρκία υποστήριζε μέχρι τώρα, πως η κυβέρνηση των Ελληνοκυπρίων έχασε τη νομιμότητά της από τη δεκαετία του '60. Πώς μπορούμε να γυρνάμε πίσω κατ' αυτό τον τρόπο και να δεχόμαστε τους Ελληνοκύπριους σαν αντιπροσώπους της Kıbrıs;».

Το ζήτημα στο οποίο αναφέρεται η Cumhuriyet σχετίζεται με τις άδειες που χορήγησε η τουρκική κυβέρνηση στις αρχές Απριλίου σε δύο Ελληνοκύπριους διπλωμάτες να αντιπροσωπεύσουν ολόκληρη την Κύπρο —οι Τουρκοκύπριοι έχουν αποκλειστεί— στη διάσκεψη του European Resettlement Fund στον Τσεσμέ της Σμύρνης τον Ιούνιο. Ο αποκλεισμός των «μικρών αδελφών» στα ίδια τα εδάφη της μητέρας - Τουρκίας ξεσήκωσε οργίλες φωνές στο βόρειο ήμισυ της Μεγαλονήσου. «Περιμένουμε από την κυβέρνηση της Μητέρας - Πατρίδας να διευκρινίσει επίσημα στη διάσκεψη ότι οι Ελληνοκύπριοι αντιπροσωπεύουν μόνο το Νότο». Αλλά και στην Τουρκία ο τουρκικός Τύπος —με επιμονή και προσπάθειες για ειλικρινή κατανόηση— ασχολήθηκε με τη διπλωματική γκάφα που απειλούσε να μετατραπεί σε οξυτάτη κρίση μεταξύ Άγκυρας και Τουρκοκυπρίων. «Η χορήγηση άδειας σε Ελληνοκύπριους πηγάζει από τη θέληση της Τουρκίας να κρατά τις πόρτες της ανοιχτές στις διεθνείς διασκέψεις. Μια απαγόρευση σε μέλη ενός κλάδου του Συμβουλίου της Ευρώπης —όπως είναι το European Resettlement Fund— θα είχε σαν επακόλουθο να μην πραγματοποιούνται ούτε διεθνείς διασκέψεις ούτε συνεδριάσεις στη χώρα μας» (Cumhuriyet). «Η χορήγηση άδειας στους Ελληνοκύπριους μοιάζει με παραλογισμό, μιας και η Τουρκία τουλάχιστον θεωρητικά αναγνώρισε το κράτος του Ντενκτάς και επανειλημμένα δήλωσε ότι η ελληνική διοίκηση δεν θα μπορούσε ποτέ πια να αντιπροσωπεύσει ολόκληρη την Κύπρο» (Briefing). «Πολιτικοί άνδρες που δεν ενεργούν γρήγορα και με συνέπεια προς τις αποφάσεις τους χάνουν την εμπιστοσύνη του λαού», απειλούσε η Milliyet. Ο σχολιαστής Hasan Cemal εξέφραζε τη δυσπιστία του, ρωτώντας: «Μήπως η χορήγηση των αδειών είναι το πρώτο κομμάτι του πακέτου εκπλήξεων, που υποσχέθηκε ο Οζάλ στην Αθήνα; Ή μήπως ελπίζει με κάτι τέτοια να στριμώξει τον κ. Παπανδρέου;».

Ο μόνος που αντιμετώπισε διαφορετικά το θέμα, μέσα σ' αυτό το διπλωματικό αλλαλούμ, υπήρξε ο «πρόεδρος» του ψευδοκράτους της Κύπρου, Ραούφ Ντενκτάς: «Το 'λεγα πάντοτε. Το να ιδρύσεις ένα νέο κράτος είναι σα να γεννάς ένα μωρό. Το μωρό μεγαλώνει, αποκτά φίλους, κτλ. Εμείς, εκτός του ότι δεν έχουμε αναγνωρίσει, ζούμε, υγιαίνουμε και μεγαλώνουμε».

Τα λόγια του Ντενκτάς ακολούθησαν πράξεις της Άγκυρας. Άρον - άρον η Τουρκία αντάλλαξε πρεσβευτές με το ψευδοκράτος. «Η γρήγορη ανταλλαγή πρεσβευτών μετά την 5-μηνη καθυστέρηση (μετά την αναγνώριση του αυτοανακηρυσσόμενου κράτους του Ντενκτάς) έγινε για να αποφευχθεί το σκάνδαλο», προσπάθησε να πείσει τους αναγνώστες του το συνήθως καλά ενημερωμένο αγγλόφωνο περιοδικό «Briefing». «Όχι τίποτε άλλο», συμπληρώνουν οι Τουρκοκύπριοι, «αλλά μην τυχόν και οι Έλληνες πάρουν τη χορήγηση αδειών στους διπλωμάτες τους σαν «μήνυμα δικής μας χαλάρωσης» και γίνουν πιο αδιάλλακτοι». Ευτυχώς εμείς εδώ δεν παρερμηνεύσαμε τα γεγονότα. Δεν το πήραμε καν χαμπάρι.

Σ' όλη τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων της Γενεύης για τους Ευρωπυραύλους, ο επικεφαλής της αμερικανικής αντιπροσωπείας Πωλ Νίτσε δεν έπαψε να τονίζει στον Ρήγκαν και τους επιτελείς του ότι οι προτάσεις τους ήταν εκ προοιμίου απαράδεκτες για τους Σοβιετικούς. Η απάντηση του Ρήγκαν, όπως αποκάλυψε το περιοδικό «Τάιμ» τον περασμένο Δεκέμβριο, υπήρξε ωμή και δεν άφηνε κανένα περιθώριο: «Δεν έχεις παρά να πεις στους Ρώσους ότι τ' αφεντικό σου είναι καθήκι («Son of a bitch»). Το γραφικό αυτό περιστατικό που δεν διαψεύστηκε από το Λευκό Οίκο, ανοίγει ένα παράθυρο για να δει κανείς πέρα από το πυκνό προπέτασμα της αμερικανονατοϊκής αποπληροφόρησης και της αντισοβιετικής υστερίας που σαρώνει όχι μόνο τις Ηνωμένες Πολιτείες αλλά και τη μιτερανική Γαλλία.

Είναι πια βεβαιωμένο ότι η Ουάσινγκτον προσήλθε στις διαπραγματεύσεις της Γενεύης με μοναδικό στόχο να κερδίσει την προπαγανδιστική μάχη που δόθηκε κυρίως στην Ομοσπονδιακή Γερμανία μέχρι την εγκατάσταση των πρώτων Πέρσινγκ και Κρούιζ. Η προσέλευση της Ουάσινγκτον σ' αυτές τις διαπραγματεύσεις έγινε κάτω από την πίεση του δυτικοευρωπαϊκού ειρηνιστικού κινήματος και μπροστά στην ανάγκη να κερδίσει οπωσδήποτε ο συνασπισμός του Κολ τις περσινές γενικές εκλογές στην Ομοσπονδιακή Γερμανία. Αξίζει να θυμηθούμε εδώ ότι ακόμη και η Θάτσερ είχε δημόσια ζητήσει από την Ουάσινγκτον να διατυπώσει κάποιες προτάσεις για τον περιορισμό των εξοπλισμών ώστε να μη μείνει αναπάντητη η «επίθεση ειρήνης» του Κρεμλίνου, μια «επίθεση» που, όπως εξάλλου και η αμερικανική «αντεπίθεση», είχε στόχο την κοινή γνώμη της προτεσταντικής Ευρώπης.

Η πρόθεση της Ουάσινγκτον ν' αποφυγει πάση δυνάμει την επίτευξη συμφωνίας φάνηκε, μεταξύ άλλων, και από την ουσία της περιβόητης «μηδενικής επιλογής» του Ρήγκαν που απαιτούσε να μην μπουν στο λογαριασμό τα πυρηνικά όπλα της Γαλλίας και της Βρετανίας με τη δικαιολογία ότι δεν φταίει η Αμερική αν η Ρωσία έχει κι άλλους εχθρούς! Είναι ενδεικτικό σχετικά ότι ακόμη και ο πασίγνωστος για την ακροδεξιά του τοποθέτηση βρετανικός «The economist» είχε αναγνωρίσει τότε την ανάγκη να συνυπολογιστούν οι γαλλοβρετανικές πυρηνικές κεφαλές μέσα στα πλαίσια κάποιας τελικής συμφωνίας. Ακόμη, το Φόρεϊν Όφισ είχε αφήσει να διαρρεύσει πως θα ήταν διατεθειμένο να δεχτεί συνυπολογισμό των βρετανικών πυραύλων στην περίπτωση μιας συμφωνίας που θα διασφάλιζε βέβαια την «ασφάλεια» της Αγγλίας. Η «μηδενική επιλογή» προέβλεπε τόσο δραστική επιδείνωση του υπάρχοντος συσχετισμού δύναμης εις βάρος των Σοβιετικών ώστε από τους

νατοϊκούς συμμάχους των ΗΠΑ θεωρήθηκε απλώς ως διαπραγματευτική αφετηρία. Ο μόνος ευρωπαίος ηγέτης που τη δέχτηκε στην ονομαστική της αξία ήταν, όπως είναι γνωστό, ο Μιτεράν ο οποίος μιλώντας πέρσι στην Bundestag εγκωμίασε την προστασία που θα πρόσφεραν στους Γερμανούς οι Πέρσινγκ και Κρούιζ.

Η στάση αυτή της Ουάσινγκτον θεωρήθηκε από μια μερίδα του δυτικού κατεστημένου τυχοδιωκτική κι ως ένα βαθμό επικίνδυνη για τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα της δυτικής συμμαχίας. Από τις πολλές εκδηλώσεις αυτής της ενδοδυτικής διάστασης απόψεων πάνω στο θέμα των εξοπλισμών αξίζει να μνημονεύσουμε δύο χαρακτηριστικές: η μία ήταν ένα πολυδιαφημισμένο άρθρο του Χένρυ Κίσινγκερ στο «Τάιμ» που διαπίστωνε ότι η αμερικανική πολιτική στον τομέα των εξοπλισμών πάσχει από «κρίση αντίληψης», επειδή είναι ανίκανη να ενσωματώσει ως μόνιμο στοιχείο κάποιον αναγκαίο περιορισμό των πυρηνικών όπλων. Το αποτέλεσμα αυτής της «ανικανότητας», κατά τον Κίσινγκερ, είναι ότι οι αμερικανικές κυβερνήσεις χρηματοδοτούν ανεξέλεγκτα την ανάπτυξη κάθε είδους οπλικών συστημάτων πολλά από τα οποία, χωρίς να βελτιώνουν τη στρατηγική θέση των ΗΠΑ, γίνονται ταυτόχρονα εμπόδιο στην επίτευξη συμφωνίας με την ΕΣΣΔ. Ως παραδείγματα αναφέρονταν το στρατηγικό βομβαρδιστικό B-1 και οι βαλλιστικοί πύραυλοι MX.

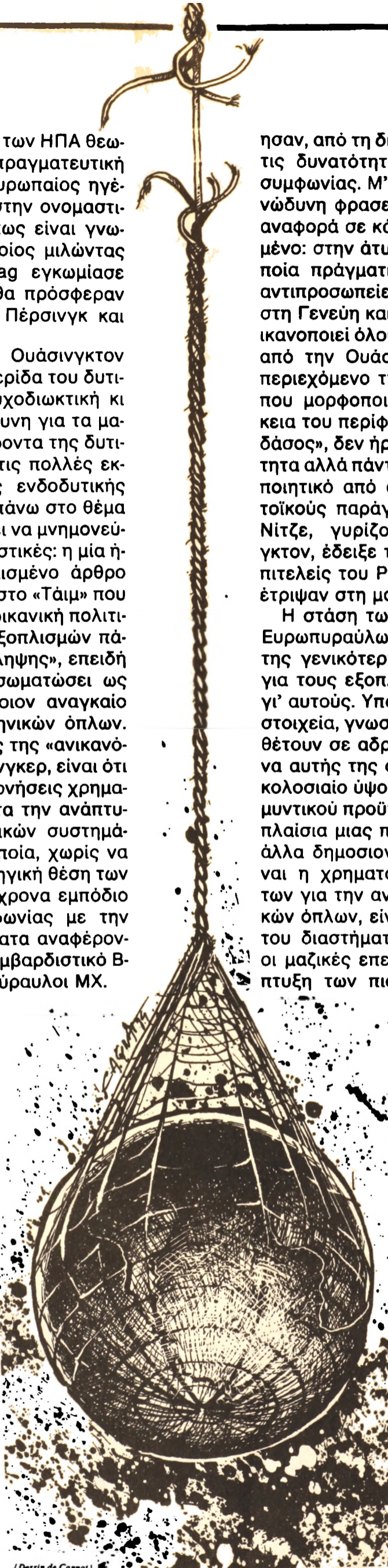
Η άλλη εκδήλωση διαφωνίας προερχόταν από τον πρώην καγκελάριο Χέλμουτ Σμιτ. Παρότι ο Σμιτ ήταν ο πρώτος ευρωπαίος ηγέτης που ζήτησε ήδη από το 1979 την εγκατάσταση αμερικανικών ευρωπυραύλων ως αντίβαρο στους σοβιετικούς SS-20, σε ανοιχτή διάσταση με την πλειοψηφία του κόμματός του, όταν έφτασε η στιγμή της ψηφοφορίας στη Bundestag δεν ψήφισε υπέρ της εγκατάστασης αλλά έρριξε λευκό. Το ενδιαφέρον είναι πώς δικαιολόγησε τη στάση του: είπε ότι οι Αμερικανοί στη Γενεύη δεν αξιοποι-

ησαν, από τη δική τους πλευρά, όλες τις δυνατότητες για την επίτευξη συμφωνίας. Μ' αυτή την περιέργη ανώδυνη φρασεολογία, ο Σμιτ έκανε αναφορά σε κάτι εντελώς συγκεκριμένο: στην άτυπη συμφωνία στην οποία πράγματι είχαν καταλήξει οι αντιπροσωπείες των υπερδυνάμεων στη Γενεύη και η οποία φαινόταν να ικανοποιεί όλους τους άλλους εκτός από την Ουάσινγκτον. Το ακριβές περιεχόμενο της συμφωνίας αυτής, που μορφοποιήθηκε κατά τη διάρκεια του περίφημου «περίπατου στο δάσος», δεν ήρθε ποτέ στη δημοσιότητα αλλά πάντως θεωρήθηκε ικανοποιητικό από σημαίνοντες ευρωπαϊκούς παράγοντες. Όταν ο Πωλ Νίτσε, γυρίζοντας στην Ουάσινγκτον, έδειξε τη συμφωνία στους επιτελείς του Ρήγκαν, εκείνοι που την έτριψαν στη μούρη.

Η στάση των ΗΠΑ στο θέμα των Ευρωπυραύλων είναι φυσικά μέρος της γενικότερης στρατηγικής τους για τους εξοπλισμούς και όχι μόνο γι' αυτούς. Υπάρχουν μια σειρά από στοιχεία, γνωστά σε όλους, που συνθέτουν σε αδρές γραμμές την εικόνα αυτής της στρατηγικής. Είναι το κολοσιαίο ύψος του αμερικανικού αμυντικού προϋπολογισμού μέσα στα πλαίσια μιας πολύ σφιχτής κατά τα άλλα δημοσιονομικής πολιτικής, είναι η χρηματοδότηση προγραμμάτων για την ανάπτυξη αντιβαλλιστικών όπλων, είναι η πυρηνικοποίηση του διαστήματος, είναι κοντολογίς οι μαζικές επενδύσεις για την ανάπτυξη των πιο απίθανων οπλικών

συστημάτων, συμβατικών και πυρηνικών, με την αξιοποίηση της τεχνολογικής έκρηξης που βιώνει σήμερα ο προηγμένος καπιταλιστικός κόσμος.

Η πολιτική τούτη της καπιταλιστικής μητρόπολης συμπληρώνεται, στο ιδεολογικό επίπεδο, με απολογητικές που καλύπτουν όλο το έδαφος ανάμεσα στην ωμή χυδαιότητα της ρηγκανικής φρασεολογίας απ' τη μια και στην περισπούδαστη ρηχότητα μετανοημένων αριστερών διανοούμενων του Παρισιού από την άλλη. Έτσι, στο ένα άκρο του φάσματος έχουμε

(Destin de Cognat)

την αμερικανική πολιτική εξουσία να λέει ότι η «ολοκλήρωση» του εξοπλιστικού της ιλιγγίου είναι προϋπόθεση για «σοβαρές» —δηλαδή από θέση ισχύος— διαπραγματεύσεις με την «Αυτοκρατορία του Κακού» —δηλαδή την ΕΣΣΔ— και στο άλλο άκρο είναι κάποιιο τύποι σαν τον Αντρέ Γκλυκσμάν και τον Υβ Μοντάν που ζητάνε την εξαπόλυση προληπτικού πολέμου εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης και χαρακτηρίζουν πεμπτοφαλαγγίτες τους Γερμανούς ειρηνιστές. Βέβαια, από το σώου ενός αμερικανού προέδρου, και ιδιαίτερα σε μια χρονιά προεδρικών εκλογών όπως η φετινή, δεν μπορεί να λείψει η φιλολογία περί ελέγχου των εξοπλισμών. Αλλά οι χειρονομίες του Λευκού Οίκου προς αυτή την κατεύθυνση απευθύνονται στα αμερικανικά μέσα ενημέρωσης μάλλον, παρά στους Σοβιετικούς. Το τελευταίο σχετικό παράδειγμα είναι οι προτάσεις του Μπους για τον έλεγχο των χημικών όπλων: αν είναι ακριβή τα όσα γράφτηκαν στο διεθνή Τύπο, οι Αμερικανοί προτείνουν μια συμφωνία που θα επιτρέπει στους υπογράφοντες να επιθεωρούν ο ένας τα κρατικά εργοστάσια του άλλου αλλά όχι τα ιδιωτικά! Το θέμα, ωστόσο, δεν είναι τόσο η προκλητική κενότητα αυτών των «προτάσεων» όσο το γεγονός ότι καταπίνονται από την αμερικανική κοινή γνώμη.

Η σημερινή εξοπλιστική παράνοια, λοιπόν, είναι το ουσιώδες στοιχείο στη γραμμή πλεύσης του αμερικανικού καπιταλισμού μέσα στη δεκαετία του '80. Οι μαζικές επενδύσεις στον τομέα των ηλεκτρονικών οπλικών συστημάτων βρίσκονται στην αιχμή της οικονομικής πολιτικής των ΗΠΑ. Η ζήτηση τέτοιων οπλικών συστημάτων που δημιουργεί ο αμερικανικός αμυντικός προϋπολογισμός είναι στην ουσία ζήτηση προϊόντων προηγμένης τεχνολογίας. Αυτές οι επενδύσεις αποτελούν την ατμομηχανή της σύγχρονης αμερικανικής τεχνολογικής επανάστασης. Αυτός ο τεχνολογικός ιλιγγός επηρεάζει τις παγκόσμιες σχέσεις παραγωγής, και πιο συγκεκριμένα τις συνθήκες του διεθνούς καπιταλιστικού ανταγωνισμού, κατά τρόπο που επιταχύνει ακόμη περισσότερο το

ρυθμό της τεχνολογικής ανάπτυξης. Ο ανατροφοδοτικός τούτος μηχανισμός αποτελεί την ευνοϊκότερη συνθήκη στην προσπάθεια για εδραίωση της παγκόσμιας ηγεμονίας των ΗΠΑ κατά την παρούσα ιστορική περίοδο.

Με τι λεφτά χρηματοδοτείται αυτή η ζήτηση που παίρνει τη μορφή της αμερικανικής εξοπλιστικής παράνοιας; Μα, με την αποταμίευση όλου του υπόλοιπου Δυτικού Κόσμου. Τα «αφύσικα» υψηλά επιτόκια που έχει επιβάλλει το Federal Reserve δεν είναι παρά η αντλία που τραβάει τις αποταμιεύσεις όλων των άλλων χωρών, και κυρίως των Ευρωπαϊκών, προς το αμερικανικό τμστωτικό σύστημα το οποίο με τη σειρά του τις διοχετεύει στη χρηματοδότηση των εξοπλιστικών κυρίως επενδύσεων. Η στασιμότητα των επενδύσεων στη Δ. Ευρώπη, η υπερχρέωση όλου του υπό ιμπεριαλιστική κυριαρχία Τρίτου Κόσμου είναι προϋποθέσεις για την επενδυτική-τεχνολογική ακμή των ΗΠΑ. Έτσι, η μητρόπολη του καπιταλιστικού κόσμου χρησιμοποιεί την κυριαρχία της για να σταθεροποιήσει και να επεκτείνει αυτή την ίδια κυριαρχία. Χρησιμοποιεί το γεγονός ότι το δολάριο είναι το νόμισμα των διεθνών συναλλαγών, το αποθεματικό νόμισμα, προκειμένου να «δανειστεί» με το ζόρι και με τους δικούς της όρους τα πλεονάσματα όλων των άλλων.

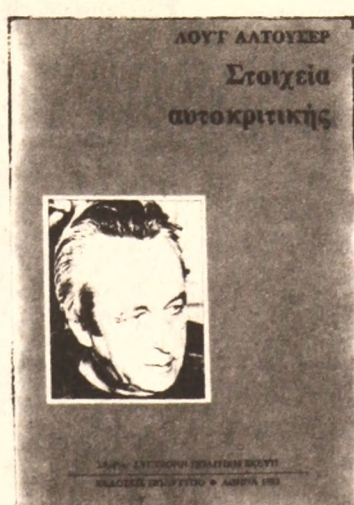
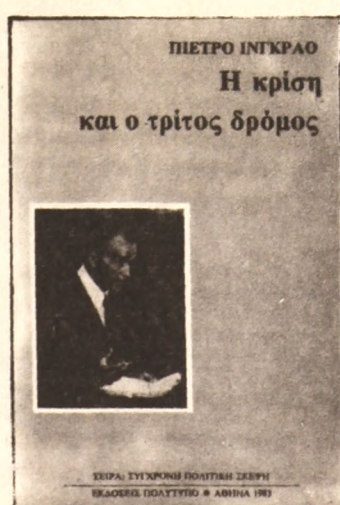
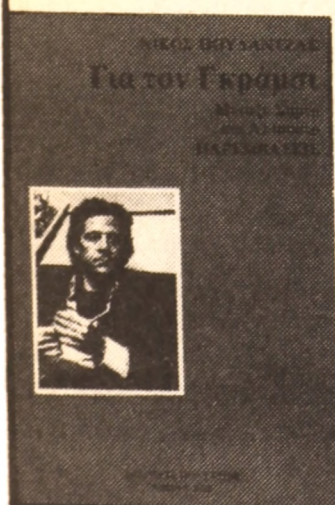
Το γεγονός ότι το πανάκριβο δολάριο των υψηλών επιτοκίων δεν διευκολύνει τις εξαγωγές αμερικανικών προϊόντων δε φαίνεται να αντιστρατεύεται τα βασικά συμφέροντα του αμερικανικού καπιταλισμού σ' αυτή τη φάση. Και τούτο γιατί το διευρυνόμενο τεχνολογικό χάσμα ανάμεσα στις ΗΠΑ και στους δυτικούς ανταγωνιστές τους τούς προσφέρει ένα στρατηγικό-δομικό πλεονέκτημα που αντισταθμίζει πολλαπλά το τακτικό μειονέκτημα της νομισματικής ισοτιμίας. Άλλωστε, ο αμερικανικός είναι ένας καπιταλισμός «άγριος», είναι καπιταλισμός της φυσικής επιλογής, δε διστάζει να λιανίσει ανελέητα τα λιγότερο δυναμικά παιδιά του. Ή για να το διατυπώσουμε με άλλη φρασεολογία, οι στρατηγικής σημασίας αγορές για

το αμερικανικό κεφάλαιο δεν επηρεάζονται αρνητικά από τα υψηλά επιτόκια.

Ωστόσο η περιβόητη σημερινή αμερικανική ανάκαμψη που πραγματοποιείται με δανεικά λεφτά εξελίσσεται σ' ένα παιχνίδι εξαιρετικά επικίνδυνο όχι μόνο για τον άλλο κόσμο αλλά και για τους εμπνευστές του. Ήδη, η αμερικανική βιομηχανία πλησιάζει στο σημείο να λειτουργεί στο 85% της δυναμικότητάς της και ο ΟΟΣΑ προβλέπει για τους επόμενους δώδεκα μήνες στασιμότητα και απότομη άνοδο του πληθωρισμού στις ΗΠΑ. Έτσι, αντιμετωπίζεται το ενδεχόμενο νέας αύξησης των αμερικανικών επιτοκίων προκειμένου να συγκρατηθεί ο προβλεπόμενος πληθωρισμός. Έχουμε δηλαδή να κάνουμε με την αταλάντευτη εμμονή του αμερικανικού κεφαλαίου στη σημερινή του στρατηγική ως την πλέον συμφέρουσα. Αλλά, το παστούι έχει δυο άκρες. Κάθε αύξηση των αμερικανικών επιτοκίων κατά μία ποσοστιαία μονάδα αυξάνει αυτομάτως και μόνο αυτή το αστρονομικό εξωτερικό χρέος του Τρίτου Κόσμου κατά αρκετά δισεκατομύρια δολάρια. Μόνο για τη Βραζιλία, 1% αύξηση στα αμερικανικά επιτόκια σημαίνει αύξηση του χρέους της κατά 980 εκατομ. δολάρια. Ήδη, ολόκληρη η Λατινική Αμερική, βράζει, για πρώτη φορά μετά από την αντεπαναστατική λαίλαπα της δεκαετίας του '70. Ποια θα είναι η σταγόνα που θα ξεχειλίσει το ποτήρι, κι αν θα υπάρξει αυτή η σταγόνα δεν το ξέρει φυσικά κανείς. Το βέβαιο, πάντως, είναι ότι σε μια τέτοια περίπτωση, η Ουάσινγκτον θα χρειαστεί κάτι πολύ περισσότερο από τα αστυνομικά μέτρα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου για να καταστείλει τις κοινωνικές εκρήξεις και τα εθνικιστικά μορφώματα μέσα στο ίδιο της το Imperium. Φιλιππίνες, Πακιστάν, Ζαΐρ, Σουδάν, εκτός Λατινικής Αμερικής, έχουν θέσει υποψηφιότητα για εθνικιστικές εκτροπές και για την αμερικανική στρατιωτική επέμβαση. Δεν είναι καθόλου βέβαιο ότι ο αμερικανικός επανεξοπλισμός θα μπορέσει να προλάβει ή να καταστείλει τέτοιες εξελίξεις.

Εκδόσεις «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

Σειρά: Σύγχρονη Πολιτική Σκέψη

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΑΘΗΝΑ: «ΝΕΦΕΛΗ» • Μαυρομιχάλη 9 • τηλ. 36.07.744, 36.39.962
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. Κοτζιά και Σία» • Τσιμισκή 78 • τηλ. 279.720

ΧΩΡΙΣ —κοινή— ΓΝΩΜΗ

Η ταινία του Νίκου Αλευρά δεν ήταν πορνό, όπως και το τραούδι «Γριβα μ' σε θέλει ο βασιλιάς» δεν ήταν φιλοβασιλικό. Αντίθετα, η Δυναστεία προπαγανδίζει ανοιχτά τη μοιχεία ως μόνη λύση ενάντια στην πλήξη και οι μισές περίπου διαφημίσεις τριγυρνάνε γύρω από σεξουαλικά υπονοούμενα, σε ώρες για όλη την οικογένεια». Άλλωστε δεν ήταν όλη η οικογένεια που τηλεφώνησε στην ΕΡΤ 2 για να διακοπεί η μετάδοση της ταινίας «Πέφτουν οι σφαίρες σαν το χαλάζι...» αλλά μια μικρή μειοψηφία που σίγουρα θα περιλάμβανε αρκετούς αρχηγούς οικογενειών: τις περισσότερες φορές μόνο αυτοί έχουν λόγο.

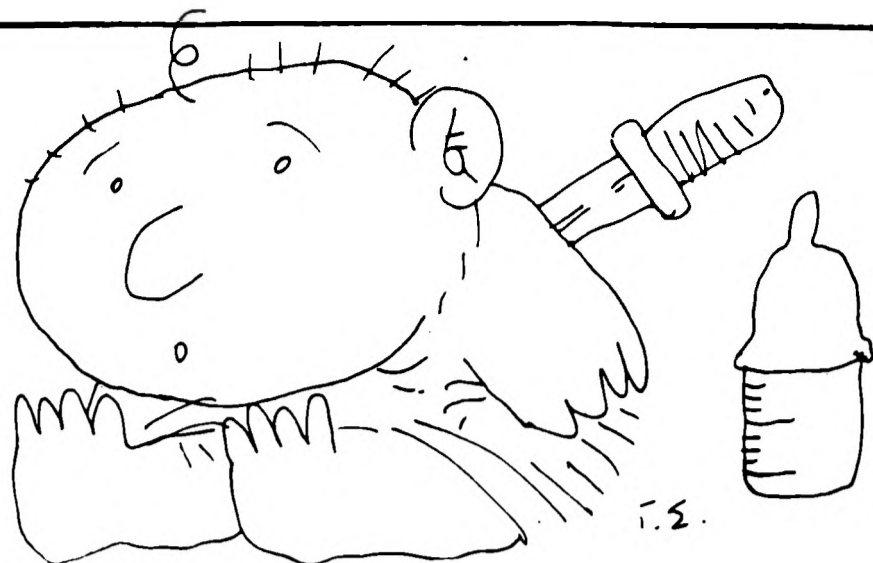
Δεν ήταν η πρώτη φορά που «κοινή γνώμη» θεωρείται μια δυναμική μειοψηφία που εκφράζεται πάντα απαγορευτικά και τοτέ θετικά, αρνείται και δεν προτείνει τίποτα, βοηθούμενη δυστυχώς από την πλειοψηφία των δημοσιογράφων. Για την κατηγορία αυτή, που δε γνωρίζει παρά μόνο απειλές (χαρακτηριστικό παράδειγμα ο απόστρατος αξιωματικός του Ναυτικού που τηλεφώνησε στους εν ενεργεία συναδέλφους του, απαιτώντας να γίνει κίνημα) αποστολή των μέσων ενημέρωσης είναι η αυτολογοκρισία. Όταν η τελευταία μοιάζει να μη λειτουργεί θρυσκόμαστε χωρίς κοινή γνώμη. Είναι η ώρα που ο καθένας πρέπει να πει στον εαυτό του τη γνώμη του, πράγμα εξαιρετικά δύσκολο.

Το λάθος στην ώρα μετάδοσης της ταινίας του Αλευρά, οι υπεύθυνοι της ΕΡΤ 2 το πλήρωσαν πολύ ακριβά γιατί ξέχασαν να αυτολογοκριθούν την κατάλληλη στιγμή και βρέθηκαν χωρίς πρόγραμμα. Ο πανικός που προέκυψε άρχισε να τους κάνει να αμφιβάλλουν για οτιδήποτε είχαν εκείνη την ώρα στα χέρια τους: «Δεν γνωρίζαμε το περιεχόμενο των μουσικών προγραμμάτων και αν κανένα απ' αυτά είχε τραγούδια για ναρκωτικά ή έδειχνε γυμνές, τότε τι θα γινόταν;» αναρωτήθηκαν οι υπεύθυνοι της ροής προγράμματος και προτίμησαν τη λύση της «τεχνικής βλάβης».

Πράγματι, όταν η αυτολογοκρισία θέλει να είναι απόλυτα συνεπής με τον εαυτό της όλο τη τηλεοπτικό πρόγραμμα γίνεται ύποπτο, εκτός απ' τους λόγους του πρωθυπουργού και το μετεωρολογικό δελτίο. Ίσως η καλύτερη λύση να είναι αυτή που εφαρμόζουν μερικές τηλεοράσεις μικρών αραβικών κρατιδίων: ένα χέρι γυρίζει σελίδες απ' το Κοράνι μία ώρα τη μέρα, ενώ μία φωνή διαβάει αποσπάσματα από το ιερό βιβλίο. Ο Χομεϊνί προχώρησε ακόμα περισσότερο: οι τηλεπαρουσιάστριες εκφωνούν το δελτίο ειδήσεων φορώντας τσεμπέρι και φερετζέ. Τέλος, ο Γιαρουζέλσκι έντυσε τον πολωνό Τέρενς Κουϊκ με στρατιωτικά ρούχα. Η κοινή γνώμη των χωρών αυτών πρέπει να είναι απόλυτα ικανοποιημένη από ηθική άποψη, άλλο πράγμα βέβαια είναι το ότι εκεί κανείς δε βλέπει τηλεόραση...

Υπάρχει μια μικρή αλλά ουσιαστική διαφορά ανάμεσα στον μπαμπούλα που λέγεται κοινή γνώμη —αυτό το δημοσιογραφικό κατασκευασμα— και σ' αυτό που ονομάζεται κοινό αίσθημα: Το δεύτερο συλλαμβάνει αμέσως τη γελοιότητα ενεργειών που αποσκοπούν στην παραπλάνησή του, όπως ήταν η περιφημη ιστορία της τεχνικής βλάβης που ακολούθησε τη διακοπή της ταινίας του Αλευρά. Κι αυτό γιατί το κοινό αίσθημα δεν είναι υπόθεση πέντε ή δέκα ηθικών αξιών που θα είχαν διαμορφωθεί στο παρελθόν για να μείνουν οριστικά ασάλευτες, αλλά έχει να κάνει περισσότερο με την αναζήτηση του μέτρου, δηλαδή της τόλμης τού να ζυγίζονται σωστά τα πράγματα. Συμμάχωντας με την κοινή γνώμη οι κέρβερροι της ΕΡΤ 2 προκάλεσαν βαθύτατα το κοινό αίσθημα.

Ρεπόρτερ 1-2

Cinema manet

Τελευταία μέρα του Πανοράματος Ελληνικού Κινηματογράφου. Στην οθόνη, η «24 Ιούλη 1974» του Λευτέρη Χαρωνίτη. Εκπρόσωποι των «δημοκρατικών και προοδευτικών» νεολαιών συζητούν με πάθος και επί 140 λεπτά για το χαρακτήρα της μεταπολιτευσης. Η δεκαετία που μεσολάβησε από τότε, μας εξασφαλίζει την πολυτέλεια να ακούμε τα στελέχη του φοιτητικού κινήματος εκείνης της εποχής να εκφράζουν ανυποψίαστα θέσεις και απόψεις, που στη συνέχεια αναιρέσαν. Οι άνθρωποι αλλάζουν, η εικόνα παραμένει βασανιστικά αναλλοίωτη. Ποιος όμως νοιάζεται για τον κλισεδαρισμένο, ακαταλαβίστικο, σχεδόν νευρωτικό λόγο της μεταπολιτευτικής νεολαίας —εκτός ίσως από μερικούς ταλαιπώρους που με θλίψη αναγνωρίζουμε στην οθόνη κάτι από τον εαυτό μας; Το κοινό είναι νέο, ζωντανό ανυπόμονο κι έχει έρθει να παρακολουθήσει την ταινία του Νίκου Αλευρά, εδώ και τώρα. Σφυρίζει λοιπόν και γιουχάρει απαιτώντας τη διακοπή της προβολής της «24 Ιούλη 1974». Είναι το ίδιο κοινό που σε λίγη ώρα θα διαδηλώσει την αγανάκτησή του για τα γεγονότα της νύκτας της τηλεοπτικής «καταστροφής». Η αποχώρηση από την αίθουσα, όπως άλλωστε και η αλλαγή του καναλιού, είναι προς το παρόν φαινόμενα αδιανόητα για τα νεοελληνικά ήθη και... έθιμα.

«Ο δε ειπε, την φωνή σου ήκουσα εν τω παραδείσω και εφοβήθην, διότι ειμαι γυμνός και εκρύφθην. Και ειπε προς αυτόν ο Θεός, Τις εφανέρωσεν εις σε ότι εισαι γυμνός;» (Γένεσις, Κεφ. Γ', στ. 10).

Βλέποντας πάντως ολόκληρη την ταινία του Αλευρά στα πλαίσια του Πανοράματος, διευκρινίζονται απόλυτα οι λόγοι που οδήγησαν στην κινητοποίηση τόσοσων αγανακτισμένων θεατών. Πολύ περισσότερο μάλιστα όταν Βοργιές και Κλεοπάτρες έχουν παρελάσει από την ελληνική τηλεόραση με υψηλή ακροαματικότητα

τα και χωρίς διαμαρτυρίες. Η Αίγυπτος είναι μακριά, άλλο τόσο και η Ρώμη με τους Πάπες της. Η ελληνική κοινωνία δεν αντέχει τον εαυτό της, δεν αντέχει την πιθανή εικόνα της μέσα από τα μάτια των παιδιών της και κυρίως δεν αντέχει το ταλκ, όταν μάλιστα είναι ελληνικό.

Η συζήτηση που ακολουθεί την προβολή μοιραία επεκτείνεται σε μια εφόλης της ύλης κριτική που αρχίζει από το κόψιμο της ταινίας του Αλευρά και φθάνει μέχρι τον τρόπο που κατανέμονται τα χρήματα του Κέντρου Κινηματογράφου και τη στάση των ιδίων των σκηνοθετών απέναντι στη λογοκρισία. Η κριτική δεν αφήνει απέξω ούτε και τον ίδιο τον Αλευρά. Το κοινό απαιτεί να καταθέσει μήνυση κατά της ΕΡΤ και ο ίδιος περιορίζεται να υποσχεθεί «ότι θα υπάρξουν εκπλήξεις». Η ατμόσφαιρα της αίθουσας θυμίζει αμφιθέατρο της παλιάς καλής εποχής που το Πανεπιστήμιο ήταν ο κύριος χώρος αντιπαράθεσης και συνάντησης. Και δεν είναι η πρώτη φορά που φουντώνει η συζήτηση στις κινηματογραφικές αίθουσες. Όλο το χειμώνα οι ειδικές προβολές αποτέλεσαν την αγαπημένη ψυχαγωγία, εκτόνωση και έκφραση της νεολαίας. Από τις μεταμεσονύκτιες προβολές της Αλκυονίδας και του Ριάλτο μέχρι τις βραδιές της Ίριδας. Ο κινηματογράφος μπορεί εξίσου να ενώνει τους θεατές, όσο και να τους απομονώνει.

Πάντως το Πανόραμα είχε επιτυχία και έδωσε την ευκαιρία στους νεότερους κινηματογράφους να παρακολουθήσουν ένα μεγάλο μέρος της νεοελληνικής παραγωγής, που όπως ειπε ο Κώστας Φέρης μετά από μια δεκαετία έρευνας, αρχίζει να μπαίνει σε μια φάση ωριμότητας. Τέτοιου είδους πρωτοβουλίες, σε συνδυασμό με την ενίσχυση των κινηματογραφικών σπουδών, βοηθούν περισσότερο και από τα χρήματα που δίνονται κάθε χρόνο για ταινίες.

Περιμένουμε λοιπόν το δεύτερο μέρος του Πανοράματος, τον Οκτώβρη.

Ρούλα Ελευθερίου

ΜΙΛΑΝ ΚΟΥΝΤΕΡΑ

Διαβάζοντας περι νεοελληνικού κιτς στα δύο τελευταία τεύχη του Αντι, θυμήθηκα το τελευταίο βιβλίο του Μίλαν Κούντερα «Η δυσβάσταχτη ελαφρότητα του όντος». Το έκτο μέρος του μυθιστορήματος αυτού αναφέρεται στην έννοια του κιτς ιδωμένη κυρίως μεσ' απ' τα μάτια μιας Τσέχας ζωγράφου που απ' το 1968 ζει στο εξωτερικό, της Σαβίνας. Ο Κούντερα ανατρέχει στην ιστορία της λέξης κιτς: αρχική της σημασία είναι η συγκάλυψη/αποσιώπηση/ωραιοποίηση του «κακού», αντίληψη απ' την οποία απορρέει μια πρακτική φιοριτούρας, που καταλήγει εκ των υστέρων να καταδικάζεται σαν φτηνή, κακόγουστη (δηλαδή κιτς).

Στο παρακάτω απόσπασμα, όπως θα δούμε, η έννοια κιτς χρησιμοποιείται κυρίως με την αρχική σημασία της. Το κομμάτι αυτό έχει μια σχετική αυτοτέλεια ως προς το υπόλοιπο μυθιστόρημα.

MILAN KUNDERA: *L' insoutenable légèreté de l' Etre*, Paris, Gallimard 1984. Σελ. 311-320, μέρος 6ο, κεφάλαια 5-11.

Παύλος Βήτα

η αδελφοσύνη των ανθρώπων βασίζεται στο

ΚΙΤΣ

Η διαμάχη μεταξύ αυτών που υποστηρίζουν ότι ο κόσμος δημιουργήθηκε από τον θεό και αυτών που θεωρούν πως εμφανίστηκε από μόνος του αφορά κάτι που ξεπερνάει την κατανόηση και την εμπειρία μας. Είναι όμως πολύ πιο ουσιαστικής η διαφορά ανάμεσα σ' αυτούς που αμφισβητούν την ύπαρξη έτσι όπως δόθηκε στους ανθρώπους (ανεξάρτητα του πως και από ποιον) και σ' αυτούς που την αποδέχονται ανεπιφύλακτα.

Πίσω απ' όλες τις ευρωπαϊκές δοξασίες, θρησκευτικές ή πολιτικές, υπάρχει το πρώτο κεφάλαιο της Γένεσης απ' όπου απορρέει ότι ο κόσμος φτιάχτηκε όπως θα 'πρεπε να 'ναι, ότι το όν είναι καλό και ότι συνεπώς η αναπαραγωγή είναι καλό πράγμα. Ας ονομάσουμε αυτή τη θεμελιακή πίστη *κατηγορική αποδοχή του όντος*.

Αν, ακόμα και σήμερα, στα βιβλία η λέξη σκατά αντικαθίσταται με αποσιωπητικά αυτό δεν οφείλεται σε ηθικούς λόγους. Κανείς βέβαια δεν διατείνεται ότι τα σκατά είναι ανήθι-

Η πρώτη εσωτερική εξέγερση της Σαβίνας κατά του κομμουνισμού δεν είχε ηθικό αλλά περιεχόμενο αισθητικό. Δεν την απωθούσε τόσο η ασχήμια του κομμουνιστικού κόσμου (τα παλάτια που διαρρυθμίζονταν σε σταύλους) όσο το προσωπίδιο της ομορφιάς με το οποίο καλύπτονταν: μ' άλλα λόγια, το κομμουνιστικό κιτς. Πρότυπο αυτού του κιτς είναι η λεγόμενη εργατική πρωτομαγιά.

Είχε παρακολουθήσει τις παρελάσεις της πρωτομαγιάς την εποχή που οι άνθρωποι ήταν ακόμα, ή πάντως προσπαθούσαν να φανούν, ενθουσιώδεις. Οι γυναίκες φορούσαν κόκκινα, λευκά και γαλάζια πουκάμισα και, ιδωμένες απ' τα μπαλκόνια και τα παράθυρα, συνέθεταν λογής λογής μοτίβα: αστέρια, καρδιές, γράμματα. Μεταξύ των διαφόρων τμημάτων της παρέλασης προχωρούσαν μικρές ορχήστρες που 'διναν το ρυθμό του

κα! Η διαφωνία με τα σκατά είναι μεταφυσική. Η στιγμή της εκκόπρωσης είναι μια καθημερινή απόδειξη του απαράδεκτου της Δημιουργίας. Οπότε ένα από τα δύο: ή τα σκατά είναι αποδεκτά (αλλά τότε μην κλειδώνετε στους καμινέδες!), ή ο τρόπος που μας έφτιαξαν είναι απορριπτέος.

Έπεται ότι η *κατηγορική αποδοχή του όντος* έχει σαν αισθητικό ιδανικό έναν κόσμο όπου τα σκατά αποκρηύσσονται και όπου όλοι συμπεριφέρονται σα να μην υπήρχαν. Το αισθητικό αυτό ιδανικό λέγεται *κιτς*.

Είναι μια γερμανική λέξη που εμφανίστηκε στα μέσα του αισθηματικού 19ου αιώνα και στη συνέχεια διαδόθηκε σ' όλες τις γλώσσες. Αλλά η συχνή χρήση της άμβλυνη την αρχική μεταφυσική αξία της: το κιτς, στην ουσία, είναι η απόλυτη άρνηση των σκατών, με την κυριολεκτική όσο και με την μεταφορική τους σημασία: το κιτς αποκλείει από το οπτικό του πεδίο οτιδήποτε ουσιαστικά απαράδεκτο έχει η ανθρώπινη ύπαρξη.

βηματισμού. Όταν η πορεία πλησίαζε την εξέδρα, ακόμα και τα πιο λυπημένα πρόσωπα φωτίζονταν μ' ένα χαμόγελο, σαν να 'θελαν να αποδείξουν ότι χαιρονται, όπως είναι πρόπον η, ακριβέστερα ότι *συμφωνούν*, όπως είναι πρόπον. Και δεν επρόκειτο για απλή πολιτική συμφωνία με τον κομμουνισμό, αλλά για συμφωνία με την ίδια την ύπαρξη. Η γιορτή της Πρωτομαγιάς αντλούσε απ' τη βαθιά πηγή της *κατηγορικής αποδοχής του όντος*. Το σιωπηρό και άγραφο σύνθημα της πορείας δεν ήταν «Ζήτω ο κομμουνισμός!» αλλά «Ζήτω η ζωή!». Η δύναμη και η επιδεξιότητα της κομμουνιστικής πολιτικής συνίστατο στην ιδιοποίηση αυτού του συνθήματος. Ήταν αυτή ακριβώς η βλακώδης ταυτολογία («Ζήτω η ζωή!») που έσπρωχνε στην κομμουνιστική παρέλαση ανθρώπους που οι κομμουνιστικές ιδέες τους άφηναν παντελώς αδιάφορους.

Ζάπου δέκα χρόνια αργότερα (ήδη ζούσε στην Αμερική) ένας αμερικανός γερουσιαστής, φίλος φίλων, την πήγαινε βόλτα με το τεράστιο αυτοκίνητό του. Τέσσερα παιδάκια κάθονταν στριμωγμένα στο πίσω κάθισμα. Ο γερουσιαστής σταμάτησε· τα παιδιά κατέβηκαν κι άρχισαν να τρέχουν πάνω σε μια μεγάλη πρασιά, προς το στάδιο όπου βρισκόταν μια πίστα πα-

γοδρομίας. Ο γερουσιαστής έμενε στο τιμόνι και κοίταγε με ονειροπόλο βλέμμα τις τέσσερις μικρές μορφές που τρέχανε. «Κοιτάξτε τα!» είπε γυρνώντας στη Σαβίνα, διαγράφοντας με το χέρι του έναν κύκλο που αγκάλιαζε το στάδιο, την πρασιά και τα παιδιά, «αυτό ονομάζω εγώ ευτυχία».

Τα λόγια αυτά δεν εξέφραζαν απλώς χαρά μπροστά στα παιδιά που τρέχαν και το χορτάρι που φύτευε. Προορίζονταν ταυτόχρονα να 'ναι εκδήλωση κατανόησης προς μια γυναίκα που ερχόταν από μια κομμουνιστική χώρα όπου ο γερουσιαστής ήταν πεπεισμένος, ότι το χορτάρι δεν φυτρώνει και τα παιδιά δεν τρέχουν.

Αλλά, την ίδια στιγμή, η Σαβίνα φαντάστηκε αυτόν τον ίδιο γερουσιαστή πάνω στην εξέδρα επισήμων σε μια πλατεία της Πράγας. Στο πρόσωπό του είχε ακριβώς το ίδιο χαμόγελο που απευθύνουν οι κυβερνήτες κομμουνιστικών κρατών από το ύψος της εξέδρας τους στους επίσης χαμογελαστούς πολίτες που παρελαύνουν μπρος στα πόδια τους.

Πώς μπορούσε να ξέρει ο γερουσιαστής αυτός ότι τα παιδιά σήμαιναν ευτυχία; Διάβαζε τάχα μέσα στην ψυχή τους; Και αν, με το που έβγαιναν εκτός οπτικού του πεδίου, τα ίδια εξ αυτών έσπαγαν στο ξύλο το τέταρτο;

Ο γερουσιαστής δεν είχε παρά ένα επιχείρημα υπέρ του ισχυρισμού του: την ευαισθησία του. Όταν μιλάει η καρδιά, η λογική δεν πρέπει να φέρνει αντιρρήσεις. Στο βασίλειο του κιτς κυριαρχεί η δικτατορία της καρδιάς.

Προφανώς, τα συναισθήματα που προκαλεί το κιτς πρέπει να τα μοιράζονται όσο το δυνατόν περισσότεροι. Γι' αυτό και ο κιτς δεν ξέρει τι να κάνει με το ασύνηθες· επικαλείται εικόνες-κλειδιά, βαθιά ριζωμένες στη μνήμη των ανθρώπων: η αγά-

ριστη κόρη, ο εγκαταλελειμμένος πατέρας, τα παιδιά που τρέχουν πάνω στο χορτάρι, η προδομένη πατρίδα, η ανάμνηση της πρώτης αγάπης.

Απ' το κιτς γεννιούνται απανωτά δυο δάκρυα συγκίνησης. Το πρώτο δάκρυ λέει: Τι ωραίο πράμα, τα παιδιά που τρέχουν στο χορτάρι!

Το δεύτερο δάκρυ λέει: Τι ωραίο πράμα να συγκινείσαι μαζί μ' όλη την ανθρωπότητα αγναντεύοντας παιδιά να τρέχουν στο χορτάρι!

Αυτό το δεύτερο δάκρυ κάνει το κιτς να 'ναι κιτς.

Η αδελφοσύνη όλων των ανθρώπων δεν θα μπορέσει ποτέ να 'χει άλλη βάση από το κιτς.

Θι πολιτικοί άνδρες το ξέρουν καλύτερα απ' όλους. Μόλις δουν μια φωτογραφική μηχανή στα πέραξ, ορμάν στο πρώτο παιδάκι που βρίσκουν μπροστά τους για να το πάρουν αγκαλιά και να το φιλήσουν στο μάγουλο. Το κιτς είναι το αισθητικό ιδανικό όλων των πολιτικών ανδρών, κομμάτων και κινημάτων.

Σε μια κοινωνία όπου συνυπάρχουν πολλά πολιτικά ρεύματα που η επίδρασή τους αλληλοεξουδετερώνεται ή πάντως αλληλοπεριορίζεται, μπορείς ακόμα να γλιτώσεις λίγο πολύ από την ιερή εξέταση του κιτς· το άτομο μπορεί να διαφυλάξει την πρωτοτυπία του και ο καλλιτέχνης να δημιουργήσει απρόβλεπτα έργα. Αλλά εκεί που ένα μόνο κόμμα κατέχει όλη την εξουσία, βρισκόμαστε διαμιάς στο βασίλειο του ολοκληρωτικού κιτς.

Λέγω ολοκληρωτικό, διότι οτιδήποτε προσβάλλει το κιτς εξοστρακίζεται από τη ζωή: κάθε εκδήλωση ατομισμού (κάθε παραφωνία είναι σαν να φτύνεις στο πρόσωπο τη χαμογελαστή αδελφότητα)· κάθε σκεπτικισμός (όποιος αρχίζει να αμφιβάλλει για την παραμικρή λεπτομέρεια, καταλήγει στην αμφισβήτηση αυτής της ίδιας της ζωής)· η ειρωνεία (διότι στο βασίλειο του κιτς πρέπει να τα παίρνουμε όλα στα σοβαρά)· όπως εξοστρακίζεται, και η μάνα που εγκατέλειψε την οικογένειά της ή ο άνδρας που προτιμάει τους άνδρες απ' τις γυναίκες απειλώντας έτσι το ιερό και απαραβίαστο «αγαπάτε αλλήλους, αυξάνεσθε και πληθύνεσθε».

Από τη σκοπιά αυτή, το λεγόμενο γκούλαγκ μπορεί να θεωρηθεί χαβούζα όπου το ολοκληρωτικό κιτς ρίχνει τα απόβλητά του.

Σα δέκα πρώτα χρόνια μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο υπήρξαν εποχή της πιο φοβερής σταλινικής τρομοκρατίας (...) Η Σαβίνα ήταν τότε είκοσι χρόνων και σπούδαζε στη σχολή Καλών Τεχνών. Ο καθηγητής μαρξισμού τους εξηγούσε, σ' αυτήν και τους συμφοιτητές της, το ακόλουθο αξίωμα της σοσιαλιστικής τέχνης: η σοβιετική κοινωνία ήταν ήδη τόσο προηγμένη, που η κυρίαρχη αντίθεση δεν ήταν πια ανάμεσα στο καλό και το κακό, αλλ' ανάμεσα στο καλό και το καλύτερο. Τα σκατά (δηλαδή το ουσιαστικά απαράδεκτο) δεν μπορούσαν άρα παρά να υπάρχουν «απ' την άλλη όχθη» (για παράδειγμα, στην Αμερική) και μόνον από κει, απ' έξω και μόνον σαν ξένο σώμα (λόγου χάρη, υπό τη μορφή κατασκόπων) μπορούσαν να διεισδύσουν στον κόσμο «των καλών και των καλύτερων».

Πράγματι, την κατ' εξοχήν σκληρή αυτή περίοδο, οι σοβιετικές ταινίες που πλημμύριζαν τις αίθουσες προβολής των κομμουνιστικών χωρών ήσαν διαποτισμένες από μια απίστευτη αφέλεια. Η πιο σοβαρή σύγκρουση που μπορούσε να προκύψει

μεταξύ δύο Ρώσων ήταν η ερωτική παρεξήγηση: αυτός φαντάζεται ότι αυτή δεν τον αγαπάει πια, και αυτή νομίζει το ίδιο πράγμα γι' αυτόν. Στο τέλος, ο ένας πέφτει στην αγκαλιά του άλλου πλημμυρισμένοι από δάκρυα χαράς.

Η συμβατική ερμηνεία των ταινιών αυτών είναι, σήμερα, ότι απεικονίζουν το κομμουνιστικό ιδανικό ενώ η κομμουνιστική πραγματικότητα ήταν πολύ πιο σκοτεινή.

Η Σαβίνα εξανίστατο με την ερμηνεία αυτή. Ανατρίχιαζε με την ιδέα ότι ο κόσμος του σοβιετικού κιτς θα μπορούσε να γίνει πραγματικότητα μέσα στην οποία θα 'ταν αναγκασμένη να ζει. Χωρίς να διστάζει ούτε στιγμή προτιμούσε να ζει μέσα στο πραγματικό κομμουνιστικό καθεστώς, παρά τις διώξεις και τις ουρές έξω απ' τα χασάπικα. Μέσα στον πραγματικό κομμουνιστικό κόσμο η ζωή είναι δυνατή. Μέσα στον κόσμο του πραγματοποιημένου κομμουνιστικού ιδανικού, μέσα στον κόσμο αυτών των χαμογελαστών κρετίνων με τους οποίους δε θα μπορούσε να ανταλλάξει ούτε κουβέντα, θα πέθαινε από φρίκτε σε μια βδομάδα (...).

Το βασίλειο του ολοκληρωτικού κιτς οι απαντήσεις είναι δοσμένες εκ των προτέρων και αποκλείουν κάθε καινούρια ερώτηση. Ο πραγματικός αντίπαλος του ολοκληρωτικού κιτς είναι, κατά συνέπεια, αυτός που θέτει ερωτήματα. Η ερώτηση είναι σαν το μαχαίρι που σχίζει το ζωγραφιστό παραπέτασμα του σκηνικού για να μπορέσει κανείς να δει τι κρύβεται από πίσω. Έτσι εξηγούσε η Σαβίνα στην Τερέζα το νόημα των πινάκων της: μπροστά το κατανοητό ψέμα και πίσω η ακατάληπτη αλήθεια.

Μόνο που όσοι αντιμάχονται τα λεγόμενα ολοκληρωτικά καθεστώτα δεν μπορούν να αγωνίζονται με ερωτηματικά και αμφιβολίες. Χρειάζονται κι αυτοί τη βεβαιότητα και την απλοϊκή αλήθεια τους: έτσι που να 'ναι κατανοητή από το μεγαλύτερο αριθμό ανθρώπων και να προκαλεί συλλογική έκκριση δακρύων.

Μια μέρα, ένα πολιτικό κίνημα οργάνωσε στη Γερμανία μια έκθεση με πίνακες της Σαβίνας. Παιρνοντας στα χέρια τον κα-

τάλογο, η Σαβίνα είδε μπροστά στη φωτογραφία της ζωγραφισμένο ένα συρματοπλέγμα. Το κείμενο της βιογραφίας της έμοιαζε με αγιογραφία μαρτύρων και αγίων. Είχε υποφέρει, είχε εναντιωθεί στην αδικία, είχε αναγκαστεί να εγκαταλείψει τη βασανισμένη χώρα της και συνέχιζε τον αγώνα. «Με τους πίνακές της, μάχεται για την ευτυχία» τέλειωνε το κείμενο.

Διαμαρτυρήθηκε, αλλά κανείς δεν την καταλάβαινε.

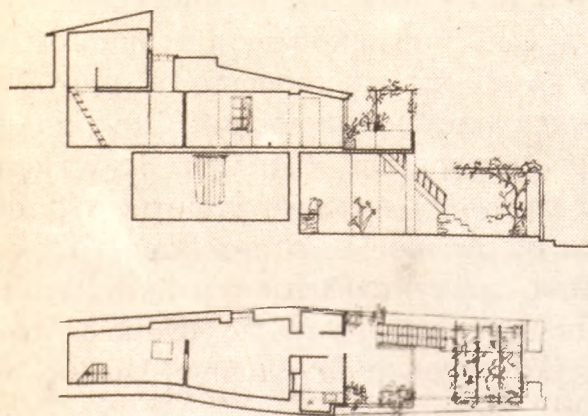
Πώς; Δεν είναι αλήθεια πως η σύγχρονη τέχνη διώκεται από τον κομμουνισμό;

Απάντησε μανιασμένη: «εχθρός μου δεν είναι ο κομμουνισμός, αλλά το κιτς!».

Από τότε, περιέβαλλε τη βιογραφία της με ασάφειες και αργότερα, όταν βρέθηκε στην Αμερική, κατάφερε ακόμα και να κρύψει ότι ήταν Τσέχα. Ήταν μια απελπισμένη προσπάθεια για να γλιτώσει από το κιτς που οι άνθρωποι θέλαν να φτιάξουν με τη ζωή της.

Μετάφραση: Παύλος Βήτα

ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΤΑ ΠΑΛΙΑ ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΣΠΙΤΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΤΑ ΠΑΛΙΑ ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΣΠΙΤΙΑ

Η υποστήριξη του παλιού λαϊκού αθηναϊκού σπιτιού μέσα από φωτογραφικά παραδείγματα.

Ένα λεύκωμα υποδειγματικής καλαισθησίας το οποίο αντιπαρατίθεται στον γενικό συρμό που υποστηρίζει τα ξενόφερτα νεοκλασικά κτίρια.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΑΘΗΝΑ: «ΝΕΦΕΛΗ» • Μαυρομιχάλη 9 • τηλ. 36.07.744, 36.39.962

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. Κοτζιά και Σία» • Τσιμισκή 78 • τηλ. 279.720

Όταν οι αρχιτέκτονες συνδικαλίζονται φτάνουν μέχρι το μακρινό Θιβέτ

της Ράνιας Κλουτσινιώτη

Μεθαύριο Κυριακή γίνονται εκλογές, στον Σύλλογο Αρχιτεκτόνων Διπλωματούχων Ανωτάτων Σχολών (ΣΑΔΑΣ), για την ανάδειξη νέου διοικητικού συμβουλίου, του πρώτου μάλιστα που η θητεία του θα διαρκέσει δύο ολόκληρα χρόνια.

Τα πρόσφατα αποτελέσματα στους συλλόγους των γιατρών και των δικηγόρων, που πέρασαν κάθε άλλο παρά απαρατήρητα, έδειξαν ότι υπάρχει ευρύτερο ενδιαφέρον για τη γνώση της συνδικαλιστικής συμπεριφοράς διαφόρων κλάδων. Η προσέγγιση αυτής της γνώσης, που επιχειρείται, δεν έχει μοναδικό στόχο την κατανόηση των συσχετισμών στο χώρο των αρχιτεκτόνων, αλλά φιλοδοξεί να διαφωτίσει τις ιδιαιτερότητές τους. Ιδιαιτερότητες που συνέχονται με τους γενικότερους μετασχηματισμούς στο ιδεολογικό υπόβαθρο της μεταδικτατορικής Ελλάδας και με τις μεγάλες επαγγελματικές μεταβολές, που συντελέστηκαν σε αυτόν τον κλάδο τα τελευταία χρόνια. Αξίζει δε να επισημανθεί η επικρατούσα άποψη για τους αρχιτέκτονες, που είναι ότι ανήκουν στην πλειοψηφία τους σε προωθημένους και ριζοσπαστικούς πολιτικούς χώρους και όχι δίχως λόγο. Η πολυδιάσπαση των αριστερών δυνάμεων που παρατηρήθηκε στο σύλλογο και η μακρά διάρκειά της αποτέλεσαν ενδεικτικά φαινόμενα. Πολυδιάσπαση μάλιστα που εκφράστηκε ακόμη και στο επίπεδο των διοικητικών του συμβουλίων. Μία από αυτές τις ομάδες —από τις πολυάριθμες που δεν διεκδίκησαν «επίσημη» έκφραση— επικράτησε να αποκαλείται ως «τάση των Θιβετιανών», τάση που προσέβλεπε πολιτικά στην Κίνα και την πολιτιστική επανάσταση, κάνοντας όμως κριτική από απόσταση, κοιτάζοντας από τα ύψη του Θιβέτ.

Φυσικά η εξηντάχρονη ιστορία του συλλόγου δεν προσεγγίζεται εύκολα, γιατί ούτε μονοσήμαντη υπήρξε, ούτε είχε σταθερή πορεία. Στις περισσότερες όμως κρίσιμες, για την ιστορία του τόπου, περιόδους και η δική του ιστορία συνδέθηκε με τα λαϊκά κινήματα, είτε αυτά σχετίζονται με θέματα χώρου και κατοικίας, είτε και ανεξάρτητα από αυτά, με πολιτικές διεκδικήσεις για ελευθερία και αξιοπρέπεια, όπως στην περίοδο της γερμανικής κατοχής. Την ιστορία του διαφωτίζει αρκετά η προσέγγιση της συνδικαλιστικής συμπεριφοράς των μελών του από τα τελευταία χρόνια της δικτατορίας, μέχρι σήμερα, χρόνια κατά τα οποία η πολιτική παρουσία του υπήρξε έντονη και αρκετά αποτελεσματική. Είναι όμως απαραίτητο, για την κατανόηση αυτών που θα ακολουθήσουν, να γίνουν ορισμένες αναφορές. Αναφορές σχετικά με το ποιος είναι αυτός ο σύλλογος, πόσοι και ποιοι οι αρχιτέκτονες και με τι τρόπο ασκούν το επάγγελμά τους.

Κατ' αρχήν, παρόλο που η εγγραφή στο σύλλογο είναι προαιρετική, το ποσοστό των εγγεγραμμένων μελών του σε σχέση με τους αρχιτέκτονες της χώρας υπήρξε πάντοτε εντυπωσιακό:

- 67,71%, το 1964, επί συνόλου 1019 αρχιτεκτόνων στη χώρα,
- 90,53%, το 1975, επί συνόλου 2014 αρχιτεκτόνων στη χώρα,
- 70,0%, το 1984, επί συνόλου περίπου 9.000 αρχιτεκτόνων στη χώρα, από τους οποίους οι 5580 ζουν και εργάζονται στην Αθήνα.

Παρόλο δε που η δραστηριότητά του είχε ανακοπεί τα πρώτα χρόνια της δικτατορίας

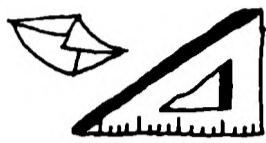
και ο σύλλογος βρισκόταν σε χειμερία νάρκη —ευπρεπή, όμως, και πάντοτε με εκλεγμένο διοικητικό συμβούλιο—, ο αριθμός των μελών του αυξανόταν κατά 9% περίπου ετησίως και συνέχισε να αυξάνεται με τον ίδιο ρυθμό έως το 1974.

Από κει και πέρα ο ρυθμός των ετησίων αυξήσεων ήταν πολύ μεγαλύτερος και ακολούθησε τη θεαματική αύξηση —υπερπενταπλασιασμός— του αριθμού των αρχιτεκτόνων, που εισέρεαν διπλωματούχοι από τις σχολές του εξωτερικού και ιδιαίτερα από τη Φλώρεντια. Την περίοδο αυτή παρατηρήθηκε και το μεγαλύτερο ποσοστό στη σχέση «μέλη του συλλόγου—αριθμός αρχιτεκτόνων της Χώρας», με την αγωνιστική συσπείρωση που πραγματοποιήθηκε στο εσωτερικό του από όλους τους διπλωματούχους αρχιτέκτονες του εξωτερικού. Οι τελευταίοι, σε μια πρώτη φάση, που κράτησε έως το 1979, έπαιρναν εξαιρετικά δύσκολα άδεια ασκήσεως επαγγέλματος από τις αρχιτεκτονικές σχολές των δύο, έως τότε, Πολυτεχνείων, σε μια δεύτερη όμως σταμάτησαν τελείως να παίρνουν, με την άρνηση των σχολών να συνεχίσουν τη διεκπαιρέωσή μιας διαδικασίας άσχετης με τους σκοπούς των ΑΕΙ. Μόλις τελευταία, μετά από πολύχρονους αγώνες, που προωθήθηκαν από τον ΣΑΔΑΣ, το Τεχνικό Επιμελητήριο ανέλαβε τη διεκπαιρέωση αυτού του έργου ως ο «φυσικός» επαγγελματικός φορέας, υπεύθυνος για την άσκηση του επαγγέλματος όλων των τεχνικών.

Είναι μάλιστα αξιοσημείωτο ότι ο σύλλογος αρχιτεκτόνων ανέλαβε κι έφερε εις πέρας μια διαδικασία, που στην ουσία ήταν πλήρως

αντίθετη με τα συντεχνιακά συμφέροντα, που κανονικά θα είχαν προβάλει —και δεν το έκαναν— τα μέχρι τότε μέλη του· και εδώ ακριβώς πρέπει να καταγραφούν ορισμένες σχηματικές ίσως, διαπιστώσεις, που όμως αναδεικνύουν τη συσχέτιση των κοινωνικών κινημάτων που εμφανίστηκαν στον ελληνικό χώρο με τα αιτήματα και τους αγώνες του συλλόγου.

Η περίοδος 1972-1974

Ενώ, λοιπόν, τη δεκαετία του '60 οι αρχιτέκτονες προσπάθησαν να γνωστοποιήσουν την ιδιαιτερότητα του επαγγέλματός τους, που έως τότε συγγεόταν πλήρως με τα επαγγέλματα των άλλων τεχνικών και ειδικότερα

με εκείνο των πολιτικών μηχανικών, και να επιβάλλουν στο δημόσιο τομέα τις υποχρεώσεις που απέρρεαν από αυτήν, στη δεκαετία του '70, όχι μόνον πρόλαβαν να δρέψουν τις δάφνες από αυτήν την αναγνώριση, αλλά πρόλαβαν επίσης να περάσουν μία βαθύτατη επαγγελματική κρίση. Χαρακτηριστικά, τα αιτήματα της πρώτης δεκαετίας ήταν:

- επαγγελματικά, με έμφαση στην υποχρεωτική καθιέρωση των αρχιτεκτονικών διαγωνισμών για όλες τις μελέτες του δημόσιου τομέα, και

- προβολής της ιδιαιτερότητας του κλάδου, με αλληπάλληλα συνέδρια, για την «Πολοδομία-Εθνικό πρόβλημα», τη «Λαϊκή κατοικία-Πολοδομία», τη «συμβολή του αρχιτέκτονα στην ανάπτυξη της Χώρας», κτλ.

Αμέσως μετά, μόλις έγινε κατορθωτό, μέσα στη δικτατορία, ευαισθητοποιημένοι από το 1972, οι αρχιτέκτονες συνδέθηκαν ενεργά

με τα λαϊκά κινήματα, που αμφισβήτησαν τη μέχρι τότε πρακτική για τη χρήση του χώρου, όπως τις απαλλοτριώσεις στα Σπάτα, στο Μενίδι, στο Καματερό, στα Μέγαρα, τους αγώνες για το δικαίωμα στην κατοικία στο Πέραμα, στα Αναφιώτικα, και ακόμη τις σκανδαλώδεις εγκαταστάσεις μεγάλων βιομηχανικών μονάδων, της ΑΓΕΤ στα Μέθανα και στο Βόλο, των Βωξιτών Παρνασσού, στην Ιτέα. Κατά συνέπεια το διοικητικό συμβούλιο του συλλόγου, εκλεγμένο δημοκρατικά και αποτελούμενο στο σύνολό του από άτομα που ανήκαν στο ευρύτερο αντιδικτατορικό μέτωπο —με κυριαρχία των τάσεων της Αριστεράς—, οδηγήθηκε σε καθολική παραιτήση τον Μάρτιο του 1974. Η Γενική Ασφάλεια πίεζε τον πρόεδρο και τον αντιπρόεδρο να καθαρίσουν τρία από τα μέλη του. Η παραιτήση έγινε με την ελπίδα ότι μ' αυτόν τον τρόπο ο σύλλογος θα βοηθηθεί να βγει από

ΠΙΝΑΚΑΣ: ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΚΛΟΓΙΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ 1975-1983

Σημείωση: οι αριθμοί που σημειώνονται σε κάθε στήλη αντιπροσωπεύουν ο πρώτος το επί τοις % ποσοστό κάθε παρατάξεως και ο δεύτερος των αριθμό των εδρών.

ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΑΡΙΣΤ.

ΕΞΟΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ

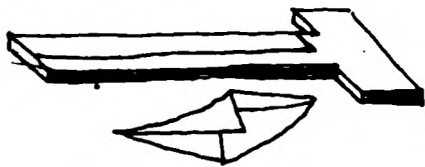
ΕΤΟΣ	ΜΕΛΗ	ΨΗΦΙΣΤΑΝ	% ΕΠΙ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ	ΑΚΠΑ	ΣΠΑΔΑ ή ΔΠΚ-Α	ΠΑΣΚ-Α ΔΕΚΑ	ΑΑΣΠΕΤ	ΑΑΣΑ	ΣΣΑ	ΠΠΕΚΤ ΑΝ ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΗ	ΑΝΕΞΑΡ.	ΣΠΕΑ	ΔΕΑ	ΚΑΠΑ ή ΔΑΚ	ΛΕΥΚΑ και ΑΚΥΡΑ	ΑΝΕΞ. υποψ.
				(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)
ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1975-1978																
ΑΠΛΗ ΑΝΑΛΟΓΙΚΗ																
ΣΥΝΟΛΟ ΕΔΡΩΝ Δ.Σ.: 6																
1975	2104	570	27,1%	23,15(2)	22,28(1)	—	4,38(0)	—	18,42(1)	—	—	—	20,88(1)	8,42(1)	1,97	0,5(0)
1976	2288	924	40,4%	25,43(2)	17,31(1)	10,06(1)	4,23(0)	—	12,88(1)	—	—	0,43(0)	19,48(1)	7,25(0)	2,93	—
1977	2607	896	34,7%	30,36(2)	26,89(2)	—	8,70(0)	—	11,73(1)	—	—	0,90(0)	19,08(1)	—	2,34	—
1978	2922	857	29,3%	29,17(2)	20,88(1)	14,47(1)	7,47(0)	—	—	11,20(1)	—	1,98(0)	10,62(1)	—	4,21	—
ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1979-1983																
ΑΠΛΗ ΑΝΑΛΟΓΙΚΗ																
ΑΛΛΑΓΗ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΥ																
ΣΥΝΟΛΟ ΕΔΡΩΝ Δ.Σ.: 11																
1979	3450	1033	29,9%	28,55(3)	20,13(2)	15,39(2)	3,96(1)	—	—	10,84(1)	—	1,93(0)	7,3(1)	9,7(1)	2,46	—
1980	3881	1054	27,1%	28,65(3)	19,64(2)	17,64(2)	—	3,13(1)	—	10,15(1)	—	0,94(0)	5,98(1)	8,25(1)	5,62	—
1981	4351	1372	31,5%	22,30(3)	19,24(2)	20,41(2)	—	3,49(0)	—	7,80(1)	4,66(1)	—	6,41(1)	12,75(1)	2,94	—
1982	4982	1921	38,5%	24,52(3)	16,55(2)	31,39(3)	—	2,91(0)	—	9,99(1)	—	—	6,09(1)	6,87(1)	1,68	—
1983	5437	2074	38,1%	22,71(2)	14,51(1)	33,46(4)	—	—	—	6,51(1)	—	—	6,12(1)	14,94(2)	1,75	—

Οι παρατάξεις και από ποια κόμματα επηρεάζονται

- (1) ΑΚΠΑ: Το 1975, ΚΚΕ εσ. και ανεξάρτητοι υποψήφιοι από το χώρο των 400. 1976-1981: ΚΚΕ εσ. 1982-1983: ΚΚΕ εσ. και ανεξάρτητοι της Αριστεράς.
- (2) ΣΠΑΔΑ & ΔΠΚ-Α: ΚΚΕ.
- (3) ΠΑΣΚΑ: ΠΑΣΟΚ
- (2)&(3) ΔΕΚΑ: Το 1977, συσπείρωση ΣΠΑΔΑ και ΠΑΣΚΑ.
- (4) ΑΑΣΠΕΤ: ΕΚΚΕ
- (5) ΑΑΣΑ: Μικρό τμήμα της ΑΑΣΠΕΤ, μετά τη διάσπαση του ΕΚΚΕ, πολλά μέλη του οποίου ήταν αρχιτέκτονες.
- (6) ΣΣΑ: Πριν τις εκλογές του '75, η πρώτη συσπείρωση της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς, με μαρξιστές λενινιστές όλων των αποχρώσεων (ΚΚΕ-μλ, ΕΚΚΕ, ΕΕΑΜ, ανεξάρτητων από το χώρο των 400, κτλ.). Στις εκλογές κατέβηκε μόνη της μετά την αποχώρηση του ΕΚΚΕ και των ανεξάρτητων.
- (7) ΠΠΕΚΤ: Τμήμα της ΣΣΑ, μόνον από επιρροές του ΚΚΕ-μ.λ. Για μερικά χρόνια υποστηρίχτηκε εκλογικά και από ανεξάρτητους.
- (8) ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΙ (7)&(8) ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΗ: Συσπείρωση που προήλθε κυρίως από αρχιτέκτονες της Ιταλίας.
- (9) ΣΠΕΑ: Σύμπραξη ΠΠΕΚΤ, ανεξάρτητων και τμήμα από τη διάσπαση της ΑΑΣΠΕΤ.
- (10) ΔΕΑ: Από την Τροτσκιστική τάση ΠΟΣΑΔΑΣ.
- (11) ΚΑΠΑ ή ΔΑΚ: Νέα Δημοκρατία με συναίνεση ακροδεξιών.

την πολιτική κρίση, που του επέβαλε από τα έξω η δικτατορική κυβέρνηση.

Στην πρώτη αυτή περίοδο τα ενεργά μέλη του μαζικού συλλόγου αποτελούσαν ποσοστό 17% επί του συνόλου των εγγεγραμμένων και ανέρχονταν περίπου σε 300. Οι γενικές συνελεύσεις και οι συγκεντρώσεις ήταν στην ημερησία διάταξη. Το ψηφοδέλτιο στις εκλογές του συλλόγου εξακολουθούσε να είναι ενιαίο, παρόλο που επρόκειτο για την περίοδο όπου σχηματίστηκαν όλες οι πολυποικίλες πολιτικές τάσεις στο χώρο της αριστεράς και το διοικητικό του συμβούλιο αποτελούσε την έκφραση αυτού του πολυδιασπασμένου χώρου.

Η περίοδος 1975-1978

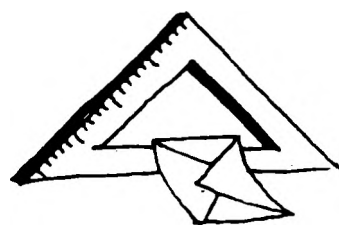
Στην δεύτερη φάση όπου άρχισε με τις εκλογές του 1975, και τέλειωσε με την αναθεώρηση του καταστατικού, που έγινε το 1978, καθιερώθηκε η απλή αναλογική και διεκδικήσαν, οι μορφοποιημένες πλέον παρατάξεις, ξεχωριστή ψήφο. Χαρακτηριστικά αυτής της περιόδου είναι:

- η μεγάλη αύξηση της σχέσης "αριθμός μελών του ΣΑΔΑΣ —αριθμός συμμετεχόντων" στις διαδικασίες, μέχρι το 1976, και στη συνέχεια η συνεχής πτώση της
- η συντριπτική πλειοψηφία που κατείχαν στο σύλλογο οι παρατάξεις της κομμουνιστικής αριστεράς (μέχρι 70, 70%), με σημαντικό ποσοστό της εξωκοινοβουλευτικής τους έκφρασης (μέχρι 22,80%), στο οποίο όμως αν προστεθούν οι ψήφοι σε λευκά και άκυρα, των διαμαρτυρομένων για την «παραταξιοποίηση» και «κομματικοποίηση» του συλλόγου, ανεξάρτητων αριστερών, προσεγγίζονται ακόμη υψηλότερα επίπεδα
- η πρώτη μεταδικτατορική παρουσία της ΚΑΠΑ το '75 και '76, με πολύ χαμηλό ποσοστό και εν συνεχεία η εξαφάνισή της
- η καθυστερημένη εμφάνιση της ΠΑΣΚΑ, το 1976 για πρώτη φορά, με χαμηλό ποσοστό, η σύμπτυξη κοινής παράταξης με την ΣΠΑΔΑ το 1977 —όπου άθροισαν μικρότερο ποσοστό από τα αποτελέσματα της προηγούμενης χρονιάς —και η εμφάνισή τους αυτοδύναμα το 1979, όπου πήρε επίσης χαμηλό ποσοστό (14,47%)
- η πολυδιάσπασση του χώρου της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς και η μετακίνηση των παρατάξεών της σε σχήματα ολοένα μεγαλύτερης ιδεολογικής καθαρότητας και τέλος
- η διατήρηση μεγάλου ποσοστού, από το χώρο του δημοκρατικού κέντρου.

Τώρα πλέον τα αιτήματα και οι διεκδικήσεις του κλάδου, στράφηκαν, εκτός από τους αρχιτέκτονες του εξωτερικού, σε θέματα επαγγελματικά —κανονισμός αναθέσεως μελετών δημοσίου, ταμείο συντάξεων—, σε θέματα αναβάθμισης και εκσυγχρονισμού της νομοθεσίας στον ελληνικό χώρο— περιφερειακή αναδιάρθρωση, πολιτική κατοικίας, συγκεντρωτισμός στο Λεκανοπέδιο, χωροταξικός σχεδιασμός, κ.ά.— καθώς επι-

σης και σε άμεσες, ειδικότερου χαρακτήρα, διεκδικήσεις, όπως τα σχολικά συγκροτήματα μαμούθ, η Πύλος, τα Αναφιώτικα.

Είναι όμως χαρακτηριστικό ότι στο τέλος αυτής της περιόδου από τις 19 επιτροπές επισημονικών και επαγγελματικών θεμάτων, που λειτουργούσαν το 1975 και διαμόρφωναν τις θέσεις του συλλόγου, είχαν απομείνει πλέον ελάχιστες, που λειτουργούσαν πυροσβεστικά, ενώ παράλληλα ενισχυόταν αποτελεσματικά η θέση του διοικητικού του συμβουλίου. Το τελευταίο στοιχείο οδήγησε στην αλλαγή του καταστατικού και την αύξηση των μελών του διοικητικού συμβουλίου από 6 σε 11, με στόχο τουλάχιστον να εκπροσωπείται σε αυτό —το κυρίαρχο πλέον όργανο— όσο γίνεται ευρύτερο φάσμα απόψεων. Είναι ακριβώς στο τέλος αυτής της περιόδου και στην αρχή της επόμενης, όπου τα ποσοστά αριστερής διαμαρτυρίας —άκυρα και λευκά— έφτασαν και ξεπέρασαν τα επίπεδα του 5%.

Η περίοδος 1979-1983

Πολλοί άρχισαν να αναγνωρίζουν την «κακοδαιμονία» του συλλόγου, που κύρια χαρακτηριστικά της υπήρξαν, τα τελευταία χρόνια, η ιδιώτευση και η σταδιακή αδρανοποίηση των πλέον ενεργητικών μελών του. Παρόλη την εντυπωσιακή αύξηση των ψηφοφόρων, η ακτινοβολία του υπήρξε περιορισμένη, τουλάχιστον, μέχρι το 1981 και η δράση του συγκεντρωμένη σε εκατοντάδες ψηφίσματα και γενικόλογες διακηρύξεις. Η κυριαρχία των χώρων της κομμουνιστικής αριστεράς συνέχισε, με μειωμένη πάντως ένταση και το 1981 κατέβηκε στα επίπεδα του 57,49%. Η εκπροσώπηση των επτά παρατάξεων, στο διοικητικό συμβούλιο, που στην αρχή της περιόδου φαινόταν σχετικά σημαντική, κατέληξε στο τέλος —το 1983— να είναι η ίδια με αυτήν του 1978. Τις 11 έδρες του κατελάμβαναν πλέον πάλι μόνον πέντε μεγάλες παρατάξεις, ενώ οι μικρές είχαν συρρικνωθεί ή εξαφανιστεί.

Η ελπίδα για αλλαγή της πολιτικής ηγεσίας της χώρας και τα ιδεολογικά ρεύματα που άρχισαν να αναπτύσσονται έδωσαν νέα ώθηση στο σύλλογο, που από το 1981 άρχισε εκ νέου να μαζικοποιείται. Η ιδεολογική καθαρότητα άρχισε δειλά να αμφισβητείται, προς όφελος των πολιτικών συσπειρώσεων, κι έτσι, το 1982, η ΑΚΠΑ, που διατηρούσε από το 1975 την πρώτη θέση στο συσχετισμό των δυνάμεων, διευρύνθηκε από τον ευρύτερο ανεξάρτητο αριστερό χώρο, ενώ παράλληλα συμπύκνωσαν, σε κοινή παράταξη, άλλο τμήμα ανεξάρτητων με την ΠΠΕΚΤ, που ο κομματικός της φορέας είχε και αυτός σχεδόν διαλυθεί.

Το νέο συγκλονιστικό σχεδόν γεγονός για το σύλλογο υπήρξε η εντυπωσιακή αύξηση των μελών και των ψηφοφόρων, —δείγματα της διαφάνηκαν από το 1981— που πραγματοποιήθηκε μετά την κυβερνητική αλλαγή. Στις εκλογές του 1982 η σχέση μελών και ψη-

φοφόρων ανέβηκε στα επίπεδα του 1975 και ενώ όλες οι άλλες παρατάξεις διατηρούσαν ή έχαναν από τη δύναμή τους —η ΔΑΚ μάλιστα έφτασε στο μισό— η ΠΑΣΚΑ υπερδιπλασίαζε τους ψήφους τους. Μ' αυτόν τον τρόπο οι αρχιτέκτονες από πρωτοπορία, που υπήρξαν —ή νόμιζαν ότι υπήρξαν— ανακάλυψαν ότι εκφράζονται από την ΠΑΣΚΑ, αμέσως μετά τη νίκη του ΠΑΣΟΚ, αποδεικνύοντας αυτή τη φορά ότι είναι ουραγοί του λαϊκού κινήματος.

Ότι ακολούθησε και ό,τι θα επακολουθήσει δεν μπορεί να αφήνει κανέναν αδιάφορο. Όσο κι αν τονίστηκαν οι ιδιαιτερότητες του κλάδου των αρχιτεκτόνων, πολλά στοιχεία βοηθούν στην εξαγωγή γενικότερων συμπερασμάτων. Ο αναγνώστης ας μην ξεχαστεί. Ας ανακαλέσει στη μνήμη του γεγονότα και καταστάσεις, που αναφέρονται σε μεταβολές που συντελέστηκαν και συντελούνται σε όλους τους χώρους. Στα εμφανή σημάδια της πόλωσης από τα οποία, παρόλη τη μακρά αντίστασή του, δεν κατάφερε να ξεφύγει ούτε ο σύλλογος Αρχιτεκτόνων, με αποτέλεσμα να οδηγείται ασφαλέστατα στη συρρίκνωση του προβληματισμού και την απραξία, που κυριάρχησε τον τελευταίο χρόνο. Η τάση —και η εμφανής πρόθεση ορισμένων— για μεταφορά σε όλους τους χώρους των ιδίων συσχετισμών που έχουν οι πολιτικές δυνάμεις στη Βουλή, άρχισε αμυδρά —πλην όμως, άρχισε— να διαφαίνεται και εδώ. Κάπως έτσι καταργούνται ακριβώς όλα τα στοιχεία που παράγουν οι ιδιαιτερότητες, επαγγελματικές, πολιτιστικές, κοινωνικές, πολιτικές. Ιδιαιτερότητες που μόνον αυτές —και απολύτως τίποτε άλλο— αιτιολογούν την ύπαρξη συνδικαλιστικού κινήματος, ανεξάρτητου από τα υπόλοιπα επίπεδα κοινωνικού ελέγχου.

Στη δημιουργία αυτής της κατάστασης πρέπει να συνέβαλαν αναμφισβήτητα όλες οι προηγούμενες διεργασίες, των καπέλλων των κομματικών μηχανισμών που φορέθηκαν, της απαίτησης για ιδεολογική καθαρότητα στην πολιτική συνεργασία και άλλα παρόμοια. Όμως κάποτε, όταν οι εξωτερικές —από το συγκεκριμένο χώρο— συνθήκες το επιτρέπουν γίνεται το ανεξέλεγκτο άλμα: οι δύο από τις τέσσερις μεγαλύτερες παρατάξεις που επικράτησαν στις εκλογές του 1983 —και που ασφαλώς θα επικρατήσουν στις επόμενες, με ίσως ακόμη περισσότερο αυξημένα ποσοστά— δεν υπήρχαν καθόλου έξη χρόνια νωρίτερα. Το γεγονός είναι ότι ορισμένοι κατανόησαν ή διαισθάνθηκαν να οδηγούνται στο παράλογο —αυτοί μάλιστα που χρόνια μάχονται για αυτόνομο συνδικαλιστικό κίνημα— και προσπάθησαν να δράσουν, έστω την τελευταία στιγμή, έστω δίχως μεγάλα αποτελέσματα, προς μια κατεύθυνση αντιπολιτική. Πίστεψαν στην πολιτική αναγκαιότητα για κοινή εκλογική κάθοδο όλων των δημοκρατικών δυνάμεων, που στην ουσία στήριξαν το σύλλογο από την περίοδο της δικτατορίας και μετά, των δυνάμεων της ΑΚΠΑ, των ανεξάρτητων, των συσπειρώσεων και του δημοκρατικού κέντρου.

Κατέβηκαν από τα ύψη του Θιβέτ; Ή μήπως αναζητούν μικροαστούς των πόλεων; □

Μονοπωλιακή εκμετάλλευση

Διευκολύνσεις Σκάνδαλα

του Δ. Αρτινού

Η αποκάλυψη από τον υπουργό Εμπορίου κ. Βασίλη Κεδικόγλου της σύμβασης, που υπέγραψαν στις 11-3-1966 οι υπουργοί της αποστασίας κ. Μητσοτάκης, Τούμπας και Μελάς, η οποία τροποποιούσε τη σύμβαση της 27ης Αυγούστου 1960 με την ΠΕΣΙΝΕ έφερε στην επιφάνεια πάλι το σκάνδαλο μιας τυπικά «αποικιακής» σύμβασης.

Ανεξάρτητα από τη στιγμή που έγινε η αποκάλυψη και τον τρόπο που παρουσιάστηκε ένα παλιό σκάνδαλο από τον Τύπο, νέα στοιχεία προστέθηκαν στα μέχρι σήμερα γνωστά, και τέθηκε συνολικά η «υπόθεση ΠΕΣΙΝΕ» ως πρόβλημα, που δεν έχει να κάνει μόνο με ένα «ακόμα σκάνδαλο της Δεξιάς», αλλά με την ενημέρωση, πληροφόρηση και την σε βάθος διερεύνηση της ιστορίας της ΠΕΣΙΝΕ στην Ελλάδα. Αλλά συγχρόνως προέκυψε η ανάγκη να υπάρξουν συγκεκριμένες αποφάσεις και να χαραχθεί ένα πλαίσιο νέας πολιτικής —αν υπάρχει— στην ανάπτυξη της βιομηχανίας και ιδιαίτερα στον τομέα παραγωγής και διάθεσης του αλουμινίου.

Η εγκατάσταση ενός μονοπωλίου

Είναι γνωστός ο τρόπος με τον οποίο εγκαταστάθηκε η ΠΕΣΙΝΕ στην Ελλάδα πριν από 24 χρόνια. Οι ευνοϊκοί όροι της αρχικής σύμβασης με το ελληνικό Δημόσιο (27.8.1960) της εξασφάλιζε τη μονοπωλιακή εκμετάλλευση του ελληνικού βωξίτη. Οι πιέσεις που ασκήθηκαν σε όλα τα επίπεδα ενίσχυσαν την επέκτασή της από την εξόρυξη του βωξίτη έως την επεξεργασία και παραγωγή τελικών προϊόντων αλουμινίου. Επίσης, όπως είχε παλαιότερα αποκαλύψει το ΑΝΤΙ (τχ. 166), η ΠΕΣΙΝΕ ελέγχει 4 από τις 6 μεταλλευτικές επιχειρήσεις βωξίτη, τις 3 μεγαλύτερες μεταλλουργικές βιομηχανίες επεξεργασίας αλουμινίου και 14 τουλάχιστον, βιομηχανίες επεξεργασίας τελικών προϊόντων αλουμινίου.

Είναι γνωστές, επίσης, οι διαδικασίες υπογραφής της αρχικής σύμβασης, καθώς και οι αντιρρήσεις που διατυπώθηκαν τότε, όπως προκύπτει από τη σχετική συζήτηση στη Βουλή (Νοέμβριος 1960) και τις ανησυχίες που διετύπωσε η αντιπολίτευση, όπως για παράδειγμα οι ομιλίες των Ι. Ζιγδη και Ν. Κιτσική (βλ. ΑΝΤΙ, «ΑΝΤΙΔΙΑΦΗΜΙΣΗ» Δ. Σκάλος, τχ. 156). Μία από τις βασικές αντιρρήσεις της τότε αντιπολίτευσης ήταν η συμφωνία για την τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος η οποία προέβλεπε μέσα σε 50 χρόνια συνολική αύξηση της τιμής μόνο 16%, με επιστέγασμα

ΠΕΣΙΝΕ

μάλιστα να συμφωνηθεί ότι η σύμβαση ΠΕΣΙΝΕ-Δημοσίου θα λήξει στις 31-6-2009 και ΠΕΣΙΝΕ-ΔΕΗ στις 31-6-2014!

Παρ' όλους τους ευνοϊκούς όρους που πρόσφερε το ελληνικό Δημόσιο στην εταιρεία με την αρχική σύμβαση φαίνεται ότι η «υπόθεση ΠΕΣΙΝΕ» έχει και άλλες πλευρές, οι οποίες επιμελώς αποσιωπήθηκαν στο διάστημα της 24χρονης παρουσίας της στην Ελλάδα. Ειδικά τώρα, μετά την αποκάλυψη της τροποποιητικής σύμβασης του '66 θα πρέπει να υπάρξει περαιτέρω διερεύνηση του θέματος.

Η ΠΕΣΙΝΕ, με την τροποποιητική σύμβαση αυτή, φαίνεται πως διεύρυνε τους ευνοϊκούς αρχικούς όρους της εγκατάστασής της και διευκόλυνε την εμπορική της πολιτική που μεγιστοποιούσε τα κέρδη της εις βάρος των μεταποιητών και βιοτεχνών. Επίσης δημιούργησε το πλαίσιο της μονοπωλιακής δράσης και ολοκληρωτικού ελέγχου της πάνω σε έναν από τους νευραλγικότερους τομείς της οικονομίας.

Η «επιστολή-συμφωνία» της 11-3-1966

Σύμφωνα με τη σύμβαση αυτή —που ποτέ δεν δόθηκε στη δημοσιότητα και πραγματοποιήθηκε με την πρωτοφανή μέθοδο της ανταλλαγής επιστολών— η ΠΕΣΙΝΕ, που μέχρι τώρα λειτουργούσε σαν ελληνική επιχείρηση ως προς τη διαμόρφωση των τιμών, «δέχεται» να δίνει το 15% της παραγωγής της στους Έλληνες πελάτες της. Προβλέπεται, μάλιστα, ότι οι τιμές δεν θα διαμορφώνονταν ελεύθερα μετά από διαπραγματεύσεις όπως όριζε η αρχική σύμβαση, αλλά η τιμή συνομολόγησης των προϊόντων θα μπορούσε να γίνεται σε ξένο νόμισμα. Καθοριζε ακόμη, συγκεκριμένες προσαυξήσεις της τιμής πωλήσεως στην εγχώρια αγορά όταν επρόκειτο για χαμηλές ποσότητες. Συγκεκριμένα, όριζε προσαυξήσεις από 0,5% για παραγγελίες έως 6.000 τόνους και 3% για παραγγελίες έως 1.000 τόνους.

Αν υπολογισθεί ότι το 1983 για παράδειγμα η μέση τιμή πωλήσεως πρωτοχύτου αλουμινίου που παράγεται στο εργοστάσιο της ΠΕΣΙΝΕ στην Ελλάδα προς την εγχώρια αγορά έφθασε τα 1290 δολάρια τον τόνο, ενώ η αντίστοιχη τιμή εξαγωγής της ίδιας εταιρείας ήταν 1219 δολάρια προκύπτει μια διαφορά 5,8% εις βάρος των ελληνικών βιομηχανικών προϊόντων αλουμινίου, με την αντίστοιχη ζημία.

Η διαφορά που αναφέραμε πριν οφείλεται στη σύμβαση που έγινε το 1966 και η οποία προέβλεπε τις επιβαρύνσεις τιμής για πωλήσεις στην εγχώρια αγορά. Η ΠΕΣΙΝΕ δηλαδή κερδοσκοπούσε νόμιμα, στηριζόμενη στη «συμφωνία - επιστολή» του 1966 υπερτιμολογώντας το αλουμίνιο στην ελληνική αγορά σε σχέση με τους ξένους πελάτες της.

Υπερτιμολόγηση-Υποτιμολόγηση

Ενδιαφέρον, όμως, παρουσιάζει και μία άλλη πλευρά του θέματος της διαμόρφωσης των τιμών πωλήσεως των προϊόντων της ΠΕΣΙΝΕ, η οποία αφορά τις εξαγωγές της και που στο παρελθόν είχε γίνει θέμα ακόμα και στη Βουλή (1978): Η συστηματική υποτιμολόγηση των εξαγωγών της ΠΕΣΙΝΕ, στην οποία το ΑΝΤΙ είχε αναφερθεί σε ανύποπτο χρόνο αναλυτικά (τχ. 166, Δ. Σκάλος, ΠΕΣΙΝΕ: Μονοπωλιακός έλεγχος και υποτιμολόγηση).

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία του ΟΗΕ, της ΕΣΥΕ και της «Roskill Information Service» προκύπτει, όπως φαίνεται και στον πίνακα, ότι π.χ., η ΠΕΣΙΝΕ το 1978 εξάγει την αλουμίνα από τη Γαλλία προς 283 δολ. /τόνο, ενώ από την Ελλάδα μόνο 132 δολ. /τόνο.

Τιμές εξαγωγής αλουμίνης ανά τόνο εκφρασμένες σε δολάρια

	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
Η.Π.Α	82	97	115	146	169	201	
ΓΕΡΜ.	98	125	127	155	156	176	189
ΓΑΛΛΙΑ	93	102	146	195	203	214	283
ΕΛΛΑΔΑ	62	68	86	119	124	128	132

Σημ. Στον πίνακα συγκρίνονται οι —κατά μετρικό τόνο αλουμίνης— τιμές σε δολάρια στις οποίες πραγματοποιήθηκαν οι εξαγωγές ΗΠΑ, Δ. Γερμανίας, Γαλλίας με τις αντίστοιχες τιμές εξαγωγής της ελληνικής αλουμίνης.

Τα στοιχεία αυτά, η εγκυρότητα των οποίων δύσκολα αμφισβητείται, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι εκτός από το θέμα των επιβαρύνσεων στην εσωτερική αγορά με τις προσαυξήσεις που προέβλεπε η «συμφωνία - επιστολή» του '66 και τις απώλειες των ελληνικών μεταποιητικών και βιοτεχνικών επιχειρήσεων προκύπτει θέμα υποτιμολογήσεων των εξαγωγών της ΠΕΣΙΝΕ από την Ελλάδα. Η περίπτωση αυτή, όμως, η οποία θα πρέπει να εξετασθεί από το υπουργείο Εμπορίου σημαίνει τεράστια συναλλαγματική απώλεια για την εθνική οικονομία, για την οποία βέβαια η ΠΕΣΙΝΕ κάθε άλλο παρά ενδια-

φέρεται και ο λαλίστατος πρωταγωνιστής της συμφωνίας του 1966 Κ. Μητσotάκης προτιμά να σιωπά.

Και παρα-παραγωγή;

Υπάρχει και μια άλλη πλευρά όμως που δεν φωτίστηκε μέχρι τώρα, η οποία αφορά και αυτή τις δραστηριότητες της ΠΕΣΙΝΕ και απασχόλησε τη Βουλή το 1981. Συγκεκριμένα από συσχέτιση των στοιχείων της ΕΣΥΕ που αφορούν την παραγωγή βωξίτη και αλουμίνας προέκυπτε για τη δεκαετία 1968-1978 ένα αγνοούμενο υπόλοιπο 3.791.904 μετρικών τόνων βωξίτη, πράγμα που ανέφερε σε σχετική καταγγελία στη Βουλή ο κ. Κ. Αλαβάνος, βουλευτής τότε του ΚΟΔΗΣΟ. Σύμφωνα με την ειδησεογραφία της περιόδου εκείνης («Νέα», «Καθημερινή», «Μεσημβρινή» της 4ης Ιουνίου 1981) ο κ. Αλαβάνος στην ερώτηση που κατέθεσε στη Βουλή ανέφερε ότι εξαφανίστηκε και δεν αναφέρεται στην παραγωγή αλουμίνας της ΠΕΣΙΝΕ η προηγούμενη ποσότητα βωξίτη, πράγμα που δημιουργούσε σύμφωνα με την καταγγελία, «σοβαρές υπόνοιες τεράστιας ζημίας του Ελληνικού Δημοσίου». Αν πράγματι ισχύει η «εξαφάνιση» αυτή τότε οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι εκτός από την κανονική και δηλωμένη διαδικασία παραγωγής αλουμινίου υπάρχει και διαδικασία παραπαραγωγής. Τι γίνεται λοιπόν σ' αυτό τον τομέα από τις υπηρεσίες ελέγχου του Ελληνικού Δημοσίου;

Μόλυνση του περιβάλλοντος

Δεν θα αναφερθούμε αναλυτικότερα στους ευνοϊκούς όρους που υπάρχουν για την ΠΕΣΙΝΕ και τις διευκολύνσεις που πα-

ρέχει το Ελληνικό Δημόσιο, οι οποίες —αν κρίνουμε από την αποκάλυψη της συμφωνίας του 1966— δεν είναι όλες γνωστές. Το γεγονός και μόνο ότι μεταξύ 1973 και 1979 η τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος αυξήθηκε για τον κοινό καταναλωτή κατά 310%, ενώ η χρέωση για το «Αλουμίνιο της Ελλάδος Α.Ε.» αυξήθηκε μόλις κατά 39% είναι χαρακτηριστικό.

Αξίζει όμως, να θίξουμε μια ακόμη πλευρά των δραστηριοτήτων της στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος στην οποία, επίσης, το ΑΝΤΙ είχε αναφερθεί στο παρελθόν (τχ. 156) την εποχή που οι αμερικάνικοι κανονισμοί επιβάλλουν από 1ης Ιουλίου 1977 τη διοχέτευση της κόκκινης λάσπης από τα εργοστάσια αλουμινίου σε ειδικές τεχνητές λίμνες και όχι στη θάλασσα, το «Αλουμίνιο της Ελλάδος Α.Ε.» διοχετεύει αυτή τη λάσπη στον Κορινθιακό Κόλπο. Και όχι μόνο αυτό. Μείωσε το μήκος του αρχικού θαλάσσιου αγωγού που ήταν 13 χιλιόμετρα, το 1973, αντικαθιστώντας τον με αγωγό μήκους μόλις 2,5 χιλιομέτρων. Κι αυτό, με έγκριση του «υπουργού» Βιομηχανίας της χούντας Χωριατόπουλου και επανέγκριση της λειτουργίας του από τον υπουργό Βιομηχανίας της ΝΔ κ. Μ. Έβερετ.

Μετά το σκάνδαλο τι;

Η δημοσιοποίηση, μετά από 18 χρόνια, της συμφωνίας, που υπέγραψε ο κ. Μητσotάκης με την ΠΕΣΙΝΕ είναι ένα δείγμα χαρακτηριστικό για το ρόλο που διαδραμάτισε και διαδραματίζει το ξένο κεφάλαιο στη χώρα μας, τις μεθόδους που ακολούθησε και τις σχέσεις που ανέπτυξε με την ιθαγενή πολιτική ηγεσία.

Από την άλλη πλευρά η δραστηριότητα της ΠΕΣΙΝΕ και η όλη δραστηριότητά της από το 1960 μέχρι σήμερα είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα της στρατηγικής που ακολουθεί μια πολυεθνική εταιρεία. Προμηθεύεται φτηνά τις απαραίτητες πρώτες ύλες, παράγει με χαμηλό κόστος και διευρύνει τις πωλήσεις της, τόσο στην εγχώρια αγορά όσο και στο εξωτερικό.

Το θέμα που ανακύπτει με την αποκάλυψη της συμφωνίας του 1966 αφορά το όλο πλαίσιο της λειτουργίας της ΠΕΣΙΝΕ στην Ελλάδα, τις πολιτικές εκείνες αποφάσεις που δημιούργησαν τη σημερινή κατάσταση μονοπωλιακού ελέγχου ενός σημαντικού και νευραλγικού τομέα της οικονομίας μας και την ανάγκη να διερευνηθούν όλες οι πλευρές της δραστηριότητας της εταιρείας, που μέχρι σήμερα ή υποτιμήθηκαν ή αποσιωπήθηκαν.

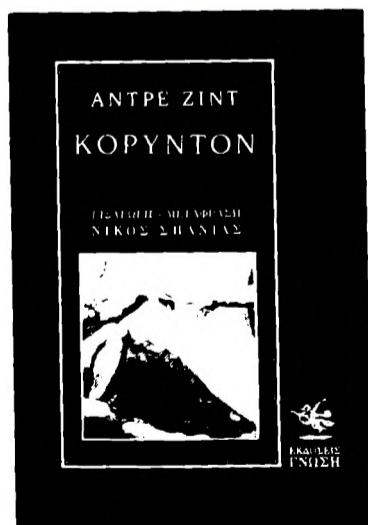
Η κυβέρνηση, οφείλει να προχωρήσει την έρευνα, να δημοσιοποιήσει τις συμφωνίες του Ελληνικού Δημοσίου με την ΠΕΣΙΝΕ και να προωθήσει μια συγκεκριμένη πολιτική, η οποία μέχρι τώρα φαίνεται να μην υπάρχει. Στο βαθμό, μάλιστα, που ισχύσει απόλυτα η δήλωση του υπουργού Εμπορίου κ. Β. Κεδίκογλου ότι η «ΠΕΣΙΝΕ έκανε φοβερή καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης την οποία έχει στην Ελληνική Οικονομία» οφείλει, επιπλέον, να πάρει συγκεκριμένα μέτρα που να διαμορφώνουν μια διαφορετική πορεία βιομηχανικής ανάπτυξης απ' αυτή που έχει μέχρι τώρα προκρίνει η Δεξιά για τον τόπο. Γιατί η πορεία που διαμορφώθηκε μέχρι τώρα ούτε εξορκίζεται, ούτε ανατρέπεται, απλώς και μόνο με τις αποκαλύψεις των σκανδάλων.

□

Τα νέα βιβλία της «γνώσης»

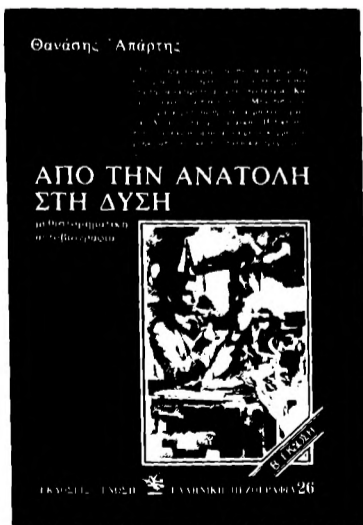
ΑΝΤΡΕ ΖΙΝΤ

Κορυντόν

Εισαγωγή - Μετάφραση
ΝΙΚΟΣ ΣΠΑΝΙΑΣ

ΘΑΝΑΣΗΣ ΑΠΑΡΤΗΣ

Από την Ανατολή στη Δύση

Μυθιστορηματική
αυτοβιογραφία

ΡΑΪΜΟΝ ΑΡΟΝ

Η εξέλιξη της κοινωνιολογικής σκέψης

Μετάφραση
ΜΠΑΜΠΗΣ ΛΥΚΟΥΔΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΝΩΣΗ»

ΓΡΗΓ. ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ 26, ΙΛΙΣΙΑ, ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 779.4879 - 775.4963 - 778.6441

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ-ΜΑΡΤΕΝ

Λαμπράκηδες
Ιστορία μιας γενιάς

Το ιστορικό χρονικό των Λαμπράκηδων, της νεολαιιστικής οργάνωσης, που σημάδεψε μια ολόκληρη γενιά, για πρώτη φορά αποτελεί αντικείμενο συστηματικής μελέτης.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΝΕΦΕΛΗ» • Μαυρομιχάλη 9 • τηλ. 36.07.744, 36.39.962
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. Κοτζιά και Σία» • Τσιμισκή 78 • τηλ. 279.720

Ο ΑΤΙΛΛΑΣ και οι νέοι Ελγίνοι

Είναι δύσκολο και επαχθές ν' αναφερόμαστε σε προβλήματα που μας αφορούν άμεσα και τα οποία γνωρίζουμε εκ των προτέρων ότι θ' αργήσουν να λυθούν... Δέκα χρόνια μετά την τουρκική εισβολή στην Κύπρο, έγινε σαφές ότι ο χρόνος που περνά επιφέρει όλο και περισσότερες αλλοιώσεις σ' όλες τις συνιστώσες του προβλήματος, κι όχι μόνο στις πολιτικές...

Δεν γνωρίζουμε π.χ. ποια πειστικότητα θα έχουν τα ελληνικά επιχειρήματα σε λίγα χρόνια για την (σήμερα αυτονόητη) ελληνικότητα του Νησιού, όταν η συνεχιζόμενη τουρκική κατοχή θα 'χει ολοκληρώσει και το δεύτερο πλάνο του «Ατίλλα», την πολιτιστική αλλοίωση του βόρειου μέρους της Κύπρου... Από το 1974 ήδη, τα βορειοκυπριακά αρχαιολογικά ευρήματα, οι βυζαντινές εικόνες και, γενικά, όλα τα αντικείμενα με σχετική αξία, γέμισαν τα ευρωπαϊκά κι αμερικανικά μουσεία. Οι γνωστοί οικισμοί δημοπρασιών εκποιούν κάθε φορά εκατοντάδες τέτοια έργα, αυτά δηλαδή που αποτελούν την ύψιστη πολιτιστική κληρονομιά κάθε τόπου. Η Κύπρος άδειασε απ' αγάλματα, απ' τις εικόνες της, τα παλιά θρησκευτικά σκεύη, ακόμη κι απ' τους πίνακες ζωγραφικής νεότερων Ελλήνων ζωγράφων που στόλιζαν μουσεία και σπίτια. Οι περισσότερες εκκλησίες, όσες δεν έγιναν αποθήκες και σταύλοι, είναι τώρα τζαμιά και οι αγιογραφίες έχουν ασεβασθεί επιμελώς.

Οι δυνατότητες παρέμβασης σ' αυτήν τη βίαιη πολιτιστική αλλοτρίωση του νησιού, είναι προφανώς όσες κι αυτές της πολιτικής λύσης του... Και πολύ περισσότερο που οι φυσικοί συνεχιστές αυτής της πολιτιστικής παράδοσης, οι ίδιοι οι Ελληνοκύπριοι που θα μπορούσαν να συνεχίζουν δημιουργικά την παρουσία τους στον τόπο, έχουν διωχθεί κι έχουν αντικατασταθεί από έποικους της Ανατολής.

Όσο, βέβαια, αφορά τους ευρωπαίους και Αμερικανούς φιλότεχνους, το ευγενές έργο των Τούρκων εποίκων είναι δώρο αναπάντεχο: Η υπερπροσφορά των νέων Ελγίνων έχει ρίξει τις τιμές...

ένα ΚΑΚΟ ΣΥΝΑΠΑΝΤΗΜΑ που αποβαίνει ευτυχές

Δουλειά δεν είχε ο διάβολος... και συνεργάστηκε στενά με την Άννα Βαγενά, τον Παύλο Κοντογιαννίδη, τη Νατάσσα Τσακαρισιάνου, τη Μαρία Κανελοπούλου και τους λοιπούς εξαιρετικούς ηθοποιούς του θεάτρου «Αθηνά», για να κάνουν μαζί τα νούμερα της επιθεώρησης που ανέβασαν πριν λίγες μέρες! Έτσι τουλάχιστον δείχνει ο τίτλος «Δουλειά δεν είχε ο διάβολος...» —κι αυτό επιβεβαιώνεται στα νούμερα που

παρουσιάζει ο θίασος «Κακό συναπάντημα» — που για μας σίγουρα ήταν ευτυχές.

Ο θίασος αποτελείται από τα βασικά μέλη του «Θεσσαλικού Θεάτρου» που με έδρα τώρα την Αθήνα συνεχίζει την καριέρα του. Ο Λουκιανός Κελαηδόνης αυτήν τη φορά έκανε εκτός απ' τη μουσική και τη σκηνοθεσία — μαζί με τον Παύλο Κοντογιαννίδη —, και την κίνηση επιμελήθηκε ο Γ. Φλερύ.

● Πάτμος, Πάσχα 1984 (του ειδικού απεσταλμένου μας): αντιπερισπασμός στο κύμα προς τον Άθω το μαζικό προσκύνημα στο νησί του Ιωάννη του Θεολόγου. Πάσχα των Ελλήνων, λοιπόν, στην Πάτμο, παρέα με τον κ. Στερνς, τον αμερικανό πρέσβη (που τον ξεπροβόδισε λίγο έξω απ' το λιμάνι του Πειραιά ελικόπτερο του Πολεμικού μας Ναυτικού, πετώντας πάνω απ' το πλοίο της γραμμής). Πάσχα των Ελλήνων, υιών του Ξενίου Διός, στην πλατεία της Σκάλας, Δευτέρα του Πάσχα, πανηγύρι του Δήμου, μεζές και ρετσίνα δωρεάν, χορωδία («Αιγιώτισσα» και «Μαργαρίτα-Μαργαρώ») με συνθεσαίξερ, τοπικοί χοροί (τσάμικο-μπαλέτο και syrtaki), με τοπικές ενδυμασίες και ρολόι Seiko, και στο μακρύ τραπέζι οι αρχές, ο άγιος ηγούμενος με τους παπάδες, ο λιμενάρχης, και ο κ. δήμαρχος που πήρε την καρεκλίτσα του κι έκατσε πλάι στον κ. αμερικανό πρέσβη. Ο απεσταλμένος μας, όταν ρωτήθηκε από ιθαγενή πανηγυριστή «μα πού κάνει Πάσχα η 17η Νοέμβρη;» έβηξε —ερασιτέχνης ψάλτης δα!

● Πέρασαν οι γιορτές, αλλά οι συνεστιάσεις συνεχίζονται: το Στέκι Εξαρχείων σας καλεί το Σάββατο 12/5 σε μια ανοιξιάτικη γιορτή στο λόφο του Στρέφη, στις 6 το απόγευμα. Η γιορτή θα ξεκινήσει με κυνήγι θησαυρού δι' ενηλικούς και άλλα υπαίθρια παιχνίδια. Στις 8.30 θα ακολουθήσει προβολή σλάιτς και συζήτηση για την περιοχή των Εξαρχείων με τίτλο «Για την αυτοοργάνωση της ζωής μας, για την αυτοδιαχείριση της γειτονιάς μας». Συμμετέχουν: Άννη Βρυχέα, Νικήτας Λιοναράκης, Χριστίνα Ζήση, Δάφνη Τόκκα. Κεντρικό σύνθημα: «το καλάθκι σας και στου Στρέφη!» ● Για όσους συνεχίζουν να φλερτάρουν με τις σκοτεινές αίθουσες, παρόλη την άνοιξη, υπάρχει το αφιέρωμα στον γάλλο κινηματογραφιστή Alain Cavalier, από τις 14-17 Μαΐου, στο γαλλικό ινστιτούτο (Σίνα 31). Το πρόγραμμα έχει ως εξής: Δευτέρα 14 Μαΐου, στις 9.15: Ο ανυπότακτος, με τους Αλαιν Ντελόν και Λέα Μασάρι. Τρίτη 15 Μαΐου στις 9.15: Η Μάχη στο νησί, με τους Ρόμυ Σνάνιντερ και Ζαν Λουί Τρεντινιάν. Τετάρτη 16 Μαΐου, στις 9.15: Μαρτέν και Λέα και Πέμπτη 17 Μαΐου, στις 7.30 δύο πειραματικές ταινίες του σκηνοθέτη: Ο αυτόματος τηλεφωνητής δεν παίρνει μηνύματα και Το παράξενο ταξίδι ● Η κινηματογραφική γκάφα της χρονιάς διαπράχθηκε από το Βήμα της Κυριακής. Στο φύλλο της 6ης Μαΐου 1984 και

στη σελίδα Ιδέες και τέχνες διαβάσαμε ένα (μεταφρασμένο) άρθρο με τίτλο «Ο Φούλερ επιστρέφει στο Χόλυγουντ ύστερα από 20 χρόνια. Στο στούντιο της Παραμάουντ ετοιμάζει τη νέα ταινία «Ο Λευκός σκύλος» Όλα όσα γράφονται είναι σωστά, όλες οι πληροφορίες ακριβείς, μόνο που ο Λευκός σκύλος έχει ήδη γυριστεί πριν από δύο χρόνια!

● Κανείς αγανακτισμένος κινηματογραφόφιλος δεν τηλεφώνησε στο Βήμα της Κυριακής ●

● Αυτή η ιστορία των φακέλων, που πρόκειται να καούν πανηγυρικά, μου θύμισε μια σκηνή από την περιπετειώδη ταινία Raining in the mountain, ένα φιλμ που διαδραματίζεται σ' ένα βουδιστικό μοναστήρι. Διάφορες φατρίες προσπαθούν να αποκτήσουν ένα σπάνιο χειρόγραφο αμύθητης αξίας και βέβαια αλληλοεξοντώνονται. Στο τέλος της ταινίας ο ηγούμενος του μοναστηριού καιει δημόσια το χειρόγραφο λέγοντας: «Σημασία έχει το περιεχόμενο, το χαρτί δεν έχει καμιά αξία» ● Τα ίδια περίπου υποστηρίζει και η Βούλα Δαμιανάκου που υπογράφει μια επιστολή του Καραγκιόζη προς τον Σκουλαρική στην εφημερίδα Φωνή της Νέας Μάκρης (Μάρτης 1984), απ' όπου και το απόσπασμα που ακολουθεί: «Γιατί αμην αμην λέγω υμίν, ήρθε η ώρα εδώ και τώρα και πολυώρα, να πληροφορηθούμε επιτέλους οι φακελωμένοι Πανέλληνες τι γράφει ο φάκελος του καθενού μας, που μας ακολουθεί επί ζωής σαν την κακιά μας μοίρα» ● «Ποιος κρύβει το κεφάλι του Άρη Βελουχιώτη;» Τίτλος ενός βιβλίου του Ρίζου Μπόκοτα, ενός από τους ελάχιστους ζωντανούς μάρτυρες του τραγικού τέλους του Βελουχιώτη, που κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις «Γλάρος». Το βιβλίο περιλαμβάνει τον περίφημο λόγο του Άρη στη Λαμία. ● Ματιές

στις εκθέσεις: η γκαλερί «Σκουφά» (Σκουφά 4, Κολωνάκι) παρουσιάζει έκθεση φωτογραφίας της Μαρίας Δάρα, από 22 Μαΐου μέχρι 5 Ιουνίου. Η αίθουσα τέχνης «Αιζώνη»

Ιλ. Εσπερίδων και Ισιμοπούλου 35, στη Γλυφάδα) οργανώνει έκθεση γλυπτικής του Κυριάκου Ρόκου και πρακτικής της Ρουμπίνας Αρελάκου από 7 μέχρι 26 Ιαίου ● Και μια διεθνής αλλιτεχνική έκθεση, όπως την εριγράφει συνεργάτιδα του εριοδικού: Αυτές τις μέρες στο Ιαρίσι 600 ερμηνευτές, σ' ένα ατάμεστο Παλαί ντε Σπορ ωρητικότητας 13.500 θεατών αι για 16 συνεχείς βραδιές αρουσιάζουν την Αίντα του Ίερντι, με ειδικά εφέ που δεν χουν τίποτα να ζηλέσουν από ταινίες του Κόπολα και του

Ιούκας. Η γηραιά ήπειρος όταν υποφασίζει να δημιουργήσει υπερθεάματα» βάζει τα γυαλιά σ' Ανατολή και Δύση. Βέβαια η ήπειρα χάνεται μέσα στο εκπληκτικό σκηνικό, τους καπνούς, τους χρυσούς χιτώνες των ιερέων, δεν παύει όμως να είναι ένα θέαμα πολύ ευχάριστο που όταν τελειώνει δε σου δημιουργεί καμία απολύτως πκοτούρα. Ομολογώ όμως ότι νησυχώ. Ανησυχώ για τα παιδιά μας. Λές μ' όλη αυτή τη μανία για υπερθεάματα να βάλουν κάποια στιγμή φωτιά στη Ρώμη; ● Καθόλου απίθανο.

● Ευτυχώς οι οικολόγοι οργανώνονται και συζητούν. Η πρόταση της «Οικολογικής Πρωτοβουλίας» για την πρώτη Πανελλαδική Συνάντηση Οικολόγων βρήκε ευνοϊκή υποδοχή. Έτσι, η συνάντηση ορίστηκε για τις 25, 26, 27 Μαΐου στο μέγαρο της Δούκισσας της Πλακεντίας. Η ίδια η δούκισσα θα απουσιάσει, θα περαστούν όμως περίπου 200 οικολόγοι και το μέγαρο θα δοξαστεί ξανά ● Οι ελεύθεροι ραδιοσταθμοί αυξάνονται και πληθύνονται: εκτός από την Ελεύθερη Ραδιοφωνία που εκπέμπει στους 92,5 MHz άλλοι δύο σταθμοί ύψωσαν πρόσφατα σημαία στα FM, ο Τυφλοπόντικας στους 99,3 MHz και η Ελεύθερη Ραδιοφωνία Πειραιά στους 104,3 MHz. Υπενθυμίζουμε τη δίκη της Ε. Ρ. στις 22 Μάη ● Ένα από τα πιο καλαισθητά επαρχιακά περιοδικά που κυκλοφορούν

αυτή τη στιγμή είναι ο πανέξυπνος Γρύλλος, που στοιχειοθετείται στην Αθήνα, σελιδοποιείται στη Μεγαλόπολη και εκτυπώνεται στην Καλαμάτα. Περιέχει τα πάντα, από προκηρύξεις διαγωνισμών μέχρι κείμενα για τον Στηβ Χάρλεϋ, από διηγήματα του

Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη μέχρι απόψεις για το ομηρικό ζήτημα. Ευχόμαστε τεύχη πολλά και καλά ● Να κι ένα απόσπασμα απ' τον πρόλογο του Γιάννη Τσαρούχη στο ωραίο λεύκωμα του Σ. Β. Σκοπελίτη το Γκάζι: «Ο φωτισμός των σπιτιών γινόταν με γκάζι κι όλα τα σπύτια γαλαζοπρασίνιζαν σαν να τα φώτιζαν πυγολαμπίδες... μηχανές που δεν είναι πια χρήσιμες για τίποτα έχουν ετοιμαστεί για την ποιητική τους αποστολή. Για τη μυθολογική τους δημιουργία» ● Συναυλία συμπαραστάσης στη δίκη των τεσσάρων της Ελεύθερης Ραδιοφωνίας στις 18 Μαΐου, στις 7.30 μ.μ., στο Άλσος Νέας Σμύρνης: συμμετέχουν οι Scartown, οι Φατμέ, ο Παύλος Σιδηρόπουλος και οι Ερμαφρό ● Ώρα για δυσφορία (δικαιολογημένη): πρόξενος πολλών κακών έχει γίνει τελευταία ο Γενικός μας Πρόξενος στο Τορόντο Γιάννης Θωμόγλου. Κάνει παρέα με ακροδεξιούς και το βίο αβίωτο στον Ντίνο Σιώτη που διευθύνει το εκεί γραφείο Τύπου. Φίλοι απ' τον Καναδά μας πληροφορούν ότι ο κόμπος έχει φτάσει στο χτένι ● Τελειώνουμε με μια υπενθύμιση (ώρα για μελόδραμα): όσοι από σας πάρουν σήμερα αυτό το τεύχος μην ξεχάσουν να δουν την ταινία του Ντάγκλας Σερκ «Όσα επιτρέπουν οι ουρανοί» στις 11 το βράδυ, στην κινηματογραφική λέσχη της EPT-1. Πρόκειται για ένα από τα μεγαλύτερα κινηματογραφικά μελοδράματα όλων των εποχών. ● Όσο για τους υπόλοιπους, γιατί άραγε άργησαν να αγοράσουν το τεύχος;

... Για το «Ίδρυμα Μπότση»

● Ο συνεργάτης μας γελοιογράφος Γιάννης Ιωάννου έστειλε στο Ίδρυμα Μπότση την παρακάτω επιστολή:

Μετά την ανακοίνωση των βραβείων του Ίδρυματός σας, ευχαριστώ τα μέλη της επιτροπής για τη διάκριση που θέλησαν να μου δώσουν αλλά δεν μπορώ να δεχτώ το βραβείο του «Ίδρυματος προαγωγής δημοσιογραφίας Αθανασίου Βασιλ. Μπότση».

Νεολαία και γλώσσα

Ανοιχτό συμπόσιο με θέμα ΝΕΟΛΑΙΑ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑ οργανώνεται από το Υφυπουργείο Νέας Γενιάς στο διάστημα 16 έως 20 Μαΐου 1984 στο Ζάπειο Μέγαρο. Στους κύκλους ομιλιών και συζητήσεων περιλαμβάνονται τα θέματα Γλωσσικοί κώδικες και μεταβίβαση στις νεότερες γενιές, Γλώσσα και εκπαίδευση, Λογοτεχνία και νέοι, καθώς και θέματα όπως Η Γλώσσα των κόμικς, Περιθωριακές γλώσσες των νέων, Κομματικές Γλώσσες κ.ά.

Στην συνάντηση αυτή —που έχει εκτός από γλωσσολογικό και μεγάλο εκπαιδευτικό και κοινωνιολογικό ενδιαφέρον— συμμετέχουν πολλοί γλωσσολόγοι, σημειολόγοι και εκπαιδευτικοί από την Ελλάδα και το εξωτερικό (Φ. Κακριδής, G. Herzfeld, Γ. Μπαμπινιώτης, Ερ. Καψωμένος, Γ. Καλιόρης, Β. Τοκατλίδου, κ.ά.). Περισσότερες πληροφορίες στο τηλέφωνο 32.20.992.

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ

Υπάρχουν πολλών ειδών «αναγνώστες» οι υπομονετικοί, όμως, κερδίζουν, όπως και όσοι διαβάζουν το «ΑΝΤΙ» με... αργούς ρυθμούς! Στο τχ. 258 ο δαίμων του μοντάζ έδρασε. Και μετέτρεψε το άρθρο του Θύμιου Παπαγιάννη, Μια κρίσιμη στιγμή στην ιστορία της Ιεράς Οδού, σ. 16-17, σε σταυρόλεξο παραγράφων.

Οι επίμονοι αναγνώστες μπορούν τώρα να βρουν τις λύσεις: αρχίζοντας το κείμενο θα πρέπει στο τέλος της 3ης παραγράφου, σ. 16, 1η στήλη (... στη Λένορμαν) να αναζητήσουμε τη συνέχεια που βρίσκεται στην 3η στήλη της ίδιας σελίδας (την πρόταση αυτή...). Συνεχίζουμε κανονικά γυρνώντας σελίδα και διαβάζουμε την πρώτη στήλη της σ. 17 ως το τέλος της 2ης παραγράφου (... με αντίθετο το ΥΔΕ). Ξαναγυρνάμε στη σ. 16, 1η στήλη και συνεχίζουμε (Μετά από συννενοήσεις...) ως την 3η στήλη της 1ης σελίδας στο τέλος της 1ης παραγράφου (... ρυθμιστικού σχεδίου). Ξανά στη σ. 17, 1η στήλη (Παρόλα αυτά...) έως, επιτέλους, το τέλος της 2ης στήλης.

Εγώ ζαλιστήκα. Εσείς;

Η ΣΙΩΠΗ

Ξεφυλλίζοντας το βιβλίο του Σωτήρη Κακίση, Σάηλεντ Γούμαν και διαβάζοντας τα μικρά μονοκόμματα κειμενά του στην αρχή αιφνιδιάστηκα και σχεδόν δεν τα καταλάβαινα. Μικρά πεζά με ελάχιστη στίξη, αποκαλύπτονται στη μεγαλόφωνη ανάγνωση. Μια αυτόματη καταγραφή —όπως ακριβώς μες στο μυαλό μας— τη μια στιγμή παρατηρούμε, την άλλη σχολιάζουμε και όλα συνωθούνται σε μία εννιαία διατύπωση που σαν παλμογράφος εκφράζει τον ψυχισμό μας.

έφτασα πια στη δεύτερη αυτοκτονία κι ό,τι γράφω χαιρέται από μόνο του, βαριέμαι που δεν την έχω μαζί μου την όμορφη και σκληρή περίπτωσή μου, ας λείπει.

είμαι ρομαντικός πνιγμένος μέσα στην πεζότητα και την απελπισία, τη μεγάλη πεζότητα, χαρίζω στην εγχώρια λογοτεχνία νέα διάσταση, όχι μόνο ύφους αλλά και ιδιοσυγκρασίας η περιφημη 'δραματικότητα' του υποκειμένου έχει μεταμορφωθεί σε μια διαρκή διάθεση ευκινησίας ή παρωδίας, και η εξίσου περιφημη 'μουσικότητα' σ' ένα είδος πονηρής ευγένειας.

καλά να 'μωνα τ' άλλα, κανένας νεκρόδειπνος, κανένας χαμένος, κανένας τυφλός. γιατί γιατρός, ανθυπολοχαγός, γραφιάς. καλά να 'μωνα στα εβδομήντα μου.

Κάτι, λοιπόν, απ' το ρευστό της καθημερινότητάς μας, κάτι σαν το αίσθημα του μικροπανικού και της μικροαπόλαυσης, ο κόσμος της μικρής κλίμακας που μέσα μας έχει τον συμπαγή όγκο του μοναδικού. Αλλά και η σιωπή. Η σιωπή μιας γυναίκας στην προκειμένη περίπτωση, ή πάντως, η σιωπή του προσώπου που δηλώνει την απουσία της αγάπης. Η σιωπηλή γυναίκα του Σ.Κ. είναι απούσα η αγάπη της δεν υπάρχει παρά μόνο στήνεται από τον συγγραφέα. Η σιωπηλή γυναίκα είναι η δική του αγάπη. Γιατί η σιωπή είναι η αγάπη που δεν υπάρχει ή υπήρχε και πέθανε. ΣΩΤΗΡΗΣ ΚΑΚΙΣΗΣ, Σάηλεντ Γούμαν, Εκδ: Οδυσσεάς, Αθήνα 1983

Άντεια Φραντζή

Ο Βασίλης Στεφανής γράφει για το βιβλίο του Νάσου Βαγενά, Ο Λαβύρινθος της σιωπής. Δοκίμιο για την ποίηση. Εκδ: Κέδρος, Αθήνα 1982

Το καινούργιο βιβλίο του Νάσου Βαγενά γεννάει ένα πρόβλημα ταξινόμησης. Είναι ποίημα ή δοκίμιο; Κάτι ανάλογο συμβαίνει με τη *Συντεχνία* του (1976), όπου τα όρια ανάμεσα στο δοκίμιο και την πεζογραφία συγχέονται. Ο Βαγενάς, για ν' αποφύγει φαίνεται ή για να καταργήσει το δίλημμα, δίνει στη *Συντεχνία* τον πλατύ χαρακτηρισμό «πεζά» (βλ. σελ. 4 του *Λαβύρινθου της σιωπής*: έργα του ίδιου). Το δίλημμα φαίνεται να προβάλλει μικρότερο με το νέο βιβλίο, γιατί ο τίτλος συνοδεύεται από υπότιτλο, «Δοκίμιο για την ποίηση», πράγμα που δείχνει ότι το βάρος πάει εδώ στη δοκιμακή ύλη του έργου, αν και το βιβλίο απέχει πολύ από εκείνο που περιμένουμε με τη λέξη δοκίμιο. Τελικά θα συμφωνήσει κανείς ότι είναι «μια απόπειρα συγγραφής ενός ποιητικού δοκιμίου» (βλ. συνέντευξη του Βαγενά στην *Αυγή*, 2 Φεβρ. 1983).

Ο Νάσος Βαγενάς δεν είναι ο πρώτος που αποπειράται να γράψει ένα τέτοιο κείμενο, αφού παρόμοια πρόθεση δηλώνει *Η ποίηση της ποίησης* του Τάκη Σινόπουλου (εκδόθηκε το 1964), όμως εκεί είναι πιο φανερή η ποιητική προοπτική. Το *Η ποίηση της ποίησης* είναι, μπορεί να πει κανείς, ένα «δοκιμακό ποίημα», άλλωστε ο Σινόπουλος το συγκαταλέγει στη συγκεντρωτική έκδοση των ποιημάτων του. Η διαφορά ανάμεσα στα δύο βιβλία εντοπίζεται κυρίως στο είδος της γλώσσας. Πιο λυρική η γλώσσα του Σινόπουλου, πιο εικονογραφική, προβάλλει τον στοχασμό μέσα από θερμές διαρροές της ευαισθησίας, με μια μέθοδο ταύτισης του αφηγητή με το αντικείμενό του, ενώ ο Βαγενάς μιλάει με αποστασιοποιημένο το αντικείμενο, με γλώσσα στυλιζαρισμένη, λόγια, που δεν αποστρέφεται τις εκφράσεις της καθαρεύουσας.

Ο *Λαβύρινθος της σιωπής* αποτελείται από 45 μικρά πεζά κείμενα, το μικρότερο μιας και το μεγαλύτερο έντεκα γραμμών, που παρά τη συντομία και την αποσπασματικότητά τους, συνθέτουν ένα συμπαγές σύνολο. Τα κομμάτια αυτά μοιάζουν θραύσματα από ευρύτερους θεματι-

κούς πυρήνες που, με τον τρόπο που είναι δομημένο το βιβλίο, εισδύουν το ένα στο άλλο και διατυπώνουν μια ενιαία άποψη για τον κόσμο. Διακρίνουμε τρεις βασικούς πυρήνες:

● Τον ερωτικό:

Ακριβώς τη στιγμή που το θεσπέσιο σώμα της περνούσε με έκδηλη χαρά από την εφηβική ηλικία στη γυναικεία, το κοπάδι των περιστεριών που σκεπάζαν το στήθος της σηκώθηκε ξαφνικά αποκαλύπτοντας απέραντες παρθένες περιοχές, κατάλληλες για κάθε είδους καλλιέργεια.

● Το ποιητικό:

Εξαιρετικά συμπαγής όπως ο ογκώδης βράχος που υψώνεται κάθετα μέσα απ' το νερό στην έξοδο της πόλεως, όπου η επικίνδυνη στροφή η οποία κατά καιρούς έχει γίνει θλιβερός πρόξενος τόσων δυστυχημάτων, ο εσωτερικός κόσμος του ποιητή βλέπει την ανθρωπότητα να περνάει ανύποπτη με ιλιγγιώδη ταχύτητα από μπροστά του.

● Το πεπρωμένο:

Ένας άνθρωπος με μεγάλη, σχεδόν παροιμιώδη υπομονή, απηυδισμένος από τις συνεχείς απαιτήσεις της μοίρας, της οποίας έχει μόλις εκτελέσει κάποιες ανόητες επιθυμίες, αναζητεί ικανοποίηση σε κάτι έξω από αυτήν. Μη γνωρίζοντας τα σημεία στα οποία εκτείνονται τα όριά της οδηγείται σε περιοχές εξαιρετικά απόμακρες και εξίσου ανιαρές, τις οποίες θα απέφνευε επιμελώς υπό άλλες συνθήκες.

Ό,τι ενώνει τα κείμενα του βιβλίου και τελικά τα συναιρεί σ' ένα ανάγνωσμα δεν είναι μονάχα οι θεματικές αλληλοδιεισδύσεις αλλά και ο σύνολος τόνος φωνής. Στον τόνο βρίσκεται η ιδιότητα του βιβλίου, γιατί ο Βαγενάς κατορθώνει και κάνει λογοτεχνία με τον συγκρατημένο λόγο του δοκιμίου. Πρόκειται για γλώσσα φαινομενικά ψυχρή και ουδέτερη, που κρύβει πίσω της όμως όλη την ένταση της ψυχής του ποιητή, γλώσσα που δονείται συγκαλυμμένα και έτσι παράξενα, εκπέμποντας, παρά την αυστηρότητά της, μια αόρατη αισθηματική θερμότητα από μια περιοχή του λόγου που δεν φανταζόμαστε ότι γίνεται να λειτουργήσει ποιητικά:

Βλέποντας ένα πούπουλο να κατεβαίνει από τον ουρανό ένας μέτριος διανοητής συλλογίζεται αναπόφευκτα την πτώση ενός πουλιού, ενώ ένας εξαιρετικά ευαίσθητος μια συνεχή κι εναγώνια ανύψωση δίχως τέλος.

Ο Γιώργος Μοράρης γράφει για την ποιητική συλλογή του Μιχάλη Μπέκα, «Η ποίηση σήμερα δεν είναι εδώ».

Το φαινόμενο των αντιποιητικών βιβλίων σίγουρα δεν είναι μόνο της εποχής μας. Αλλά μόνο στους καιρούς μας έγινε πιο έντονο. Όταν στην παραδοσιακή ποίηση ο στιχοπλόκος ταυτιζόταν με τον ποιητή: φτάνει να είχε μέτρο ή ομοιοκαταληξία και σημειώνεται αυτό μουσικότητα, την αισθητική την υποκαθιστούσε η τυποποιημένη μεταφορά από την άποψη του περιεχομένου η αντιβιωματική συναισθηματολογία ταυτιζόταν με το λυρικό βίωμα.

Με τα κηρύγματα του Μπρετόν πάλι, ο σουρρεαλισμός, με την ευκολία της αυτόματης γραφής, άνοιξε τις κοινωνικοποιημένες της πύλες στο μη εξειδικευμένο κοινό: Και βέβαια θα είχε ενδιαφέρον το όνειρο του Λωτρεμόν, η ποίηση να μη γράφεται μόνο από την ελίτ. Με την απλή διαφορά όμως ότι καθένας πρέπει ν' ανεβεί στο επίπεδο της ελίτ χωρίς να γίνει.

Αλλά με το πέρασμα στον ελεύθερο στίχο η παρεξήγηση μεγάλωσε: Αφού θεωρήθηκε η κατάργηση της συλλαβικής μουσικότητας σαν κατάργηση της μουσικότητας ενγένη και δεν αντελήφθησαν οι διάφοροι «παραγωγοί» των ποιητικών συλλογών πως εισέβαλε στον ελεύθερο στίχο η φραστική μουσικότητα πως ο εύκολος εξωτερικός ρυθμός του μέτρου αντικαταστάθηκε με τον εσωτερικό ρυθμό της πρόζας.

Όταν μάλιστα ο Έλιοτ, ο Πάουντ, ο δικός μας ο Καβάφης και ως ένα σημείο και ο Σεφέρης, εισήγαγαν στην ποίηση τον καθημερινό λόγο, συγχωνεύοντας την πεζολογία με την αισθητική, νομίστηκε με τη σειρά του κι αυτό ό,τι νομίστηκε με τη στιχοπλοκία στην παραδοσιακή ποίηση και τον αυτοματισμό στον υπερρεαλισμό: Έναν εύκολο τρόπο να γράφουμε ποίηση χωρίς να είμαστε ποιητές.

Όταν προσθέσουμε την αποδιοργάνωση της λογικής μέσα από την υπονόμηση της συντακτικής γλώσσας θα δούμε γιατί

οι κομφορμιστές βρήκαν το ύφος τους εκεί που απουσίαζε το φιλοσοφικό τους περιεχόμενο ή η στοχαστική τους αγωνία.

Όλα αυτά τα αναφέρω γιατί το πειστικά ποιητικό βιβλίο του Μιχάλη Μπέκα, «Η ποίηση σήμερα δεν είναι εδώ» (εκδόσεις Καστανιώτη) απαντά στη λογο- παραγωγή που μας έχει κατακλύσει στα σούπερ μάρκετ του είδους.

Με στίχους σαν αυτούς, μάλλον μιλάει μια αισθητική γλώσσα που κιντούμε τα τελευταία χρόνια να την ξεχάσουμε:

*«Λύνει τη ζώνη της και σωριάζεται αργά
ένα ελάχιστο φουστάνι ο κόσμος
θροίζοντας στη ζεστή αμμουδιά...»*

και παρακάτω:

*«Βάλτε μπροστά τις εξαισίες μη χανέται
της ακοίμητης φαντασίας σας...»*

Η χάρη αυτού του βιβλίου βρίσκεται στην αντίφαση: Πότε πλησιάζει το κοινωνικό με το υποσυνείδητο και τότε το υποσυνείδητο κοινωνικά. Διατηρεί τις γέφυρες μετάβασης από το όνειρο στο ξύπνημα, από τη λογική στην τρέλα κι όλα τα εφέ της έκπληξης βγαίνουν μέσα από την αλληλοδιεισδύση της αρχής της ηδονής στην αρχή της πραγματικότητας.

«... Ο λαϊκός ζωγράφος Διαμαντής»

*μονήρης και μισότρελος
σειεί το θυμιατό της κοινοκτημοσύνης*

*νυχοπατώντας τα χαράματα
στις ελαφριές πλαγιές του Υμητού...*

Το ενδιαφέρον σ' αυτόν τον ποιητή είναι ότι διατηρεί τη μαρξιστική του φιλοσοφία αποσυνδέοντάς την από τον ορθολογισμό και συνδέοντάς την με την ουτοπία.

Ούτε σουρρεαλισμός, ούτε ρεαλισμός. Πώς μπορούμε να πούμε σουρρεαλισμό μια ποίηση που διατηρεί τους ορθόδοξους λογικούς συνειρμούς της; Και πώς μπορούμε να αποκαλέσουμε ρεαλισμό μια ποίηση που μιλά με την ενόραση και τη διαίσθηση;

Ίσως αυτά να μην είναι καινούργια. Να έχουν «εφευρεθεί» από τον Ελύαρ και το Νερούντα. Είναι όμως ευρήματα που χρειάζονται να ξαναμπούν σε εφαρμογή όταν οι καιροί τους έχουν ανάγκη. Γιατί η ποίηση κινδυνεύει να πνιγεί σε δυο επικίνδυνους βάλτους: Στην πεζότητα του μεταπολεμικού ρεαλισμού και στη φορμαλιστική τυποποίηση του σουρρεαλισμού.

Ελληνική Λογοτεχνία • Δοκίμιο • Ξένη Λογοτεχνία
Φιλοσοφία • Εθνική Αντίσταση • Παιδικά
Ελληνικά Θέματα • Επιστημονική Φαντασία

Εξάντας

Κωλέττη 11 - Τηλ. 36.04.885
Τζαβέλα 1 - Τηλ. 36.21.236

ΓΑ ΜΟΥΣΤΑΚΙΑ

Κανένα δέν ήθελε δίπλα του ο πρόεδρος του Παναθηναϊκού κ. Γ. Βαρδινογιάννης μετά τον αγώνα. Γιόρτασε την κατάκτηση του πρωταθλήματος μ' αυτόν τον τρόπο. Πήρε στους ώμους του τον γιό του αδελφοῦ του Θεόδωρου, Νίκο και περπάτησε... τον γύρο του θριάμβου μέχρι τὰ αποδυτήρια

ΜΟΝΟΣ του γιόρτασε το βράδυ της Κυριακής, ο πρόεδρος του Παναθηναϊκού, κ. Γ. Βαρδινογιάννης την κατάκτηση του τίτλου! Γύρω στις 8.30 μ.μ., κι ενώ στη Λεωφόρο δεν υπήρχαν φίλαθλοι, βγήκε στον αγωνιστικό χώρο και ξέσπασε!

Πέταξε φωτοβολίδες και πανηγύρισε το πρωτάθλημα με το δικό του τρόπο, αφού δεν ήθελε να δει φίλαθλους! Τον είχε ενοχλήσει η συμπεριφορά τους και ήθελε να ξεπιάσει γιορτάζοντας τον τίτλο μόλις του.

Τετάρτη, 2.5.1984

Αγριεμένοι οι παράγοντες και οι φίλαθλοι της Δόξας, παρά τη νίκη

της επί του Άρη. Δεν μπορούσαν να χωνέψουν το 2-0 του ΠΑΣ Γιάννινα στο Καραϊσκάκη.

Ο Πρόεδρος της Δόξας κ. Ξανθόπουλος δήλωσε: «Ζήτη ο Εθνικός». Δευτέρα, 31.4.1984.

ΤΟ ΚΑΤΑΛΑΒΑΤΕ. ΤΗΝ ΕΧΟΥΜΕ πάθει όπως ο ψευτο-Θόδωρος του παραμυθιού. Μια φορά τους ανέβασε στο βουνό τους χωρικούς ότι δήθεν μπήκε λύκος στο μαντρί του, δυο φορές, την τρίτη που μπήκε ο λύκος πραγματικά, κανένας δεν ξανανέβηκε να βοηθήσει κι ο λύκος του τα 'φαγε τα πρόβατα.

Περάσαμε από τέτοια ωραία ψευδάκια και στο ποδόσφαιρό μας.

Τώρα και πραγματικά να 'ναι τ' αποτελέσματα, κανένας δεν μας πιστεύει. Είμαστε **κατά φαντασίαν υγιείς**, έχουμε κατά φαντασίαν υγιές ποδόσφαιρο, λένε και οι χωρικοί και οι άλλοι.

Χάνει ο Εθνικός μέσα στο Καραϊσκάκη κι όλοι γελάνε κάτω απ' τα μεγάλα, πολιτικά μουστάκια τους: Δεν έγινε και τίποτα, κερδίσανε το συμπαθή και κινδυνεύοντα Γιάννινα. Μην τα ψάχνετε. Η Κακιά Ώρα. Άλλο οι **εμφανίσεις** του Εθνικού στο Κύπελλο, άλλο οι **εξαφανίσεις** του Εθνικού στο Πρωτάθλημα και ενώπιον των Ιωαννίνων. Ενώπιον του Αλή-Πασά. Ενώπιον της Λίμνης. Ενώπιον της κυρά-Φροσύνης, της ζαχάρεως, των κανταριών.

Τα ίδια με τον Παναθηναϊκό. Τον φειτό πρωταθλητή. Ο πρωταθλητής, πρωταθλητής, και το γέλιο κάτω απ' τα μουστάκια, γέλιο. Δεν ελέγχει ομάδες ο κύριος Θόδωρος Βαρδινογιάννης. Κατά τα παλαιά λεγόμενα του μυστακοφόρου αδελφού του απλώς τις είχε δανειοδοτήσει και κάτι του χρωστάνε. Τώρα πώς τα πληρώθηκε αυτό είναι δική τους δουλειά, όχι δική μας. Δουλειά του ΟΦΗ, δουλειά του Απόλλωνα, δουλειά του Αιγάλεω. Όσων, τελοσπάντων, χρωστούσανε. Και του Παναθηναϊκού. **Κανενός** άλλου.

Γι' αυτό, αφήστε τους ήσυχους με τα πρωταθλήματα. Να πανηγυρίσουν. Να ρίξουν φωτοβολίδες. Να τα πάρουνε σπίτι τους και να τ' αγκαλιάσουνε επιτέλους. Που τ' αγκαλιάζανε πιο επιτήδριοι ως σήμερα.

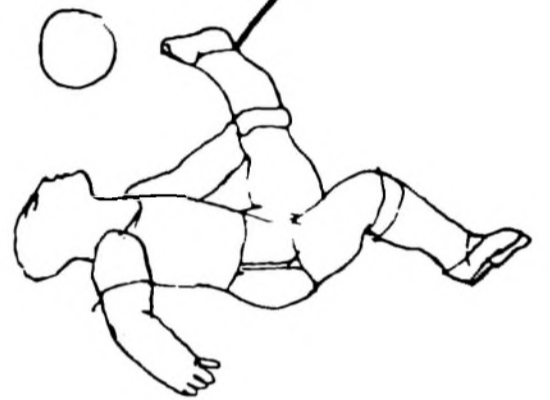
Εμείς, εσείς όσοι δεν έχουμε μουστάκια, ξεκινάμε για μουστάκια. Να τα θρέψουμε, να τα 'χουμε. **Να γελάμε από κάτω τους.**

Μέχρι την Αλλαγή.

Σωτήρης Κακίσης

Μην ξαφνιάζεστε προώρως! Στη σελίδα αυτή και στις επόμενες, σ' αυτό το τεύχος, αλλά και σε άλλα, με τρόπο άτακτο, θα παραβιάζουμε κι εμείς τις εστίες, με τη συμμετοχή του Σωτήρη Κακίση και του Δήμου Μανίκα.

Τι τα θέλετε, τα γκολ έτσι κι αλλιώς μπαίνουν...

Δεν είναι φωτο-μοντάζ. Απλώς κάποιος φανατικός μοιάζει εκπληκτικά με τον κύριο Κουλούρη. Σε όσους όμως διέκριναν τον αναμαλλιασμένο Γ.Γ.Α. σ' εκείνη την πράσινη υποδοχή του Παπανδρέου στη Θεσσαλονίκη, μπορεί αυτή η φωτογραφία να μην κάνει και τόση εντύπωση. Γιατί να μην είμαστε οπαδοί, εκδηλωτικοί, φανατισμένοι; Τι Κέσλερ, τι Παπανδρέου.

Ο Γ.Γ.Α κύριος Κίμων Κουλούρης υποδέχεται τον νέο προπονητή του Ολυμπιακού κύριον Γκέοργκ Κέσλερ.

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟ:

Από το περιθώριο στην επαγγελματική «ολοκλήρωση»

του Δήμου Μανίκα

«Επαγγελματικό ποδόσφαιρο». Μια πρόταση γνωστή σ' όλους, μ' άγνωστο περιεχόμενο στους περισσότερους. Δύο λέξεις θεωρητικά ασυμβίβαστες για πολλούς, αναγκαιότητα της εξέλιξης γι' άλλους. Ένας νέος σχετικά θεσμός στην οργάνωση και λειτουργία ενός σημαντικού μαζικού χώρου, που θέτει και πάλι σε δοκιμασία την άποψη των πολιτικών δυνάμεων του τόπου για τον αθλητισμό.

Το πρόβλημα και εδώ ο «κοινός τόπος» της ευρύτερης κοινωνικοπολιτικής μας ζωής. Καμιά προσπάθεια έρευνας και ανάλυσης για τον εντοπισμό της κατάλληλης χρονικά στιγμής στη θέσπιση ενός θεσμού. Καμιά πολιτική τεκμηρίωση στη θέση, αλλά ούτε και στην άρνηση. Ανυπαρξία εναλλακτικών προτάσεων ή λύσεων. Ίχνος πληροφόρησης και διαλόγου. Όλα στο βωμό των αφορισμών. «Ναι» ή «όχι». «Ζήτη» ή «κάτω». Και ό,τι ήθελε προκύψει...

Ας πάρουμε όμως τα πράγματα από την αρχή. Ίσως έτσι προκύψει κάτι. Ίσως όχι. Στον αθλητισμό άλλωστε... αρκεί η προσπάθεια.

Η σημαντική στιγμή

Το ελληνικό ποδόσφαιρο συμπληρώνει φέτος 85 χρόνια ζωής. Το νούμερο δεν είναι υπερβολικό, είναι ιστορικά ακριβέστατο. Οι «ευθύνες» ας αναζητηθούν σ' εκείνους τους ρομαντικούς σκαπανείς της Θεσσαλονίκης του 1899 που έστησαν το πρώτο ποδοσφαιρικό σωματείο με το όνομα «Ηρακλής». Ήταν η εκκίνηση. Στη συνέχεια και για 25 περίπου χρόνια δεν υπάρχουν «συγκινήσεις». Μοναδικά σημαντικά γεγονότα η ίδρυση νέων σωματείων. Ήταν η ανεπίσημη περίοδος. Φθάνουμε έτσι στα 1926 οπότε ιδρύεται η Ελληνική Ποδοσφαιρική Ομοσπονδία (ΕΠΟ). Αρχίζει πια η ε-

πίσημη ζωή του ποδοσφαίρου στην Ελλάδα.

Μέχρι το 1957, αλλά ιδιαίτερα μέχρι το 1940 ο χώρος ήταν περιθωριακός. Οι άνθρωποι του, αθλητές, παράγοντες, φιλάθλοι, αποτελούσαν ένα συγκεκριμένο κύκλο ανθρώπων χαμηλών κυρίως εισοδημάτων. Απομονωμένοι από κάθε κρατική φροντίδα και με δεδομένη την ειρηνική μέχρι εχθρική στάση του Τύπου απέναντί τους, τους «απαγορεύτηκε» η πρόσβαση σε ευρύτερα κοινωνικά στρώματα. Η ελίτ του πλούτου και του πνεύματος τους σνόμπαρα, τα λαϊκά στρώματα τους αμφισβητούσαν. Η περίπτωση τους παρουσιάζει σημαντικές ομοιότητες με κάποιους άλλους περιθωριακούς την ίδια ακριβώς χρονική περίοδο που αργότερα «δικαιώθηκαν». Τους ρεμπέτες του λαϊκού μας τραγουδιού.

Μετά τον πόλεμο και ιδιαίτερα μετά τη δοκιμασία του εμφύλιου η Ελλάδα (όπως και όλη η Ευρώπη) εισέρχεται σ' ένα επιταχυνόμενο στάδιο οικονομικής ανασυγκρότησης, έστω και κάτω από συνθήκες πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής καταπίεσης. Το κατά κεφαλήν εισόδημα αυξάνεται, οι συνθήκες διαβίωσης βελτιώνονται, το ωράριο δουλειάς ελαττώνεται. Εμφανίζονται τα πρώτα σημάδια αποταμίευσης χρήματος και ελεύθερου χρόνου. Η δυνατότητα για ψυχαγωγία δεν είναι πια «πολυτέλεια».

Το ποδόσφαιρο στο ίδιο διάστημα ακολουθεί στην αρχή το ίδιο μονοπάτι της απομόνωσης. Αυτοδύναμα ο χώρος του δεν μπορεί να οδηγηθεί στην ανάκαμψη. Οι νέες όμως κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και η φύση του σαν άθλημα διαφοροποιούν τους συσχετισμούς. Έτσι, για παράδειγμα, τα παιδιά και οι έφηβοι των μεσαιών και μικρών

οικονομικά στρωμάτων, απαλλαγμένα στην πλειοψηφία τους από την υποχρέωση του βιοπορισμού γεμίζουν τις άπειρες αλάνες των πόλεων, χώροι όπου για χρόνια ολόκληρα το απλοϊκό και προσιτό παιχνίδι του ποδοσφαίρου γνώρισε την αποθέωσή του.

Παράλληλα, τα γήπεδα του ποδοσφαίρου κερδίζουν όλο και περισσότερους φιλάθλους. Είναι το πιο φθινό θεάμα. Στις γειτονιές τα σωματεία φυτρώνουν σαν μανιτάρια, οι επίσημοι ποδοσφαιριστές συνεχώς πολλαπλασιάζονται. Το όνειρο, η κακοτράχαλη αλάνα να γίνει ένα στρωμένο γήπεδο με δοκάρια και δίχτυα είναι το πρώτο κίνητρο. Αρχίζουν πια οι διεκδικήσεις...

Και η σημαντική στιγμή φθάνει. Βρισκόμαστε στο 1957. Ιδρύεται η Γενική Γραμματεία Αθλητισμού (ΓΓΑ). Το κράτος αναγκάζεται πια να παρέμβει. Η κοινωνική πίεση του χώρου, το είχε επιβάλλει.

Πίσω από τα γεγονότα

Από το σημείο αυτό αρχίζει μια νέα εποχή και για το ποδόσφαιρο. Η καθιέρωση του ΠΡΟ-ΠΟ λίγο μετά την ίδρυση της ΓΓΑ και η δημιουργία του πανελληνίου πρωταθλήματος το 1959 είναι τα δύο βασικά σημεία αναφοράς της. Η «περίοδος της φανέλλας», η αποκαλούμενη ηρωική, έχει περάσει πια ανεπιστρεπτι. Η «νομιμοποίηση», λοιπόν, αυτή αυξάνει συνεχώς την κοινωνική του δύναμη. Φυσική συνέπεια η αύξηση της οικονομικής του επιφάνειας ν' ακολουθεί ρυθμούς γεωμετρικής προόδου. Ταυτόχρονα η φυσιολογική ταύτισή του με το ΠΡΟ-ΠΟ «παραμορφώνει» το μέγεθος της παρουσίας και της αποστολής του στο χώρο του αθλητισμού. Ο λόγος είναι απλός.

Το τυχερό παιχνίδι του 1-2-Χ αποτέλεσε το μοναδικό πιστωτή του ελληνικού αθλητισμού (αργότερα προστέθηκε και ο ιππόδρομος). Από το ύψος των εσόδων του εξαρτάται η ανάπτυξη της υποδομής και άρα η ανάπτυξη όλων των σπορ στην Ελλάδα.

Ο οικονομικός παράγων, πλέον γίνεται κυρίαρχο στοιχείο στη δομή και λειτουργία του ποδοσφαίρου. Ο συνεχώς αυξανόμενος αριθμός των θεατών πολλαπλασιάζει μέρα με τη μέρα το τζίρο του. Οι πρωταγωνιστές του αλλάζουν ρόλους. Ο ερασιτέχνης, μέχρι πρότινος, ποδοσφαιριστής, ο μανιώδης «χομπίστας» αρχίζει ν' αμειβεται. Η εξέλιξη μάλιστα των αμοιβών του ακολουθεί τους ίδιους ρυθμούς ανάπτυξης με την εξέλιξη του αθλήματος. Η γενική οικονομική κατάσταση στη χώρα και οι δείκτες του τιμάρθρου εδώ δεν μπορούν να παρεμβούν. Όπως δεν μπορούν να παρέμβουν στα πριμ που ανακαλύφθηκαν λίγο αργότερα, ούτε στην τελευταία χρυσόφορα ανακάλυψη των μεταγραφών. Δεν προβλέφτηκε άλλωστε ποτέ.

Τα επιχειρηματικά όμως δεδομένα δεν σταματούν εδώ. Ένα ποδοσφαιρικό σωματείο δεν το αποτελούν μόνο ποδοσφαιριστές. Υπάρχουν κι άλλοι. Και μάλιστα πολλοί. Ο προπονητής, οι βοηθοί του, ο μασέρ, ο φροντιστής, ο γιατρός, οι υπάλληλοι του γηπέδου, των γραφείων κτλ. Ένας ολόκληρος κόσμος με καθαρά εργασιακή σχέση. Το λογιστήριο, λοιπόν, πρέπει να είναι πλήρες και μ' έμπειρο προσωπικό.

Οι θεαματικές αυτές αλλαγές στην εξελικτική πορεία της ζωής του ποδοσφαίρου δεν γνώρισαν και την παράλληλη κίνηση των θεσμών. Για μια ακόμα φορά οι πολιτικές επιλογές έμειναν πίσω από τα γεγονότα. Ενώ η μορφή του ποδοσφαίρου αποκτούσε όλο και πιο σύνθετες δομές λειτουργίας και οργάνωσης, θεσμικά η τύχη του είχε αφεθεί στον εμβρυακό οργανισμό του σωματείου. Περίπου σαν αυτή του «Ηρακλή» στα 1899 ή για να ακριβολογούμε σαν αυτή των ιδρυτικών μελών της ΕΠΟ στα 1926.

Οι ερασιτέχνες παράγοντες των ποδοσφαιρικών σωματείων βρέθηκαν ξαφνικά από τη νύχτα στη μέρα. Τη μίζερια και την απομόνωση τις διαδέχτηκαν ο πλούτος και η αποθέωση. Για να έμεναν καθαροί στην αποστολή τους δεν έπρεπε να γευτούν ούτε το ένα, ούτε το άλλο. Κάτι τέτοιο δεν ήταν δυνατό να γίνει και δεν έγινε. Τα παρατράγουδα άρχισαν. Ο παραγοντισμός έγινε πια αυτοσκοπός. Πρόσφερε άλλωστε πολλά. Κοινωνική προβολή και χρήμα.

Από εδώ και πέρα κάθε είδος και έννοια εκμαυλισμού αποτελούν μόνιμα την «ημερήσια διαταγή» του ελληνικού

ποδοσφαίρου. Η εξαγορά συνειδήσεων, τα στημένα παιχνίδια, η βία, οι διάφορες ασχήμιες κτλ. συνθέτουν το μόνιμο σκηνικό. Αν σ' αυτά δεν προστεθούν και η απαράδεκτη πολιτική αντιμετώπιση του χώρου με την αδιαφορία για την ανάπτυξη της υποδομής, την απαράδεκτη αθλητική δικαιοσύνη, τη βρώμικη διαιτησία, την ανάπτυξη της μαύρης αγοράς και τις συχνές αλλαγές σε μέτρα και υπουργικές αποφάσεις για στενά κομματικές επιδιώξεις, τότε το σκηνικό θυμίζει θέατρο του παράλογου.

Η επαγγελματική «ολοκλήρωση»

Να, όμως που οι θεσμοί «αποφασίζουν» να «παρέμβουν». «Τόλμησαν» το 1979, έπρεπε να το έχουν κάνει από το 1959. «Κάλλιο αργά...» λέει μια παροιμία. Στην Ελληνική Βουλή, λοιπόν, κατατίθεται για συζήτηση ένα νομοσχέδιο (879) με τίτλο: «Περί επαγγελματικού ποδοσφαίρου». Όλος ο φιλαθλος κόσμος περιμένει από τους εκλεκτούς του το διάλογο που θα τον πληροφορήσει και θα τον κατατοπίσει. Ήταν τόσο πολλές οι πολιτικές διαφορές που είχαν προκύψει, ώστε το μόνο στοιχείο που επικρατούσε μέχρι εκείνη τη στιγμή, ήταν η σύγχυση.

Και φθάνει η ημέρα της συζήτησης στη Βουλή. Δεν έγινε, όμως ποτέ. Προς γενική κατάπληξη η αντιπολίτευση αποχωρεί από την αίθουσα. Αντί για διάλογο προτίμησε τους αφορισμούς. Στη σύγχυση των φιλάθλων πρόσθεσε και την απογοήτευση. Η Νέα Δημοκρατία «ανενόχλητη» πια ψήφισε ένα διάτρητο νομικό πλαίσιο στημένο στο γόνατο. Η όλη της συμπεριφορά είχε δείξει ότι το μόνο που την ενδιέφερε ήταν να «βγει» από την υποχρέωση. Η αποχώρηση των δημοκρατικών κομμάτων από τη Βουλή της πρόσφερε τη μεγαλύτερη ανακούφιση και ικανοποίηση.

Για μια ακόμα φορά οι δημοκρατικές δυνάμεις στο χώρο του αθλητισμού έμειναν χωρίς πολιτική κάλυψη. Για μια ακόμη φορά τα δημοκρατικά κόμματα σνόμπαραν τον τεράστιο μαζικό χώρο του αθλητισμού. Για μια ακόμα φορά φάνηκε η αδυναμία τους, η «γύμνια» τους θα λέγαμε, για ολοκληρωμένες προτάσεις και επεξεργασμένα προγράμματα στον αθλητισμό. Μια ματιά, άλλωστε, στα πολιτικά τους προγράμματα ή στις διακηρύξεις τους θα μας πείσει όλους. Πέντε γραμμές όλες κι όλες για τον αθλητισμό, στον πάτο των κειμένων γεμάτες κι αυτές μ' αοριστολογίες και θεωρητικολογίες που εκνευρίζουν.

Ειδικά για το επαγγελματικό ποδόσφαιρο η στάση τους ήταν στείρα άρνηση. Άρνηση σε κάτι που επέβαλε η ίδια η ζωή. Και είχαν τόσα πολλά να πουν

και να προτείνουν. Η μορφή της επιχείρησης που θ' αντικαταστούσε το σωματείο στη διοίκηση και διαχείριση του ποδοσφαίρου ήταν ένα ανοιχτό πεδίο αντιπαράθεσης. Άλλωστε ο 879/79 της δεξιάς ήταν το πράσινο φως σε κάποιους δυνατούς του χρήματος και στο χώρο του ποδοσφαίρου, χωρίς ασφαλιστικές δικλίδες, χωρίς τον παραμικρό κοινωνικό έλεγχο. Βέβαια, δεν μπορεί ν' αρνηθεί κανείς τα επιχειρηματικά δεδομένα σε μια τέτοια περίπτωση, ούτε ν' αποκλείσει εκ των προτέρων κάποιες κοινωνικές τάξεις. Όμως αν αντιμετωπίζει τον αθλητισμό σαν χώρο δημόσιου ενδιαφέροντος και συμφέροντος δεν μπορεί παρά να περιορίσει στο ελάχιστο δυνατό το ατομικό και προσωπικό όφελος. Αυτά, όμως ήταν «ψιλά γράμματα» και απαιτούσαν σοβαρή κατανάλωση φαιάς ουσίας. Ως προς τι, λοιπόν, η ταιλαιπωρία. Ένα «όχι» ή ένα «κάτω» και ξεμπερδέψαμε. Η φθορά στον αντίπαλο μπορεί να είναι η ίδια...

Σήμερα το επαγγελματικό ποδόσφαιρο βρίσκεται στον πέμπτο χρόνο της ζωής του. Έχει ήδη διαγράψει μια σημαντική χρονική τροχιά. Τα θετικά που πρόσφερε είναι πολύ λίγα. Ο εντοπισμός τους βρίσκεται στη βελτίωση της συμπεριφοράς των ποδοσφαιριστών μέσα στους αγωνιστικούς χώρους και σε κάποια σαφή δείγματα ύφεσης των δωροδοκιών (μιλάμε πάντα μόνο για την Α' Εθνική). Στους υπόλοιπους, όμως, τομείς το θέατρο του παράλογου συνεχίζεται...

Οι πρόσφατες αποκαλύψεις των πορισμάτων του ελεγκτικού συμβουλίου (όργανο ελέγχου των ανώνυμων εταιρειών του ποδοσφαίρου, διορισμένο από την πολιτεία) για τον τρόπο διοίκησης και διαχείρισης του επαγγελματικού ποδοσφαίρου φανέρωσαν όλη την αλήθεια. Το μέγεθος των παρανομιών είναι απίστευτο. Για ν' αναλυθεί ολόκληρο απαιτεί ξεχωριστό κεφάλαιο. Ένα παράδειγμα είναι αρκετό για την ώρα. Είναι άλλωστε χαρακτηριστικό. Βρέθηκε ΠΑΕ (ποδοσφαιρική ανώνυμος εταιρεία) μετά από τέσσερα χρόνια δραστηριότητας να μην έχει ανοίξει ποτέ βιβλία!!! Ο νοών νοείτω...

Οι άνθρωποι που «εφεύραν» τον 879/79 έχουν ήδη εγκαταλείψει την εξουσία 30 μήνες. Και όμως το θεσμικό τους πλαίσιο για το επαγγελματικό ποδόσφαιρο εξακολουθεί ακόμη να σφραγίζει τη ζωή και την πορεία του αθλήματος. Τα αίτια γι' αυτό είναι πολλά. Αλλά το πιο σημαντικό βρίσκεται σ' αυτό που προαναφέραμε. Στη λογική των αφορισμών. «Ναι» ή «όχι», «ζήτη» ή «κάτω». Και ό,τι ήθελε προκύψει.

□

Ο Παρθένης στη Σχολή Καλών Τεχνών

του Αντώνη Κωτίδη

Από τις αρχές του αιώνα μέχρι τη χρονιά που διορίστηκε ο Παρθένης (1929), η Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας βούλιαζε όλο και περισσότερο στο τέλμα της μετριότητας και της παραγωγής δασκάλων του μαθήματος των τεχνικών στα Γυμνάσια¹. Οι γνωστοί ακαδημαϊκοί ζωγράφοι δίδασκαν κατά κανόνα εμπειρικά και χωρίς μέθοδο, με βάση τις αρχές που είχαν διδαχτεί στην Ακαδημία του Μονάχου. Μοναδική εξαίρεση σ' αυτόν τον κανόνα αποτέλεσε, για το μικρό δυστυχώς διάστημα που πέρασε από κει (1924-1927), ο Νίκος Λύτρας.

Όσο διαφορετικός ζωγράφος κι αν ήταν ο Νίκος Λύτρας από τον Κωστή Παρθένη, πρέπει να θεωρηθεί ο πρόδρομος του μέσα στην Σχολή. Είναι γνωστό ότι ο πρόωρος θάνατός του από φυματίωση το 1927, στέρησε τη Σχολή από έναν προικισμένο δάσκαλο και την ελληνική τέχνη από έναν δημιουργό τεράστιας σημασίας. Αυτό δεν είναι σχήμα λό-

γου, αν πάρει κανείς υπόψη του ότι η σφραγίδα που έβαλε ο Παρθένης στην ελληνική ζωγραφική του 20ού αι., δεν ήταν αποτέλεσμα τόσο του έργου του όπως αυτό αποτυπώθηκε σε ζωγραφίες, όσο της διδασκαλίας του που σημάδεψε το έργο των νεότερων Ελλήνων ζωγράφων. Είτε κυβισμό κάνουν, είτε σουρεαλισμό, είτε αφαίρεση, οι βασικές αρχές της διδασκαλίας του Παρθένη επιζούν μέσα στο έργο τους και είναι ευδιάκριτες.

Στο εργαστήριο του Παρθένη στη Σχολή Καλών Τεχνών με μια ομάδα μαθητών του. Από αριστερά, Ίρα Οικονομίδου, Ελ. Παγκάλου, Ελ. Ζογγολοπούλου, Στυλιανίδης, Κωσταντινίδου, Βελισσαρίδης. Πίσω διακρίνονται ο Εμ. Ζέπος και η Ρέα Λεονταρίτου. Η φωτογραφία, από το αρχείο της ζωγράφου Ίρας Οικονομίδου.

Δεν είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς πως η συνύπαρξη εργαστηρίων του Παρθένη και του Νίκου Λύτρα μέσα στη Σχολή θα έδινε τεράστια ώθηση στην εξέλιξη της ζωγραφικής στην Ελλάδα. Σαν άποψη διδασκαλίας το μάθημα του Λύτρα θα ήταν ο αντίποδας στο μάθημα του Παρθένη. Και μια Σχολή όπου θα συνυπήρχαν δυο τέτοιοι δάσκαλοι, θα ήταν ένα περιβάλλον προκλητικό και απαιτητικό μαζί, ένας χώρος για τους μαθητές ουσιαστικών αναζητήσεων, έντονου προβληματισμού και γόνιμων συγκρούσεων.

Οι υπόλοιποι δάσκαλοι της Σχολής δεν μπορούσαν να είναι αντίποδες στον Παρθένη, όχι γιατί δεν ήταν καλοί ή και καλύτεροι ίσως ζωγράφοι από αυτόν, ούτε γιατί ήταν «ακαδημία» ενώ ο Παρθένης «πρωτοπορία», αλλά για έναν ανατριχιαστικά απλό λόγο: δεν ήταν δάσκαλοι. Τους έλειπε η θεωρητική κατάρτιση για αυτά που έκαναν, το μορφωτικό τους επίπεδο ήταν γενικά χαμηλό και προπαντός δεν ήταν σε θέση να εξηγήσουν γιατί διόρθωναν αυτό που διόρθωναν. Ιακωβίδης, Βικάτος, Μπισκίνης, Γερανιώτης, Αργυρός, Γεωργιά-

δης, είχαν όλοι μια παρόμοια επαρχιωτική και θλιβερά αναποτελεσματική άποψη για τη διόρθωση: «Παιδί μου, αυτό όχι έτσι, αλλά έτσι», (στο μεταξύ είχαν σβύσει το «όχι έτσι» και είχαν φτιάξει μόνοι τους το «αλλά έτσι»). Οι μαθητές έμεναν στον σκοτάδι και, βέβαια, αποδύονταν σ' έναν αγώνα μίμησης του «αλλά έτσι». Η ευόδωση αυτού του αγώνα ήταν να παραχθεί ένα έργο που να μιμείται τόσο τέλεια την τεχνική του καθηγητή, ώστε εκείνος να το υπογράψει ανενδοίαστα. Για έναν τουλάχιστο από τους παραπάνω είναι γνωστό ότι έβαζε την υπογραφή του σε έργα μαθητών του για να τους ενισχύσει οικονομικά αφού έτσι θα τα πουλούσαν ως δικά του. Περισσότερο να λεχθεί ότι αυτά τα έργα κατουσιαν δεν είναι πλαστά, αφού ο ίδιος ο ζωγράφος τα θεωρούσε άξια να πουληθούν ως έργα του. Και ακόμα πιο περιττό να υπογραμμιστεί το πώς έβλεπαν αυτό που έκαναν εκεί μέσα οι δάσκαλοι. Εκεί ήταν τα πράγματα μέχρι το Νίκο Λύτρα. Εκείνος ήταν ο πρώτος καλλιτέχνης που συσπείρωσε στο εργαστήριο του μαθητές με ανήσυχο μυαλό και δημιουργική έφεση, επειδή για

πρώτη φορά υπήρχε ένα εργαστήριο όπου τα πράγματα εξηγούνταν, με σύστημα στη διδασκαλία και μεθοδολογία στη διόρθωση, ώστε αυτή να αποβεί σημαντικό διδακτικό εργαλείο. Εδώ πια δεν κυνηγούσαν το «αλλά έτσι» οι μαθητές. Γι' αυτό και ο Νίκος Λύτρας απόκτησε γρήγορα αυτό που σήμερα θα λέγαμε «ρεύμα» προς το εργαστήριο του, ιδιαίτερα εκείνων των μαθητών που ζητούσαν διέξοδο στις δημιουργικές τους αμφισβητήσεις και, μέχρι τον ερχομό του, δεν το είχαν βρει πουθενά. Με το θάνατο όμως του καλλιτέχνη, η προοπτική γόνιμης μαθητείας στη Σχολή φαινόταν να έχει χαθεί.

Η εκλογή του Νίκου Λύτρα έγινε το 1923. Συνυποψήφιοι του ήταν οι Παρθένης, Παπαναγιώτου και Δήμας. Αν κανείς δει το έργο του Νίκου Λύτρα από το 1914 και μετά, μένει κατάπληκτος μ' αυτήν την εκλογή. Πρόκειται για ένα έργο τόσο επαναστατικό, τόσο προωθημένο, τόσο πρωτοποριακό για την εποχή του στην Ελλάδα, ώστε να απέχει παρασάγγες από το είδος ζωγραφικής που θα μπορούσαν να ανεχθούν οι καλλιτεχνικά βολεμένοι από τη

Σχολή του Μονάχου δάσκαλοι-εκλέκτορες της Σχολής Καλών Τεχνών της Αθήνας. Πολύ πιο κοντά στο πνεύμα της Σχολής ζωγράφιζαν ο Δήμας και ο Παπαναγιώτου και μάλλον ένας από αυτούς θα εκλεγόταν αν δυο πράγματα δε βάραιναν υπέρ του Λύτρα: Το ένα ήταν ότι ο Λύτρας ήταν «δικός τους», δηλαδή, είχε κάνει τον ίδιο κύκλο σπουδών με αυτούς, πρώτα στη Σχολή και μετά στο Μόναχο, και ήταν ο γιος του αγαπημένου τους δασκάλου του Νικηφόρου Λύτρα. Αντίθετα ο Παρθένης ήταν «ξένος». Ούτε στη Σχολή είχε σπουδάσει ούτε στο Μόναχο.

Το άλλο πράγμα που βάρυνε υπέρ της εκλογής του Λύτρα ήταν ότι ο Παρθένης είχε κάνει θόρυβο με το έργο του, είχε προκαλέσει ξέφρενη φιλολογία γύρω από το όνομά του, είχε βραβευθεί στο Παρίσι ανάμεσα σε εκατοντάδες ξένους πριν από πολλά χρόνια, είχε τέλος τιμηθεί με την ανώτατη κρατική διάκριση για καλλιτέχνες, το Αριστείο Γραμμάτων και Τεχνών, που οι περισσότεροι από τους εκλέκτορες του δεν το είχαν.

Συμπερασματικά μπορεί κανείς να πει ότι ο Παρθένης με το

να τους έχει όλους αυτούς επισκιάσει πριν καν μπει στη Σχολή, ήταν ουτωσείπειν κάρφος στην οφθαλμό τους και, όσο περνούσε από το χέρι τους, δεν θα τον έβαζαν ποτέ ανάμεσά τους. Γιατί αν το έκαναν, θα παραδεχόντουσαν ότι αυτό που οι ίδιοι εκπροσωπούσαν ήταν ήδη παρωχημένο. Τέτοιες αναστολές δεν τις είχαν με το Νίκο Λύτρα, που ήταν μεν συναγωνιστής του Παρθένη στην επανάσταση της ελληνικής ζωγραφικής από το 1917 ακόμα, αλλά δεν είχε προκαλέσει το σάλο που είχε δημιουργήσει το έργο του Παρθένη. Με μια λέξη ένιωθαν να απειλούνται από τον Παρθένη.

Ο Κωστής Παρθένης ήταν Αιγυπτιώτης και δη Αλεξανδρινός. Μέσα του κουβαλούσε την παράδοση της μεγάλης μόρφωσης, του εξαιρετικά αναπτυγμένου αισθήματος αξιοπρέπειας και των αναρίθμητων εκλεπτύνσεων που διαμόρφωναν την προσωπικότητα των Ελλήνων διανοούμενων της διασποράς. Μπαίνοντας το 1929 με διορισμό χωρίς εκλογή, δηλαδή με δεδομένη την εχθρική στάση όλων των συναδέλφων του, έφερε μαζί του την αύρα ενός πολιτισμού ανήκουστου για το περιβάλλον της Σχολής ως τότε. Κάθε μάθημά του ήταν μια ιεροτελεστία κατά την οποία οι μαθητές άκουγαν πράγματα για την τέχνη που δεν τα είχαν ξανακούσει ποτέ πριν². Συνειδητοποιούσαν σιγά σιγά ένα άνοιγμα ορίζοντα μπροστά τους που τους έφερνε σε επαφή με τις εξελίξεις στην τέχνη, έβαζε τη δουλειά τους και τη σπουδή τους σε μια διάσταση όχι βιοποριστική αλλά ενοραματική και τους όπλιζε με γερή και ξεκάθαρα εξηγημένη τεχνική κατάρτιση που είχε ένα ιδεολογικό πια υπόβαθρο³ και όχι ένα υπόβαθρο που λεγότανε Παρθένης ή Βικάτος. Αντίθετα με τα υπόλοιπα εργαστήρια της Σχολής, στο εργαστήρι του Παρθένη:

Δεν υπήρχε ποτέ άδειο καβαλέτο.

Επικρατούσε θρησκευτική ησυχία.

Ο καθηγητής ήταν εκεί κάθε μέρα.

Η διόρθωση ήταν πρωτεύον μέρος του μαθήματος, γινόταν σε επήκοο όλων, με εξηγήσεις που ήταν απόλυτα κατανοητές από όλους.

Οι αργοπορίες και οι απουσίες ήταν σπάνιες.

Οι μαθητές του θεωρούνταν από τους μαθητές των άλλων εργαστηρίων προνομιούχοι⁴.

Από την αρχή λοιπόν της διδασκαλίας του, ο Παρθένης έγινε ο πιο δημοφιλής και ταυτόχρονα ο πιο σεβαστός δάσκαλος της Σχολής Καλών Τεχνών (είναι χαρακτηριστικό ότι ακόμα και στο προαύλιο της Σχολής να εμφανιζόταν, οι μαθητές από όλα τα εργαστήρια πετούσαν τα τσιγάρα τους και κοκάλωναν —κάτι που δεν το έκαναν με κανένα άλλο

δάσκαλο). Η κατάσταση αυτή βέβαια όξυνε ακόμη περισσότερο τα αισθήματα φθόνου των συναδέλφων του. Του δυσκόλεψαν λοιπόν αφάνταστα τη ζωή μέσα στη σχολή, στο βαθμό που είχαν τη δυνατότητα να το κάνουν. Η κατάσταση αυτή κράτησε σ' όλη τη διάρκεια της παραμονής του: σε συνδυασμό και με άλλους παράγοντες που η επισήμανσή τους ξεφεύγει από τα όρια αυτού του κειμένου, όξυναν την προϊούσα νεύρωση του Παρθένη.

Για ένα διάστημα, που κράτησε περίπου ενάμιση με δύο χρόνια, του ήταν αδύνατο να μιλήσει. Το μάθημα γινόταν με διάμεσο τη γυναίκα του. Διάφορα ανέκδοτα κυκλοφόρησαν σχετικά με την κατάσταση αυτή. Ένα από αυτά λέει πως η αδυναμία του από κάποια στιγμή και μετά να μιλήσει, είναι αποτέλεσμα του ψυχικού βάρους από τη στάση των υπόλοιπων καθηγητών. Ήδη, λένε, είχε μακρά διαστήματα σιωπών και μια μέρα η σιωπή του τόσο εξόργισε το Μαθιόπουλο, που τον άρπαξε από τους ώμους, τον τράνταξε επίμονα και φώναξε μέσα στο πρόσωπό του, «μίλα, μιλα». Από τότε ο Παρθένης δεν ξανάνοιξε το στόμα του και για ένα διάστημα εξαφανίστηκε από τη σχολή τελείως. Είναι βέβαια πιθανό ή μάλλον παρορμητική και βέβαια άκομμη αντίδραση του Μαθιόπουλου, για τον άνθρωπο που ήταν, ίσως, το πιο διακεκριμένο παράγωγο ενός πολιτισμού αιώνων εκείνη την εποχή στην Αθήνα, να είχε το αντίχτυπο που θα είχε μια έκρηξη βόμβας στο πρόσωπό του —αλλά σίγουρα δεν χάνει κανείς τη μιλιάρη του από τέτοια συμπεριφορά, όταν, έτσι κι αλλιώς όλοι Μαθιόπουλοι ήταν στη σχολή. Ας σημειωθεί ότι ο Παρθένης κι ο Μαθιόπουλος γνωρίζονταν από πάρα πολλά χρόνια, από τις αρχές του αιώνα⁵.

Πάντως το ότι δεν του ήταν πράγματι δυνατό να μιλήσει πιστοποιείται κι από τη μαρτυρία του Κόκκορη και του Μόσχου⁶ ενός περιστατικού στο εργαστήρι του στη σχολή: πάτησε κάποιο αιχμηρό αντικείμενο κι ένιωσε τρομερό πόνο. Με πάρα πολύ κόπο και με έκδηλη την αγωνία του δυνατόν πόνου στο πρόσωπό του, κατάφερε να ψιθυρίσει «μαχαίρι». Του δώσανε το μαχαίρι που ζήτησε και έβγαλε το αντικείμενο από το πόδι του. Άλλος ήχος δεν ακούστηκε από το στόμα του.

Το επεισόδιο με το Μαθιόπουλο δείχνει τη γενική αντίληψη που επικρατούσε στη Σχολή σχετικά με το αίτιο της νεύρωσης του Παρθένη —ότι δηλαδή ήταν η κακή συμπεριφορά των συναδέλφων του εκεί μέσα.

Πέρα από τη διδασκαλία του, το καινούριο στοιχείο που έφερε ο Παρθένης στη σχολή ήταν μια χωρίς προηγούμενο στενή επαφή του δάσκαλου με τους μαθητές

του: αντίθετα με τους υπόλοιπους, που ήταν απρόσιτοι, ο Παρθένης άνοιξε αμέσως το σπίτι του στους μαθητές του που πήγαιναν εκεί συχνά, ανέβαιναν στο πραγματικά μουσειακών διαστάσεων εργαστήρι του, στο οποίο υπήρχαν μονίμως στημένα πάνω από εκατό καβαλέτα, έβλεπαν έργα του, καθώς και τον ίδιο να δουλεύει. Όταν έκαναν έκθεση έργων τους, μετά την αποφοίτησή τους από τη Σχολή, πήγαινε ο ίδιος και κρεμούσε τα έργα τους. Πήγαινε στη Σχολή κάθε μέρα και ήταν συνέχεια ανάμεσά τους. Δεν αποθάρρυνε ποτέ κανέναν και αντίθετα με τους υπόλοιπους, δεν είχε ποτέ ίχνος σαρκασμού για τη δουλειά τους. Τους μιλούσε στον πληθυντικό με το «κύριε» και «δεσποινίς». «Έφερε έναν αέρα πολιτισμού άγνωστο σε όλους μας εκεί μέσα. Δεν είναι περιεργό που στο εργαστήρι του είμασταν οι πιο αγαπημένοι και δεν είχαμε ποτέ ανταγωνισμούς μεταξύ μας. Ξέραμε πως δε χρειαζόταν να κερδίσουμε την εύνοιά του. Μας γνώριζε τόσο καλά και μας συμπεριφερόταν τόσο καλά που για τίποτε δεν θα θέλαμε να παραμελήσουμε αυτά που μας ζητούσε. Δεν έκανε διακρίσεις ανάμεσά μας και νιώθαμε όλοι προνομιούχοι που είμασταν στο εργαστήρι του» λέει η ζωγράφος Ίρα Οικονομίδου, μαθήτριά του γύρω στο τριάντα. Και τα ίδια περίπου λένε όλοι οι μαθητές του, ανάμεσά τους, ο Εμμ. Ζέπος, ο Δ. Κεντάκας, η Ρ. Λεονταρίτου, ο Γ. Μόσχος, ο Αργ. Στυλιανίδης, η Ε. Παγκάλου, ο Δ. Κόκκορης και ο Ηλίας Φέρτης.

Αυτή η τόσο σύγχρονη αντίληψη για τη σχέση δάσκαλου και μαθητή που και σήμερα ακόμα δεν έχει κατακτηθεί σε καμιά βαθμίδα της εκπαίδευσης παρά σε μεμονωμένες περιπτώσεις δασκάλων, ανέβασε εντυπωσιακά το επίπεδο των σπουδών στη Σχολή και δημιούργησε ένα προηγούμενο, αλλά και ένα κλίμα που δύσκολα μπορούσε κανείς να το παραβλέψει. Μόλις δυο χρόνια μετά τον Παρθένη, ήρθε στη Σχολή σαν καθηγητής της χαρακτικής ένας άλλος μεγάλος Έλληνας της διασποράς, ένας άλλος πραγματικός δάσκαλος ολκής: ο χαράκτης Κεφαλληνός, για να ακολουθήσουν και άλλοι που, συνειδητά ή όχι, πορεύτηκαν πάνω στα βήματα του Παρθένη. Γι' αυτό και σήμερα γινόμαστε κοινότυποι όταν ονομάζουμε τον Παρθένη θεμέλιο και πατέρα της ελληνικής ζωγραφικής του 20ου αιώνα. Και γι' αυτό η εξουσία, με την περίσσια ευαισθησία που τη διακρίνει, εκτίμησε δεόντως τη σημασία του Παρθένη και αρνήθηκε να του χορηγήσει σύνταξη καθότι του έλειπε ένας χρόνος υπηρεσίας⁷.

1. Τα τρία πρώτα χρόνια της σπουδής ήταν το λεγόμενο Προκαταρκτικό. Με

το χαρτί του Προκαταρκτικού, μπορούσες να διδάξεις στη Μέση Εκπαίδευση. Οι περισσότεροι μαθητές δεν πήγαιναν πέρα από αυτό.

2. Είναι χαρακτηριστικό ότι πρώτη φορά ακούστηκε η θεωρία για τα συμπληρωματικά χρώματα στη Σχολή Καλών Τεχνών από τον Παρθένη.

3. Βλ. Ηλ. Φέρτης, Κ. Παρθένης, ο Δάσκαλος, «Ζυγός», Β', 11-12-1956.

4. Απόδειξη, η συντριπτικά μεγαλύτερη προσέλευση στο Γυμνό Νυκτός όταν δίδασκε ο Παρθένης. Επειδή δεν υπήρχε καθηγητής του «Γυμνού Νυκτός», το δίδασκαν εκ περιτροπής όλοι οι καθηγητές, ένας κάθε εβδομάδα, στους μαθητές όλων των εργαστηρίων. Παρόλο που κατά παράδοση η παρακολούθηση του Γυμνού Νυκτός, για μια σειρά από λόγους, ήταν πολύ αραιότερη από τη σειρά των ημερήσιων μαθημάτων στα εργαστήρια, την εβδομάδα του Παρθένη, η αίθουσα ήταν κατάμεστη από μαθητές από όλα τα εργαστήρια για τον απλό λόγο ότι όλοι αυτοί οι άνθρωποι καταλάβαιναν πως είχαν να ωφεληθούν από τη διδασκαλία του. Είναι χαρακτηριστικό ότι μερικοί από τους διάσημους ζωγράφους που είναι σήμερα καθηγητές στη Σχολή Καλών Τεχνών, δηλώνουν μαθητές του Παρθένη από τα μαθήματα του Γυμνού Νυκτός.

5. Στην κατοχή του Νίκου Παρθένη, γιου του ζωγράφου, υπάρχει ένα σχέδιο με μολύβι του Μαθιόπουλου, με ιδιόχειρη αφιέρωση στον Κωστή και χρονολογία 1904.

6. Μαθητής του Παρθένη.

7. Είχε δεκαεφτά χρόνια και του χρειαζόταν δεκαοχτώ.

* Το υλικό του άρθρου είναι παρμένο από το υπό έκδοση βιβλίο του Α.Κ., «Ο Κωστής Παρθένης και η Ομάδα Τέχνη».

ΒΙΡΤΖΙΝΙΑ ΓΟΥΛΦ

Τά κύματα

ΒΙΡΤΖΙΝΙΑ ΓΟΥΛΦ

Τά κύματα

Μιά μουσική αφήγηση όπου οι σύντομες σκέψεις πάνω στη παιδική ηλικία, οι μνήμες της νιότης και της πιστής συντροφικότητας παραχωρούν τη θέση τους σε άχανεις μονολόγους για τη μοναξιά και την ώριμότητα. Ένας στοχασμός για τη ζωή, ένα δοκίμιο για την ανθρώπινη απομόνωση και μία προσωπική απάντηση στα ερωτήματα που θέτει ή ίδια ή ύπαρξη.

εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ

Μαυρομηχάλη 9 - Αθήνα 10679

Τηλ. 3607744 - 3639962

Εύλινη γλώσσα καί γυάλινοι άνθρωποι

του Στέλιου Ράμφου

Ότι ή σημερινή ύποτροπή του γλωσσικού έχει έξωγλωσσική αιτιολογία, αρχίζει να γίνεται κοινή συνείδηση αφ' ότου, έδω και δύο χρόνια, ή συζήτηση άναψε. Τά έκφραστικά κακοπλάσματα, πού μās αφήνουν έμβρόντητους, δέν όφείλονται σέ άπληροφορησία ή άγραμματωσύνη των γλωσσοθετών, όπως συνέβαινε μέ τίς έλληνοκώρες του καθεστώτος των καθαρολόγων, αλλά σέ ιδεολογική σκοπιμότητα. Ό πρωθυπουργός ξέρει πολύ καλά την διαφορά του άμέσως από τό άμεσα, χρησιμοποιεί έν τούτοις συστηματικά τό δεύτερο μέ την έννοια του πρώτου· οί ύπουργοί γνωρίζουν ότι δέν λέμε του συνέδριου και του πανεπιστήμιου, πλην έπιμένουν να παρατονίζουν· οί ύπεύθυνοι της έκδοτικής τραπεζής έχουν έπίγνωση ότι ή φράση πληρωτέες μέ την έμφάνιση δέν άποδίδει τό πληρωτέαι έπί τη έμφάνισει και όμως την χαράσσουν στά νέα πεντακοσιόδραγμα, όπως ό νομοθέτης έχει έπίγνωση ότι ό έπικεφαλής στην γενική κάνει του έπικεφαλής αλλά τυπώνει άπτόητος του έπικεφαλούς στην Έφημερίδα της Κυβερνήσεως. Τό αυτό ίσχύει για την Όμοσπονδία Λειτουργών της Μέσης Έκπαιδευσεως, πού ζητεί «Τό ένιαίο πολυκλαδικό Λύκειο να είναι προοπτικά τό μοναδικό σχολείο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης», για τους συγγραφείς των νέων σχολικών βιβλίων, πού γράφουν τό ύψιλο, τό έμβαδό, οί χειρόννητες, της ένεργής, για τους δημοσιογράφους πού μās έκσφενδονίζουν τά άπομνημονεύματα της πράκτορα και την ανάγκη λήψης μέτρων ένθάρρυνσης των καλλιτεργειών ή για τους έκφωνητές της ραδιοτηλεοράσεως, πού κανοναρχούν τά συνεπά, τά όμολογούμενα και τίς πιθανότητες άσθενής βροχής.

Τό φαινόμενο είναι καρπός ύφέρποντος όλοκληρωτισμού

Το περιοδικό έχει φιλοξενήσει κατ' επανάληψη κείμενα του κ. Στ. Ράμφου και θεωρεί αυτονόητο ότι η φιλοξενία δεν σημαίνει και υιοθεσία των απόψεών του. Αναγκάζεται, όμως, να κάνει αυτή τη σημείωση γιατί οι αντιδράσεις ήταν ιδιαίτερα έντονες αυτή τη φορά· μία απ' αυτές, του συνεργάτη μας Χρήστου Βακαλόπουλου, δημοσιεύουμε στην ίδια σελίδα.

στόν δημόσιο βίο μας, και ύπ' αυτό τό πρίσμα έπεχείρησα πρό καιρού μία γενική τοποθέτηση, ή όποία μου άνοιξε δρόμο πρός τό βάθος του προβλήματος. Τό βάθος του προβλήματος έγκειται έν προκειμένω στην έκπτωση του λόγου από τον χώρο της σημασίας στον χώρο της σημάσεως. Τό όλοκληρωτικό ιδίωμα είναι, ως γνωστόν, κώδιξ και μεταδίδει άυστηρά καθωρισμένο έννοιολογικό περιεχόμενο, ξένο πρός τον κόσμο της σημασίας. Δέν ένδιαφέρει αν έτσι ό λόγος χωριστεί από την άλήθεια· προέχει ή κοινωνία να ύποταγη στον νόμο της ιστορικής αναγκαιότητας, πού έρμηνεύει άθθεντικά ή κομματική πυγμή. Τό βασίλειο της αναγκαιότητας προϋποθέτει άκριβώς χωρισμό του λόγου από την άλήθεια, διότι αν τό έρώτημα της άληθείας παραμένει άνοιχτό, ή συμπάγεια του συστήματος γίνεται άνέφικτη. Ό όλοκληρωτισμός έχει ζωτική άνάγκη της μονοφωνίας, διότι ως προϊόν ιστορικής άνάγκης πρέπει να δικαιώνεται πάντοτε. Έξ ού ή άναγωγή του κυνικού ψεύδους σέ έπίσημη πολιτική των κυβερνήσεων του τύπου αυτού. Σημασία δέν έχει ή άλήθεια· σημασία έχει να ύποστηριχθεί ό όλοκληρωτισμός, πού θέλει να ταυτίζεται μέ την ά-

λήθεια. Άλλο ζήτημα εάν τά πάντα γίνονται έν όνόματι της άληθείας, ή δέ άλήθεια έκπίπτει σέ άπολογητική του καθεστώτος. Για να ξεφύγει από την άντινομία, ό όλοκληρωτισμός είναι ύποχρεωμένος να έπιτύχει συστηματική διαστροφή των έννοιών. Λέω «άντινομία» διότι ή ταύτιση μέ την άλήθεια συνεπάγεται μία καθολικότητα πνευματική, άντικρυς άντίθετη πρός την διά πυρός και σιδήρου όλότητα της ιστορικής νομοτέλειας. Έν τοιαύτη όμως περιπτώσει, ή γλώσσα άντί να έκφράζει διανοήματα συνθηματολογεί, προβάλλοντας έξισώσεις του τύπου «ή ΕΣΣΔ είναι ό προστάτης των λαών, οί ΗΠΑ ό δυνάστης», «ή Άριστερά άγωνίζεται για την κοινωνική άπελευθέρωση, ή Δεξιά ύπηρετεί τά συμφέροντα των έκμεταλλευτών και διατηρεί την έξαθλίωση», ό δέ όπαδός άντί να αισθάνεται και να σκέπτεται, ύπολογίζει έν ψυχρῶ και φανατίζεται.

Πού στηρίζονται αυτές οί έξισώσεις; Στηρίζονται σέ παραδοχές άρχής, οί όποιες δίνουν βολική και πρόχειρη άπάντηση στην άγωνία της ύπάρξεως, μέ γενικές έξωφθάλμων κακῶς κειμένων, όπως ό άνταγωνισμός, ή ύποκρισία ή ή άνισότητα. Οί έξισώσεις τούτες προκαλούν μανι-

χαϊσμό, άρνηση της έτερότητας και παραπλανητική του κόσμου σημασίωση. Συγκροτούν έτσι σύστημα έννοιών κατάλληλο για προπαγάνδα και όχι για όμιλία και έκφραση. Τό όλοκληρωτικό ιδίωμα θέλει να μεταβάλη την σκέψη σέ άντίδραση, ώστε να ύποτάξει άκόμη και τον πνευματικό βίο στους σιδερένιους νόμους της άναγκαιότητας.

Σε κάθε τόπο, τα πολωτικά σχήματα διαμορφώνονται έπί τη βάσει προηγούμενων καταστάσεων. Άξιοποιούνται δηλαδή έπιτηδειώς ιστορικά κρυσταλλώματα, πού οδηγούν κατ' εϋθειαν εκεί. Τό γλωσσικό ζήτημα είναι μία τέτοια περίπτωση και ύπ' αυτή την έννοια ό δημοτικισμός μπορεί άνετα να θεωρηται συνώνυμο της κοινωνικής προόδου, καιτοι πλήθος συντηρητικών ανθρώπων ύπήρξαν άκραιφνείς δημοτικιστάι, ό δέ σύλλογος των καθαρωνόντων να ταυτίζεται μέ ό,τι πιο σκοταδιστικό, μολονότι ή προσφορά των δημοτικιστών δέν ύπερέχει διόλου εκείνης των λογίων στά γράμματα: ό Βιζυηνός και ό Παπαδιαμάντης παραμένουν οί καλύτεροι πεζογράφοι μας· ό Κάλβος και ό Καβάφης ύψηλης πνοής ποιηταί· ό Ζαμπέλιος και ό Παπαρρηγόπουλος, εκτός από τό σπουδαιότατο έπιστημονικό έργο πού άφησαν, μένουν πρότυπα ύφους. Χαρακτηριστικό της διαστροφής πού ύφίστανται τά γεγονότα είναι ότι ό δημοτικισμός προβάλλεται ως αίτημα λαϊκό, ένῶ στην πραγματικότητα ύπήρξε κίνησις άστών διανοουμένων, την όποία τά κατώτερα στρώματα είδαν μέ δυσπιστία, κίνησις πού άναθερμαίνεται στην παρούσα γλωσσική κρίση και την εκπαιδευτική παρακμή. Δέν στήριξαν την λογία παράδοση κυρίως οί μανδαρίνοι την στήριξε ό λαός μέ την άγάπη του, έπειδή ως λόγος θρησκευτικής πίστωσης έβρισκε βαθύτατη άπήχηση μέσα του και ως λόγος

Κανέναν κίνδυνος μονοσημίας δεν απειλεί σήμερα την ελληνική κοινωνία και πολύ περισσότερο την ελληνική γλώσσα: αντίθετα, η απειλή προέρχεται από τη ρευστότητα που χαρακτηρίζει το γλωσσικό μας περιγύρο, την τεχνητή πολυσημία που επεξεργάζονται κομματικά, κυβερνητικά, ραδιοτηλεοπτικά και άλλα κέντρα εξουσίας και που ακυρώνει κάθε νόημα, επιβάλλοντας όλα τα νοήματα, αποδεχόμενη όλες τις σημασίες. Τι σημαίνουν οι λέξεις «ειρήνη», «πρόδοος», «αντικειμενικά»; Σημαίνουν τα πάντα και άρα τίποτα, αφήνοντας ελεύθερο το δρόμο γι' αυτόν που ξέρει να (δια)χειρίζεται και να ταξινομεί τις σημασίες, δηλαδή για κάποιον που αποφεύγει να μιλήσει κατευθείαν.

Ο όλοκληρωτισμός, του οποίου το φάντασμα επισείει ο Σ. Ρ. στο κείμενό του, έχει παραδώσει το πνεύμα γλωσσικά. Η μία και μοναδική σημασία, το ύστατο νόημα (ο Θεός, η Δύση, η Σοβιετική Ένωση, όλων των ειδών οι Μεγάλες Ιδέες) καταργούνται από τη στιγμή που η

ΔΥΣΚΑΜΨΙΑΣ ΤΟ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑ

(σχόλιο στο κείμενο του Στέλιου Ράμφου)

δυτική κοινωνία και ο δυτικός πολιτισμός προσχωρούν με ευφορία στη λατρεία της εικόνας, εικονοποιούν (και δεν αντικειμενοποιούν) τον κόσμο. Δεν υπάρχει τίποτα πιο ρευστό από μία εικόνα: η πολυσημία είναι το χαρακτηριστικό της, να γιατί οι ταινίες που γύρισε η Λένι Ρίφενσταλ δουλεύοντας για τους ναζι διαφέρουν ριζικά από τους λόγους του Γκαίμπελς. Να γιατί επίσης οι Σοβιετικοί φοβούνται τις εικόνες και, αν ήταν στο χέρι τους, θα καταργούσαν άμέσως κινηματογράφο και τηλεόραση.

Απέναντι στον πολιτισμό της εικόνας οι διανοούμενοι υιοθετούν συχνά μια τρομοκρατημένη (και τρομοκρατική) στάση, προσπαθούν δηλαδή να κλείσουν τα μάτια και να αναβιώσουν γλωσσικά μια εποχή όπου ο λόγος ήταν κυρίαρχος, οι λέξεις ήταν υπόθεση του άμβωνα (ανάμεσα στα άλλα) και καθώς το παρελθόν είναι σχεδόν πάντα ίδα-

νικό, προτείνουν σχεδόν πάντα την ίδρυση ενός μουσείου των σημασιών με φύλακες τους ίδιους. Πιστεύω ότι αυτή είναι η πρόταση του Στέλιου Ράμφου κι αυτό το αποδεικνύει η γλώσσα που χρησιμοποιεί, μια σύγχρονη καθαρύουσα που, ωστόσο, οφείλει σχεδόν τα πάντα στη γαλλική σκέψη και πάρα πολύ λιγα «στους αρχαίους μας προγόνους και στους Πατέρες της εκκλησίας». Στην πραγματικότητα, από τους τελευταίους διατηρείται ένα τυπικό ό όλα τα υπόλοιπα ανήκουν στη μεγάλη (δυτική) σημειολογική οικογένεια.

Υπάρχει πράγματι μια αναγνωρισμένη πολυσημία, μια έπίσημη αιμορραγία του νοήματος. Το ΠΑΣΟΚ κάτι ξέρει όταν τη χρησιμοποιεί στις ανακοινώσεις του, μόνο που οι διανοούμενοι τείνουν να την αναπαράγουν συστηματικά, είτε λογιολογώντας, είτε πιθηκίζοντας τους τεχνοκράτες. Απέναντι σ' αυτόν

τον κίνδυνο υψώνεται μια και μόνη δύναμη, πολλές φορές άναρθρη, ποτέ όμως συμβιβασμένη: κι αυτή είναι η γλώσσα του λαού, που δεν είναι ούτε δημοτική ούτε καθαρύουσα. Όσοι την εγκαταλείπουν μιλάνε απλώς σα νομάρχες, δημοσιογράφοι, συγγραφείς της μόδας, μεταφραστές του Λακάν και πάει λέγοντας. Όσοι προσπαθούν να την προσεγγίζουν (ο δρόμος είναι δύσκολος) μεγαλουργούν και τότε είναι που η σήμανση σκύβει ταπεινά το κεφάλι στη σημασία. Απ' το Σολωμό στο Σεφέρη και στο Λορεντζάτο η ελληνική γλώσσα λάμπει γιατί μετουσιώνεται σ' ένα έργο. Το ίδιο όμως συμβαίνει και στην Ευδοκία, τη μεγάλη αυτή ταινία του Αλέξη Δαμιανού, όπως έχει συμβεί και σε μερικές «άναρθρες» φράσεις που εκτοξεύει στις ταινίες του ο Βέγγος. Άλλωστε, αν θυμάμαι καλά, η πρώτη επιταγή, σύμφωνα με το Σολωμό είναι «υποτάξου πρώτα στη γλώσσα του λαού και, αν είσαι αρκετός, κυριεψέ την».

Χρήστος Βακαλόπουλος

ιδείας του έφερνε κοντά, έστω πολιτικά, την προγονική ηγεμονία. Αντίθετα ο δημοτισμός, κίνημα μεταπρατικό, λειψωρίζον έξ άπαλών δνύχων προς την Δύση, παρέμεινε άρρις και γι' αυτό στηρίχθηκε στην αρχή συλλογιστική των πρακτικών διευκολύνσεων και στην διανοητική πολιτική. Μόνη πρόταση ενός διανοητικού συστήματος στο αίσθημα, δέν είναι οι αντιδράσεις που προκαλεί ή συζήτης διαίρεση και ο άποκλεισμός, διά των όποιων πορεύεται; ορτισμένη αίσθηματικά, ή λογα παράδοση καλλιέργησε, ήως στην έκκλησιαστική της έκφραση, την πολυφωνία. Την ώρα που ο μυσταγωγικός λόγος άττιζεί, ο Άπόστολος και τά Εύαγγέλια υπάρχουν στην άλεξανδρινή κοινή, ένω οι ιεροκήρυκες χρησιμοποιούν την λαλουμένη. χωρίς υπερβολή, ο νεοελληνικός εζός λόγος σπαργανώθηκε στον μβωνα.

Ο γλωσσικό δέν είναι κομματικό. Τό γλωσσικό μας σχίσμα είναι νήσιο προϊόν του μεσοπολεμικού έθνικού διχασμού. Τότε ο δημοτικισμός, ως κοινωνικό πλέον κίνημα, ταυτίσθηκε με την βενελική παράταξη, ή οποία εξέραζε τον άστικό κόσμο, ένω ο λογιστικισμός έστράφη προς την κωνσταντινική, που είχε τις συμπάθειες των λαϊκών τάξεων. Μέχρις εκείνο τον καιρό, ή διένεξη των δύο ρευμάτων παρέμεινε ήθημα θεωρητικό, χωρίς εύρύτερες προεκτάσεις. Έκτοτε γίνεται πολιτικό και παρακολουθεί τις έθνικές μας περιπέτειες έως σήμερα.

Θά περίμενε κανείς τό γλωσσικό ζήτημα νά έχη λήξει, άφ' ότου δημοτική καθιερώθηκε στην παιδεία και την διοίκηση, αλλά αντίθετως παροξύνθηκε. Τουτο όφείλεται στο γεγονός ότι ή μέν καθιέρωση της δημοτικής συνοδεύτηκε από κατάργηση των Αρχαίων στο Γυμνάσιο, όποτε ή διδασκαλία της έλληνικής έμεινε μετώρη, τό δέ γλωσσικό αίσθημα βρέθηκε άθωράκιστο στην δίνη ενός κομματικού ύπολογισμού, που ύποδαυλίζει την παλαιά ρήξη των δημοτικιστών με τους καθαρευουσιάνους, για νά εισπράττει από την ιδεολογικοπολιτική πόλωση. Μολονότι ή καθαρύουσα έγκατέλειψε έπισήμως τό προσκήνιο του δημοσίου βίου, βρισκόμαστε ένώπιον σοβαρής ύποτροπής του γλωσσικού, άνευ αντικειμένου. Αυτό είναι τό βαρύ τίμημα της πολιτικοποίησης του γλωσσικού, τίμημα που θά πληρώνουμε μέχρις ότου κατανοήσουμε ότι ή γλώσσα δέν μπορεί κατά κανένα τρόπο νά αντιμετωπίζεται με κριτήρια κομματικά.

Όταν ή γλώσσα καταντά ζήτημα κομματικό, μοιραία λειτουργεί σαν πιστοποιητικό πολιτικών φρονημάτων, εις βάρος της έκφρασης και της πνευματι-

κής ζωής ενός τόπου. Έξ ου ή δυσφορία του κόσμου για τό τεχνικό ιδίωμα που διδάσκουν τά σχολεία, έκπέμπουν τά ραδιοηλεκτρονικά μέσα και διαδίδει τό μέγιστο μέρος του τύπου. Έθνικές αξίες είναι οι άρχαίοι μας πρόγονοι και οι Πατέρες της Εκκλησίας, ό,τι λοιπόν τις προσβάλλει μās θίγει βαθειά. Οι Έλληνες ζούμε για ένα φιλότιμο και τό φιλότιμο αυτό πληγώνεται όταν νοιώθουμε στην πατρίδα μας σαν σε ζωολογικό κήπο. Ένα νέο γλωσσικό ήθος εισάγεται κι ένας νέος άνθρωπος τό προβάλλει, ένας άνθρωπος χωρίς ανάγκη λόγου και πολιτισμού γιατί έχει παραδώσει τό πνεύμα του στην ιδεολογία. Άφ' ής στιγμής μάλιστα ή γλώσσα χρωματίζει ιδεολογικά και υπάρχει τό προηγούμενο της συγκρούσεως μεταξύ δημοτικής και καθαρύουσας, δέν μπορεί νά ενδιαφέρει ή έκφραστική δύναμις αλλά ή περισσότερη δημοτική. Σημασία πλέον έχει νά μήν θυμίζη τίποτε τό καθαρύον παρελθόν, και έπειδή τουτο είναι άδύνατο, έφ' όσον ή λογία παράδοση κυλά στο σώμα της όμιλουμένης σαν τό αίμα, ο ζωντανός λόγος ύποβάλλεται στο μαρτύριο της μονοτυπίας. Έφ' όσον όμως τό κύρος του λόγου συνδέεται με ώρισμένη μορφή, αξία της γλώσσας γίνεται ο τύπος και άνοίγει ο δρόμος για την κωδικοποίηση του νοήματος.

Ο λόγος είναι σημασία

Η τυπολατρεία προϋποθέτει σωπηρή ή ρητή αναγνώριση του λόγου ως θεσμού, άν και από τά χρόνια του Πλάτωνος και του Άριστοτέλους ξέρουμε πως ο λόγος δέν είναι ούτε θέσει ούτε φύσει, γιατί αναβλύζει από την σημασία: Την ώρα που δηλώνει κάτι, άποκαλύπτει έναν κόσμο ο οποίος τό ξεπερνά. Λέω «θέατρο» και αναφέρομαι στο κτήριο, στην παράσταση αλλά και στην λειτουργία της μιμητικής πράξεως, λειτουργία ή οποία έν συνεχεία μου έπιτρέπει νά χαρακτηρίσω την ζωή «θέατρο». Έάν ή αναφορά του «θεάτρου» περιοριζόταν στο κτήριο και τά επί σκηνής δρώμενα, ή σημασία θά έξαντλείτο στην δήλωση, όποτε ή ζωή θά έχανε την πνευματική της διάσταση, για νά παραμείνει έμπειρικό γεγονός στην διάκριση του νόμου της αίτιότητας. Ο κώδιξ ένεργεί σαν τά σήματα όδικής κυκλοφορίας, ο δέ άνθρωπος που τον τηρεί βλέπει τά πάντα μονοσήμαντα, και ρυθμισμένος σαν τον σκύλο του Παυλώφ, παραδίδεται ψυχή τε και σώματι στον κομματικό σημασιάρχη.

Σημασία είναι ή φανέρωση μιας ύπάρξεως στην σχέση της με μίαν άλλη. Τά όντα καταθέτουν την αλήθεια τους στην σημασία, που με την σειρά της τώ σώζει από την αντικειμενοποίηση προσφέροντάς τα στον λόγο και την ποίηση. Η σημασία έγκειται στην συμβολική λειτουργία της

λέξεως γιατί ακριβώς μ' αυτό τον τρόπο ή λέξη ύπερβαίνει την δήλωση και έντάσσει την σημασιόμνη όντότητα σε γενικότερες σχέσεις. Έάν τό σύμβολο ήταν ίδρυμένο, θά είχαμε, αντί λόγου, κωδικά σήματα. δέν είναι ώστόσο καρπός συνειδητής δράσεως και ύφίσταται ο κίνδυνος ανά πάσαν στιγμή νά αυτονομηθί ή σημασία. Ο κίνδυνος άποτρέπεται διά της κατακτήσεως του συμβόλου, πράγμα τό όποιο γίνεται άνέφικτο έφ' όσον κωδικοποιηθί τό σημαντικό περιεχόμενο της λέξεως και ή λειτουργία της γίνει άπλως δηλωτική. Τό σύμβολο κατακτάται μόνο συμβολικά, ήτοι με άνασημασιόδοτηση του περιεχομένου του. Αναγνωρίζοντας μία νέα σημασία στην λέξη, κυριεύουμε τό σύμβολο σε μία σχέση καθαρώς ποιητική. Αυτό άποκλείεται στην περίπτωση της μονοσημίας, της άνωθεν δηλαδή έπιβεβλημένης σημασίας, όποτε μās κυριεύει τό σύμβολο και μās πετρώνει. Η γλωσσολογική φανατική δίωξη της μονοτυπίας εκ μέρους των όλοκληρωτισμών, σ' αυτή την μονοσημία άποβλέπει και από τό «ιδανικό» της έμπνέεται.

Είναι προφανές ότι άν τό ζήτημα της σημασίας τίθεται με όξύτητα στο επίπεδο της μορφολογίας, τίθεται με άκόμη μεγαλύτερη στο επίπεδο της συντάξεως. Όταν ή σημασία είναι κλειστή, όπως στην περίπτωση του όλοκληρωτικού ιδιώματος, την έπιβεβαιώνει και την διατηρεί ή μηχανική συνοχή των φράσεων. Λέω «μηχανική συνοχή» γιατί όταν ή σημασία των λέξεων είναι προκαθορισμένη, ή σύνταξη, αντί νά άποκαλύπτει τό πνεύμα των πραγμάτων, τό ύποτάσσει στην ανάγκη της αντικειμενικής λογικής. Η σημασία εκπίπτει σε διαδικασία. Στην προσωπική έκφραση, ή σύνταξη αναπτύσσεται άχαλίνωτη και έκρηκτική, έλευνόμενη από τό αίτημα της έκφραστικής πληρότητας στην άπρόσωπη έκφραση, ή σύνταξη γίνεται μηχανική παράταξη έννοιών άπ' όπου έξοβελίζεται ή συνθετική ένεργεια του λόγου. Η σημασία βέβαια δέν έχει καθ' έαυτήν καταλυθί αλλά μόλις ύφίσταται έξουθενωμένη στα άσφυκτικά όρια της ιδεολογίας. Αν είχε καθ' έαυτήν καταλυθί, θά είχε παρσούρει στο μηδέν τον λόγο και την ιδεολογία. Η σημασία έδω έπιβιώνει κωδική, και ή τεχνητή γλώσσα που την φέρει λειτουργεί ως παρασημαντική, χειραγωγούμενη από τον κύριο των σημασιών: τό κόμμα. Από προσωπική άνοιξη, ο λόγος γίνεται έργαλειό προπαγάνδας.

Η μηχανική σύνταξη της φράσεως έγκλωβίζει την ρηματική ένεργεια στις σχέσεις των πραγμάτων και μεταβάλλει τον άνθρωπο σε ένεργούμενο. Τό βάρος του λόγου περνά στην ουσιαστικότητα, που έξωθεί τον λόγο σε τερατογονίες του τύπου *Η Ικανό-*

τητα άπόκτησης των μέσων άντιμετώπισης της άπειλής. Στην πρόταση αυτή, όπου παρατάσσονται πέντε ουσιαστικά που λειτουργικός τους σύνδεσμος είναι ή γενική πτώση, ή συνθετική ένεργεια του ρήματος έχει αντικατασταθί από την παραγωγική ένεργεια αυτής της πτώσεως, που πλέον περιέχει καθ' έαυτήν τό νόημα. Οι άλλεπάλληλες γενικές παράγουν μηχανικά τό ένα ουσιαστικό μετά τό άλλο και άπαγορεύουν συγχρόνως στον όμιλητή νά μετάσχη στον σχηματισμό της φράσεως. Γι' αυτό και ο λόγος ήχει παγερός, ένω ή άσχήμια του δέν έχει νά κάνη τόσο με την βαρβαρότητα λήγουσα -ης, όσο με τό άπρόσωπο ήθος. Άποκρουστική είναι ή παράδοση του λόγου στην αναγκαιότητα καθώς και ή συναγωγή της σημασίας από την παράδοση αυτή. Ένα τέτοιο φαινόμενο μόνο με προαγωγή του ανθρώπου και της κοινωνίας δέν σχετίζεται. σχετίζεται αντίθετως με στυγνή τυραννία του όλοκληρωτικού ιδιώματος επί του ανθρώπινου λόγου, τυραννία ή οποία μεταβάλλοντας σε άντανακλαστικές τις αντιδράσεις μας, έννοεί νά καθορίξη άκόμη και την συμπεριφορά. Γιατί ή συμπεριφορά έν τέλει ένδιαφέ-

Η ξύλινη γλώσσα καταστρέφει την σημασία

Τιθέμενος εις την ύπηρεσία της αναγκαιότητας, ο λόγος άποβάλλει την σημασιακή του διάσταση και κωδικοποιείται. Η καταστροφή της σημασίας συντελείται ως κωδικοποίησης. Σημασία, ως γνωστόν, είναι ή σχέση του σημαίνοντος με τό σημαίνόμενο, του σημασιόμνη με τό πνεύμα του ανθρώπου. Οι λέξεις φωτίζουν τά πράγματα έπειδή ακριβώς ένσαρκώνουν τό πνεύμα. Αν, αίφνης, ή έκκλησία του δήμου, από συνέλευση των έλευθέρων πολιτών του άστεως γίνεται κοινότητα χριστιανική και περαιτέρω ναός που την στεγάζει, όφείλεται στον άνθρωπο, ο οποίος άνανοημάτίζει τό σημαίνόμενο χωρίς νά θίγη τό σημαίνον. Σημασία είναι ή παρεμβολή του πνεύματος στην δήλωση, ή σύνταξη του πράγματος με ώρισμένη σφαίρα αξιών, όποτε ή λέξη δέν τό άντανακλά μηχανικά αλλά τό διαφωτίζει. Έάν ή λέξη κατόπτριζε, ο άνθρωπος και ο κόσμος του θά έμεναν άπολιθωμένοι. Βρίσκεται σε διαρκή κίνηση και μεταβολή, έπειδή κατ' έξοχήν λειτουργία της λέξεως είναι ή φωταγωγή. Και ακριβώς έπειδή είναι ή φωταγωγή, τό σημαίνόμενο άποβάλλει την φυσική του βαρύτητα και προβάλλει έν τω συνόλω του στα μάτια μας με καθολικό κύρος, σαν ήλιος νοητός.

Όταν ο λόγος γίνη κωδικός, ή σημασία αντί νά εκλύει πνευματική ένεργεια, έκφράζει μίαν άπρόσωπη διαδικασία. Λόγου χάριν, στην φράση *Η προσπάθεια άντασύνταξης του στρατού*, ή σημασία

Κατοικία και τρίτη ηλικία

του Άγγελου Αγγελίδη

Η κατοικία για τον ηλικιωμένο δεν είναι μόνο ο χώρος διαβίωσής του· είναι ο χώρος ύπαρξής του. Αν λάβουμε υπόψη μας το χώρο και τις ανέσεις της κατοικίας των ηλικιωμένων, θα μπορούσαμε να καταλάβουμε τη θέση που κατέχουν σήμερα μέσα στην κοινωνία μας.

Οι άνθρωποι αυτοί ζουν, κατά μεγάλο ποσοστό, σε κατοικίες που δεν πληρούν τους όρους υγιεινής και άνεσης και είναι ακατάλληλες για τις ειδικές τους συνθήκες.

Ο αναχρονισμός της κατοικίας τους, αν και δεν υπάρχουν πλήρη στατιστικά στοιχεία, οφείλεται κυρίως στην οικονομική ανεπάρκεια και θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι ηλικιωμένοι γερνούν με την κατοικία τους, σε αντίθεση με τις νέες κατασκευές που φιλοξενούν νέους και παιδιά. Γι' αυτό το λόγο σήμερα στην Ελλάδα έχει δοθεί άμεση προτεραιότητα στην αύξηση των κοινωνικών παροχών προς την τρίτη ηλικία.

Σπάνια, λοιπόν, η κατοικία ενός ηλικιωμένου είναι άνετη και σύγχρονη. Παρόλα αυτά, όμως, αυτός θέλει να παραμείνει σ' αυτήν. Αυτό δε, οφείλεται στις επιμέρους ανάγκες που εκπληρώνει η κατοικία.

Η κατοικία «έδρα» του ηλικιωμένου

Με τη σύνταξη ο ηλικιωμένος εγκαταλείπει τον τόπο εργασίας του και μειώνονται οι καθημερινές απασχολήσεις του. Η κατοικία σ' αυτήν την περίπτωση αποκτά μεγαλύτερη σημασία, γιατί επισφραγίζει την παρουσία του στο περιβάλλον που ζει, στην πολυκατοικία, στη συνοικία. Η πλάκα του γραμματοκιβωτίου του επισφραγίζει την ύπαρξή του.

Γι' αυτόν το λόγο, η εισοδός του σε κάποιο ίδρυμα γι' αυτόν είναι συνώνυμη με την εξαφάνισή του. Δεν χάνει μόνο το σπίτι του με όλες τις αναμνήσεις, αλλά γίνεται ανώνυμος μέσα στην κοινωνία.

Για τους εσώκλειστους σε ιδρύματα π.χ. το εκλογικό τους δικαίωμα αποκτά μεγαλύτερη σημασία, γιατί η ύπαρξη των ονομάτων τους στις εκλογικές λίστες τους κάνει να αισθάνονται ότι συμμετέχουν ενεργά στον κοινωνικό στίβο και αναγνωρίζονται σαν πολίτες με πλήρη δικαιώματα.

Η κατοικία «μουσείο»

Αν και ετυμολογικά το μουσείο είναι ο να-

ός των Μουσών, έχει γίνει ο χώρος που βρίσκονται συγκεντρωμένα αντικείμενα αξίας. Αυτή η τελευταία έννοια μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την κατοικία του ηλικιωμένου, που κατά τη διάρκεια της ζωής του μάζεψε διάφορα αντικείμενα που έχουν συνδεθεί με διάφορες καταστάσεις, με αποτέλεσμα η αξία τους να πάρει άλλες διαστάσεις στα μάτια του. Οι μνήμες και τα όνειρα, έχουν δημιουργηθεί μέσα σ' αυτό το χώρο που ο απλός άνθρωπος χαρακτηρίζει με τη φράση «σπίτι μου, σπιτάκι μου και φτωχοκαλυβάκι μου».

Η κατοικία «φωλιά»

Η λέξη φωλιά φέρνει στο νου ζεστασιά, προστασία. Αυτό ζητά ο ηλικιωμένος που ο εξωτερικός κόσμος του φαίνεται μέρα με τη μέρα πιο επικίνδυνος και σε μερικές περιπτώσεις επιθετικός.

Μέσα στην κατοικία οι αόρατοι δεσμοί που υπάρχουν με τις αναμνήσεις και οι συνθήκες (κινήσεις οπτικές και ακουστικές) δημιουργούν ένα προστατευτικό κλίμα και ο

χώρος γίνεται μια επέκταση της ίδιας της προσωπικότητας και του σώματός του.

Η κατ' οίκον διαβίωση

Ο ηλικιωμένος, στο περιθώριο πια και χωρίς να μετέχει στην παραγωγική διαδικασία, δεν διαθέτει παρά μόνο την κατοικία του για να αποδείξει την ύπαρξή του. Εκεί έχει ζήσει και εκεί επιθυμεί να πεθάνει, είναι ο τόπος και το σύμβολο συγχρόνως της αυτονομίας του και της ανεξαρτησίας του. Κατανοώντας, λοιπόν, ότι ο καλύτερος τρόπος διαβίωσης των ηλικιωμένων είναι η συνύπαρξη με ταξύ μας και όχι η διαβίωση σε ιδρύματα, πρέπει να συμβάλουμε όλοι μας να τον κρατήσουμε όσο το δυνατόν πιο πολύ μέσα στην κατοικία του. Αυτό εκτός των άλλων, έχει και τα ακόλουθα πλεονεκτήματα:

- Αποφυγή μετακόμισης που είναι πολύ συχνά συνδεδεμένη με την έννοια του ξεριζωμού και δημιουργεί κινδύνους, όπως:
- αύξηση φυσικής και ψυχικής κατάπτωσης,
- αύξηση του ποσοστού θανάτων,

Εύλινη γλώσσα...

έκπιπτει σέ διαδικασία. Ένώ, άλλοτε, τά ουσιαστικά πού δήλωναν άφηρημένη ενέργεια μετελάμβαναν τής φύσεως τού ρήματος ως άπαρέμφατα, τώρα τά ρήματα ακολουθούν αντίστροφη πορεία, τρεπόμενα σέ ουσιαστικά. Αίτια δέν είναι διττή ή νεοελληνική στερείται μονολεκτικού άπαρεμφάτου, αλλά διττή στό όλοκληρωτικό ίδίωμα κυριαρχεί ή άπρόσωπη έκφραση, εις τρόπον ώστε πραγματικότητας νά αναδεικνύεται ή λογική διαδικασία και κάθε άλλη σημασία νά έξοστρακίζεται. Άν ή έξαμβλωματική πρόταση όμως αναπλασθή (καταβάλλεται προσπάθεια ό στρατός νά ανασυνταχθή), διχί μόνο τό

άπαρέμφατο επανέρχεται περιφραστικά αλλά, τό σπουδαιότερο, στήν ρηματική έκφορά πραγματικότητας γίνεται ή προσπάθεια, όπως και είναι. Η ύποκατάσταση τής γενικής στό άπαρέμφατο παραλύει τήν ενέργεια και μειώνει έντυπωσιακά τήν παρουσία τής στόν κόσμο τών σημασιών, πλήττοντας καιρίως τήν δημιουργική φύση τού ανθρώπου. Βρισκόμαστε ένώπιον γλωσσικού μηδενισμού, πού καταστρέφει τό νόημα και άγκυλώνει τήν βούληση, γιά νά βάλη στήν θέση τους τήν άπρόσωπη διαδικασία τής αναγκαιότητας και, ει δυνατόν, νά ύποχρέωση τούς ανθρώπους ψυχή τε και σώματι νά τήν ύπηρετούν.

Ποιά είναι όμως ή έσωτερική, ή πνευματική, άς πούμε, προϋπόθεσις, πού έξωθει τήν γλώσσα

στήν κωδικοποίηση και έξομοιώνει τό νόημα μέ τήν διαδικασία; Είναι ή θεμελιώδης άρχή τού όλοκληρωτισμού, άρχή κατά τήν όποία τό νόημα συνιστά θεσμό ή «έποικοδόμημα» και στήν άύθεντική του έκφραση συμμορφώνεται πρός τήν ιστορική νομοτέλεια, ταυτιζόμενο μέ τήν πολιτική πράξη. Η άρχή αυτή αναγνωρίζει άποκλειστικά έπικοινωνιακή λειτουργία στόν λόγο και μεταβάλλει έτσι τήν γλώσσα σέ όργανο. Η γλώσσα έν τούτοις είναι άξία. Έκεί άποκρυσταλλώνεται ως νόημα ή σχέση τού ανθρώπου μέ τήν ύπαρξη, εκεί έμφανίζεται ή δημιουργία. Χωρίς τήν δική μας δημιουργικότητα, ό πολιτισμός καθλώνεται και πεθαίνει. Τούτο ισχύει κατ' έξοχήν γιά τήν έλληνική γλώσσα. Άν ή γλώσσα έν γένει είναι άξία, ή δική μας εί-

ναι άξία ένυπόστατος διότι ρυθμό έχει τήν άπόλυτη έκφραση μέσα άπό σύνταξη άτάσθαλη και μορφολογία μουσική, πού μόνο ή άποδοτική διδασκαλία τών Αρχαίων και ή σταθερή έφαρμογή τού παραδεδομένου όρθογραφικού και τονικού συστήματος μπορούν νά διατηρούν. Αύτός ό ρυθμός προϋποθέτει άνθρωπο δημιουργικό και έλεύθερο, τόν όποιο βεβαίως δέν άνέχεται ό άπρόσωπος μηχανισμός τού όλοκληρωτικού κόμματος και ύπονομεύει έκ βάθρων ή εύλινη γλώσσα. Άφ' ής στιγμής δέν μετέχουμε πρωτογενώς στήν σύσταση τού νοήματος και ή άλήθεια φενακίζεται στήν παγερή ιδεολογία τού όλοκληρωτισμού, ό άνθρωπος αύτός δέν έχει και δέν μπορεί νά έχει λόγο ύπαρξεως.

Στέλιος Ράμφος

εμφάνιση αισθήματος αποπροσανατολισμού, ειδικά εάν αυτή η αλλαγή δεν είναι επιμητή.

Διατήρηση μιας θέσης προνομιακής γι' αυτούς που μένουν στο κέντρο της πόλης και κοντά στις υπηρεσίες (χώρος εργασίας, γεινικές σχέσεις κτλ.).

Η επιλογή της κατ' οίκον διαβίωσης απαιτεί μια ισορροπία μεταξύ του ατομικού και του κοινωνικού χώρου διαμέσου των υπηρεσιών. Δημιουργία διαφόρων υπηρεσιών στην κατοικία, όπως η οικιακή βοήθος, περιθαλάσσοντας στο σπίτι και υπηρεσιών που μπορούν να δώσουν οι ηλικιωμένοι, όπως εστιατόρια, κέντρα υγείας, κέντρα ανοιχτής προστασίας κτλ.

Σ' αυτό τον τομέα διαπιστώνουμε τις προκλήσεις που καταβάλλονται για την πραγματοποίηση αυτών των προϋποθέσεων έτσι ώστε το συναίσθημα ασφάλειας που θα δημιουργηθεί να παροτρύνει πολλά άτομα που επιθυμούν να παραμένουν στην κατοικία τους.

Άλλωστε ο στόχος της σημερινής πολιτικής είναι η παραμονή των ηλικιωμένων σαν μέλη στο κοινωνικό σύνολο και η ενδυνάμυνση των προβλημάτων τους στο γενικότερο πλαίσιο μιας στεγαστικής πολιτικής. Η ύπαρξη ειδικών μέτρων εδραιώνει το διαχωρισμό μεταξύ κοινωνικών ομάδων.

Φθάνουμε, λοιπόν, στο πρόβλημα της προπελασιμότητας της κατοικίας και του άμεσου περιβάλλοντος των ηλικιωμένων, ένα από τα βασικότερα προβλήματα που με την επίλυσή του θα μπορεί ο ηλικιωμένος να παραμείνει στην κατοικία του.

Η αιτία αυτού του προβλήματος είναι ότι ο κτισμένο περιβάλλον καθώς και ο εξοπλισμός του κατασκευάζεται συνήθως σύμφωνα με τα ανθρωπομετρικά δεδομένα και τις ικανότητες ενός υγιή ενήλικα με αποτέλεσμα να είναι δύσχρηστα για όλες τις ειδικότερες ομάδες πληθυσμού όπως είναι τα παιδιά, οι ηλικιωμένοι οι ανάπηροι κτλ.

Οι λόγοι που προβάλλουν οι κατασκευαστές γι' αυτό είναι περισσότερο οικονομικοί ενώ αντίθετα, μελέτες που έχουν γίνει αλλού και κυρίως στη Γαλλία (όπως θα δούμε παρακάτω) δείχνουν ότι οι επιλογές αυτές στηρίζονται, κυρίως στη μη συνειδητοποίηση του προβλήματος και, πολλές φορές, στην οσσερή άγνοιά του. Οι κατασκευές, λοιπόν, πρέπει να προγραμματίζονται έτσι ώστε να ανταποκρίνονται στις εξειδικευμένες ανάγκες του πληθυσμού.

Ήδη η πολιτεία προσπαθεί με μετατροπές στον Γενικό Οικοδομικό κανονισμό και ειδικότερα δημιουργώντας τον κτιριοδομικό κανονισμό που θα ορίζει τις ελάχιστες διαστάσεις, είδος χρησιμοποιούμενου υλικού κτλ. όχι μόνο στο χώρο κατοικίας αλλά και σ' όλους τους δημόσιους χώρους να πετύχει την κοινωνική ένταξη των ηλικιωμένων.

Οι χρησιμοποιούμενες συσκευές θα πρέπει να είναι άνετες να καταλαμβάνουν αποδεκτό χώρο, να επιτρέπουν επαρκή κινητικότητα, εύκολη κούραση και να έχουν και ικανοποιητική εμφάνιση. Για την καλή σχεδίαση εξοπλισμού για ανθρώπινη χρήση είναι απαραίτητες οι γνώσεις ανατομίας, φυσιολογίας και σωματομετρίας. Οι κατοικίες πρέπει να σχεδιάζονται με πρόβλεψη τη μελλοντική μας φυσική

κατάσταση. Σ' αυτό το σημείο, θα ήθελα να πω, ότι όλα τα μέτρα που λαμβάνονται για τα άτομα που χρησιμοποιούν καροτσάκι, θα είναι πολύ χρήσιμα για όλους μας, πόσο μάλλον για τους ηλικιωμένους.

Η παρακάτω μελέτη μας δείχνει ότι ο σχεδιασμός του χώρου για μετακίνηση με καρότσι, δημιουργεί μια μεγαλύτερη άνεση κυκλοφορίας μέσα στο χώρο, κάτι που διευκολύνει όλους μας. Επίσης είναι φανερό πόσο σχετικά εύκολα μπορεί να διαμορφωθεί ακόμα και ένας χώρος που ήδη υπάρχει.

Αυτό το παράδειγμα μας δείχνει μια ριζική αλλαγή αναδιαμόρφωσης χώρου, θα ήθελα όμως να τονίσω ότι μπορούν να γίνουν και βελτιώσεις σε πολύ μικρότερη κλίμακα.

Για να μην αισθάνεται ο ηλικιωμένος φυλακισμένος μέσα στην κατοικία του, πρέπει να του δώσουν τη δυνατότητα να μετακινείται και να κάνει τις καθημερινές του εργασίες με ευκολία μέσα και έξω από την κατοικία του. Ορισμένα από αυτά τα μέτρα θα μπορούσαν να είναι τα παρακάτω:

- Καλυτέρευση του οδοστρώματος (σκληρό και αντιολισθηρό), για να επιτρέπει την άνετη και ακίνδυνη κυκλοφορία.
- Τοποθέτηση χειρολισθήρων σε ορισμένα περάσματα πολυσύχναστα και επικίνδυνα λόγω κλίσης, έτσι ώστε να επιτρέπεται η ξεκούραση των ηλικιωμένων ατόμων.
- Δημιουργία ράμπας παράπλευρα στα σκαλοπάτια.
- Εμπλουτισμός των πάγκων που υπάρχουν στους δημόσιους χώρους.
- Αντικατάσταση ορισμένων εμποδίων (εξουδετέρωση γωνιών, ζαρντινιέρες κτλ.).
- Δημιουργία χώρων στάθμευσης μαζί με τις διαμορφώσεις που χρειάζονται (εξομάλυνση υψομετρικής διαφοράς).
- Καλυτέρευση της σηματοδότησης στο δημόσιο χώρο, για να βρίσκουν αυτά τα άτομα ευκολότερα τις ειδικές διευκολύνσεις που υπάρχουν γι' αυτό το σκοπό.

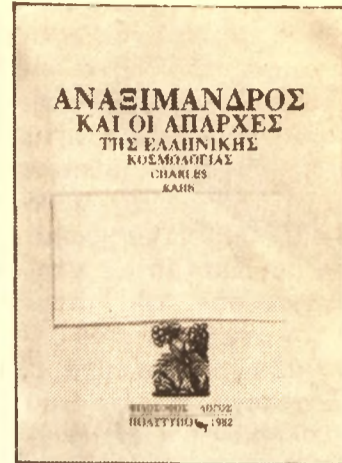
Απ' όσο είπαμε παραπάνω, γίνεται φανερή η μεγάλη σημασία που έχει ο χώρος για τη διαβίωση των ηλικιωμένων και η ανάγκη σοβαρής αντιμετώπισης του θέματος της διαμόρφωσής του. Κοινωνικοί λόγοι επιβάλλουν την εξασφάλιση στους ηλικιωμένους μιας στέγης κατάλληλης για τις ειδικές συνθήκες της ηλικίας τους.

Η υπευθυνότητα και η συλλογική αντιμετώπιση του προβλήματος είναι επιταγή, που απορρέει από την αναγνώριση της προσφοράς των ηλικιωμένων στην κοινωνία του σήμερα, του ρόλου που έπαιξαν για τη διαμόρφωση του πολιτιστικού επιπέδου μας. Και, αν ο πολιτισμός έχει χαρακτηριστεί ως πορεία «από τον άνθρωπο για τον άνθρωπο», θα πρέπει, νομίζω, μια ανεπτυγμένη κοινωνία να επιστρατεύσει όλες τις γνώσεις και τις δυνατότητες του τεχνικού πολιτισμού, για να κάνει άνετη και ευχάριστη τη διαβίωση των ανθρώπων της τρίτης ηλικίας μέσα σ' ένα σπίτι βολικό, σε μια περιοχή προσπελάσιμη, σ' ένα χώρο ανοιχτό και κατάλληλο για όλες τις ηλικίες.

□

*Ομιλία του Άγγελου Αγγελίδη, Αρχιτέκτονα, του ΟΑΕΔ Ελλάδας στο παγκύπριο Σεμινάριο για τα Γηρατειά.

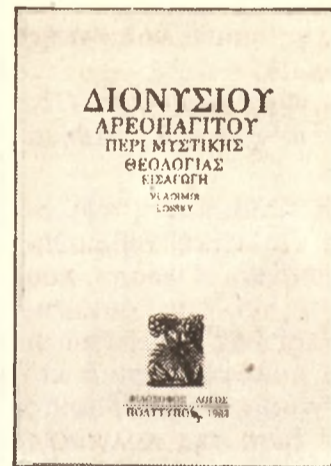
ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
ΣΕΙΡΑ: «ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ»
Επιμέλεια: Νίκος Γιανναδάκης

CHARLES KAHN
Ο Αναξίμανδρος και οι απαρχές
της ελληνικής κοσμολογίας
σελ. 384 δρχ. 480

ΠΡΟΚΛΟΥ
ΣΤΟΙΧΕΙΩΣΙΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ
ΕΙΣΑΓΩΓΗ: E.R. DODDS
σελ. 269 δρχ. 380

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ
ΠΕΡΙ ΜΥΣΤΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΗ: VLADIMIR LOSSKY
σελ. 85 δρχ. 130

Στην ίδια σειρά
θα κυκλοφορήσουν προσεχώς:
ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ
ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: Εκδόσεις «ΝΕΦΕΛΗ» • Μαυρομιχάλη
9 • τηλ. 36.07.744, 36.39.962
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. Κοτζιά και Σια» •
Τσιμισκή 78 • τηλ. 279.720

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΠΑΝΔΩΝΗΣ

Θρήνος

Εκδ: Καλέντης, Αθήνα 1984

Η ατμόσφαιρα της Αθήνας στα χρόνια 1790-1810 ζωντανεύει στο μυθιστόρημα αυτό του Σπανδωνή που κυκλοφόρησε πρόσφατα, τιμημένο με το πρώτο βραβείο του «Παρνασσού». Η γλαφυρότητα της αφήγησης και η ευαισθησία της περιγραφής, δίνουν στο μύθο ένα λυρικό και συμβολικό χρώμα το οποίο σε συνδυασμό με το ιστορικό ενδιαφέρον της ιστορίας, κάνει τον αναγνώστη να ξεχαστεί στο διάβασμά του ευχάριστα. Την λογοτεχνική αξία του βιβλίου συμπληρώνει η υποδειγματική τυπογραφική του εμφάνιση.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΣΑΤΣΟΣ

Η κρίση του πολιτικού λόγου

Εκδ: Θεμέλιο, Αθήνα 1983

Το νέο πόνημα του πολιτειολόγου και καθηγητή της ΠΑΣΠΕ, αποτελείται από μία σειρά κειμένων-δοκιμίων που γράφτηκαν στην Ζετία 1980-1983. Κεντρικό θέμα και κοινός παρανομαστής τούτων των κειμένων είναι ο προσδιορισμός των σημείων της κρίσης του πολιτικού λόγου και της συναφούς κρίσης πολιτικής νομιμοποίησης της εξουσίας. Με μια τεκμηριωμένη σύνθεση του επιστημονικού και του μαχόμενου δημοκρατικού ήθους, ο Δ. Τσάτσος έρχεται να καταθέσει τη δική του συμβολή στην προσπάθεια να μπει τέλος στην «κοινωνική άπνοια» και στον εξανδραποδισμό του «πολίτη».

ΡΑΪΜΟΝ ΑΡΟΝ

Η εξέλιξη της Κοινωνιολογικής σκέψης, Τομ. Α'

Εκδ: Γνώση, Φιλοσοφική και Πολιτική Βιβλιοθήκη, 3. Αθήνα 1984.

Άλλη μία έκδοση στη «Φιλοσοφική και Πολιτική Βιβλιοθήκη» των εκδόσεων «Γνώση», που πιστοποιεί την πρόθεση του Διευθυντή της σειράς Παναγιώτη Κονδύλη να καλύψει βασικά κενά της ελληνικής βιβλιογραφίας σε κλασικά έργα της πολιτικής και κοινωνικής επιστήμης.

Το έργο αυτό του Ράιμον Αρόν αποτελεί ένα από τα βασικότερα εισαγωγικά δοκίμια στην ιστορική θεώρηση και ερμηνεία της διαμόρφωσης του κοινωνιολογικού στοχασμού. Στον Α' τόμο, ο συγγραφέας εξετάζει τα χαρακτηριστικά πεδία και ζητήματα που αποτέλεσαν το αντικείμενο για τη διατύπωση της πρώιμης κοινωνιολογικής σκέψης, και την επεξεργασία ενός «λόγου» για το κοινωνικό αυτονομημένου από την πολιτική φιλοσοφία. Αυτά τα πεδία και ζητήματα αναλύονται με τη χαρακτηριστική για τον Αρόν παιδαγωγική και επιστημονική εγκυρότητα, έτσι ό-

πως αναδεικνύονται από τέσσερις θεμελιωτές της κοινωνιολογικής σκέψης: τον Μοντεσκιέ, τον Κοντ, τον Μαρξ και τον Τοκβίλ. Παράλληλα, η θεμελίωση μιας αυτόνομης επιστήμης του «κοινωνικού» συναρτάται απ' τον Γάλλο κοινωνιολόγο με τη γένεση της σύγχρονης βιομηχανικής κοινωνίας και τα συναφή κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα που τη συνοδεύουν και που αποτέλεσαν την πρώτη ύλη για την επεξεργασία νέων εννοιών, κατηγοριών και μεθόδων που νομιμοποιούν τους τίτλους της (νέας, τότε) κοινωνιολογικής επιστήμης. Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι το έργο αυτό αποκτά επιπρόσθετη αξία από τις ζωγραφιές, τις εργογραφίες και τις βιβλιογραφίες που συνοδεύουν το κάθε κεφάλαιο και δίνουν τη δυνατότητα για μία βαθύτερη ενασχόληση του (επιθυμούντος...) αναγνώστη με το έργο των πρώτων δασκάλων της κοινωνιολογίας.

ΘΑΝΑΣΗΣ ΑΠΑΡΤΗΣ

Από την Ανατολή στη Δύση

Εκδ: Γνώση, Αθήνα 1984

Πρόκειται για μία μυθιστορηματική αυτοβιογραφία του μεγάλου μας γλύπτη. Ξεκινώντας από τα παιδικά του χρόνια στη Σμύρνη, ο καλλιτέχνης περιγράφει μετά τη ζωή του στο Παρίσι, 1919-1940, και τελειώνει με το ξέσπασμα του πολέμου. Στο βιβλίο καταγράφεται η σπάνια ευαισθησία του καλλιτέχνη απέναντι στα μεγάλα έργα με τα οποία έρχεται σε επαφή, τα διδάγματα που αποσπά από αυτά και πως τα διαπερνά στη δική του δουλειά.

Η διδαχή του καλλιτέχνη στον αναγνώστη είναι μια διδαχή ανθρώπινης κατανόησης και αλληλοεκτίμησης και ένα κάλεσμα στην αυτογνωσία και στην αναγνώριση των ανθρώπινων ικανοτήτων.

ΠΙΤΣΑ ΓΑΛΑΖΗ

Σηματαωροί

Ποιήματα

Εκδ: Εστία, Αθήνα 1983

Πρόκειται για το όγδοο βιβλίο της ποιήτριας, που ανήκει στη μετεπαναστατική γενιά των Κυπρίων ποιητών.

Ο «Σηματαωροί» γράφτηκαν ανάμεσα στα 1980-82. Ο κυπριακός απελευθερωτικός αγώνας και τα πρόσφατα δραματικά γεγονότα της Κύπρου σημαδεύουν την τελευταία ποιητική συλλογή της Πίτσας Γαλάζη, ενώ συχνές είναι οι αναφορές της στην ελληνική παράδοση λαϊκή και λόγια. «... Φυσάει ο άνεμός της, ο ένας, ο μόνος, μέσα μας/Ανοίγει η αγκαλιά της βιασμένης/της αμμοχωσμένης, της μυστικής/Ευπνά η Αυλίδα πλένοντας το αίμα της θυσίας/Κι ο Τεύκρος πάει να συναντήσει/την μοίρα του, και την

δική μας/Ένας ο άνεμός της και το δίκτυ απ' τα χυμένα της μαλλιά/να κρατά ευωδία/ναυαγούς σ' επιφάνεια...».

ΜΟΣΕ ΓΙΟΡΓΚΕΝΣΕΝ

Το σχολείο

ανήκει στους μαθητές του (το Πειραματικό Λύκειο του Όσλο)

Εκδ: Ανδρομέδα, Αθήνα 1984

Πρόκειται για ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον βιβλίο, όπου η Μοσέ Γιόργκενσεν, η εκλεγμένη διευθύντρια από μαθητές και καθηγητές του Λυκείου του Όσλο, περιγράφει το ιστορικό και τα λειτουργικά προβλήματα που αντιμετώπισε το περιφημο πείραμα αυτού του σχολείου.

Βέβαια διαβάζοντας κανείς το βιβλίο και σκεφτόμενος το νέο εκπαιδευτικό νόμο του κ. Κακλαμάνη έχει την αίσθηση ότι διαβάσει επιστημονική φαντασία... Και είναι μικρή παρηγοριά ότι οι μαθητές και οι καθηγητές του Λυκείου του Όσλο γνώρισαν κι αυτοί —στα μέτρα της χώρας τους— δυσκολίες και εχθρότητες...

Διαβάστε λοιπόν για το σχολείο όπου οι μαθητές και οι καθηγητές έχουν τα ίδια δικαιώματα. Δεν υπάρχουν απουσιολόγια και βαθμολογίες, το αναλυτικό πρόγραμμα καταρτίζεται από τους ίδιους τους μαθητές και τους καθηγητές και το ανώτερο όργανο του σχολείου είναι η Γενική Συνέλευση διαδασκόντων και διδασκομένων...

ΣΠΥΡΟΣ ΤΣΑΚΝΙΑΣ

Ονειροσκόπιο

Εκδ: Καστανιώτη, Αθήνα 1984

ΑΝΑΡΡΩΣΗ

Προσπαθώντας να αναρρώσω, δεν έγραφα καθόλου ποιήματα τον τελευταίο καιρό. Χρόνια είχα να πιάσω χαρτί και μολύβι. Μόνο τις νύχτες μουρμούριζα λόγια πνιχτά, ακατάληπτα, για να μη στεροῦμαι παντελώς τη γεύση της αθανασίας. Όταν θεραπεύτηκα πλήρως κι οι γιατροί απέκλεισαν πλέον τον κίνδυνο της υποτροπής μου επέτρεψαν εκ νέου να χρησιμοποιώ χαρτί και μολύβι υπό τον όρον εννοείται, πως θα είχα τη σωφροσύνη να αποφεύγω την ερωτική ποίηση και θα καταγινόμεν με θέματα κοινωνικά, ή, εν ανάγκη, μεταφυσικά. Την κοινωνική ποίηση, τους είπα κι εγώ, τη σιχαινομαι σαν τα κρίματά μου και προτιμώ να πίνω τα εμετικά σας εκχυλισματα για άλλα τόσα χρόνια παρά να γράφω στίχους με κοινωνική θέση.

Όταν είδαν πως είμαι αγύριστο κεφάλι με παράτησαν ήσυχο πετώντας ένα «εν τοιαύτη περιπτώσει εμείς δεν εγγυόμεθα για τίποτε».

Από τότε γράφω ό,τι μου κατέβει, με το φόβο πάντα μιας μοιραίας υποτροπής.

ΖΕΡΑΡ ΜΑΝΤΕΛ ΚΡΙΣΤΙΑΝ ΒΟΓΚΤ

Το παιδαγωγικό μανιφέστο (β' και γ' μέρος)

Εκδ: Ανδρομέδα, Αθήνα 1984

Το δεύτερο και τρίτο μέρος της μελέτης των δύο συγγραφέων ολοκληρώνει τον προβληματισμό τους γύρω από τις δυνατότητες και τις προοπτικές μιας «σοσιαλιστικής» εκπαίδευσης. Μην ανησυχείτε, δεν πρόκειται για τα τελευταία κατάλοιπα του σταλινισμού... Η άποψη των συγγραφέων είναι εντελώς «ανοιχτή» και συνδέεται στενά με όλη την παιδαγωγολογία —και το κίνημα— της αμφισβήτησης κάθε αυθεντίας στο σχολείο.

Πέρα από μια κριτική ιστορική αναδρομή στις παιδαγωγικές αντιλήψεις που προτάθηκαν από το 1890, οι συγγραφείς επιχειρούν μια ανατομία των σύγχρονων προβλημάτων, μια ανάλυση της θέσης και του ρόλου του σημερινού σχολείου στην παραγωγή και την κοινωνία.

Βιβλίο σίγουρα ενδιαφέρον —και όχι μόνο για «ειδικούς».

ΠΛΟΥΤΗ ΣΕΡΒΑ

Κυπριακό-Ευθύνες

Εκδ: Γραμμή, Αθήνα 1984

Ο Β' τόμος της τρίτομης εργασίας του Π. Σ. περιλαμβάνει τη σχετικά με τη συμφωνία της Ζυρίχης ως το πραξικόπημα της 21ης Απριλίου 1967. Έτσι, ξεκινώντας από τις συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου περιγράφει αναλυτικά και με εξαιρετικά ενδιαφέρουσες λεπτομέρειες τις πολλαπλές αντιδράσεις στην Ελλάδα, την Τουρκία και την Κύπρο. Περνά στην ένοπλη αναμέτρηση και τις ξένες παρεμβάσεις. Ο Πλούτης Σέρβας υπήρξε Γ. Γραμματέας του ΚΚΚ και του ΑΚΕΛ, και εκλεγμένος δήμαρχος Λεμεσού από το 1943 ως το 1949.

Βασανίστηκε και εξορίστηκε από την Ελλάδα στα 1935 και φυλακίστηκε απ' τους Βρετανούς αποικιοκράτες στα 1948. Διαφώνησε με τη γραμμή του ΑΚΕΛ και τη γραμμή Ζαχαριάδη και αποβλήθηκε από τις τάξεις του κόμματος το 1952. Από τότε δημοσιογραφεί και διατυπώνει πάντα με θάρρος την άποψή του για το κυπριακό, αλλά και για διεθνή ζητήματα.

ΑΘΗΝΑ ΠΑΠΑΔΑΚΗ

Αμνάδα των αμνών

Εκδ: Καστανιώτη, Αθήνα 1983

ΝΥΦΙΚΟ ΚΡΕΒΑΤΙ: Ήτανε μια πλεχτή κουβέρτα της γιαγιάς/που σκέπασε το νυφικό κρεβάτι./Βάλαμε κιόλας εν' αγόρι να καθίσει/πάνω για να κάνω γιο,/ακόμα και λίρες πετάξαμε, κουφέτα/και ρύζι./Μια εθιμοτυπία από λιγνό, που υποχώρησε/το βράδυ σαν θήραμα, στο αίμα».

Η Α. Π. γνωρίζει καλά και ατυπώνει το καιριο της γυναίκες-οικόσιτου, της γυναίκας που περιβάλλει η κατοικία, τα άγματα ενός σπιτιού που την ταναγκάζουν τα μετατρέπει αυτά σε «φυσικό» τοπίο της της της: η Λαϊκή αγορά, τα λέα του ψαριού, τα πορτοκάλια, ραδικία, το λάδι, το γκάκι κι κόκκινες πιπεριές. Ένας κόιος όπου η Α. Π., δίχως ωραιοιήσεις, κινείται στον εφιάλτη της πραγματικότητας, σα να γλιρά και να πετά ανάμεσα από α αυτά που την καταδιώκουν ιθημερινά.

ΑΓΓΕΛΗΣ ΚΑΣΣΟΣ

νυχτερινή ηδυπάθεια
ός μετανάστη
κδ: Θεωρία, Αθήνα 1984

ΠΑΤΡΙΔΑ

ου έμειναν τέλος τα λόγια της
άνας /τα λόγια του πατέρα /τα
όγια της αγαπημένης /μετά ενέ-
κησαν δριμείς οι βάρβαροι /με
επλάτησαν ίσαμε την τελευταία
λιαχτίδα /και τώρα /σκοτεινός
αι έρημος /παραμιλώ ελληνικά
ήπως και λάμψω

ΖΩΝ Μ. ΚΟΥΤΣΥ

εριμένοντας τους βαρβάρους
κδ: Κρύσταλλο, Αθήνα 1984

Ο Τζων Μ. Κουτσού, κριτικός, εταφραστής, μαθηματικός, λωσσολόγος και μυθιστοριογράφος έγραψε το «Περιμένονας τους βαρβάρους» το 1980. Η ραφή του Τζων Μ. Κουτσού περιτρέφεται σε ένα θέμα όχι πρωτύπου που είναι η εκβαρβάρωση της χώρας εν ονόματι της αποελεσματικής αντιμετώπισης των «βαρβάρων», του εξωτερικού «εχθρού».

Σ' αυτή τη διερεύνηση ανιχνεύονται παράλληλα άλλες σχέσεις πό τη βία, τον έρωτα αλλά και η ρευστότητα των αξιών σε ένα ρισμένο τύπο κοινωνίας που μελλάσσει.

Είναι ένα μυθιστόρημα χωρίς πρόσωπα» και στην πραγματικότητα χωρίς «καταστάσεις». τέκει μέσα στη γραφή και όπου οτή πηγαινει. Ενδιαφέρον βιβλίο α όσους αγαπούν τις αναζητήεις στη λογοτεχνία, μεταφραμένο άπογα από τον Μίλτο ραγκόπουλο.

I. JAFFE-E. ROTERS

Ι ζωγραφική στον 20ό αιώνα
κδ: Νεφέλη, Αθήνα 1984

Νέο ενδιαφέρον βιβλίο στην ωαία σειρά που εγκαινίασαν οι κδόσεις «Νεφέλη» για θέματα σύγχρονης τέχνης. Σε μετάφραση του ιστορικού τέχνης Άλκη Καραλαμπιδη, εκδόθηκε το έγλυρο έργο των JAFFE-ROTTERS που παρουσιάζει μεθοδικά τα σύγχρονα εικαστικά ρεύματα. Πλούσια έγχρωμη εικονογράφιη κάνει το βιλίο εύκολο στην ετοπτεία και βοηθά την επικοινωνία με τον κόσμο της σύγχρονης τέχνης.

ΕΛΕΝΑ ΧΟΥΖΟΥΡΗ

Έρωτος Μάθος
Εκδ: Καστανιώτη, Αθήνα 1983

«Ήσυχο βαθύ ποτάμι/ Έβγαλε το φουστάνι της./ "Τι έχω να φοβηθώ;" /Υπόγεια ρεύματα τα ν κατατρόπωσαν./ Το βράδυ άκουσε την ιστορία/ του θεού Αχελώου».

Η Ε. Χ. με τα δραστικά μικρά της ποιήματα υποβάλλει έναν έντονο ερωτισμό με μία συνεχή ροή θανάτου' υποβόσκοντα και τα δύο, αλλά ισχυρά. Μια «γραφή»-διάγνωση και ένας πυκνός τόνος που κάνει την ποιητική της παρουσία —αν και μικρή σε ποσότητα— διακριτή.

ΜΑΡΙΟ ΝΤΕ ΜΙΚΕΛΙ

Οι πρωτοπορείες της τέχνης του 20ου αιώνα
Εκδ: Οδυσσεάς, Αθήνα 1983

Ο Μάριο ντε Μικέλι, συγγραφέας και κριτικός της τέχνης, ζει τις περιπέτειες της πρωτοποριακής τέχνης συμμετέχοντας στις πολεμικές, προκαλώντας τη γέννηση νέων ιδεών, δημιουργώντας μαζί με τους καλλιτέχνες ομάδες αναζήτησης.

Οργανωτής πολλών ιταλικών και διεθνών εκθέσεων, ιδρυτής καλλιτεχνικών περιοδικών και πανεπιστημιακός δάσκαλος.

Το βιβλίο του «Οι πρωτοπορείες της τέχνης του 20ού αιώνα» χωρίζεται σε δυο μέρη: Στο πρώτο παρακολουθεί την ανάπτυξη των σύγχρονων καλλιτεχνικών ρευμάτων όπως αυτά προκύπτουν από τον 19ο αιώνα. Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζονται τα βασικά ντοκουμέντα των σημαντικότερων ρευμάτων, από τον εξπρεσιονισμό, τον ντανταϊσμό, τον σουρεαλισμό κτλ. αλλά και άλλων χαρακτηριστικών καλλιτεχνικών στάσεων όπως ο σουπρεματισμός προντουκτιβισμός, κτλ.

Στο βιβλίο του ο Μικέλι καταφέρνει να «σφραγίσει» το θέμα με την προσωπική του άποψη, αφού όμως διαφυλάξει τις ιδέες, τις θεωρίες αλλά και την εσωτερική διαδρομή των δημιουργών, από τον Σεζάν, τον Βαν Γκογκ και τον Πικάσο μέχρι τον Έρνστ.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Κωστής Μεραναιός, Η παρακμή των φιλοσόφων και ο μαρξισμός, Εκδ: Μαρή, Αθήνα 1984

Σπύρος Β. Δενδρινός, Τριτοκοσμική πρόκληση, Αναφορά στη Μεσογειακή συνεργασία Εκδ: Παγκόσμια Πορεία, Αθήνα 1984
Μήτσος Ν. Τσιάμης, Ιδιόγραφος Λόγος, Εκδ: Δ. Παπαδήμα, Αθήνα 1984

Βασίλης Τσουνίας, Δοκίμια οδοντιατρικής κοινωνιολογίας, Αθήνα 1984

Αθαν. Β. Νταουσάνης, Το βαθύ του εβένου, Αθήνα 1984

Δημήτρη Σπηλιόπουλου, Έλενα, Εκδ: Δωδώνη, Αθήνα-Γιάννινα 1983

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

ΕΡΜΑΝ ΕΣΣΕ
'Ο Βροχοποιός

ΜΕΛΕΤΕΣ
ΕΡΜΑΝ ΕΣΣΕ

ΕΡΜΑΝ ΕΣΣΕ
'Ο βροχοποιός

Γράμματα
του Άρθούρου Ρεμπώ

Γράμματα
του Άρθούρου Ρεμπώ

Έκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ

Μαυρομιάλη 9 - Αθήνα 10679

Τηλ. 3639962 - 3607744

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΡΑΠΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΟΜΜΑΤΑΚΙΑ

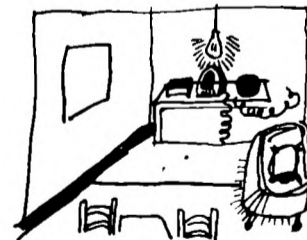
ΕΛΛΗΝΕΣ
ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Β' έκδοση

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΡΑΠΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΟΔΙΑ

ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

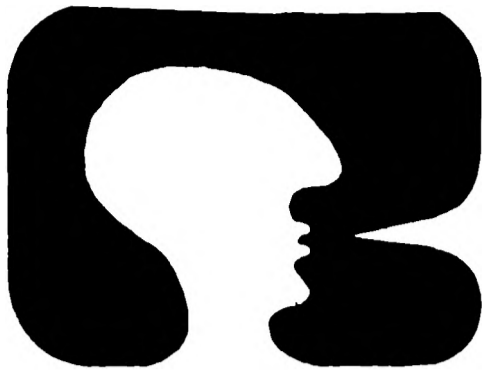

Β' έκδοση

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΒΟΣ

Αναξαγόρα 1 Αθήνα 10552

τηλ: 52.46.241

ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ

● Από τον Κωστή Δ. Γόντικα, ευρωβουλευτή της ΝΔ., πήραμε την επιστολή που ακολουθεί στη συνέχεια και δημοσιεύουμε καθυστερημένα. Αναφέρεται στο άρθρο του Μιχ. Πατρινού για το βορειοηπειρωτικό (ΑΝΤΙ τχ. 255). Στην επιστολή του ο κ. Κ. Γόντικας μας πληροφορούσε ότι στις 21 και 22 Μαρτίου 1984 με πρωτοβουλία της ομάδας των φιλελευθέρων, ο ευρωβουλευτής Κ. Μπόκλετ, μέλος της ομάδας του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος θα ανέπτυξε στην πολιτική επιτροπή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου θέμα σχετικό με την ελληνική μειονότητα στην Αλβανία.

Κύριοι,

Εις το τεύχος 255 της 2ας Μαρτίου 1984 του περιοδικού σας δημοσιεύθηκε άρθρο του συνεργάτου σας Μιχάλη Πατρινού, σχετικά με το Βορειοηπειρωτικό πρόβλημα.

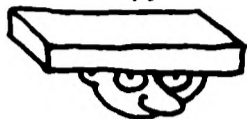
Εις αυτό το άρθρο αναφέρεται μία ανακρίβεια και παραλείπονται σημαντικά στοιχεία απαραίτητα, κατά τη γνώμη μου, δια την ορθή ενημέρωση των αναγνωστών σας.

Η ανακρίβεια είναι ότι ο Άγγλος Ευρωβουλευτής κ. Enright, δεν είναι συντηρητικός. Είναι μέλος του Εργατικού Κόμματος της Αγγλίας και ανήκει εις την Σοσιαλιστική Ομάδα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Η έκθεση του κ. Enright υπερεισηφίσθη, κατά την συζήτησή της, εις την αρμοδια Επιτροπή από όλους τους σοσιαλιστάς Βουλευτάς — περιλαμβανομένου και του εκπροσώπου του ΠΑΣΟΚ — αλλά και τους Κομμουνιστάς.

Με την ευκαιρία αυτή θα μου επιτρέψετε να παρατηρήσω ότι το σκίτσο το οποίον συνόδευε το άρθρο του συνεργάτου σας ήταν, κατά την γνώμη μου, μάλλον κακόγουστο.

Με άπειρες ευχαριστίες
Κωστής Δ. Γόντικας

ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΠΑΣΟΚ: «ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΑ»

● Από την Άγρα Λέσβου μας γράφει ο Δ. Ψύλλας, καταγγέλλοντας τις προσυνεδριακές διαδικασίες του ΠΑΣΟΚ που τον οδήγησαν στην αποχώρησή του.

Προς το ΑΝΤΙ,

Παίρνοντας σαν βάση τις δημοκρατικές σου πρακτικές περι δημοσιογραφίας και πολιτικής στάσης γενικότερα αποφάσισα να καταγγείλω μέσα από τις στήλες σου ορισμένα τραγικά γεγονότα που συμβαίνουν στην Τ.Ο. ΠΑΣΟΚ Άγρας του νομού Λέσβου και στη Μυτιλήνη γενικότερα.

Έχετε δημοσιεύσει κατά καιρούς πολλά παράδοξα γεγονότα σχετικά με το ΠΑΣΟΚ της Μυτιλήνης, τα γεγονότα που θα αναφέρω όμως νομίζω ότι αξίζουν τον κόπο να δημοσιευθούν.

Υπήρξα πρωτοεργάτης της ίδρυσης Τ.Ο. ΠΑΣΟΚ Άγρας και μέχρι προχθές ένα από τα κύρια στηρίγματά της. Τα όσα διαδραματίστηκαν όμως τον τελευταίο καιρό στο νησί μας με ανάγκασαν «να θέσω εαυτόν εκτός κινήματος».

Εκτός από τα γνωστά, καθαίρεση Ν.Ε., διορισμός άλλης παρά τη λαϊκή αντίθεση, αυθαίρετες παρεμβάσεις σε Τ.Ο., Παραγοντισμός (Πελέκος), Παλαιοκομματισμός (Μαλλιάκας) και όσα μοίρια μπορεί να σκεφτεί κανείς το πράγμα έφτασε στο απροχώρητο λόγω του φτιαχτού συνεδρίου τον τελευταίο καιρό.

Μέλος της διορισμένης Ν.Ε., χωρίς να μας ειδοποιήσει κανένας φτάνει στο χωριό και συγκαλεί ολομέλεια κουβαλώντας πίσω του άτομα γνωστά για τις δεξιές τους πεποιθήσεις, λέγοντας ότι είναι μέλη της Τ.Ο. ΠΑΣΟΚ Άγρας, μόνο και μόνο για να ψηφίσουν αντιπροσώπους για το συ-

νέδριο. Αντιτάχθηκα φυσικά σ' αυτή την ενέργεια γιατί όχι μόνο δεν μπορούσαν σύμφωνα με το καταστατικό να είναι μέλη, αφού η Τ.Ο. δεν είχε πάρει καμιά τέτοια απόφαση και ούτε έφεραν αντίγραφα ανωτέρων οργάνων που να μαρτυρεί κάτι τέτοιο, αλλά και για το αντισοσιαλιστικό τους μένος.

Τελικά έγινε ολομέλεια χωρίς να κρατηθεί καμιά καταστατική διαδικασία, και ενώ το μόνο θέμα ήταν η συζήτηση των προσυνεδριακών θέσεων έγινε οτιδήποτε άλλο εκτός από αυτό.

Το μέλος αυτό της Ν.Ε. (Αριστόβουλος Ελευθερίου) με μια ξεπερασμένη παλαιοκομματική πρακτική, άρχισε να ρωτάει για τα προβλήματα του χωριού που θα έλυne κάποιος από μηχανής θεός. Προσπάθησα πολλές φορές να πάρω τον λόγο αλλά δεν μου το επέτρεψε, με ανάγκασε να τον παραπέμψω στο άρθρο 15 του 4ου κεφ. (για εγγραφή μέλους) του καταστατικού, και μου απάντησε ότι δεν ισχύει πια γιατί υπάρχει νέο καταστατικό την ύπαρξη του οποίου κανένα μέλος της Τ.Ο. ΠΑΣΟΚ Άγρας δεν ήξερε, γιατί όχι μόνο το νέο καταστατικό δεν ξέραμε (ποιος το ψηφισε άραγε;) αλλά ούτε και εισήγηση της Κ.Ε. για το συνέδριο μας είχε έρθει εσωκομματικά (ό,τι ξέρουμε από τον Τύπο). Αναγκάστηκα να κάνω ένσταση αλλά ούτε και αυτή λήφθηκε υπόψη.

Βλέποντας στη συνέχεια τον κ. Ελευθερίου να προχωρεί ακάθεκτος στις εκλογικές διαδικασίες, και τα νέα «δημοκρατικά» φυτάνια να θέτουν υποψηφιότητα για να γίνουν μέλη στη συντονιστική επιτροπή, και σαν προσυνεδριακοί εκπρόσωποι, θεώρησα περιττή την παρουσία μου και αποχώρησα. Από τους άλλους έμαθα ότι δύο από τα 7 ουρανοκατέβητα μέλη της Τ.Ο. εκλέχθηκαν αντιπρόσωποι για το Συνέδριο.

Φιλικά
Ψύλλος Δημήτρης
του Παναγιώτου

Υ.Γ. Από τα 7 νέα μέλη μόνο ένα είχε υποβάλλει στο παρελθόν αίτηση εγγραφής στην Τ.Ο. ΠΑΣΟΚ Άγρας και είχε απορριφθεί από την ολομέλεια με το αιτιολογικό του αποκλειστικά προσωπικού συμφέροντος (ήταν υποψήφιος πρόεδρος του δεξιού συνδυασμού το 1978 και το 1982).

ΣΤΑΥΡΟΣ ΠΡΟΤΙΜΗΣΗΣ

● Με αφορμή τις Ευρωεκλογές και σχετικό σχολιασμό του θέματος της σταυροδοσίας από το ΑΝΤΙ (τχ. 259) ο αναγνώστης μας Στέλιος Παπαδάκης, μας έστειλε το γράμμα που ακολουθεί στο οποίο προτείνει την «κατά βούληση σταυροδοσία».

Αγαπητό ΑΝΤΙ,

Φτάσαμε στο τραγικό σημείο μόνος αντίλογος στην κατάργηση του σταυρού κατά τη συζήτηση στη Βουλή, να είναι αυτός της Ν. Δημοκρατίας. Και άλλο, βέβαια, δε ζητούσε το ΠΑΣΟΚ.

Ας μην αρχίσουμε πάλι να μιλάμε για στενοκεφαλιά, μιζέρια κτλ. της επίσημης Ελληνικής Αριστεράς. Χιλιοειπωμένα πράγματα. Είναι δυνατό όμως να μη καταλαβαίνουμε ότι με την εσωκομματική τάξη που φέρνει η κατάργηση του σταυρού, αναβάλλεται για μια ακόμη φορά η Δημοκρατία; Ή μήπως το βλέπουμε αλλά προσπερνάμε αδιάφοροι;

Βέβαια, παρηγοριόμαστε ζώντας την απλή αναλογική. Σήμερα σκεφτήκαμε ότι ΑΠΛΗ ΑΝΑΛΟΓΙΚΗ ΧΩΡΙΣ ΣΤΑΥΡΟΔΟΣΙΑ ΕΙΝΑΙ ΔΩΡΟΝ ΑΔΩΡΟΝ;

Για να μην παρεξηγηθώ, σπειρώ να εξηγήσω:

Ξέρουμε πως πάνω από κόμματα και ιδεολογίες υπάρχει άνθρωπος.

Ξέρουμε πως μέσα στα κόμματα βρίσκονται άνθρωποι χωρίς δεολογία, άνθρωποι καιροσκοπικοί, αλεξιπτωτιστές, που για κάποιο λόγο βρέθηκαν μέσα στους μηχανισμούς παρέμβασης χωρίς να έχουν οποιαδήποτε σχέση με τις ιδέες που διακηρύσσουν. Αφήνουμε τους ανθρώπους πρέπει να τους στέλνουμε στο κοινοβούλιο σαν εκπροσώπους του κόμματος που πιστεύουμε; Ή ακόμα, επιτρέπουμε στην ηγεσία να αναδεικνύει όποιους θέλει αυτή; Ρίχνοντας ασταύρωτο ψηφοδέλτιο προτιμούμε το δεύτερο. Βάζοντας ένα ή δύο σταυρούς (παλιό σύστημα) επικροτούμε την εκλογή ενός ή δύο προσώπων, οι υπόλοιποι όμως υποψήφιοι; Μπορούμε να εκφράσουμε αντίθεση;

Τι προτείνω λοιπόν; Απορριπτοντας και τη δισταυρία και την ασταυρία (ας με συγχωρέσετε για τις καινούργιες λέξεις) θέτω στην κρίση σας την «κατά βούληση σταυροδοσία». Δηλαδή, τη με-

στον
ημιοροφο

ΦΩΛΙΑ
ΤΟΥ
ΒΙΒΛΙΟΥ

- Έκθεση βιβλίων για κινηματογράφο, θέατρο, χορό, ζωγραφική.
 - Μουσική (βιβλία και παρτιτούρες).
- Και όπως πάντα, το ειδικευμένο τμήμα μας, με βιβλία και κασέτες για διδασκαλία και εκμάθηση ξένων γλωσσών.

το ίδιο ψηφοδέλτιο διαφοροποίηση της άποψης του ψηφοφόρου. Συμφωνώ με το κόμμα, διαφωνώ με τον τάδε υποψήφιο, άρα δεν του βάζω σταυρό.

Αν για παράδειγμα, από τα 28 ονόματα υποψηφίων στη Β' Αθήν, σταυρώσω τα 27, σημαίνει τι για τον 28ο έχω αντιρρήσεις. Είναι ή δεν είναι αυτό άμεση δημοκρατία;

Επειδή δίνω μεγάλη σημασία στη γνώμη σου, θα ήθελα να σχολιάσεις το γράμμα μου, αγαπητό ANTI.

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία
Στέλιος Παπαδάκης
Φοιτητής
Αμπελόκηποι

ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟΣ

Ο Α. Λαμπίδης, με αφορμή το κείμενο του συνεργάτη μας Δ. Δημητράκου (τχ. 245) κάνει ορισμένες παρατηρήσεις με σκοπό την διευκρίνιση του όρου «αντισημιτισμός», που συχνά παρερμηνεύεται:

Αγαπητοί φίλοι του «ΑΝΤΙ»

Ο κατασκευασμένος —από τους ιδεολόγους του Σιωνισμού— προς αντισημιτισμό απετέλεσε την αφορμή και την δικαιολογία των απανταχού Εβραίων προς κοινή πολιτική σιωνιστική δράση, κυρίως από το τέλος του 19ου αιώνα. Εννοιολογικώς, ο όρος αυτός στερείται κάθε περιεχομένου, ιστορικού είτε επιστημολογικού, για τον απλό λόγο ότι ο όρος σημιτισμός είναι ανύπαρτος ως μη υποδηλών κάποια κοσμοθεωρία ή έστω διάκριση φυλής. Εθνολογικώς, η έννοια «Σημίται» δίνεται σε μια ομάδα λαών και εθνοτήτων που κατοικούν στη Μέση Ανατολή, Ν.Α. Ασία, Ανατολική και Βόρεια Αφρική (π.χ. οι Άραβες, οι Υεμενίτες και οι Αιθίοπες ανήκουν και αυτοί στους Σημίτες). Οι σύγχρονοι ανθρωπολόγοι παραδέχονται ότι η κατάταξη των Σημιτών βάσει των φυλετικών και γλωσσολογικών γνωρισμάτων τους είναι αδύνατη. Είναι λοιπόν παρακινδυνευμένο —και δεν συγχωρείται άγνοια— να προσάπτεται σε κάποιον αντισιωνιστή ο χαρακτηρισμός του αντισημίτη. Κάθε Έλληνας και Ορθόδοξος είναι «εκ θέσεως και εξ αμύνης» αντισιωνιστής —και όχι αντισημίτης ή αντιεβραίος— καθ' όσον ο Ελληνισμός είναι ξένος με τον ρατσισμό και τον ιμπεριαλισμό (πολιτικό και πνευματικό) που χαρακτηρίζουν τον Σιωνισμό.

Στη συνέχεια ο κ. Δημητράκος σημειώνει ότι «... ο καθηγούμενος της Μονής Πετράκη, αρχιμανδρίτης κ. Χαράλαμπος Βασιλόπουλος έχει εκδόσει σε δεκάδες χιλιάδες αντίτυπα την επαισχυντή πλαστογραφία των «Πρωτοκόλλων των Σοφών της Σιών». Ο μακαριστός, πλέον, αρχιμανδρίτης, όπως και άλλοι μαχητές του Ελληνισμού και της Ορθοδοξίας, δεν έκανε τίποτε

παραπάνω από το να φέρει σε γνώση του λαού μας τα πράγματα επαίσχυντα «Πρωτοκόλλα των Σοφών της Σιών». Ο ισχυρισμός του κ. Δημητράκου ότι είναι πλαστογραφημένα πέφτει στο κενό και δεν ενδιαφέρει, την στιγμή που τα πρωτόκολλα αυτά επαληθεύονται κάθε μέρα πανηγυρικώς. Και μόνον το κεφάλαιο 16 —που αναφέρεται στην κατάργηση και αντικατάσταση των κλασικών σπουδών— βρίσκει την τραγική του επιβεβαίωση στον τόπο μας σήμερα, α) με την βαθμιαία αλλοίωση του γραπτού μας λόγου, που η μεθοδευόμενη καθιέρωση του λατινικού αλφαβήτου (με πρώτο βήμα το μονοτονικό), θα μας αποκόψει οριστικά από την κλασική παιδεία και, β) με την συνεχιζόμενη αμφισβήτηση και υποβάθμιση του έργου του κλασικού φιλόλογου και με την προτεινόμενη οριστική αποπομπή πλέον των κλασικών σπουδών από την κοινωνία των επιστημών που καλλιεργούνται και διδάσκονται στην Ελλάδα (όπως επί λέξει προτάθηκε πρόσφατα σε συζήτηση στο Αμφιθέατρο της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης —βλέπε περιοδικό «ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ», έκδοση του Συλλόγου Αποφοίτων Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ, στο τεύχος 28, Ιούνιος 1982).

Τελειώνει ο κ. Δημητράκος, «... Δεν θέλω να πω ότι δεν μπορεί να υπάρξει Ορθοδοξία χωρίς αυτά τα στίγματα...».

Αγαπητέ κ. Δημητράκο, αυτά τα —κατά την γνώμη σας— στίγματα αποτελούν μερικές από τις φωτεινές επάλξεις απ' όπου δίνει τη μάχη ο Ελληνισμός και η Ορθοδοξία κατά των σκοτεινών και ύπουλων δυνάμεων.

Με την εκτίμησή μου,
Αντώνης Λαμπίδης

● Ο Δ. Δημητράκος απαντά:

Οι φωτεινές επάλξεις από τις οποίες ο συγγραφέας δίνει τη θεάρεστη μάχη του εναντίον των εχθρών του σκοταδισμού και του αντισημιτισμού με πείθουν —όπως ασφαλώς και τους αναγνώστες— για την αναμφισβήτητη ορθότητα των απόψεών του.

Δ. Δημητράκος

ΥΠΟ ΤΟ ΒΛΕΜΜΑ ΤΟΥ ΒΟΥΔΔΑ

● Από το διαφημιστή και συγγραφέα Νίκο Δήμου πήραμε την ακόλουθη επιστολή:

Αγαπητό ANTI,

Ευχαριστώ για την παρουσίαση του βιβλίου μου «Ο Έλληνας Βουδδας». Παρατηρώ πως ενώ συνήθως οι παρουσιάσεις σου είναι τυπικές —στη δική μου περίπτωση η είδηση έγινε σχόλιο. Γράφεις. «Σύμφωνα με τον συγγραφέα, αν οι έρευνές του —που βασίζονται σε μακροχρόνιες μελέτες— είναι σωστές, αυτό θα

σημάνει την ανάγκη για το ξαναγράψιμο της ιστορίας της ελληνικής φιλοσοφίας. Φιλοδοξίες τρανές!»

Είμαι υποχρεωμένος να επανορθώσω. Πουθενά δε γράφω στο βιβλίο μου κάτι τέτοιο. Αντίθετα μάλιστα, στον πρόλογο το χαρακτηρίζω σαν «απόπειρα» και προσθέτω: «Ελπίζω πως το βιβλίο αυτό θα δώσει την αφορμή σε ειδικότερους από μένα —τεχνοκριτικούς, ιστορικούς, φιλόλογους— να εγκύψουν...»

Νομίζω πως οι προθέσεις —και τα επιτεύγματα— ενός συγγραφέα, πρέπει να αξιολογούνται με βάση τα κείμενά του —και μόνον αυτά.

Όσο για τις φιλοδοξίες —σίγουρα κάποιες τρέφω κι εγώ. (Όχι βέβαια το ξαναγράψιμο όλης της ιστορίας —μια και η δουλειά μου αφορά ένα μόνο γεγονός— άρα μερικές παραγράφους). Παλιότερα τις φιλοδοξίες αυτές τις λέγανε «ευγενικές». Ήταν (και είναι) το μοναδικό κίνητρο για τη δουλειά, τα ξενύχτια, τα έξοδα, τους κόπους. Τώρα τις ειρωνευόμαστε και τις κοροϊδεύουμε —πριν καν διαβάσουμε το βιβλίο;

Φιλικά
Νίκος Δήμου

Σ.Σ.: Γιατί είναι τόσο βέβαιος ο κ. Ν. Δ. ότι αποφύγαμε τον κόπο να ενδιατριψουμε στα γραφτά του; Γιατί είναι τόσο βέβαιος ότι πείθει όλους τους αναγνώστες του;

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΙΣ Φ. ΕΚΛΟΓΕΣ

● Στις φοιτητικές εκλογές αναφέρονται τα γράμματα που ακολουθούν.

Ο αναγνώστης μας Κύρος Γεωργίου σχολιάζοντας τα αποτελέσματα παρατηρεί μεταξύ άλλων:

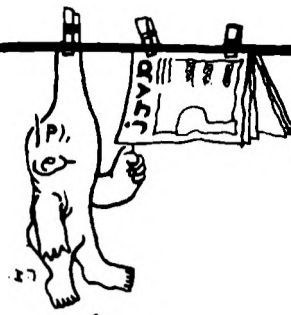
Αγαπητό Αντί,

Κι εκεί, που 4 χρόνια και κάτι μετά τις καταλήψεις του '79-'80, μέσα στην ατελείωτη φοιτητική μιζερία, περιμέναμε το ξυπνημα του γίγαντα, ο γίγαντας ξύπνησε αλλά... μάλλον δεν ήξερε που και αν πάταγε καλά. Με λίγα λόγια ήταν πια ένας γίγαντας μπερδεμένος, που κανείς δεν θα του έδινε σημασία, αν σταμάταγε να πετάει γιαούρτια και αυγά.

Η α-πολιτικοποίηση που βολοδέρνει τα Πανεπιστήμια παίρνει σάρκα και οστά. Οι πανελλαδικές εξετάσεις του ΠΑΣΟΚ με τις δέσμες και τα δεσμά, αποδίδουν τους καρπούς τους. Στα περισσότερα πρώτα έτη η ΔΑΠ-ΝΔΦΚ κάνει θραύση. Τι μας επιφυλάσσεται για τις ερχόμενες χρονιές;

Το πρότυπο που διαμορφώνουν οι περισσότεροι εισαγόμενοι πριν μπουν στο Πανεπιστήμιο είναι εκείνο του «καλού» επιστήμονα. Εκεί θα φτάσουν κάποτε κι αυτοί οι «καλοί» μαθητές, αφού πρώτα γίνουν «καλοί» φοιτητές.

Κι αυτό το «καλοί», ελάχιστα

Προς τους φίλους του «ΑΝΤΙ»

Σχετικά με τη βιβλιοδεσία των τευχών του περιοδικού μας σας πληροφορούμε ότι:

● Τα παραδιδόμενα για βιβλιοδεσία τεύχη θα πρέπει ν' αντιστοιχούν προς τους ζητούμενους τόμους, δηλαδή ο αναγνώστης μας που θέλει ν' ανταλλάξει τα τεύχη του με τον Α' τόμο π.χ., θα πρέπει να μας φέρνει τα τεύχη από 1-9.

Για τον Β' τόμο τεύχη από	10-22
Γ'	23-35
Δ'	36-48
Ε'	49-61
ΣΤ'	62-74
Ζ'	75-89
Η'	90-102
Θ'	103-115
Ι'	116-128
ΙΑ'	129-141
ΙΒ'	142-154
ΙΓ'	155-167
ΙΔ'	168-180
ΙΕ'	181-195
ΙΣΤ'	196-208
ΙΖ'	209-221
ΙΗ'	222-235
ΙΘ'	236-250

● Εξυπακούεται ότι τα τεύχη που θα μας παραδίδονται θα πρέπει να είναι σε πολύ καλή κατάσταση (χωρίς γραψίματα, σχισίματα, κτλ.), όπως είναι και οι παραδιδόμενοι τόμοι. Θεωρήσαμε απαραίτητη αυτή την ενημέρωση των φίλων αναγνωστών μας, ελπίζοντας στην κατανόηση και την αγάπη τους για το «ΑΝΤΙ», γιατί ήδη αντιμετωπίζουμε πρόβλημα επάρκειας των παλαιών τευχών.

● Θα πρέπει, επίσης, να ξέρουν οι αναγνώστες μας ότι οι τρεις πρώτοι τόμοι έχουν εξαντληθεί

● ΤΙΜΗ ΤΟΜΩΝ:
Δ,Ε,Η,Θ,Ι,ΙΑ,ΙΒ,ΙΓ,ΙΔ,ΙΣΤ,ΙΖ,ΙΗ 700 δρχ.

● ΤΙΜΗ ΤΟΜΩΝ:
Ζ' και ΙΕ' ΙΘ' 750 δρχ.

● ΤΙΜΗ ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑΣ (με παράδοση των αντίστοιχων τευχών): 350 δρχ.

ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΑ ΠΑΛΑΙΑ ΤΕΥΧΗ 100 δρχ.

● Για αλλαγή των τευχών με τόμους συνεννοηθείτε απ' ευθείας με το περιοδικό:

Δημοχάρους 60 (Τ.Τ. 601)
Τηλ: 72.32.713 και 72.32.819

έχει να κάνει με το αντικείμενο της γνώσης κι αν έχει να κάνει, αυτό συμβαίνει μέσα σε ορισμένα πλαίσια εξυπηρέτησης και συντήρησης του συστήματος. Το Πανεπιστήμιο λοιπόν γι' αυτούς, είναι ένας χώρος έξω από την κοινωνία, θεωρούν τον εαυτό τους προνομιούχο που ανήκει σ' αυτόν και ακόμη πως όλα όσα τους προσφέρονται έχουν το αλάθητο, το επιστημονικό αλάθητο.

Έτσι, ενώ οι φοιτητές, σαν τέτοιοι, πρακτικά δεν έχουν ενσωματωθεί ακόμα στην ενεργή κοινωνική ζωή, υπάρχουν εκείνοι οι φοιτητές, που το όραμα του «καλού» επιστήμονα τους οδηγεί και τους έχει ενσωματώσει ιδεολογικά στο υπάρχον κοινωνικό σύστημα.

Όμως υπάρχει κι άλλη μια κατάσταση μέσα στον φοιτητικό χώρο. Είναι αυτοί που βλέπουν τα προ-

βλήματα της μόρφωσης τους ή της σχέσης της με την κοινωνική πραγματικότητα, αλλά το «επαγγελματικό τους μέλλον» είναι αυτό που μετράει. Καταλαβαίνουν πως πολλά από αυτά που τους διδάσκονται είναι λανθασμένα και ανεπαρκή. Αποδέχονται να γίνουν αυτό που τους προορίζουν, επειδή έχουν στο μυαλό τους, πως τους επιφυλάσσεται μια προνομιακή θέση στο σύστημα. Η θέση αυτή είναι στα μέτρα τους, ικανή να τους εξασφαλίσει την «ησυχία» τους.

Οι λύσεις, για να βρει το φοιτητικό κίνημα τον ριζοσπαστικό πολιτικό προσανατολισμό του, είναι λιγοστές. Το σίγουρο είναι ότι δεν βρίσκονται ούτε στο marketing, ούτε στους γραφειοκρατικούς σχεδιασμούς των κομμάτων, ούτε στα ευχολόγια.

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία
Κύριος Γεωργίου

● Ο αναγνώστης μας Ν. Κονδυλάτος σχολιάζει την αρθρογραφία του ANTI και συγκεκριμένα το άρθρο του Δ. Αλεξάκη (τχ. 257). Να ποια είναι η γνώμη του για τις απόψεις του άρθρου που δημοσίευσε το ANTI, αλλά και για το άρθρο «Αντίλογος για τις εξελίξεις» στο ίδιο τεύχος.

Αγαπητό «ANTI»,

Αυτό που περιμένουμε ή μάλλον απαιτούμε από σένα είναι η πολύπλευρη πληροφόρηση και ο ζωντανός διάλογος, αυτός που απουσιάζει παντελώς από την πολιτική μας ζωή.

Καλό θα ήταν λοιπόν το άρθρο του κ. Αλεξάκη για τις φοιτητικές εκλογές, στο τεύχος 257, να γραφόταν μετά τις εκλογές γιατί οι προσωπικές τους απόψεις, οι οποίες σε τελευταία ανάλυση αποτελούν προεκλογική προπαγάνδα, δεν μας αφορούν. Αντ' αυτών ο κ. Αλεξάκης θα μπορούσε να ήταν συντονιστής σε μια ζωντανή συζήτηση μεταξύ εκπροσώπων των φοιτητικών παρατάξεων η οποία πολύ περισσότερα θα πρόσφερε σε μας και κυρίως στη Δημοκρατία. Έτσι ο καθένας μας θα μπορούσε να βγάλει τα συμπεράσματά του για τις απόψεις των παρατάξεων χωρίς να προιδαίζεται από την κατευθυνόμενη λογική του κ. Αλεξάκη. Ακόμα πιστεύω ότι πολύ περισσότερα θα προσέφερε στους αναγνώστες σου αν αντί των αναλύσεων του στυλ του Κυριακάτικου Τύπου που τόσο μας ταλαιπωρούν με τα αν και τα όμως, τα επειδή και τα άλλα, παρουσιάζες διαλόγους μεταξύ εκπροσώπων των κομμάτων πάνω στα ποικίλα κοινωνικοπολιτικά θέματα.

Έτσι αντί για τον «Αντίλογο για τις εξελίξεις» του τεύχους 257 όπου εκτός των άλλων οι απόψεις της αριστεράς ισοπεδώνονται και τσουβαλιάζονται μέσα σε λίγες σειρές ωφελιμότερος θα ήταν πιστεύω ο «διάλογος μεταξύ των κομμάτων για τις εξελίξεις».

Μια τέτοιου είδους πληροφόρηση περιμένουμε για τις ευρωεκλογές, αυτή που δεν θα έχουμε από τον Τύπο και την Τηλεόραση.

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία
Νίκος Κονδυλάτος

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΑ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ

● Σχετικά με σχόλιο στο τχ. 258 πήραμε από τον ανταποκριτή του ΑΠΕ στο Παρίσι, Μιχ. Στυλιανού την επιστολή που ακολουθεί:

Αγαπητέ μου κύριε διευθυντά,

Ανακρίβεις, παραλείψεις και σύγχυση στοιχείων στο σχόλιο του τελευταίου φύλου (13 Απριλίου) του «Αντί», με τίτλο «Διαφημιστική Αγγελία: Πάρε και συ ένα διπλωματικό αυτοκίνητο», θα έχουν δημιουργήσει εσφαλμένες εντυπώσεις σε συνεργάτες και αναγνώστες σας. Για μια πιο νηφάλια αξιολόγηση του περι-

χομένου του, είναι χρήσιμο να πληροφορηθούν ότι:

Οι πινακίδες «Δ.Σ.», που διατήρησε ο υπογραφόμενος, τώως σύμβουλος Τύπου της ελληνικής πρεσβείας, υπό την ιδιότητα του ανταποκριτή του Αθηναϊκού Πρακτορείου Ειδήσεων στο Παρίσι.

α) Δεν «απαλλάσσουν από το άγχος της φορολογίας», όπως λανθασμένα υποστηρίχθηκε στο δημοσίευμα. Απαλλάσσουν από το ασήμαντο ετήσιο τέλος κυκλοφορίας των 1.200 δρχ. (για την ιπποδύναμη που χρησιμοποιώ) και προπάντων από το μαρτυρικό (για δημοσιογράφο υποχρεωμένο να οργώνει καθημερινά το Παρίσι) πρόβλημα σταθμευσης.

β) Αποτελούν απλή τεχνική διευκόλυνση, για την εξοικονόμηση χρόνου και ταλαιπωρίας που παρέχεται και από άλλες πρεσβείες στους αντίστοιχους ανταποκριτές εθνικών πρακτορείων ειδήσεων.

γ) Αυτή την τεχνική διευκόλυνση αναγνωρίζει σαν δικαίωμα και την παρέχει αυτόματα το ελληνικό κράτος σε όλους τους ξένους ανταποκριτές, με ειδικές (προνομιακές) πινακίδες κυκλοφορίας.

δ) Εκτός του Αθηναϊκού Πρακτορείου, το Γραφείο του ΕΟΙ (και η Μητρόπολη) Παρίσι διαθέτουν την ίδια διευκόλυνση χωρίς να επισύρουν τον λιθοβολισμό.

Διερωτώμαι εάν, εν γνώσει τώρα αυτών των στοιχείων, η Διεύθυνση, οι συνεργάτες και οι αναγνώστες του «Αντί» βρίσκουν δικαιολογημένη — και αθώα — την ακατάσχετη έκκριση χολής, που διαπότιζε το σχόλιο, και την εκτροπή (του συντάκτη, υποβόλεα ή υποκινητή) σε αναπόδεικτους, συκοφαντικούς ρυθμούς κατά του «ήθους» και των «προσόντων» μου — για τα οποία, νομίζω, και Σεις και μερικοί εκλεκτοί συνεργάτες σας, έχετε κάποια αντίληψη και πάντως την δυνατότητα της εξακριβωσης. Δεν σπανίζουν, νομίζω, στην Αθήνα, στο επάγγελμα και ανάμεσα σε παλαιότερους και στους σημερινούς συνεργάτες του «Αντί» οι «μάρτυρες ήθους» για το πρόσωπό μου. Εκτός... Εκτός εάν σήμερα φθάνει να εκτοξεύσει κανείς το — άθλιο σε διατύπωση και μακαρθικό σε πολιτική ποιότητα — χαρακτηρισμό «κολλητός του Μητσοτάκη» για να θλώσει την κρίση και να στείλει περίπατο διακηρυγμένες αρχές και κανόνες ζωής.

Αντιπαρέρχομαι με περιφρόνηση αυτόν τον τύπο καταγγελίας, που απευθύνεται σε ένστικτα πολιτικού κανιβαλισμού και αντιστρατεύεται τα ήθη που αγωνίζεσθε να προαγάγετε. Στην ηλικία μου και με μίαν εμπειρία ζωής που δεν ήταν ο δρόμος της ευκολίας δεν αποκηρύσσει κανείς πα-

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΤΟΧΑΣΤΗΣ

1969-1984 • ΔΕΚΑΠΕΝΤΕ ΧΡΟΝΙΑ

ΑΛΕΞΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΤΗ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΛΕΝΙΝ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

Το βιβλίο αυτό γράφτηκε πρώτ' απ' όλα με σκοπό να συμβάλει στην κάλυψη ενός κενού της ελληνικής βιβλιογραφίας. Γράφτηκε επίσης για να καλύψει και μια ουσιαστική ανάγκη: την ανάγκη για ενημέρωση πάνω σε βασικούς θεσμούς του εργατικού δικαίου και τον διεθνή εργατικό κίνημα όπως είναι η συμμετοχή των εργαζομένων στη διοίκηση των επιχειρήσεων.

Συνηθίζεται στη χώρα μας, από τους επιστήμονες που ασχολούνται με τους σύγχρονους εργασιακούς θεσμούς, όσοι συναισθηματικά και ιδεολογικά είναι πιο κοντά στη Δύση να αναφέρονται μόνο σ' αυτή και μόνο σπάνια στις ανατολικοευρωπαϊκές χώρες· από την άλλη πλευρά όσοι συναισθηματικά και ιδεολογικά είναι πιο κοντά στις εμπειρίες των ανατολικο-ευρωπαϊκών χωρών, ενώ γνωρίζουν και την τελευταία λεπτομέρεια για τα συστήματα εργατικής συμμετοχής στις καπιταλιστικές χώρες, παντελώς αποφεύγουν (ή αγνοούν) ν' αναφερθούν στις εμπειρίες των χωρών του «υπαρκτού σοσιαλισμού».

Η μελέτη αυτή δεν περιορίζεται στην περιγραφή της συμμετοχής των εργαζομένων στην ΕΣΣΔ, αλλά δίνει και ένα πρόσθετο στοιχείο που βοηθάει σημαντικά στο να κατανοήσουμε τη σημερινή σοβιετική πραγματικότητα. Περιλαμβάνει μεταφρασμένο από το ρώσικο πρωτότυπο τον νέο νόμο της ΕΣΣΔ: «Για τις εργατικές κολλεκτίβες και την ενίσχυση του ρόλου τους στη διοίκηση των επιχειρήσεων ιδρυμάτων και οργανισμών» που δημοσιεύτηκε τον Ιούνιο του 1983 και που θεωρήθηκε το σημαντικότερο νομοθετικό έργο επί προεδρίας Γιούρι Αντρέωφ.

Ιπποκράτους 6, Ε' όροφος, τηλ. 3601956, Αθήνα

αιές προσωπικές σχέσεις για να αποφύγει τις συνέπειες της «ρεσιניάς». Και —μετά τριαντάρονη πολιτική δημοσιογραφία— δεν «δηλώνει» κανείς, στην Ελλάδα, «δεξιός» ή «αριστερός»: Είναι γνωστό τι είναι.

Πάντως, για το επαγγελματικό θος μου, αναμφισβήτητο είναι ότι —μετά πολύχρονη άσκηση μιας μαχητικής, συχνά, δημοσιογραφίας— κανείς δεν είναι σε θέση να μου προσάψει την χρησιμοποίηση του ανώνυμου σπύλου, της αθεμελιωτής καταγγελίας και του θολού υπαινιγμού κατά της ηθικής προσωπικότητας οποιουδήποτε.

Νομίζω, κύριε διευθυντά, ότι αυτό το σχόλιο του «Αντι» —για την προβολή του οποίου επιστρατεύθηκαν μάλιστα σκίτσο και διαφημιστικά ερεθίσματα— έπρεπε να είχε αφηθεί στη στήλη της «Μπερλίνας», όπου, φυσιολογικότερα και πιο χιουμοριστικά, υιοθετήθηκε για πρώτη φορά (Καθημερινή, 8 Απριλίου).

Πιστεύω ότι βγαίνει από τα εσκαμμένα των οποιωνδήποτε —πολιτικών, ιδεολογικών ή προσωπικών —«Αντιθέσεων»— που δεν υποπτευόμουν ότι μας εχώριζαν. Έχει πολύ έκδηλη την επιδίωξη της μεγίστης επαγγελματικής και κοινωνικής βλάβης, τα χαρακτηριστικά απόπειρας ηθικής δολοφονίας (Character assassination είναι ο καθιερωμένος για το είδος αγγλο-σαξωνικός όρος). Με στόχο μάλιστα που δεν είναι πολιτικό πρόσωπο, φορέας οποιασδήποτε εξουσίας, αλλά ένας δημοσιογράφος, συνάδελφος.

Κρούσματα παρόμοια «δημοσιογραφίας» είχαν στο παρελθόν στηλευθεί αμείλικτα από το «Αντί». Γι' αυτό και το προκειμένο σχόλιο ξεχωρίζει σαν κάτι εμβόλιμο, έκδηλα ξένο προς τις αρχές και τους κανόνες, αγώνα του περιοδικού σας: Ένα είδος ερπετού, που διολίσθησε στις στήλες σας στην επιδίωξη στόχων χαμηλών, που δεν είναι οι δικοί σας.

Βρίσκεται, άλλωστε, σε κραυγαλέα διάσταση με την καταληκτική παραινέση του αμέσως προηγούμενου σχολίου: «Η πολιτική έχει τους κανόνες της και το Κατς τους δικούς της. Ας μην τους αναμιγνύουμε».

Μήπως στη δημοσιογραφία επιτρέπονται άραγε, τώρα, τα κτυπήματα «κάτω από τη ζώνη»; Βέβαιος ότι Εσείς δεν το δέχεσθε, Σας χαιρετώ με τιμή Μιχάλης Στυλιανού

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ ΤΗΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

● Αρκετές επιστολές πήραμε για τα τελευταία γεγονότα που έφεραν στην επιφάνεια το «βορειοηπειρωτικό», καθώς και για τις δηλώ-

σεις του πρωθυπουργού Α. Παπανδρέου στα Γιάννενα. Δημοσιεύουμε στη συνέχεια αποσπάσματα από δύο επιστολές αναγνώστών μας, που αναφέρονται στο θέμα καθώς και στο άρθρο της Μ. Πατρινού στο τχ. 255.

● Η πρώτη από τον Δημήτρη Ράπη. Ο αναγνώστης αφού θεωρεί στο γράμμα του ότι το ΑΝΤΙ κατ' αρχήν πρέπει κυρίως να ασχοληθεί με «την παρουσίαση των Βαλκανικών χωρών και όχι του Αφγανιστάν, Πολωνίας, Νικαράγουας κτλ.» συνεχίζει και γράφει για τους Έλληνες της Αλβανίας και για το άρθρο του Μ. Πατρινού:

Κατά καιρούς διαβάζω στο «Αντί» και σε άλλα προοδευτικά περιοδικά ότι η σημερινή εκρηκτική κατάσταση στη Μέση Ανατολή οφείλεται στο ότι οι μεγάλες δυνάμεις, κυρίως οι δυτικές, καθόρισαν αυθαίρετα τα σύνορα και τα κράτη ερήμην των λαών και σύμφωνα με τα συμφέροντά τους. Έτσι έχουμε λαούς χωρίς πατρίδα (Παλαιστίνιοι, Κούρδοι, Αρμένιοι κτλ.). Γιατί λοιπόν να φωνάζουμε μόνο για τα δικαιώματα των Παλαιστινίων, των Κούρδων και να μην φωνάζουμε και για τα δικαιώματα των Ελλήνων είτε βρίσκονται στην Αλβανία είτε στην Κύπρο; Όταν ο Έλληνας διαμαρτύρεται για την καταπάτηση των απaráγραπτων δικαιωμάτων των Παλαιστινίων εκφράζει την επαναστατική του αλληλεγγύη γιατί λοιπόν όταν διαμαρτύρεται για την καταπάτηση των ίδιων αυτών δικαιωμάτων των Ελλήνων της Αλβανίας είναι όργανο του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού της ΣΙΑ και του ΝΑΤΟ;

Ο συντάκτης σας Μιχ. Πατρινός διαχωρίζει τα ανθρώπινα δικαιώματα από τα δικαιώματα της ελεύθερης θρησκευτικής συνείδησης και λατρείας. Υπαινίσσεται ότι τα δεύτερα δεν μπορούν να συγκαταλεχθούν με τα ανθρώπινα δικαιώματα ή ότι τέλος πάντων είναι β' κατηγορίας δικαιώματα. Λέει: «στην Αλβανία η αθεΐα φτάνει ως την συνταγματική απαγόρευση κάθε θρησκευτικής λατρείας τόσο για τους ορθόδοξους Έλληνες όσο και για τους μουσουλμάνους Αλβανούς».

Γι' αυτό λοιπόν κ. Πατρινέ δεν τους αφήνει ο δημοκράτης Χότζα να θρησκευούνται για να μην παραβούνε το σύνταγμα!! (κακόμοιρε Μακρυγιάννη τζάκισες το χέρι σου, φουκαρά Άρη έδωσες το ραντεβού σου στα γουναράδικα για να μπορούν σήμερα οι Έλληνες αριστεροί να γράφουν τέτοια «πατριωτικά» και «προοδευτικά» άρθρα). Δεν ξέρω αν είστε άθρησκος κ. Πατρινέ, όπως εγώ' εμένα πάντως δεν θα μου άρεσε, υπό την απειλή αποστολής σε τόπο «εξοχικό» ή χλοερό, να ψέλνω τις Κυριακές στην εκκλησία. Τι λέτε κ. Πατρινέ: θα θέλατε να κρατάτε τα εξαπτέρυγα με

Τι μπορεί να σημαίνουν για σας οι οικονομικές επιδόσεις* μιας Ασφαλιστικής Εταιρίας; (όταν είναι τόσο εντυπωσιακές) σιγουριά!

Και η σιγουριά που εμπνέει η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ στηρίζεται:

- Στα κεφάλαιά της και τα ελεύθερα αποθεματικά, που ξεπερνούν το 1.300.000.000 δραχμές.
- Στο σύνολο του ενεργητικού της, που είναι πάνω από 2.900.000.000 δραχμές.
- Στα καθαρά ασφάλιστρα, που φτάνουν περίπου το 1.500.000.000 δραχμές.
- Στα έσοδά της από επενδύσεις, που ανέρχονται σε 263.000.000 δραχμές.
- Στα 610.000.000 δρχ. καθαρά κέρδη της, που της χάρισαν, για δεύτερη συνεχή χρονιά, τον τίτλο της πρώτης σε κέρδη Ασφαλιστικής Εταιρείας στην Ελλάδα.

ΚΑΙ ΤΟ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΟ:

Αυτά τα κέρδη επενδύονται σε κοινωφελή έργα για το ξαναζωντάνεμα της ελληνικής υπαίθρου. Γιατί η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ είναι Κρατικο-συνεταιριστική Εταιρεία.

* ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟ 1982

ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ:

ΖΩΗΣ, ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ, ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ, ΦΩΤΙΑΣ, ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ, ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ, ΧΑΛΑΖΙΟΥ, ΑΛΙΕΥΤΙΚΩΝ ΣΚΑΦΩΝ, ΚΤΗΝΑΣΦΑΛΕΙΕΣ.

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟΙ ΜΕΤΟΧΟΙ
ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ

Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ

ΚΟΝΤΑ ΣΑΣ ΟΤΙ ΚΙ ΑΝ ΤΥΧΕΙ

το ζόρι και να ψέλνατε (με το ζόρι) «ελέησον με ο θεός κατά το μέγα έλεός σου;» Νομίζω όχι. Δεν θα ήταν κατάφορη παραβίαση των δικαιωμάτων σας; Νομίζω ναι. Έτσι λοιπόν το να μην επιτρέπεται στον Έλληνα της Αλβανίας να θρησκευεται είναι παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Για ρωτήστε πάνω σ' αυτό το θέμα και τη γνώμη του αρχηγού της «Αλληλεγγύης» Λεχ Βαλέσα. Στην Αλβανία (όπως και σε όλες τις χώρες του (αν)ύ-

**ΑΝΤΡΕ ΜΠΡΕΤΟΝ
ΤΙ ΕΙΝΑΙ Ο
ΣΟΥΡΡΕΑΛΙΣΜΟΣ**

NORMAN ΜΑΙΗΛΕΡ

Ο απεσταλμένος
ενός μανιακού

Ζωοδ. Πηγής 17
τηλ. 36.39.980

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»

ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ
Συνηγορία της
Παραλογοτεχνίας

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ
Μεροληπτική κατάθεση

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ
Μεροληπτική κατάθεση

παρκτού σοσιαλισμού) παραβιάζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα όλων των κατοίκων όμως παραβιάζονται επιπλέον τα μειονοτικά δικαιώματα των Ελλήνων. Έτσι όλοι οι δημοκράτες (και πολύ περισσότερο οι αριστεροί) της Ελλάδας πρέπει να διαμαρτυρόμαστε για την πρώτη περίπτωση και ακόμα περισσότερο για τη δεύτερη. Έτσι λοιπόν ο Α. Παπανδρέου έπραξε στα Γιάννενα το καθήκον του σαν Έλληνας πατριώτης και αριστερός.

Φίλοι του «Αντί» ας μην ξεχνάμε: άλλο εθνικιστής και άλλο πατριώτης. Οι Έλληνες αριστεροί άλλωστε στη Γερμανοβουλγάρικη κατοχή αποδείξανε ότι ήσαν πάνω απ' όλα πατριώτες.

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία
Δημήτρης Ράπτης
Αλμπάν Μετόχι-Ρέθυμνο

● Ο αναγνώστης μας Γιώργος Χειμμαριώτης γράφει και αυτός για το άρθρο του Μιχ. Πατρινού, αλλά και για τις δηλώσεις του πρωθυπουργού στα Γιάννενα. Να τι σημειώνει μεταξύ άλλων στο γράμμα που μας έστειλε:

Αγαπητή Σύνταξη,

Στο δημοσίευμα αυτό δεν θίξατε καθόλου τις οποιεσδήποτε πτυχές του λησμονημένου αυτού θέματος που έχει καταγραφεί στην ιστορία της ελληνικής διπλωματίας και σαν «Βορειοηπειρωτικό» και μάλιστα για πολλούς συντηρητικούς κυρίως καταλογίζεται στη στήλη των «Εθνικών» θεμάτων. Βέβαια για τους αναγνώστες των τευχών σας είναι γνωστή η θέση του Αβέρωφ (1945), οι κινήσεις των παραμεθορίων επισκόπων, η ιδεολογική κατεύθυνση των διοργανωτών εκδηλώσεων, πορειών ή και ακόμα απεργία πεινας με σαφέστατα ανθρωπιστικό και δικαιο αίτημα, και την εύγλωττη στάση της ΝΔ στους χώρους Βουλής-Ευρωβουλής, όπως και τις κινήσεις, το έκδηλο και Λογι-

κό ενδιαφέρον της υπερσυντηρητικής Ηπειρωτικής ομοσπονδίας Αμερικής-Καναδά χύσατε πολύ μελάνι για να καταλογίσετε «Εθνικιστικά παραληρήματα» σε μια κυβέρνηση που δεν ζητά τίποτε άλλο από το σεβασμό των δικαιωμάτων σε Έλληνες που ζουν εκεί από τα «βάθη των αιώνων», την καλή γειτονιά, συνεργασία σ' όλους τους τομείς μ' αυτή τη χώρα και το καλύτερο και σωστό καμιά επέμβαση σε βάρος του κοινωνικού καθεστώτος της Αλβανίας. Είναι σ' όλους γνωστό, αγωνιστές της ελευθερίας βραβευμένοι μάλιστα το έχουν ειπεί: Η προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν είναι επέμβαση στα εσωτερικά άλλης χώρας, αλλά υπόθεση όλων μας. Αφαιρείται το δικαίωμα αυτό απ' την Ελλάδα, τη στιγμή που η κυβέρνηση της Αλβανίας, πολύ σωστά, φωνάζει και καταγγέλλει την Γιουγκοσλαβία για τους δικούς της που ζουν και πληθαίνουν στο κοσσιφοπέδιο; Σε καμιά χώρα του κόσμου το δικαίωμα της λατρείας και θρησκευτικής πίστης δεν είναι με αυστηρό νόμο καταδικασμένο σε φυλακή. Η πράξη του Ελσίνκι, ο χάρτης του ΟΗΕ (του οποίου η Αλβανία είναι ομότιμο μέλος) καμιά απαγόρευση για οποιαδήποτε σκοπιμότητα βάζουν. Ποια όμως σκοπιμότητα οδήγησε το καθεστώς της χώρας αυτής να καταλήξει στην ακραία αυτή ενέργεια — μια και σε άλλες χώρες με το ίδιο καθεστώς δεν συμβαίνει έτσι— καθόλου δεν σας κινεί το ενδιαφέρον; Το ξεχασμένο απ' τη μνήμη μας κομμάτι αυτό του ελληνισμού δεν έχει το δικαίωμα να διεκδικήσει την ανεξιθρησκεία, και διατηρήσει αλώβητη όπως αυτό νομίζει την εθνική του ταυτότητα μέσα απ' την κρατική πάντα υπόσταση της Λ.Δ. Αλβανίας;

Με τιμή
Γιώργος Χειμμαριώτης
Νεάπολη-Εξάρχεια

● Κοντά στο σπίτι σας και δίπλα στο Λυκαβηττό λειτουργεί τό νηπιαγωγείο. «Τό άστεράκι».

● Μιά μικρή δαση μέσα στο τσιμέντο.

● Πρόγραμμα μελετημένο — Διδασκαλία και επίδλεψη από έμπειρο προσωπικό.

Γκόλφω Π. Εύθυμιού
Βαλαμάνος 4 και 'Ασκληπιού τηλ. 6447830 - 3635419.

**ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.32.819

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Υπεύθυνος τυπογραφείου:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΛΑΧΟΣ
Μιλτιάδου 23β
Χαλάνδρι
- Δημόσιες σχέσεις
Διαφημίσεις:
ΤΑΚΗΣ ΜΩΡΑΪΤΗΣ
- Καλλιτεχνική επιμέλεια:
ΜΠ. ΜΠΟΖΕΝΑ
- Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Αναπαραγωγή φιλμ:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Εκτύπωση:
«ΛΙΘΟΤΥΠ» Α.Ε.
Ιασιού 5 - Περιστερί
Τηλ. 57.22.201

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική άποψη του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού
Εξάμ. 600 δρχ. - Ετήσια 1.200
Ετήσια Οργανισμών
Τραπεζών, κτλ.: 4.000 δρχ.
Φοιτητική έκπτωση 15%

Εξωτερικού
Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: αεροπ. δολ. 13
ετήσια: αεροπ. δολ. 26
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία:
εξάμηνη: αεροπ. δολ. 15
ετήσια: αεροπ. δολ. 30
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: αεροπ. δολ. 20
ετήσια: αεροπ. δολ. 40

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ
- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 50
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 100

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
● Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Εκδόσεις «Νεφέλη»
Μαυρομιχάλη 9,
Τηλ. 36.07.744 - 36.39.962
● Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας: Βιβλιοπωλείο Μ. Κοτζιά και Σια Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720
546 22 Θεσσαλονίκη

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ
**ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ
 ΚΑΙ
 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ**
 ΔΙΗΜΕΡΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΕΩΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΙΧΜΗ

ΛΟΥΚΑΣ Θ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

**ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗ
 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
 ΚΑΙ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΑ
 ΕΡΓΑΣΙΑΣ**
 (Ευρώπη-Ελλάδα)

- Συνδέσεις
- Κοινωνική και εκπαιδευτική
- Εξέλιξη
- Προβλήματα και προοπτικές
- Πρακτικές συνθήκες
- Παράδειγμα και κριτική

ΑΘΗΝΑ 1983

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΙΧΜΗ

Τ. ΠΑΡΟΧΗ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΟΥΑΤΖΗΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΚΑΠΕΤΑΝ ΟΡΦΥ

ΣΕΙΡΑ ΕΥΒΟΙΑ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

Αύγερινου - Βαμβακά

**Κατερίνη
 ή
 Αντι-Σταχτομπόμπα**

ΑΙΧΜΗ - ΑΘΗΝΑ 1983

ΚΩΣΤΑΣ ΛΑΜΠΟΣ

**ΕΞΑΡΤΗΣΗ
 ΠΡΟΧΩΡΗΜΕΝΗ ΥΠΑΝΑΠΤΥΞΗ
 ΚΑΙ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ
 ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΙΧΜΗ - ΑΘΗΝΑ 1983

ΠΡΟΚΟΠΙΕ ΜΙΛΕΝΚΟΒΙΤΣ
 ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΣΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΟΥ ΣΟΦΙΑΣ

**Η ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ
 ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ**

"AGROCOOP"

ΑΓΡΟΤΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ
 ΤΗΣ ΒΟΥΒΟΥΤΙΝΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΙΧΜΗ

ΑΘΗΝΑ 1983

ΕΚΔΟΣΕΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Χαριλάου Τρικούπη 50
 Τηλ. 360 8960 - 364 3102

ΑΘΗΝΑ

αίχμη

**ΤΟ
 ΑΝΕΞΗΓΗΤΟ**

ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΣΚΕΨΗΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ & ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ
 ΣΕΙΡΑ Β ΜΑΪΟΣ 1984 ΔΡΧ 150

Έχουμε μια ή δυο συνειδήσεις;
 Ο δεξιός
 εγκέφαλος

• Ανα

• Ο Αριστοτέλης
 Ρινηλάτης

• Μια μαύρη τρύπα
 στην αυλή της Γης

• ΑΡΧΑΙΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ
 Έφτασαν οι Ρωμαίοι
 στη Βραζιλία;

ARETAS

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΜΠΤΗ 10 ΜΑΪΟΥ

ΣΤΑ ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ

Τώρα και πάλι κοντά σας
 με νέα ύλη

και νέο περιεχόμενο!

Μια μοναδική έγχρωμη, εικονογραφημένη
ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ,
 έρευνας και μάθησης, για όλες τις ηλικίες.

Η ιστορία ζητά εξηγήσεις. Λαογραφία μια
 άγνωστη επιστήμη. Ο άνθρωπος και
 οι δυνάμεις του. Μυστήρια του πολιτισμού.
 Στα σύνορα του Σύμπαντος. Σε αναζήτηση
 του ΥΠΕΡΠΕΡΑΝ. Γεωγραφία, εξερευνησεις και
 διαπιστώσεις. Η γη και η ζωή της κ.λ.π.
 Και κάθε μήνα ένα θέμα από τον ελλαδικό χώρο.

Κυκλοφορεί στα περιπτερά την Πέμπτη 10 Μαΐου
 και κάθε πρώτη Πέμπτη του μηνά
 σε Αθήνα - Πειραιά - Θεσσαλονίκη
 Στην υπόλοιπη Ελλάδα κυκλοφορεί
 την 1η Ιουνίου και κάθε 1η του μηνά

**ΤΟ
 ΑΝΕΞΗΓΗΤΟ**

Είναι βασισμένο σε γεγονότα.

Εκδόσεις ΩΡΙΩΝ Ο.Ε. -
 Μαυρομιχάλη 42-106 80 ΑΘΗΝΑ
 τηλ.: 361.0704, 364.2984.

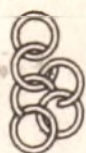
Μιλάμε την ίδια γλώσσα

Ξέρουμε ότι όταν ταξιδεύετε στο εξωτερικό για τουρισμό, για δουλειές, για σπουδές ή για οποιοδήποτε άλλο λόγο, ζητάτε κάτι περισσότερο από ένα απλό μέσο μεταφοράς.

Κι επειδή σκεφτόμαστε με τον ίδιο τρόπο σας προσφέρουμε όλα αυτά που θα κάνουν το ταξίδι σας πραγματικά αξέχαστο: Από πλήρως οργανωμένα ταξίδια με πληρωμή σε δραχμές, μέχρι την άνεση και την πολυτέλεια της 1ης ή διακεκριμένης θέσης με τα ιδιαίτερα γκισέ, τις ξεχωριστές αίθουσες αναμονής, τις ειδικές θέσεις και την ιδιαίτερη περιποίηση στο αεροπλάνο. Και πάντα, φυσικά, φιλική εξυπηρέτηση, απολαυστικό φαγητό στο οποίο η Ολυμπιακή έχει παράδοση, 97% ακρίβεια στις πτήσεις, εκτεταμένο δίκτυο πτήσεων με πολλές διασυνδέσεις και υπερσύγχρονα αεροσκάφη.

Ταξιδεύοντας με την Ολυμπιακή θα αισθανθείτε άνετα και θα νιώσετε πραγματικά σαν στο σπίτι σας. Γιατί καταλαβαίνουμε και φροντίζουμε να ικανοποιούμε όλες τις απαιτήσεις και τις ανάγκες σας. Και, πάνω απ' όλα, στην Ολυμπιακή μιλάμε την ίδια γλώσσα!

Για περισσότερες πληροφορίες απευθυνθείτε στα γραφεία της ΟΛΥΜΠΙΑΚΗΣ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑΣ ή στον ταξιδιωτικό σας πράκτορα

ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ
ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ

Γραφεία: ΑΘΗΝΑ: Λεωφ. Συγγρού 96, Τηλ. 9616.161, 9292.251 - Όθωνος 6, Τηλ. 9292.555
Μητροπόλεως 11, Τηλ. 9292.257 - ΟΜΟΝΟΙΑ: Κοτοπούλη 3 - ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΟΙ: Πύργος Αθηνών
ΠΕΙΡΑΙΑΣ: Ακτή Μιαούλη 27, Τηλ. 4520.968, 9292.797/8 - ΚΗΦΙΣΙΑ: Κηφισίας 267, Τηλ. 8016.119
ΓΛΥΦΑΔΑ: Αθηνών & Αθ. Διάκου - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Κομνηνών 1 & 3, Τηλ. 260.121/9 και σε όλες τις πόλεις της Ελλάδας.